รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

Final Research Report

โครงการวิจัยความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา วันที่ 2 เมษายน 2548

Research Project on Linguistic Diversity in Nan Province: a Foundation for Tourism Development To Commemorate the Fiftieth Birthday of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn April 2, 2005

โครงการย่อยที่ 5 ระบบงานสารสนเทศภูมิศาสตร์โครงการน่าน

Sub-project 5

The Geographical Information System (GIS) of the Nan Project

โดย

by

พรรณี ชีวินศิริวัฒน์

Pannee Cheewinsiriwat

31 ตุลาคม 2550

October 31, 2007

สัญญาเลขที่ BRG478005

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน:
ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา
วันที่ 2 เมษายน 2548

Research Project on Linguistic Diversity in Nan Province:
a Foundation for Tourism Development
To Commemorate the Fiftieth Birthday of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn
April 2, 2005

ที่ปรึกษา **นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร**
หัวหน้าโครงการ **ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ**

คณะผู้วิจัย	*สังกัด*
1. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (ล. ทองคำ)	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. พรรณี ชีวินศิริวัฒน์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. สมเจตน์ วิมลเกษม	โรงเรียนสตรีศรีน่าน จังหวัดน่าน
ผู้ช่วยวิจัย (นักวิจัยหลังปริญญาเอกและนิสิตบัณฑิตศึกษา)	
1. พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผณินทรา ธีรานนท์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ชมนาด อินทจามรรักษ์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. วิชาติ บูรณะประเสริฐสุข	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. กนิษฐา พุทธเสถียร	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ยุพาพร ฮวดศิริ	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. สุภาพร ผลิพัฒน์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. ชนิตา ดวงยิหวา	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. เอกกมล วรรณเมธี	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. ประชาคมน่าน และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

โครงการย่อยที่ 5: **บทประมวลและสังเคราะห์ฐานข้อมูลหมู่บ้าน** 902 **หมู่บ้าน** (99 **ตำบล**)

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ พรรณี ชีวินศิริวัฒน์ วิชาติ บูรณะประเสริฐสุข ชนิตา ดวงยิหวา สมเจตน์ วิมลเกษม ยุพาพร ฮวดศิริ

รายงานผลการวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วยส่วนหลักๆ 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย “คำนำ” โดยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ หัวหน้าโครงการ ภาพประกอบ สารบัญเนื้อหา สารบัญตาราง และสารบัญภาพ

ส่วนที่ 2 แบ่งออกเป็น 5 บท ในแต่ละบทมีแผนที่ประกอบการนำเสนอ ดังนี้

บทนำ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดน่าน: ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เมืองน่านยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์และงานฝีมือของชาวน่าน ประเพณีสำคัญ

กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน: กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน: โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว

บทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: การพัฒนาด้านอาชีพและรายได้ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตร การส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร อุตสาหกรรม การส่งเสริมด้านการศึกษา การพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งและการไปรษณีย์ การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมและประเพณี การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและปรับภูมิทัศน์บริเวณหมู่บ้าน การพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และอื่นๆ

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย บรรณานุกรม แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ใน 99 ตำบล และตัวอย่างแบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน

คำสำคัญ: *สังเคราะห์ฐานข้อมูลหมู่บ้าน จังหวัดน่าน*

ABSTRACT

Sub–project 5: A Synthesis of the Database of 902 Villages (99 Sub-districts)

Theraphan Luangthongkum, Pannee Cheewinsiriwat, Wichat Booranaprasertsook, Chanita Duangyiwa, Somjate Wimonkasem and Yupaporn Huadsiri

This volume consists of three main parts.

The first part includes a “Foreword” by Prof. Dr. Theraphan Luangthongkum, the Director of the Project, illustrations, a table of contents, a list of tables and a list of figures.

The second part features five chapters and maps:

The Introductory chapter.

The Second chapter: General Information about the province of Nan—Landscape, Geographical characteristics, Nan in the pre–historic period, History of Nan, Arts and culture, Products and handicrafts, and Important festivals.

The Third chapter: Ethnic groups in Nan Province—speakers of languages in the Tai language family, those of the Mon-Khmer language family, those of the Hmong-Mien language family and those of the Sino–Tibetan language family.

Tourist attractions in Nan Province: Archaeological sites, Historical places, Natural resources, and Tourism promotion.

Conclusion and suggestions for sustainable development: Development in occupations and income, Development in agricultural technology, Marketing promotion for agricultural products, Industry, Development in communications and postal services, Development in basic infrastructure, Promotion of tourism, Promotion of arts and culture, Solutions to environmental problems and improvement in the village landscape, Development in medical affairs and public health, Promotion of social welfare and others.

The third part comprises Bibliography, Maps of tourist attractions and ethnic groups in 99 Sub-districts, and Questionnaire for information on the villages under study.

Keyword: *synthesis of village database, Nan Province*

คำนำ

โครงการจัดทำบทประมวลและสังเคราะห์ฐานข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้านในจังหวัดน่าน เป็นโครงการย่อยโครงการหนึ่งในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2548 เป็นโครงการ 3 ปี (2547 - 2550) ได้รับทุนสนับสนุนจากฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.วิชัย บุญแสงเป็นผู้อำนวยการฝ่าย ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (ล.ทองคำ) ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหัวหน้าโครงการ นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร ผู้อาวุโสของประชาคมน่าน เป็นที่ปรึกษาโครงการ อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม อาจารย์ประจำโรงเรียนสตรีศรีน่าน เป็นผู้ร่วมวิจัยและเป็นผู้ช่วยบริหารจัดการฝ่ายน่าน นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่านอีกหลายคน เป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้าน

ในการดำเนินงานโครงการย่อยนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ซึ่งเป็นโครงการย่อยอีกโครงการหนึ่งซึ่งอาจารย์พรรณี ชีวินศิริวัฒน์ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อเริ่มดำเนินการ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน และเพื่อให้อาจารย์พรรณี ชีวินศิริวัฒน์สร้างระบบและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน (ดูตัวอย่างในภาคผนวก ข) เมื่อจัดทำแบบสอบถามเสร็จแล้ว ได้นำไปทดลองใช้ที่หมู่บ้านเมี่ยน (เย้า) แห่งหนึ่ง ต่อจากนั้นได้แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และอบรมวิธีสัมภาษณ์และกรอกแบบสอบถามให้กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่จะช่วยเก็บข้อมูล ได้แก่ คุณเกียรติ อัชฌานภาลัย คุณประชา แสนทรงศิริ คุณธีรชาติ ทิพย์ปาละ คุณเทเวศน์ ท้าวบรรพต คุณพีชพงศ์ พิทักษ์คุณฐินนะ เหลี่ยมจงกล คุณสุชาติ บูรมิตร คุณจีรวัฒน์ ศิลป์ท้าว นอกจากนี้ยังมีผู้วิจัยสมทบ คือ คุณจริยา ผุ่นวัง ซึ่งได้มาช่วยงานอาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษมในภายหลัง

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยเรียบร้อยและป้องกันการสูญหายของข้อมูลหมู่บ้าน ได้มีการวางระบบรับ-ส่งแบบสอบถาม และการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามของฝ่ายน่านก่อนส่งให้ฝ่ายจุฬาฯ ดำเนินการขั้นต่อไป ในเบื้องต้นได้ตกลงกันว่าฝ่ายน่านจะพิมพ์ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดและส่งไฟล์ข้อมูลให้อาจารย์พรรณี ชีวินศิริวัฒน์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เมื่อการดำเนินงานของฝ่ายน่านล่าช้าไม่เป็นไปตามกำหนดและตามระบบที่วางไว้ ฝ่ายจุฬาฯ จึงได้ขอให้ส่งแบบสอบถามทั้งหมดที่

กรอกข้อมูลด้วยลายมือของผู้เก็บข้อมูลมาให้ฝ่ายจุฬาฯ ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระและความยากลำบากให้แก่ฝ่ายจุฬาฯ ซึ่งไม่คุ้นเคยกับเนื้อหารวมทั้งลายมือของผู้กรอกข้อมูล ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตบัณฑิตศึกษาของภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ชมนาด อินทจามรรักษ์ กนิษฐา พุทธเสถียร ยุพาพร ฮวดศิริ สุภาพร ผลิพัฒน์ และผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตของภาควิชาภูมิศาสตร์ คือ ชนิตา ดวงยิหวา และเอกกมล วรรณเมธี ได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและร่วมแรงกันแก้ปัญหาจนกระทั่งการดำเนินงานลุล่วง สามารถนำฐานข้อมูลหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น การทำแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

ในข้อเสนอโครงการได้ระบุว่าอาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม จะต้องเป็นผู้ประมวลและสังเคราะห์เนื้อหาสาระของฐานข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้าน โดยเน้นเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และแหล่งท่องเที่ยวระดับตำบล รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาด้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน แต่เนื่องจากอาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม ต้องดูแลงานด้านศิลปวัฒนธรรมของโครงการอื่นๆ อีกหลายโครงการ จึงมีภารกิจยุ่งมากไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ได้อย่างเต็มที่ กอปรกับเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกับรถบรรทุกที่จังหวัดลำปาง ต้องพักรักษาตัวหลายสัปดาห์ หัวหน้าโครงการจึงแก้ปัญหาด้วยการขอให้วิชาติ บูรณะประเสริฐสุข นิสิตปริญญาเอกของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยประมวลและสังเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญของฐานข้อมูลหมู่บ้านแทนอาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม และขอให้ชนิตา ดวงยิหวา ซึ่งปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทที่ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยทำแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละตำบลรวม 99 ตำบล (ดูภาคผนวก ก) เพื่อใช้ประกอบรายงานผลการประมวลและสังเคราะห์

หลังจากฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา โครงการจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านในจังหวัดน่าน และการจัดทำรายงานผลการประมวลและสังเคราะห์ฐานข้อมูลหมู่บ้านโดยเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ก็สำเร็จลุล่วงได้อย่างดีพอสมควร คณะผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลหมู่บ้านรวมทั้งบทประมวลและสังเคราะห์ฐานข้อมูล จะเป็นประโยชน์และมีการนำไปใช้เป็นความรู้พื้นฐานเพื่อการวางแผนพัฒนาด้านต่างๆ ของจังหวัดน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ดิฉันขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประชาคมน่าน ตลอดจนทุกท่านที่ได้กล่าวนามไว้ในตอนต้นของคำนำ ที่ได้มีส่วนร่วมมือช่วยเหลือให้การดำเนินงานโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” เป็นไปได้ เสร็จสิ้นสมบูรณ์และประสบผลสำเร็จ

ตามเป้าหมายตามสัญญารับทุน คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของโครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจังหวัดน่านอย่างยั่งยืนสืบไป มิใช่เฉพาะในเรื่องการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาจังหวัดด้านอื่นๆ อีกด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ
คณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หัวหน้าโครงการ

วัดภูมินทร์

วัดหนองบัว

วัดพระธาตุเขาน้อย

วัดดอนมูล

จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์

วัดพระธาตุช้างค้ำ

อาคารทรงงานที่ภูฟ้า

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดน่าน

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติศรีน่าน

ต้นต๋าว (ต้นลูกชิด) ในป่าลึก

เสาดินนาน้อย

ผาหัวสิงห์

ต้มเกลือแบบโบราณ

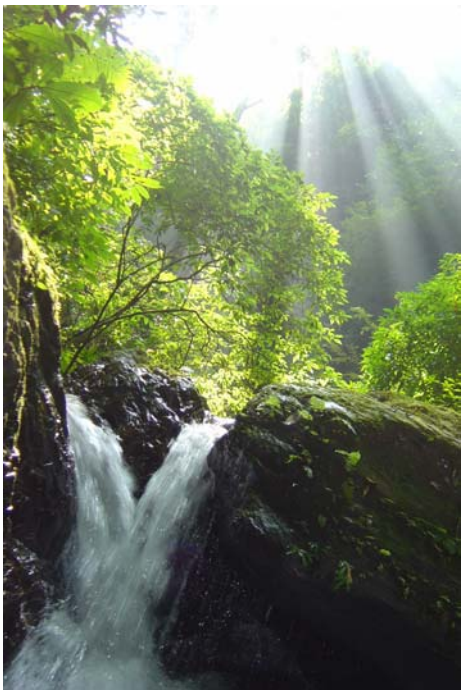

น้ำตกห้วยกลาง (ที่ตำบลภูฟ้า)

ประเพณีแข่งเรือในจังหวัดน่าน

ดอกชมพูภูคา

ดอกเสี้ยวขาว

เรือนลื้อโบราณ

หิ้งผีในบ้านเมี่ยน

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลื้อบ้านดอนชัย

ผ้าเขียนเทียนของชาวม้ง

ผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยม

มลาบรี (ตองเหลือง) ที่บ้านห้วยหยวก

สารบัญ

บทคัดย่อ		ก
Abstract		ข
คำนำ		ค
ภาพ		ช
สารบัญ		ฎ
สารบัญตาราง		ฏ
สารบัญภาพ		ฐ
บทที่		
1	บทนำ	1
2	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดน่าน	4
3	กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน	17
4	แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน	44
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	69
บรรณานุกรม		101
ภาคผนวก ก	แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ใน 99 ตำบล	1-99
ภาคผนวก ข	แบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน	1-7

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

5.1 ข้อมูลชื่อหมู่บ้าน ความหมายของหมู่บ้านและประวัติหมู่บ้านที่ก่อตั้งมานานมากกว่า 500 ปี ในจังหวัดน่าน 75

5.2 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ธรรมชาติ) 87

5.3 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ลักษณะทางภูมิศาสตร์) 88

5.4 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (เหตุการณ์ในอดีต) 90

5.5 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (การอพยพ โยกย้ายถิ่นฐาน และการพัฒนา 92

5.6 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สิ่งที่เคยมีในหมู่บ้าน) 93

5.7 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (อาชีพ การทำมาหากิน) 94

5.8 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (บุคคล) 95

5.9 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (การไม่บอก ความหมายแต่ระบุว่าใครเป็นผู้ตั้งชื่อหมู่บ้าน) 96

5.10 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สัตว์) 96

5.11 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สถานที่) 97

5.12 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สิ่งของ) 98

5.13 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ความปรารถนา – ความเชื่อ) 98

5.14 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ตำนาน) 99

5.15 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (กษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์) 99

สารบัญภาพ

ภาพที่

2.1 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดน่าน 7
2.2 แผนที่แสดงเขตการปกครองในจังหวัดน่าน 8
3.1 แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน 19
3.2 แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์คนเมือง (ไทยวน) ในจังหวัดน่าน 20
3.3 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในจังหวัดน่าน 24
3.4 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดน่าน 25
3.5 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ (มัล-ไปร) ในจังหวัดน่าน 31
3.6 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ขมุในจังหวัดน่าน 34
3.7 แผนที่แสดงการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (แม้ว) ในจังหวัดน่าน 39
3.8 แผนที่แสดงการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน (เย้า) ในจังหวัดน่าน 41
4.1 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน 49
4.2 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่าน 50
4.3 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ควรไปเยือน 10 อันดับแรก 51
4.4 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรไปเยือน 10 อันดับแรก 60
5.1 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานอันจำเป็นต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว 71
5.2 แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 500 ปีขึ้นไปในจังหวัดน่าน 84
5.3 แผนที่สังเขปจังหวัดน่านและเขตติดต่อ พ.ศ.2483 85

บทที่ 1
บทนำ

รายงานผลประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากฐานข้อมูลหมู่บ้านฉบับนี้ ได้ประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้าน โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ซึ่งฐานข้อมูลและรายงานผลประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลฉบับนี้เป็นผลงานส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษาความร่วมมือระหว่างคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับประชาคมน่าน ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้าน โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) นั้น รวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ข้อมูลหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน[1] สอบถามกลุ่มตัวอย่างจากทุกหมู่บ้านในจังหวัดน่าน จำนวน 902 หมู่บ้าน โดยเลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนเก่าแก่ของหมู่บ้าน มีความจำดี และมีความรู้จริงเกี่ยวกับหมู่บ้านของตนเอง เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ. 2548 ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ได้สอบถามถึงข้อมูลหลัก 4 ประเภทดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน
    - 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้าน สอบถามถึงชื่อหมู่บ้านทั้งชื่อที่เป็นทางการ ชื่อที่ชาวบ้านเรียก ตลอดจนชื่อเก่า ชื่อดั้งเดิม และความหมายของชื่อหมู่บ้าน
    - 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับอายุและประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
    - 1.3 ข้อมูลบริเวณที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวก หรือ สาธารณูปโภคภายในหมู่บ้าน
    - 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัตถุโบราณ ที่พบในหมู่บ้าน การละเล่น ประเพณี พิธีกรรม ผลิตภัณฑ์และการแต่งกายของชาวบ้านที่ควรค่าแก่การประชาสัมพันธ์
    - 1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า ที่มีมากในหมู่บ้าน

---

[1] ดูตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ข้อมูลหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งโครงการ ฯ ได้จัดทำขึ้นในภาคผนวก ข.

1.6 ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อโรงเรียนในหมู่บ้าน และหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรในหมู่บ้าน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร การถือบัตรประจำตัวประชาชนของคนในหมู่บ้าน รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในหมู่บ้าน และการอพยพโยกย้ายเข้ามาในหมู่บ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาษาสื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ จำนวนภาษาที่ใช้ภายในหมู่บ้าน และภาษาที่ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้สื่อสารกับเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของรัฐ ใช้สื่อสารกับคนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอื่น ฯลฯ

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน สอบถามถึงความต้องการของชาวบ้านว่าต้องการให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเรื่องใดบ้าง

ในการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นรายงานนั้น ได้ประมวลข้อมูลที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่านเป็นหลักโดยใช้แผนที่ประกอบการนำเสนอ นอกจากนี้ยังนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับหมู่บ้านและการพัฒนาสาธารณูปโภคอันเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงข้อเสนอแนะในการนำข้อมูลจากฐานข้อมูลไปใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพชีวิตและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวน่าน เพื่อให้สมดังพระราชปณิธานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ทรงมีพระกระแสแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ที่ว่า “อยากให้เมืองน่านเป็นอย่างนี้ไปนานๆ”

รายงานผลการประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากฐานข้อมูลหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 5 บท บทแรกเป็น บทนำ ที่นำเสนอถึงวิธีการประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นรายงานและลักษณะตลอดจนความเป็นมาของฐานข้อมูล ในบทที่ 2 จะนำเสนอความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดน่าน ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์เมืองน่าน ศิลปวัฒนธรรมของชาวน่าน ซึ่งข้อมูลต่างๆ เป็นผลสรุปที่ได้มาจากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในบทที่ 3 นำเสนอเรื่อง จำนวนประชากร การกระจายตัวของประชากรของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ ในบทที่ 4 นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในส่วนที่เป็นสถานที่ที่น่าสนใจที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งประมวลจากฐานข้อมูลของทางโครงการ ฯ และแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการทำแบบสอบถามที่ทางโครงการ ฯ ได้จัดทำขึ้นเพิ่มเติม เพื่อสอบถามชาวน่านจากหลากหลายสาขาอาชีพให้จัดอันดับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน 10 อันดับแรก ส่วนบทที่ 5 นำเสนอเกี่ยวกับบทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยจะนำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาสาธารณูปโภค อันเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่มาจากข้อคิดเห็นของชาวบ้านที่ได้จากฐานข้อมูลหมู่บ้านของโครงการ ฯ และสิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ ที่พบในฐานข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของหมู่บ้าน รวมทั้งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการ ฯ ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 2
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดน่าน

น่าน เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านประชากรที่มีมากถึง 13 กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นเหตุให้มีภาษาที่ใช้สื่อสารภายในจังหวัดน่านมากกว่า 13 ภาษา ด้านศิลปวัฒนธรรมอันงดงามโดดเด่น สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย ความรุ่มรวยทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวน่าน ในด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดน่านโอบล้อมด้วยขุนเขาอันเป็นต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย อุดมด้วยป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีความหลากหลายด้านพืชพรรณ อุดมด้วยพันธุ์ไม้โบราณ พันธุ์ไม้หายาก และสัตว์ป่านานาชนิด ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เป็นที่มาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันหลากหลายในจังหวัดน่าน

ในบทนี้จะนำเสนอภาพรวมของจังหวัดน่านโดยสังเขป ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เมืองน่านยุคก่อนประวัติศาสตร์ น่านยุคประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์และงานฝีมือของชาวน่าน และประเพณีสำคัญ

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดน่านตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภาคเหนือ บริเวณเส้นรุ้งที่ 18 องศา 46 ลิบดา 30 ฟิลิบดา เส้นแวงที่ 100 องศา 46 ลิบดา 44 ฟิลิบดา ตะวันออก (กรมแผนที่ทหาร, 2512) เป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (เอกลักษณ์น่าน, 2549:4) โดยทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัดติดกับแขวงไชยบุรีของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวตามแนวชายแดนประมาณ 227 กิโลเมตร ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดแพร่และจังหวัดอุตรดิตถ์ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ จังหวัดน่านอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 668 กิโลเมตร

พื้นที่ในจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่มีลักษณะสูงชัน (Step land) เป็นภูเขา จำนวนถึงร้อยละ 86 หรือประมาณ 6,273,639 ไร่ ระดับความสูงของพื้นที่อยู่สูงประมาณ 2,115 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีเทือกเขาผีปันน้ำอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตก ส่วนทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นแนวเทือกเขาหลวงพระบาง เทือกเขาทั้งสองได้กระจายตัวโอบล้อมอยู่โดยรอบ จังหวัดน่านมีพื้นที่ 11, 472 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,170,045 ไร่ มีพื้นที่ราบสำหรับทำเกษตรกรรม ร้อยละ 12.6 หรือประมาณ 900,071 ไร่พื้นที่ราบที่ใช้ทำการเกษตรและเป็นที่ตั้งชุมชน พื้นที่ราบที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ ที่ราบที่มีแนวยาวขนานไปกับลำน้ำน่านเริ่มต้นจากอำเภอทุ่งช้างถึงอำเภอท่าวังผาและอำเภอเมืองถึงอำเภอเวียงสา โดยมีเทือกเขาขุนห้วยฝายกั้นแบ่งที่ราบออกเป็นสองส่วน ความสูงของที่ราบริมฝั่งแม่น้ำน่านบริเวณที่ตั้งตัวจังหวัด ประมาณ 201 เมตร เหนือระดับ

ทะเลปานกลาง (สวาท เสนาณรงค์, 2523 : 32) ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะแก่การปลูกไม้ยืนต้นประเภท ส้มเขียวหวาน (ส้มสีทอง) มะขาม มะม่วง ลิ้นจี่และลำไย ดูลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดน่านในภาพที่ 1

จากแผนที่ (ภาพที่ 2.1) ดังกล่าวทำให้เห็นถึงระดับความสูงของพื้นที่และตำแหน่งของหมู่บ้านในจังหวัดน่าน โดยพบว่า จังหวัดน่านมีเทือกเขาโอบล้อมอยู่โดยรอบ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง ภูเขา และที่ลาดชันมากกว่าที่ราบ ภูเขาสูงที่อยู่ทางด้านตะวันออกได้แก่ ทิวเขาหลวงพระบางกั้นชายแดนไทย-ลาว ยอดเขาที่สูงที่สุด คือ ดอยภูคา อยู่ในพื้นที่เขตติดต่อกับอำเภอปัวและอำเภอบ่อเกลือ มีความสูง 1,890 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ราบขนานตามความยาวของแม่น้ำน่าน มีความสูง 200-300 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเทือกเขาสูงของจังหวัดน่านเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย คือ เป็นที่ที่ก่อให้เกิดแม่น้ำน่าน ซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยและลำธารจำนวนมากจากภูเขาผีปันน้ำ

จังหวัดน่านประกอบด้วย 15 อำเภอ จำแนกตามทิศได้ดังนี้ (ดูภาพที่ 2.2)

ทิศเหนือ ประกอบด้วยอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอสองแคว อำเภอปัว อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และอำเภอบ่อเกลือ

ทิศตะวันออก ประกอบด้วยกิ่งอำเภอภูเพียง อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข

ทิศใต้ ประกอบด้วยอำเภอนาหมื่น อำเภอนาน้อย และอำเภอเวียงสา

ทิศตะวันตก ประกอบด้วยอำเภอบ้านหลวง อำเภอท่าวังผา

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

การที่จังหวัดน่านเป็นที่ประทับใจแก่ผู้มาเยือน สาเหตุประการหนึ่งมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออก มีเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนจำนวนมาก กล่าวได้ว่า น่านเป็นดินแดนท้องทะเลแห่งขุนเขาที่สูงเสียดฟ้าตั้งตระหง่านท้าทายสายลมและสายหมอก เทือกเขาที่โอบล้อมจังหวัดน่านโดยรอบ คือ เทือกเขาผีปันน้ำและเทือกเขาหลวงพระบาง เสมือนเป็นป้อมปราการทางธรรมชาติ ที่โอบอุ้มเมืองน่านให้ห่างไกลจากคนต่างถิ่น สร้างความน่าสนใจและท้าทายให้นักท่องเที่ยวเข้าไปค้นหา

นอกจากนี้จังหวัดน่าน ยังอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่ป่า 6,479,231.62 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นป่าเศรษฐกิจ 16 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 812,133 ไร่ อุทยานแห่งชาติ 7 แห่งในจังหวัดน่าน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา อุทยานแห่งชาติแม่จริม อุทยานแห่งชาติศรีน่าน อุทยานแห่งชาตินันทบุรี อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน อุทยานแห่งชาติขุนสถาน และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน มีวนอุทยาน 1 แห่งคือวนอุทยานถ้ำผาตูบ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน มีสวนรุกขชาติ 2 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 697 ไร่ คือ สวนรุกขชาติแช่แห้ง และสวนรุกขชาติห้วยน้ำอุ่น และมีเขต

รักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง เนื้อที่ 7,500 ไร่ คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาช้าง (เอกลักษณ์น่าน ,2549:9) ซึ่งอุทยานแห่งชาติและวนอุทยานในจังหวัดน่านนั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังคงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ และเป็นแหล่งธรรมชาติศึกษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

การที่พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดน่านยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มากนั้น อาจเนื่องมาจากชาวน่านส่วนใหญ่จะไม่ตัดไม้หรือถางป่าทำไร่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ พวกเขาดูแลรักษาภูเขาและป่าไม้ด้วยความเคารพ ดังจะเห็นได้จากความเชื่อของชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ขมุ ลัวะ และเมี่ยน ที่เชื่อว่ามีดวงวิญญาณคอยปกป้องรักษาป่าอยู่

ด้านทรัพยากรแหล่งแร่ จังหวัดน่านนั้นมีแหล่งแร่ที่สำคัญหลายชนิด ได้แก่ ถ่านหิน โครไมท์นิกเกิล แมกนีไซต์ ลิกไนต์ แบไรต์ ฟลูออกไรด์ แมงกานีส ดินขาว บอลเคลย์ โอปอล หินประดับวุลแฟรม พลวง เหล็ก ยิบซั่ม ควอทซ์ เฟลด์สปาร์ หินอ่อน สังกะสี ตะกั่ว ดีบุก หินประดับชนิดปูน และแร่ใยหิน (เอกลักษณ์น่าน, 2549:10) ซึ่งแหล่งแร่ในจังหวัดน่านนั้นนับได้ว่าเป็นแหล่งศึกษาทางด้านวิศวกรรมเหมืองแร่แห่งหนึ่งของประเทศ

ด้านทรัพยากรแหล่งน้ำ จังหวัดน่านมีภูเขาจำนวนมาก และภูเขาเหล่านั้นเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่

แม่น้ำน่าน ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตชาวน่าน มีต้นกำเนิดจากดอยขุนน้ำน่าน อำเภอปัว ไหลไปรวมกับแม่น้ำยมที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ กล่าวได้ว่าร้อยละ 40 ของลำน้ำน่านนั้นหล่อเลี้ยงลำน้ำเจ้าพระยา ส่วนแม่น้ำอื่นๆ ได้แก่ แม่น้ำว้า (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาจอม อำเภอปัว) แม่น้ำสา (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในเขต อำเภอเวียงสา) แม่น้ำสมุน (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาผาจิ อำเภอท่าวังผา) แม่น้ำแหง (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาแปช้าง อำเภอเวียงสา) แม่น้ำและ (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขา อำเภอทุ่งช้าง) และแม่น้ำปัว (มีต้นกำเนิดจากเทือกเขา อำเภอปัว)

ส่วนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำของจังหวัดน่านมีเพียง ร้อยละ14 เท่านั้น กระจัดกระจายอยู่ตามหุบเขาในอำเภอต่างๆ ชุมชนตามที่ราบลุ่มเหล่านี้จะใช้ระบบการทดน้ำท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร เครือข่ายชุมชนที่ใช้ระบบการประปาร่วมกัน โดยเฉพาะพวกชาวลื้อ และพวน จะร่วมกันจัดงานสักการะดวงวิญญาณที่เฝ้าดูแลรักษาป่าทุกปี

การที่พื้นที่ของจังหวัดมิได้เป็นที่ราบผืนเดียวกัน และมีเทือกเขาสลับซับซ้อนกั้นแบ่งเป็นแอ่ง ๆ โดยตลอด นักวิชาการจึงสันนิษฐานว่า การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์จากที่ดินสมัยโบราณน่าจะกระจายเป็นหย่อม ๆ อยู่ตามที่ราบในหุบเขาสองฝั่งแม่น้ำสายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ราบ

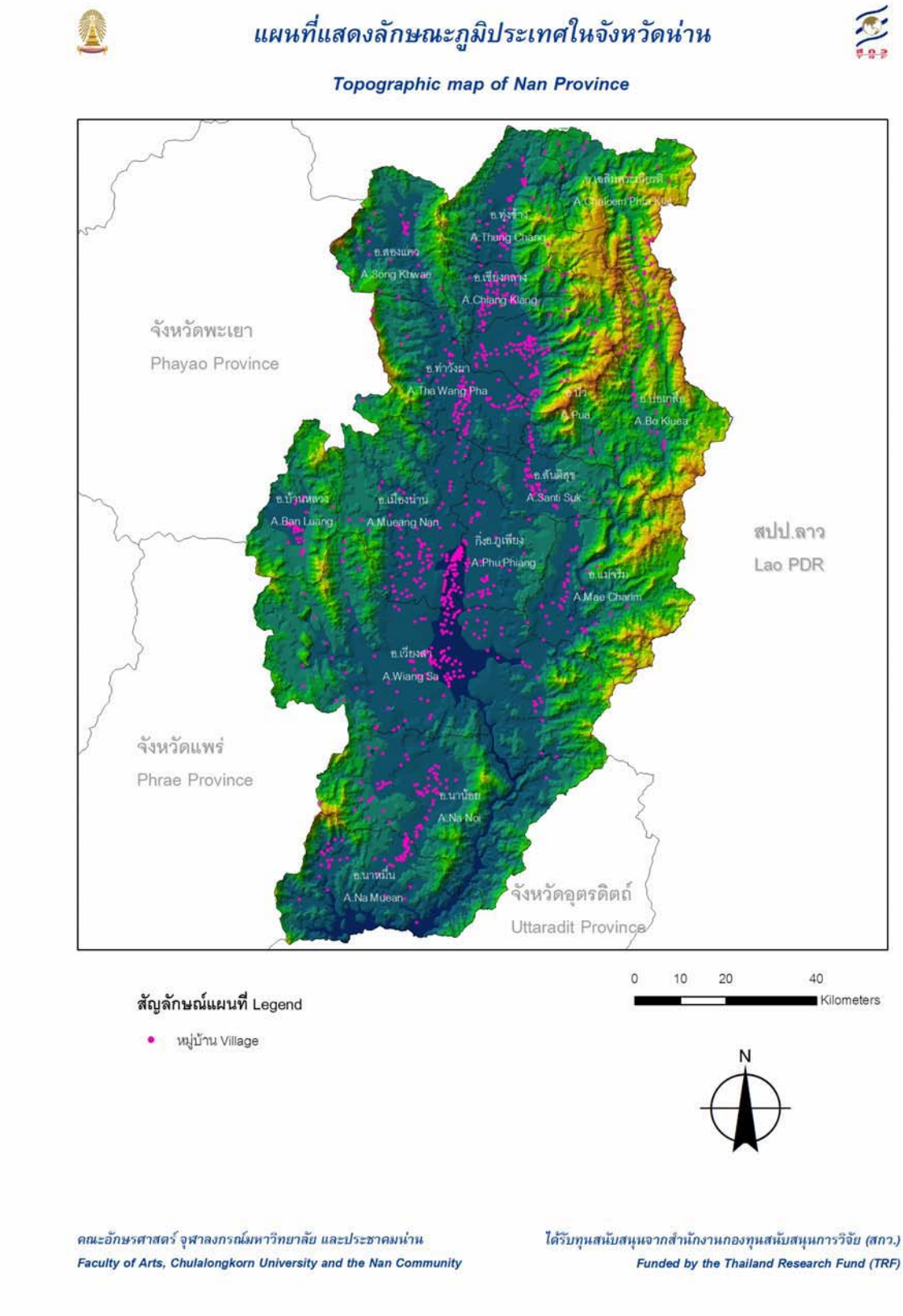

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดน่าน

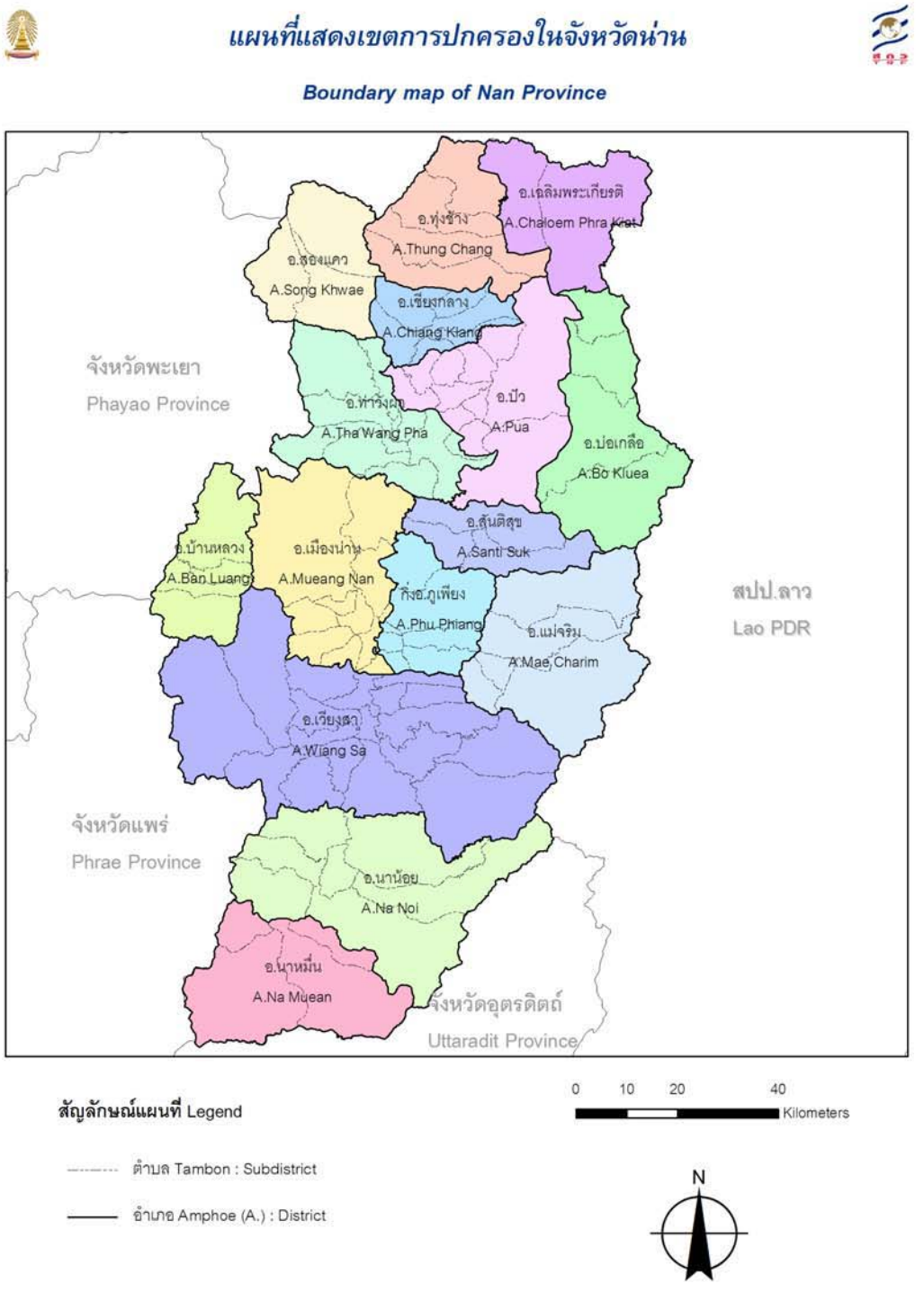

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงเขตการปกครองในจังหวัดน่าน

ของแม่น้ำน่านนั้นได้พบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของประชากรมากที่สุด ทั้งหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์ (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2540: 2)

เมืองน่านยุคก่อนประวัติศาสตร์

พื้นที่เขตจังหวัดน่าน ปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์มาช้านาน เนื่องจากได้ค้นพบหลักฐานเครื่องมือเครื่องใช้ของคนก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยหินเก่าและสมัยหินกลาง (ราว 200,000-70,000 ปี) สมัยหินใหม่ (ราว 5,000-3,000 ปี) เรื่อยมาจนถึงยุคโลหะ (ราว 2,000-1,300 ปี) โดยพบเครื่องมือบริเวณที่ลาดไหล่เขาและที่ราบใกล้ลำน้ำหลายสายด้วยกัน เช่น ที่ราบทางตอนบนแถบอำเภอปัว ที่ราบตอนล่างในเขตอำเภอเมืองและอำเภอนาน้อย (สุรศักดิ์ ศรีสำอาง , 2530: 40)

หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในบริเวณจังหวัดน่าน เช่น (1) เครื่องมือหินกรวดขนาดใหญ่อยู่ในกลุ่มเครื่องมือหินรุ่นเก่าซึ่งใช้เทคโนโลยีอย่างดั้งเดิมที่สุด ส่วนใหญ่อยู่ในสมัยไพลสโตซีน (Pleistocene) มีอายุราว 10,000-1,000,000 ปี (2) การพบเครื่องมือหินในแหล่งโบราณคดีกลุ่มเขาหินแก้ว เขาชมพู ดอยปู่แก้ว ดอยภูทอก และบ้านนามนซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องมือหินสมัยใหม่ (Neolithic) ซึ่งสมัยดังกล่าวเป็นสังคมเกษตรกรรมมีอายุราว 5,000-3,000 ปีมาแล้ว (3) การพบหลักฐานร่องรอยการผลิตเครื่องมือหินที่เขาหินแก้ว เขาชมพู ดอยปู่แก้ว และดอยภูคา (4) การค้นพบกลองมโหระทึกสำริด อายุราว 1,400-1,900 ปี ที่อำเภอบ่อเกลือ

หลักฐานที่พบในจังหวัดน่านดังกล่าว น่าจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าบริเวณจังหวัดน่านในปัจจุบันนั้น มีมนุษย์อาศัยอยู่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์โดยบริเวณที่พบเครื่องมือหินจำนวนมาก ได้แก่ เขตอำเภอเมือง อำเภอเวียงสา อำเภอแม่จริม อำเภอเชียงกลาง และอำเภอนาน้อย เครื่องมือเหล่านี้มีอายุตั้งแต่ 10,000-3,000 ปีมาแล้ว นักวิชาการสันนิษฐานว่าบริเวณจังหวัดน่านในปัจจุบันน่าจะเคยเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหินขนาดใหญ่ (สมชาย ณ นครพนม, 2530: 29) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเขาหินแก้ว เขาชมพู ดอยปู่แก้ว และดอยภูทอก มีหลักฐานร่องรอยการผลิตครอบคลุมพื้นที่ 2-3 ตารางกิโลเมตรซึ่งนับว่าเป็นแหล่งโบราณคดีเครื่องมือหินกะเทาะที่ใหญ่ที่สุดที่เคยสำรวจพบ โดยพบทั้งเครื่องมือ สะเก็ดหินและชิ้นส่วนอื่นๆ นับแสนนับล้านชิ้น โดยเฉพาะที่ดอยภูทอกนั้นพบว่าเป็นแหล่งเครื่องมือหินที่ยังสมบูรณ์ มีเครื่องมือหินนับแสนชิ้น จากเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าว สันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่มาอาศัยอยู่บริเวณนี้สมัยก่อนประวัติศาสตร์รู้จักกะเทาะเครื่องมือหินอย่างหยาบ ๆ เพื่อใช้เป็นอาวุธและเครื่องมือในการดำรงชีพอาศัยแหล่งอาหารจากธรรมชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่าแหล่งโบราณคดีเหล่านี้ไม่ได้ถูกทำลายเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของคนในยุคหลังแต่อย่างใด (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2540: 50)

น่านยุคประวัติศาสตร์

ยุคประวัติศาสตร์ของน่านเริ่มจากตำนานและพงศาวดารที่ระบุถึงการตั้งชุมชนถาวรขึ้นในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 โดยการนำของพญาภูคา บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำในหุบเขาตอนเหนือ มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองย่าง มีการขยายอาณาเขตโดยส่งบุตร คือ ขุนนุ่นและขุนฟองให้ไปสร้างเมืองปัวริมแม่น้ำน่านและเมืองจันทบุรีหรือเมืองหลวงพระบาง (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4, 2507: 406-407) ภายหลังราวปี พ .ศ. 1825 เมืองปัว หรือ วรนคร ได้เป็นศูนย์กลางของน่านมาจนถึงสมัยพญาการเมือง สมัยนี้เองเริ่มเห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาชัดเจนยิ่งขึ้นและพบหลักฐานว่าน่านมีความสัมพันธ์กับสุโขทัย อาทิ พญาการเมืองได้พระบรมธาตุมาจากสุโขทัย จึงโปรดให้นำไปประดิษฐานที่ดอยภูเพียงแช่แห้ง ในปี พ.ศ.1902 ได้อพยพผู้คนมาตั้งเมืองอยู่ที่บริเวณดังกล่าวโดยมุ่งหวังให้ชาวเมืองได้ร่วมกันบำรุงรักษาพระธาตุ ต่อมาเนื่องจากบริเวณดอยภูเพียงแช่แห้งประสบความแห้งแล้งเป็นเหตุให้มีการย้ายเมืองไปอยู่ที่บ้านห้วยไค้ในปี พ.ศ. 1911 โดยพญาผากองได้ตั้งเมืองเก่าเรียกว่า “เวียงใต้” อยู่ที่ริมแม่น้ำน่าน แต่ปรากฏว่าประสบอุทกภัยบ่อยครั้ง โดยเฉพาะในปีพ.ศ. 2360 เกิดน้ำท่วมใหญ่สร้างความเสียหายแก่วัดวาอารามและบ้านเรือนหลายแห่ง ทำให้พญาสุมนเทวราชเจ้าเมืองต้องย้ายไปอยู่ที่บ้านพระเนตรห่างจากเมืองเก่าประมาณ 3 กิโลเมตรห่างจากแม่น้ำไปประมาณ 800 เมตร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2400 สมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดชได้ย้ายเมืองไปอยู่ที่เมืองเก่าอีกครั้ง (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2540: 51)

นครน่าน หรือ “นันทบุรี” นั้น เป็นเพียงนครรัฐเล็ก ๆ ซึ่งมีการสถาปนาการปกครองเฉพาะตน มีระบบการสืบทอดผู้ครองนคร มีกฎหมาย มีจารีตประเพณี แต่เขตการปกครองไม่กว้างนัก เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่ถูกปิดล้อมด้วยเทือกเขาสูงและป่าทึบ มีที่ราบอยู่เพียงจำกัดไม่เพียงพอต่อการเกษตรกรรมทำให้มีผู้คนอาศัยอยู่น้อย เมื่ออาณาจักรหรือแคว้นใดเรืองอำนาจ ก็มักมีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองของนครน่าน (เอกลักษณ์น่าน, 2549:31) ในอดีตนั้นนครน่านนับได้ว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นแหล่งผลิตเกลือที่สำคัญของอาณาจักรล้านนา (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2514:39) นอกจากเกลือแล้ว นักวิชาการสันนิษฐานว่าเครื่องปั้นดินเผาจากบ้านบ่อสวก[1] ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1772- 2103 น่าจะเป็นสินค้าอันเลื่องชื่ออีกประเภทหนึ่งของนครน่านมาแต่โบราณ (โบราณคดีชุมชนที่เมืองน่าน, 2545:53)

เมืองน่าน มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานพอ ๆ กับล้านนา สุโขทัย และพะเยา ทั้งสามอาณาจักรมีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด พงศาวดารเมืองน่าน ได้บันทึกเหตุการณ์ที่พะเยาได้ขยายอาณาเขตมายึดครองเมืองปัวซึ่งภายหลังพญาผานองได้ยึดคืนได้ในปี พ.ศ. 1865

[1] “สวก” เป็นคำในภาษาลัวะมัล-ไปร (ถิ่น) มีความหมายว่า ‘เกลือ’ ดังนั้นคำว่า “บ่อสวก” จึงหมายถึง “บ่อเกลือ” นั่นเอง

นอกจากนี้ศิลาจารึกสุโขทัยได้บันทึกว่าเมืองน่านได้ตกเป็นเมืองขึ้นของสุโขทัยระหว่าง พ.ศ. 1820-1835 และปรากฏหลักฐานว่าเมืองน่านได้ช่วยสุโขทัยทำศึกกับอยุธยาจนกระทั่งสุโขทัยถูกผนวกเข้ากับอยุธยาในปี พ.ศ. 1921 นครน่านมีความสัมพันธ์ติดต่อค้าขายกับนครรัฐเล็กๆ รอบบ้าน เช่น หลวงพระบาง ล้านช้าง และสิบสองปันนา รัฐเหล่านี้มีความร่วมมือทางการเมืองอย่างเข้มแข็ง ทำการค้าขายกันตามเส้นทางแม่น้ำโขงด้วยคาราวานเกวียน

ในขณะที่พญามังรายแห่งล้านนาได้ตั้งอาณาจักรล้านนาขึ้นโดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอำนาจการปกครอง อำนาจของล้านนายังไม่ครอบคลุมไปถึงเมืองน่าน น่านจึงเป็นเมืองอิสระจนถึงปี พ.ศ. 1993 ก่อนหน้าที่น่านจะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของล้านนาทั้งสองดินแดนมีความสัมพันธ์กันผ่านการค้า จนกระทั่งสมัยพญาติโลกราชได้ผนวกน่านเข้ากับอาณาจักรล้านนาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะได้ส่วยเกลือจากเมืองน่าน (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 4, 2507: 406-407) หลังจากนั้นเชียงใหม่ก็ได้ตั้งข้าราชการมาปกครองน่านเรื่อยมา กระทั่งล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี พ.ศ. 2103 น่านจึงกลายเป็นเมืองขึ้นของพม่าไปด้วย พม่าได้จัดการปกครองน่านอย่างเข้มงวด ทำให้เจ้าเมืองน่านไม่พอใจได้ก่อการกบฏต่อต้านพม่าหลายครั้ง (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2540: 52) เช่นในช่วงปี พ.ศ. 2297-2311 น่านพยายามแข็งข้อต่อพม่าแต่ไม่สำเร็จ จึงต้องส่งกำลังพลน่านไปรวมกับหัวเมืองฝ่ายเหนือในบัญชาของเนเมียวสีหบดีไปรบกับกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาพ่ายในที่สุด (เอกลักษณ์น่าน, 2549:45)

ในช่วงปี พ.ศ. 2312-2317 สมัยเจ้าหนานมโนผู้ครองนครน่านได้ส่งเจ้าน้อยวิฑูรผู้เป็นบุตรไปช่วยเชียงใหม่จากทัพกรุงธนบุรี เจ้าน้อยวิฑูรได้ถูกจับกุมที่เชียงใหม่จึงได้ขออยู่ใต้อำนาจกรุงธนบุรี แต่ต่อมาไม่อยู่ในสัจจะจึงถูกจับส่งไปที่กรุงธนบุรี เป็นเหตุให้น่านถูกทิ้งร้างนานถึง 23 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แห่งราชวงศ์จักรี ได้ให้เจ้ามงคลวรยศครองเมืองน่าน แต่เจ้ามงคลวรยศได้สละให้เจ้าอัตวรปัญโญ ผู้เป็นหลานครองเมืองน่านแทน อาจกล่าวได้ว่า เมืองน่าน ได้หันมาสวามิภักดิ์ต่อกรุงรัตนโกสินทร์แต่นั้นมา (เอกลักษณ์น่าน, 2549:45)

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) กรุงรัตนโกสินทร์ถูกคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส อันเป็นเหตุให้เกิดการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองล้านนา เพื่อรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 เป็นต้นมา รัฐบาลกลางกรุงเทพฯได้แต่งตั้งข้าหลวงเข้ามาแทนคณะขุนนางผู้ช่วยเจ้าผู้ครองนครในการบริหารกิจการบ้านเมือง ต่อมาเกิดเหตุการณ์ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) ซึ่งส่งผลให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงแก่ฝรั่งเศสเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้นครน่านได้กลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญมากขึ้นอีกครั้งเมื่อถูกยกขึ้นให้เป็นเมืองหน้าด่าน

ปี พ.ศ. 2474 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) หลังจากที่เจ้ามหาพรหมสุรธาดาเจ้าเมืองน่านองค์สุดท้ายถึงแก่กรรม ได้มีการยกเลิกระบบการปกครองโดยเจ้าผู้ครองนครหลังจากที่นครน่านได้มีเจ้าผู้ครองนครติดต่อกันมาถึง 64 องค์ นครน่านได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่นั้นมา

ศิลปวัฒนธรรม

จากการที่จังหวัดน่านมีประวัติศาสตร์ยาวนานมากว่า 700 ปี มีความเจริญรุ่งเรืองเคียงคู่มากับอาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่โบราณ ศิลปวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวน่านได้สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย ทั้งด้านภาษา วรรณกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และดุริยางคศิลป์ ความรู้อันหลากหลายเหล่านี้เป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดน่านตราบเท่าทุกวันนี้ ประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวน่าน ได้แก่

ภาษาและวรรณกรรม

นอกจากจะมีภาษาพูดแล้ว น่านยังมีอักษรที่ใช้เขียนเพื่อเป็นสื่อแทนภาษาพูด ได้แก่ อักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม อักษรไทยนิเทศ (ขอมเมือง) อักษรเหล่านี้ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของแผ่นดินล้านนา จากการที่มีการจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีต่างๆ มีการสืบทอดต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย ดังได้กล่าวแล้ว มีหลักฐานปรากฏให้เห็นได้จากการบันทึกในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ปูมโหร ตำรายา พิธีกรรม ความเชื่อ กฎหมาย วรรณกรรมทางพุทธศาสนา และวรรณกรรมประโลมโลก ฯลฯ โดยจารึกลงในวัสดุต่างๆ เช่น แผ่นหิน แผ่นไม้ ใบไม้ ที่พบมากที่สุดได้แก่ การจารลงใบลาน

เพลงพื้นบ้าน

จังหวัดน่านมีเพลงพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อคือ “เพลงซอ” ซึ่งมีดนตรีประกอบเพียง 2 อย่าง คือ ซึง กับ สะล้อ เพลงซอของจังหวัดน่านถือได้ว่าเป็นซอชั้นครู เพราะมีห้วงทำนองที่ไพเราะจับใจ ครูซอเมืองน่านได้รับเกียรติยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติในปี พ.ศ. 2531 คือ พ่อครูไชยลังกา เครือเสน และศิษย์เอกของพ่อครูคือ พ่อครูคำผาย นุปิง ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติอีกท่านหนึ่ง มีชื่อเสียงด้านการขับ “ซอล่องน่าน” ที่เล่าถึงตำนานการสร้างบ้านแปงเมืองน่านก็ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดงในปี พ.ศ. 2533 และได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ สาขาการแสดง (ดนตรี) จากสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ ในปี พ.ศ.2536 ผู้ที่มีฝีมือเป็นที่ประทับใจและมีชื่อเสียงเป็นอย่างยิ่งในหมู่ชาวล้านนา

ผลิตภัณฑ์และงานฝีมือของชาวน่าน

ผ้าทอเมืองน่าน

ศิลปะการทอผ้าน่านเป็นภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของสตรีชาวน่าน ผ้าทอเมืองน่าน โดยเฉพาะผ้าทอลายน้ำไหลลายลื้อ ได้ชื่อว่าประณีตและสวยงามที่สุด มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว จนทำให้ช่างทอผ้าเมืองน่าน คือ นางแสงเมือง ดอกเกี๋ยง ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมสาขาทัศนศิลป์ (ช่างทอผ้าพื้นเมือง) ปี 2536 (ข้อเสนอการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติฯ, 2537: 12 – 16)

เครื่องจักสาน

เครื่องจักสานที่มีความประณีตสวยงามของจังหวัดน่านเป็นที่ยอมรับและรู้จักกันดีได้แก่ เครื่องจักสานที่ทำมาจากหญ้าสามเหลี่ยมของชุมชนบ้านห่างทางหลวง ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ ซึ่งทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กระเป๋า เสื่อ ที่รองจาน เครื่องใส่อุปกรณ์เครื่องเขียน เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีผลิตภัณฑ์จากต้นหวายที่นำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่นโต๊ะ ชุดรับแขก เก้าอี้โซฟา เตียงนอน โตก เป็นต้น ชุมชนที่มีฝีมือในการผลิตเครื่องหวายได้แก่ชุมชนบ้านนาท่อ ตำบลไชยสถาน อำเภอเมือง และชุมชนบ้านดอนตัน ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา นอกจากนี้ยังมีการจักสานเครื่องเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ไผ่ เช่น กระบุง ตะกร้า กระด้ง ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ แต่ที่โดดเด่นและทำเป็นจำนวนมากได้แก่ ชุมชนบ้านปัวชัย ตำบลฝายแก้ว กิ่งอำเภอภูเพียง

การตีเหล็ก

ชาวน่านมักตีเหล็กเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยมักจะตีเหล็กเพื่อทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น จอบ เสียม เคียว คราด ขวาน และเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น มีด พร้า ขนาดต่างๆเป็นต้น ชุมชนที่มีชื่อเสียงและตีเหล็กเป็นอาชีพรองจากการทำนา ทำสวน ได้แก่ ชุมชนบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา การผลิตยังเป็นแบบโบราณ ซึ่งใช้แรงคนเป็นหลัก แม้ว่าจะนำเอาเครื่องมือทุ่นแรงประเภทมอเตอร์ไฟฟ้าเข้าช่วยก็ตาม

ผลิตภัณฑ์เครื่องเหล็กจากหมู่บ้านชาวพวนฝายมูล มีความทนทาน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมให้หมู่บ้านชาวพวนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวได้ด้วย เพราะชาวพวนนับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีชีวิต ที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์ตราบถึงทุกวันนี้

ประเพณีสำคัญ

ประเพณีที่สำคัญของชาวน่าน ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลหรือ โอกาสต่างๆ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผลิตผลและการเฉลิมฉลอง และประเพณีเกี่ยวกับการชมธรรมชาติ

ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่

1. งานแห่เทียนเข้าพรรษา จัดที่วัดสวนตาล อำเภอเมือง ในวันอาสาฬหบูชา
2. งานประเพณีนมัสการพระธาตุเขาน้อย จัดขึ้นในวันวิสาขบูชา
3. ประเพณีขึ้นบ่อน้ำทิพย์ จัดที่วนอุทยานถ้ำผาตูบ ในวันมาฆะบูชา
4. งานตานก๋วยสลาก งานแห่คัวต๋าน (ครัวทาน) จัดขึ้นราวกลางเดือนตุลาคม หรือช่วงต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ทานสลากหรือก๋วยสลากเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล สำหรับชาวเหนือถือว่าเป็นประเพณีทำบุญกลางบ้านที่ยิ่งใหญ่และสำคัญเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น พระภิกษุจะรับนิมนต์เพื่อมารับการถวายทานโดยการจับสลาก
5. งานประเพณีหกเป็ง ไหว้สามหาธาตุแช่แห้ง จัดขึ้นระหว่างขึ้น11-15 ค่ำ เดือน 4 (ประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม) มีการจุดบั้งไฟเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
6. งานนมัสการพระธาตุเบ็งสกัดที่อำเภอปัว

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล หรือ โอกาสต่าง ๆ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน ได้แก่ งานประเพณีนมัสการสรงน้ำพระเจ้าทองทิพย์ จัดที่วัดสวนตาล อำเภอเมือง ช่วงเทศกาลสงกรานต์ 12-15 เมษายน งานประเพณีลอยกระทง จัดขึ้น ในวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ที่อำเภอเมืองน่าน ประเพณีสืบชะตาซึ่งเป็นประเพณีโบราณ มักทำในโอกาสต่างๆ เช่น วันเกิดอายุครบรอบ ฟื้นจากการเจ็บป่วย การสืบชะตาถือเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ และเป็นสิริมงคล ขับไล่สิ่งเลวร้ายให้ผ่านพ้นไป ต่อมามีการประยุกต์พิธีสืบชะตากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ประเพณีที่เกี่ยวกับผลผลิตและการเฉลิมฉลอง

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตและการเฉลิมฉลอง ได้แก่ เทศกาลส้มสีทอง งานแข่งเรือประเพณีฉลองงาช้างดำ

เทศกาลส้มสีทอง

เทศกาลส้มสีทองและงานกาชาด จังหวัดน่าน จัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี บางปีอาจจัดร่วมกับเทศกาลของดีเมืองน่าน ณ สนามกีฬาจังหวัดน่าน อำเภอเมือง ส้มสีทองเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน พันธุ์เดียวกับส้มเขียวหวาน แต่ส้มสีทองจะมีเปลือกสีเหลืองทองสวยงาม และรสชาติหวานหอม อันเนื่องมาจากอิทธิพลของดินฟ้าอากาศ คืออุณหภูมิระหว่างกลางวันและกลางคืนต่างกัน 8 องศา เป็นเหตุให้สาร “คาร์ทีนอยพิคเมนท์” ในเปลือกส้มเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีทอง

กิจกรรมที่น่าสนใจในเทศกาลดังกล่าว ได้แก่ การประกวดขบวนรถส้มสีทอง การออกร้านนิทรรศการ การจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมจากอำเภอต่างๆ และจากเมืองฮ่อน-หงสา สปป.ลาว การแสดงพื้นเมืองและมหรสพต่างๆ อีกมากมาย

งานแข่งเรือ ประเพณีฉลองงาช้างดำ

งานแข่งเรือ ประเพณีฉลองงาช้างดำ จังหวัดน่านจะมีในราวกลางเดือนตุลาคม หรือต้นเดือนพฤศจิกายนทุกปี ประเพณีแข่งเรือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานานปกติจัดในหน้าน้ำ ต่อมาในปี พ.ศ. 2479 ได้จัดให้มีการแข่งเรือในงานทอดกฐินสามัคคีสืบทอดมาจนถึงงานทอดกฐินพระราชทานในปัจจุบัน ราวกลางเดือนตุลาคมหรือช่วงต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี โดยถือเอาวันเปิดสนามแข่งเรือตามวันถวายของวัดช้างค้ำวรวิหารซึ่งเป็นวัดหลวง และจะจัดงานถวายสลากภัตก่อนวันอื่น งานแข่งเรือประเพณีของจังหวัดน่านจึงเป็นประเพณีคู่กับตานก๋วยสลากของวัดช้างค้ำมาจนทุกวันนี้ ภายหลังทางจังหวัดได้ผนวกงานสมโภชงาช้างดำอันเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดน่านเข้าไปด้วย นอกจากนั้นยังมีงานแข่งเรือที่อำเภอเวียงสาในเทศกาลตานก๋วยสลาก

เรือที่เข้าแข่งแต่ละลำใช้ไม้ซุงขนาดใหญ่มาขุดเป็นเรือ เอกลักษณ์โดดเด่นของเรือแข่งเมืองน่าน คือ ที่หัวเรือจะแกะสลักเป็นรูปพญานาค ชูคอสง่างาม หางเรือเป็นหางพญานาคงอนสูง คนเมืองน่านเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนคือ เจ้าขุนนุ่น ขุนฟองซึ่งเกิดจากไข่พญานาคเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ การต่อเรือแข่งเป็นรูปพญานาคจึงถือเป็นการบูชาบุญคุณพญานาคผู้เป็นเจ้าแห่งน้ำและบรรพบุรุษของชาวเมืองน่าน

การแข่งขัน มีทั้งประเภทเรือใหญ่ เรือกลาง และเรือเล็ก รวมทั้งเรือประเภทสวยงาม นอกจากนี้ยังมีการประกวดกองเชียร์อีกด้วย และในช่วงฤดูซ้อมก่อนมีการแข่งขัน ในตอนเย็น จะเห็นชาวบ้าน นักเรียนจับกันเป็นกลุ่มอยู่ริมน้ำเพื่อดูการซ้อมเรือ เชียร์ทีมเรือและฝีพายที่เป็นคนท้องถิ่นพรรคพวกของตน เป็นวิถีชีวิตที่มีสีสัน และเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ นับเป็นประเพณีที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ประเพณีที่เกี่ยวกับการชมธรรมชาติ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการชมธรรมชาติที่สำคัญของน่าน คือ เทศกาลผ่อดอกชมพูภูคา (ชมดอกชมพูภูคา) ซึ่งจัดขึ้นระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม ที่อุทยานแห่งชาติดอยภูคา

ส่วนประเพณีของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่านนั้น จะนำเสนอพร้อมกับข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร และการกระจายตัวของประชากรของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่านในบทต่อไป

บทที่ 3
กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมาก ถึง 13 กลุ่มชาติพันธุ์ (ดูภาพที่ 3.1) แต่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้หลายกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่านยังคงสามารถรักษาเอกลักษณ์ ทั้งด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของตนเองได้อย่างดียิ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นต้นทุนและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งของชาวน่าน

จังหวัดน่านมีประชากร (ณ วันที่เก็บข้อมูล) จำนวนทั้งสิ้น 478,080 คน จำนวนประชากรแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ในแต่ละกลุ่มตระกูลภาษา มีดังนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 1 ในจังหวัดน่าน คือ มีจำนวนทั้งสิ้น 383,604 คน คิดเป็นร้อยละ 80.24 ของจำนวนประชากรทั้งหมด กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไทในจังหวัดน่าน มี 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ คนเมือง ลื้อ ลาว พวน เหาะ และขืน (เขิน) โดยรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนประชากร การอพยพย้ายถิ่นฐาน และวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทในจังหวัดน่าน มีดังนี้

คนเมือง (ไทยวน ไตยวน)

คนเมือง หรือ ไทยวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 1 ในจังหวัดน่าน มีประชากร (ณ วันที่เก็บข้อมูล) จำนวนทั้งสิ้น 315,382 คน คิดเป็นร้อยละ 65.97 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด

กลุ่มคนเมือง หรือไทยยวน ในอดีตถูกเรียกว่า “ลาวพุงลำ” (ลาวพุงดำ) เนื่องด้วย ผู้ชายจะนิยมสักลวดลายด้วยหมึกสีดำ ตั้งแต่หัวเข่าจนถึงพุง (เอกลักษณ์น่าน, 2549: 55) ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มคนเมืองนั้นส่วนมากจะเกี่ยวเนื่องกับศาสนาทั้งศาสนาพุทธและพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ

ประเพณีที่สำคัญของคนเมือง(ไทยวน) ได้แก่ ประเพณีบวชนาค ประเพณีแต่งงาน ประเพณีสงกรานต์ปีใหม่ ประเพณีลอยกระทงเดือนยี่เป็ง ประเพณีเข้าพรรษา การตั้งธรรมหลวง หรือเทศน์มหาชาติ การถวายทานสลากภัต การสะเดาะเคราะห์ การสืบชะตา การสู่ขวัญ การเลี้ยงผีประจำตระกูล การเลี้ยงผีหลวงหรือผีประจำเมือง เป็นต้น ส่วนประเพณีเฉพาะของกลุ่มคนเมืองจังหวัดน่านที่แตกต่างจากของคนเมืองที่อื่นได้แก่ ประเพณีหกเป็ง (เดือนมีนาคม) ไหว้พระธาตุ

แซ่แห้ง และประเพณีแข่งเรือเมืองน่าน ซึ่งเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญยิ่งของชาวจังหวัดน่าน และจะแข่งนัดปิดสนามในเดือนตุลาคมของทุกปี

ดูการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์คนเมือง (ไทยวน) ในจังหวัดน่านในภาพที่ 3.2

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.2) พบว่า คนเมือง (ไทยวน) ตั้งถิ่นฐานอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดน่าน โดยส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทางตอนกลางและด้านตะวันตกของจังหวัด ได้แก่ ในอำเภอเมืองน่าน กิ่งอำเภอภูเพียง อำเภอเวียงสา ทางตอนใต้ คนเมืองตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ อำเภอนาน้อยและอำเภอนาหมื่น ส่วนบริเวณภาคเหนือตอนล่างของจังหวัด คนเมืองตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา และอำเภอเชียงกลาง หมู่บ้านที่มีประชากรคนเมืองอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด คือมีประชากรตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป ได้แก่ บ้านสบกอน ตำบลเชียงกลาง อำเภอเชียงกลาง มีจำนวนคนเมืองทั้งสิ้น 1,972 คน รองลงมา คือ บ้านกลางเวียง ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา มีคนเมือง 1,700 คน บ้านดอนศรีเสริม ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน มีคนเมือง 1,643 คน และบ้านแสงดาว ตำบลฝายแก้ว กิ่งอำเภอภูเพียง มีคนเมือง 1,509 คน

ส่วนบริเวณที่มีคนเมือง(ไทยวน) อาศัยอยู่น้อย ได้แก่ บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือที่ อำเภอบ่อเกลือ และบริเวณภาคเหนือของจังหวัด ที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอสองแคว

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กว่า ๗๐๐ ปี พบว่า การที่กลุ่มไทยวนหรือคนเมือง รวมกันเป็นกลุ่มที่ใหญ่มากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในจังหวัดน่าน เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์นี้ สามารถสร้างถิ่นฐานได้มั่นคงและตั้งเป็นบ้านเมืองได้สำเร็จ มีการจัดระเบียบการปกครองที่ดี มีการติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับบ้านเมืองที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับเมืองน่านในอดีต ประกอบกับมีการสร้างสมประสบการณ์และศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เป็นของตนเอง จึงทำให้มีสถานภาพทางสังคมดีกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในเมืองน่าน

ด้านการใช้ภาษา คนเมือง (ไทยวน) โดยทั่วไปใช้ 2 ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่าน หรือไทยวนถิ่นน่านสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

ลื้อ (คนลื้อ ไทลื้อ ไตลื้อ)

ลื้อ คนลื้อ ไทลื้อ หรือไตลื้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ในจังหวัดน่าน มีประชากร (ณ วันที่เก็บข้อมูล) จำนวนทั้งสิ้น 54,400 คน คิดเป็นร้อยละ11.38 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด

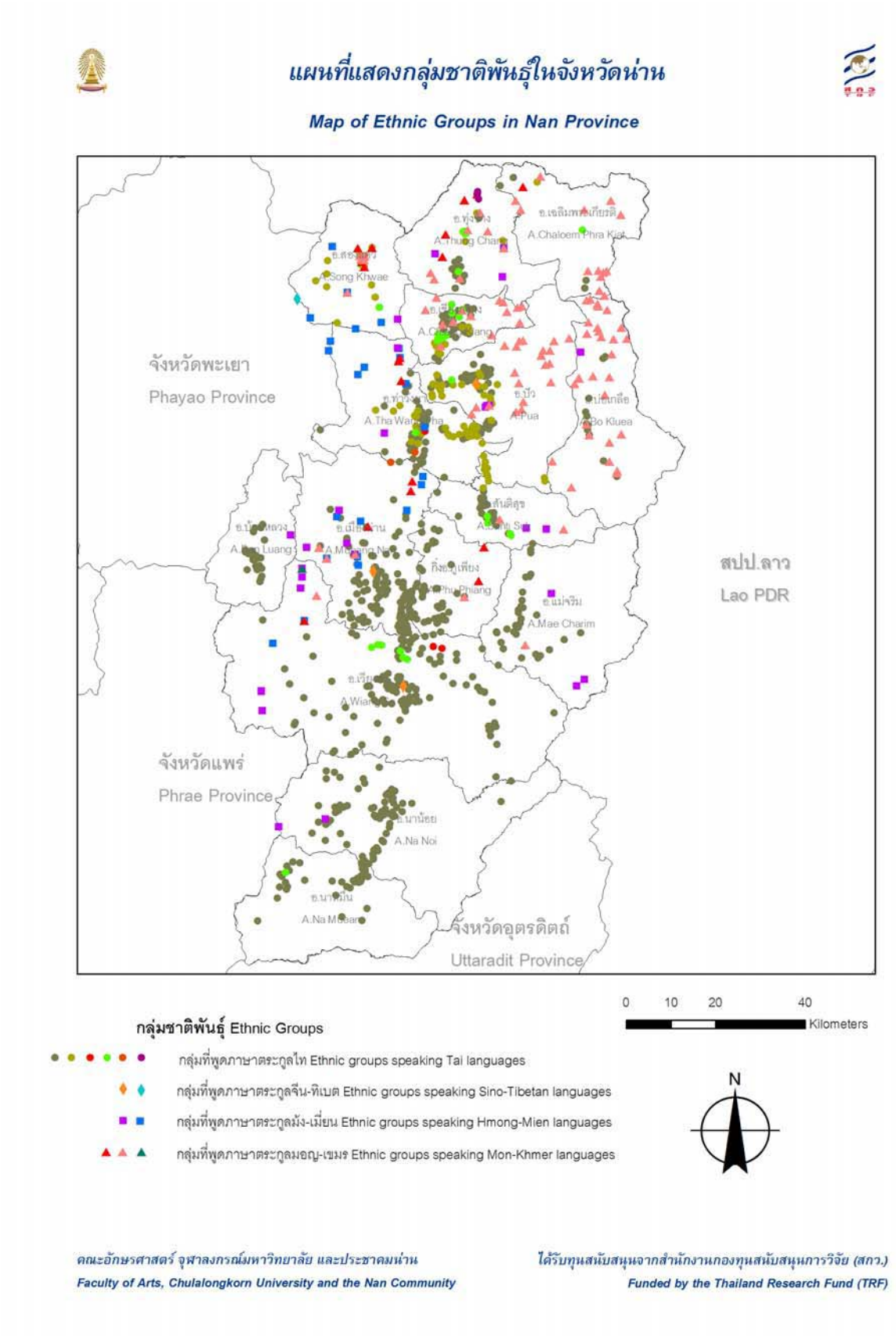

ภาพที่ 3.1 แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

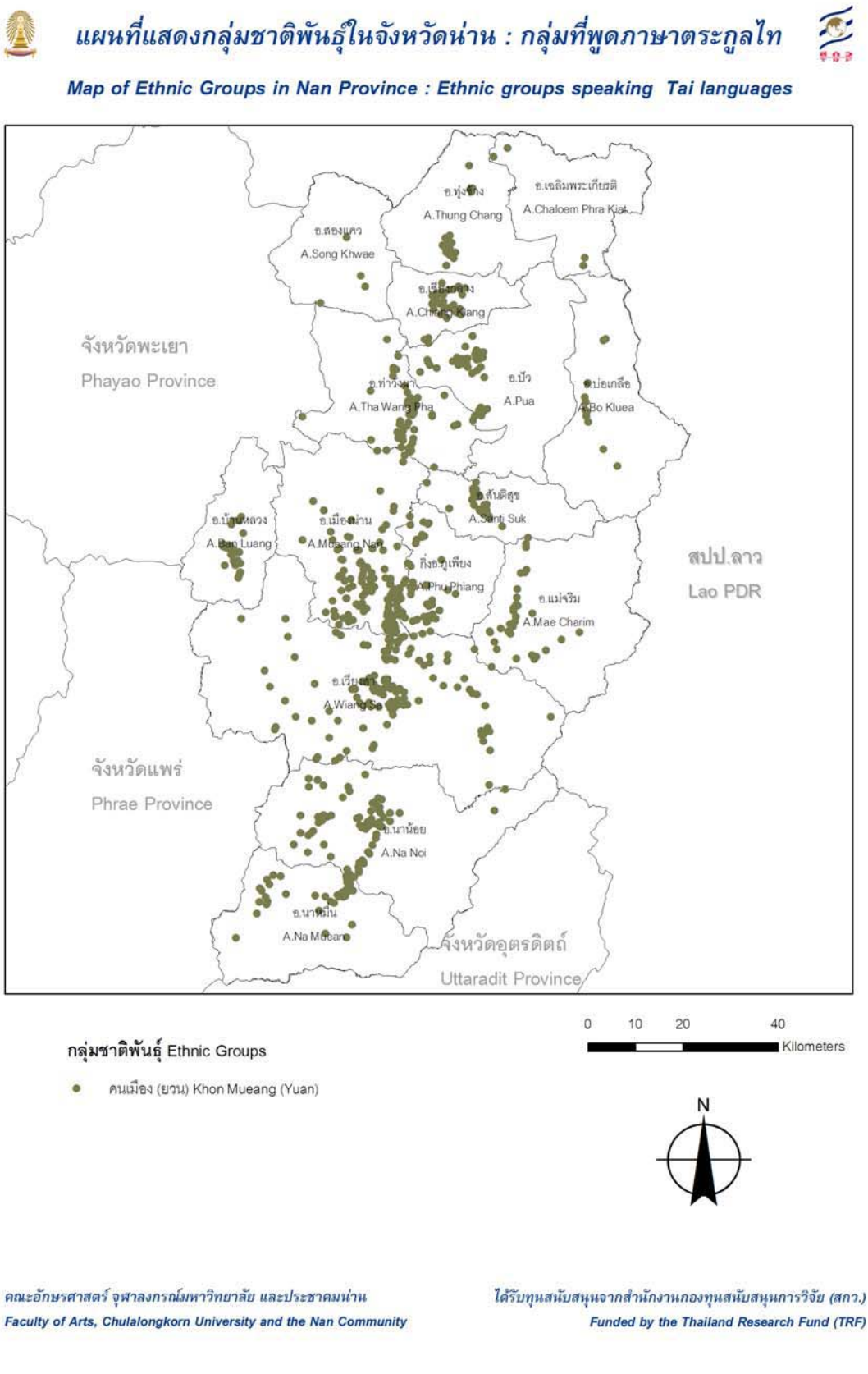

ภาพที่ 3.2 แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์คนเมือง (ไทยวน) ในจังหวัดน่าน

ลื้อในจังหวัดน่านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สันนิษฐานว่า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนตอนใต้ (ชนัญ วงศ์วิภาต,2530: 41) ในอดีตนั้นเมืองน่านมีอาณาเขตครอบคลุมไปถึงเขตอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยาและบริเวณเมืองเงิน ประเทศลาว อันเป็นพื้นที่ที่ชาวไทลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่โดยทั่วไป จากประวัติความเป็นมาเช่นนี้ทำให้นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวเมืองที่ปรากฏในปัจจุบันน่าจะมีพื้นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทลื้อ (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล 2529: 67) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีการแข่งเรือ เล่ากันว่าไทลื้อในสิบสองปันนาจัดประเพณีนี้ขึ้นเป็นประจำทุกปี หัวเรือแข่งแกะสลักเป็นรูปหัวมังกรคล้ายกันกับลักษณะเรือแข่งเมืองน่านทุกวันนี้

ส่วนการอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดน่านของชาวลื้อ จากพงศาวดารน่าน พบว่า ในปี พ.ศ. 2399 พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านได้ยกทัพไปกวาดต้อนครอบครัวไทลื้อที่เมืองพง เขตสิบสองปันนาซึ่งเวลานั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน มาไว้ในเมืองน่านประมาณ 2,000 คน (วารสารโรงเรียนบ้านหนองปัว 2526: 3)

จากการศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ พบว่าชาวไทลื้อทำมาหากินคล้าย ๆ กับคนเมือง คือ ทำนาดำและนาหว่าน ปลูกพืชเศรษฐกิจหลายอย่างด้วยกัน เช่น ยาสูบ ถั่วเหลือง ข้าวโพด ผักชนิดต่าง ๆ เช่น ลำไย ส้ม ลิ้นจี่ และมะม่วง หลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้วชุมชนลื้อหลายแห่งที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ก็จะปลูกหอม กระเทียม ส่วนผู้ที่อยู่ใกล้เนินเขาก็จะทำข้าวไร่ ควบคู่ไปกับการปลูกข้าวโพดเพื่อเลี้ยงสัตว์ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 44)

ด้านการนับถือศาสนาพบว่า ชาวไทลื้อนับถือทั้งพุทธศาสนาและผีสางเทวดาควบคู่กันไป พิธีหลายอย่างที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาคล้ายกับคนเมือง เช่น เทศกาลสงกรานต์ หรือ ทำบุญตักบาตรตอนเช้า อย่างไรก็ตามการเชื่อผีสางเทวดาของชาวไทลื้อที่ผิดแผกออกไปจากการถือผีทั่ว ๆ ไปของคนเมือง คือ พิธีเข้ากรรม เป็นพิธีไหว้ผีและเลี้ยงผี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ ซึ่งในสิบสองปันนาพิธีเข้ากรรมที่นั่นยิ่งใหญ่มาก ดังปรากฏในเพลงขับลื้อตอนหนึ่งว่า “โก่ไปถูกก่รรมเมิงล่า” (กลัวไปถูกเข้ากรรมเมืองล่า) ทั้งนี้เพราะชาวเมืองล่าจะจัดพิธีเข้ากรรมนานถึง 96 วัน โดยปักตาเหลวไว้รอบเขตแดนเข้าออกเมือง และประกาศมิให้คนในออกคนนอกเข้าจนเสร็จพิธี (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 47) อาจกล่าวได้ว่า ลื้อและคนเมือง (ไทยวน) ไม่ค่อยมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่มากนัก ประกอบกับการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมในภายหลัง จึงยากที่จะแยกชาวลื้อออกจากคนเมืองได้อย่างชัดเจน

ด้านประเพณี พบว่า การละเล่นที่เป็นแบบฉบับของไทลื้อ คือ “การขับลื้อ” ซึ่งเป็นศิลปะการขับร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง โดยใช้ปฏิภาณกวีในการเรียบเรียงถ้อยคำที่จะโต้ตอบกัน เครื่องดนตรีที่ใช้มีปี่ยาว 2 เลา และปี่เล็กอีก 2 เลา รวมเรียกว่า ปี่จุม มักขับในเทศกาลสงกรานต์ ผู้ศึกษาบางท่านพบว่า ชาวไทลื้อ ที่อำเภอเชียงคำมีการฟ้อนดาบ ฟ้องเจิง และฟ้อนมองเชิง ร่วมกัน

ทั้งชายและหญิง ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่เดิมการฟ้อนน่าจะเป็นการฟ้อนของเพศชาย ผู้หญิงน่าจะมาฟ้อนในภายหลัง (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 48-49) ดูการกระจายของประชากรลื้อในจังหวัดน่านในภาพที่ 3.3

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.3) พบว่า ชาวลื้อตั้งถิ่นฐานเฉพาะบริเวณทางเหนือของจังหวัด โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 6 อำเภอ คือ อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทางเหนือตอนล่าง (อำเภอปัว) ทางเหนือตอนล่างด้านตะวันตก (อำเภอท่าวังผา อำเภอเชียงกลาง อำเภอสองแคว) ส่วนบริเวณทางเหนือตอนบนพบชาวลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่บ้าง ที่อำเภอทุ่งช้าง และ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ หมู่บ้านที่มีประชากรลื้ออาศัยอยู่ตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไป คือ บ้านนาก้อ ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว มีชาวลื้อจำนวนทั้งสิ้น 1,165 คน บ้านทุ่งกวาง ตำบลแงง อำเภอปัว มีชาวลื้อ 1,095 คน บ้านวังม่วง ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว มีชาวลื้อ 1,059 คน บ้านมอน ตำบลวรนคร อำเภอปัว มีชาวลื้อ 1,025 คน และบ้านปงหนึ่ง ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว มีชาวลื้อ 1,010 คน อาจกล่าวได้ว่า ศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้ออยู่ที่บริเวณทางเหนือตอนล่างด้านตะวันตกของจังหวัดน่าน คือที่ อำเภอปัวและอำเภอท่าวังผา

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวลื้อใช้ 3 ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาลื้อ สื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

ลาว

ลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 6 รองจากคนเมือง (ยวน) ลื้อ ลัวะ (ถิ่น) ม้ง และเมี่ยน จังหวัดน่านมีประชากรชาวลาว จำนวน 9,672 คน คิดเป็นร้อยละ 2.02 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักวิชาการสันนิษฐานว่า กลุ่มลาวที่เข้ามาในจังหวัดน่านที่เก่าที่สุดน่าจะเป็นกลุ่มของเจ้าฟ้างุ้ม ซึ่งหนีการก่อกบฏของกลุ่มพวกขุนนางเก่าที่ไม่เห็นด้วยกับการนับถือพุทธศาสนาสายเถรวาท ที่พระองค์ทรงนำเข้าไปเผยแผ่ที่เมืองเชียงทองหรือหลวงพระบางในปัจจุบัน ขุนนางลาวจึงรวมตัวกันขับไล่พระองค์ออกจากเมือง เจ้าฟ้างุ้มหนีข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาลี้ภัยการเมืองที่เมืองน่านในสมัยพระญาผากอง ราวปี พ.ศ. 1916 ซึ่งในขณะนั้นเมืองน่านได้นับถือพุทธศาสนาสายเถรวาทเช่นเดียวกับสุโขทัยแล้ว นอกจากนี้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของลาว มีการบันทึกไว้ว่า พระเจ้าฟ้างุ้มสิ้นพระชนม์ที่เมืองน่าน และพระอัฐิประดิษฐานไว้ที่วัดเชียงงามที่จังหวัดน่าน จึงทำให้นักวิชาการค่อนข้างที่จะเชื่อว่า เรื่องการเผยแผ่ศาสนาน่าจะเป็น

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เจ้าฟ้างุ้มลี้ภัยเข้ามาอยู่ในเมืองน่าน และเป็นจุดเริ่มต้นอันสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดน่าน

อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งสันนิษฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่อพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดน่าน น่าจะเป็นกลุ่มลาวที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาไว้ที่เมืองน่านเมื่อครั้งปราบกบฏเจ้าอนุเวียงจันทน์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ราวปี พ.ศ. 2369 เมื่อครั้งเจ้ามหายศครองเมืองน่าน ซึ่งได้มีการเกณฑ์กำลังไพร่พลจากน่านให้ไปรักษาเมืองหลวงพระบาง เมื่อสถานการณ์สงบแล้วพระองค์ได้นำกลุ่มชาวลาวที่หลวงพระบางอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองน่าน

ส่วนประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนพิธีกรรมของชาวลาวในจังหวัดน่านในปัจจุบันเหมือนกับกลุ่มคนเมืองโดยทั่วไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนับถือพุทธศาสนาและการถูกปกครองโดยกลุ่มเจ้านายในสมัยก่อนน่าจะเป็นสาเหตุให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดน่านถูกกลืนทางวัฒนธรรม คงไว้แต่ภาษาพูด ซึ่งยังคงใช้ภาษาลาวสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ดูการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 3.4

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.4) พบว่า ชาวลาวตั้งถิ่นฐานอยู่ทางเหนือและทางส่วนกลางของจังหวัดน่าน โดยบริเวณที่ชาวลาวตั้งถิ่นฐานหนาแน่นที่สุด คือ ทางเหนือตอนล่างที่ อำเภอเชียงกลาง และตอนกลางของจังหวัด ที่อำเภอสันติสุข โดยเฉพาะที่ตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข บ้านดอนดู่พงษ์และบ้านโป่งคำมีชาวลาวอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด บริเวณอื่น ๆ ที่มีชาวลาวอาศัยอยู่ได้แก่ ทางเหนือด้านตะวันตกที่อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสองแคว ทางใต้ตอนบนที่ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา ส่วนที่อำเภอปัว พบว่ามีชาวลาวอาศัยอยู่เพียงหมู่บ้านเดียว คือ บ้านดอนมูล ตำบลแงง

ส่วนหมู่บ้านที่พบว่ามีประชากรชาวลาวอาศัยอยู่ตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไป ได้แก่ บ้านดอนดู่พงษ์ ตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข มีชาวลาวอาศัยอยู่ 1,572 คน และที่บ้านโป่งคำซึ่งอยู่ในตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุขเช่นกัน มีชาวลาวอาศัยอยู่ 1,064 คน

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวลาวใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาลาว สื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

พวน

พวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับ 8 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ ลัวะ (ถิ่น) ม้ง เมี่ยน ลาว และขมุ จังหวัดน่านมีประชากรที่เป็นชาวพวนจำนวน 2,296 คน คิดเป็นร้อยละ 0.48 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน

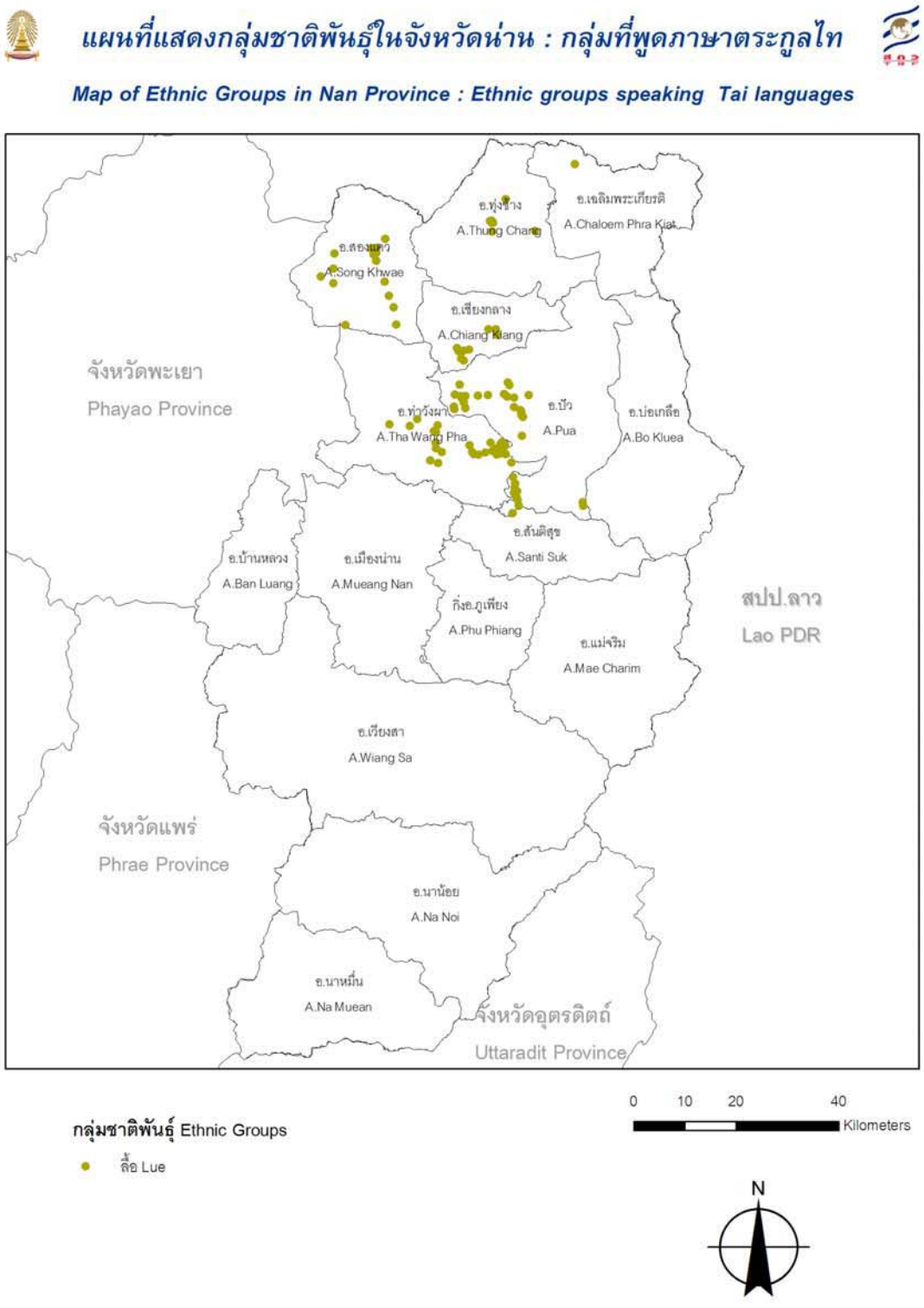

ภาพที่ 3.3 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อในจังหวัดน่าน

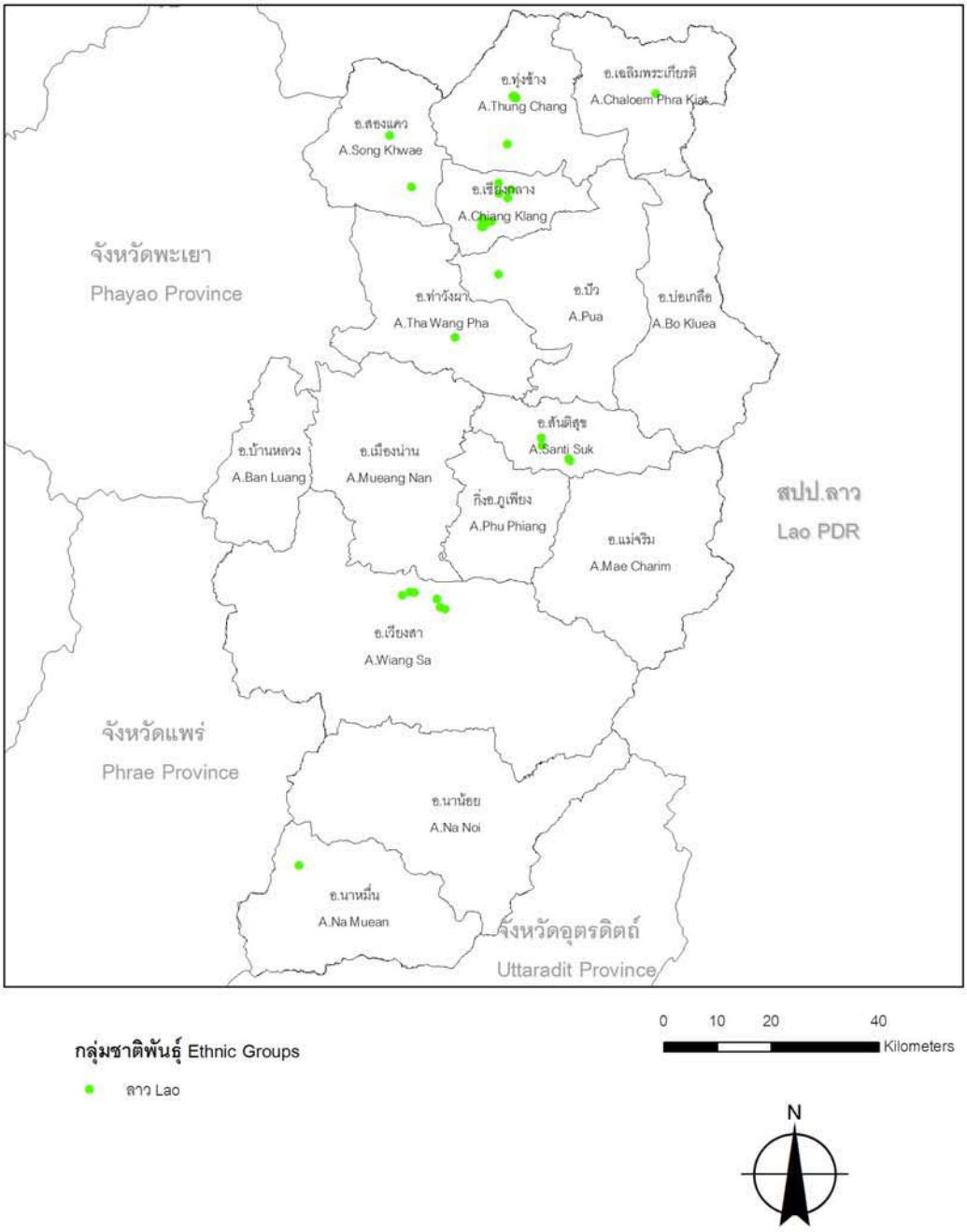

ภาพที่ 3.4 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดน่าน

นักวิชาการสันนิษฐานว่า ชาวพวนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดน่านสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งปราบกบฏเจ้าอนุเวียงจันทน์ ราวปี พ.ศ. 2369 ในครั้งนั้น พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลยกทัพไปปราบญวนที่เข้ามารุกรานเมืองพวนที่แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว

ต่อมาราวปี พ.ศ. 2377 เจ้าอชิตวงศ์ ผู้ครองนครน่าน ได้ส่งกำลังทหารเข้าร่วมรบด้วย เมื่อเสร็จศึกแล้ว เจ้าครองนครน่านได้มีคำสั่งให้อพยพชาวพวนกลุ่มหนึ่งเข้ามาด้วย เนื่องจากชาวพวนมีความรู้ความสามารถด้านการก่อสร้างและเป็นช่างฝีมือโดยเฉพาะการตีเหล็กและหลอมเหล็กเพื่อใช้ในการเกษตรและในชีวิตประจำวัน ซึ่งน่าจะเป็นเหตุให้ชาวพวนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดน่านนับตั้งแต่เหตุการณ์ในครั้งนั้น

วิถีชีวิตของชาวพวนในปัจจุบันไม่แตกต่างจากกลุ่มคนเมือง(ไทยวน)เท่าไรนัก ประเพณีของชาวพวนที่เหมือนกับคนเมืองได้แก่ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีบวชนาค ประเพณีสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การสืบชะตา พิธีสู่ขวัญ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตานก๋วยสลาก (ทานสลากภัตร) การทอดกฐิน ถวายผ้าป่า ตานข้าวใหม่ ประเพณีจัดขบวนแห่องค์ไทยทานในงานฉลองโบสถ์ กุฏิวิหาร การเลี้ยงผีเจ้าหลวง ส่วนประเพณีของชาวพวนที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น คือ ประเพณีกำฟ้า หรือพิธีบวงสรวงบรรพบุรุษ บูชาเทพยดา ซึ่งจะประกอบพิธีกรรมในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุก 3 ปี

ปัจจุบัน ชาวพวนตั้งถิ่นฐานอยู่ 3 หมู่บ้านเท่านั้น คือ ที่อำเภอท่าวังผา มีชาวพวนอาศัยอยู่ 1 หมู่บ้าน คือ บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จำนวน 1,150 คน และที่อำเภอเวียงสา มีชาวพวนอาศัยอยู่ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหลับมืนพวนและบ้านหลับมืนพวนเหนือ ตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา มีชาวพวนอาศัยอยู่ 634 คน และ 512 คน ตามลำดับ

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวพวนใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาลาวพวนสื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

เหาะ

เหาะเป็นกลุ่มชนผสม ในอดีตเป็นพวกเร่ร่อน หรือ เหาะร่อน อยู่ไม่เป็นที่เป็นทางตามป่าเขา ดงดอย ปัจจุบันพูดภาษาคำเมือง และอยู่เป็นหลักแหล่งที่ 3 หมู่บ้านในตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง คือ ที่บ้านเฉลิมราช มีคนเหาะอาศัยอยู่ 605 คน ที่บ้านไร่ไทรงามมี 259 คน และที่บ้านน้ำเลียง มี 183 คน

เหาะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับสิบ รองจากคนเมือง (ยวน) ลื้อ ลัวะ (ถิ่น) ม้ง เมี่ยน ลาว ขมุ พวน และจีนแคะ จังหวัดน่านมีประชากรที่เป็นกลุ่มเหาะจำนวน 1,047 คน คิดเป็นร้อยละ 0.22 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน

ขืน (เขิน)

ขืน (เขิน) เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับลื้อ เชื่อว่าคงถูกกวาดต้อนลงมาในสมัยของเจ้าฟ้าอัตถวรปัญโญซึ่งครองเมืองน่าน ราวปี พ.ศ. 2329 – 2353 เมื่อครั้งพระองค์ยกกองทัพไปตีเชียงตุง และสิบสองปันนา

ขืน (เขิน) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับสิบเอ็ด รองจากคนเมือง (ยวน) ลื้อ ลัวะ ม้ง เมี่ยน ลาว ขมุ พวน จีนแคะ และเหาะ จังหวัดน่านมีประชากรชาวขืนจำนวน 807 คน คิดเป็นร้อยละ 0.17 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน มีชาวขืนตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 2 หมู่บ้าน คือ ที่บ้านสบหนอง มีชาวขืนอาศัยอยู่ 595 คน และบ้านน้ำป้าก มีชาวขืนอาศัยอยู่ 212 คน ทั้งสองหมู่บ้านนี้อยู่ในตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา ปัจจุบัน ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวขืนเหมือนกับประเพณีของชาวลื้อและคนเมือง (ไทยวน)

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวขืนใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาไทขืนสื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ในจังหวัดน่าน คือ มีจำนวนทั้งสิ้น 42,456 คน คิดเป็นร้อยละ 8.88 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในจังหวัดน่าน มี 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ลัวะหรือถิ่น (มัล-ไปร) ขมุ และมลาบรี (ตองเหลือง) รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ในจังหวัดน่าน มีดังนี้

ลัวะ (มัล-ไปร)

ลัวะ หรือ ถิ่น เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าแก่กลุ่มหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พูดภาษาซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติค ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในภาคเหนือของไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่เดิมหลายกลุ่ม บริเวณต่อแดนไทย-ลาวแถบจังหวัดน่านก็เป็นดินแดนของชาวลัวะเช่นกัน เพราะในอดีตไม่มีการแบ่งเขตพรมแดนระหว่างไทยกับลาว

ต่อมา เมื่อมีการแบ่งเขตแดน บริเวณที่ชาวลัวะอาศัยอยู่จึงถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ในประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งอยู่ในประเทศลาว

ส่วนลัวะในจังหวัดน่านนั้น นักวิชาการสันนิษฐานว่าชนกลุ่มนี้ได้อพยพจากท้องที่ในเขตจังหวัดไชยบุรีและประเทศลาวมาอยู่ในประเทศไทยราว 100 ปีที่ผ่านมา ราวปี พ.ศ. 2419 เมื่อครั้งเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในประเทศลาว และคงจะเข้ามาอยู่ในแคว้นสยาม ก่อนที่ชาวไทยจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตนี้ โดยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามต้นน้ำของสาขาแม่น้ำน่าน เช่น น้ำว้า น้ำปัว น้ำมาง น้ำขว้าง และน้ำและ เป็นต้น ต้นน้ำเหล่านี้ อยู่ในเขตอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง และอำเภอปัว (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 51) ต่อมาในปี พ.ศ. 2517-2518 ชาวลัวะในประเทศลาวได้อพยพจากประเทศลาวเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งเพื่อหนีภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์

การที่ชาวลัวะใช้ชีวิตอยู่ในป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อในผีสางยังคงมีบทบาทสำคัญต่อสังคมชาวลัวะ ทั้งในแง่ของการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมและกำหนดแบบแผนประเพณีต่าง ๆ ลัวะเชื่อว่าดุลยภาพระหว่างธรรมชาติกับอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ (เดวิด ฟิลเบค, 2528) หนึ่งในความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งเร้นลับของชาวลัวะ คือ ความเชื่อเรื่องผี ชาวลัวะเชื่อว่า ผีสามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ แต่ละผีจะมีข้อห้าม ข้อปฏิบัติถึงการเซ่นไหว้แตกต่างกันไป ชาวลัวะมีพิธีกรรมและประเพณีหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการบอกกล่าวและการเซ่นไหว้ผี ตั้งแต่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การเจ็บป่วย รวมถึงในการทำมาหากิน ซึ่งจะมีการบอกกล่าวและการเซ่นไหว้ผีเป็นระยะๆ เริ่มตั้งแต่การถางป่าหรือเลือกพื้นที่ในการเพาะปลูกจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยว

ชาวลัวะมักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ราบบนภูเขาใกล้แหล่งน้ำ บ้านเรือนจะกระจายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อยู่เป็นกลุ่มครอบครัว กลุ่มตระกูลหรือผีเดียวกัน บ้านลัวะบางแห่งจะปลูกเป็นเรือนแถวยาวอยู่กันหลายครอบครัว ซึ่งเป็นพี่น้องญาติตระกูลเดียวกันโดยใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน เช่น เตาไฟ ในปัจจุบันมักจะเป็นบ้านหลังเดี่ยวแต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน การย้ายถิ่นฐานของชาวลัวะมีอยู่บ้าง เนื่องจากการหมุนเวียนที่ทำกินในลักษณะการทำไร่หมุนเวียน จึงเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานชั่วคราว แต่ก็จะไม่ไกลจากที่เดิมลักษณะเฉพาะอีกอย่างหนึ่งที่เป็นปัจจัยในการย้ายถิ่นฐานของชาวลัวะ คือ รักความสงบ และชอบอยู่อย่างอิสระ การทำมาหากินคล้ายกับเผ่าอื่น ๆ คือ ทำไร่เลื่อนลอยเป็นหลัก พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวเหนียว สำหรับลัวะในศูนย์อพยพบ้านป่ากลาง (ปัจจุบันเป็นตำบลป่ากลาง)นอกจากจะทำข้าวไร่หยอดหลุม และปลูกพืชผักไว้กินใช้ภายในครอบครัว ยังออกหาของป่าและล่าสัตว์บริเวณป่าเขา และมักจะรับจ้างดายหญ้า ถางป่า และเก็บเกี่ยวข้าว ตีข้าวให้กับชาวม้ง (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 54)

ปฏิทินประเพณีพื้นบ้านของถิ่น ได้แก่ เดือนธันวาคม ทำพิธีสร้างตูบ เชิญผีเข้ามาอยู่เดือนเมษายน ฉลองปีใหม่ ขับไล่สิ่งเลวร้ายก่อนลงมือปลูกข้าว เดือนมิถุนายน เลี้ยงผีไร่และเลี้ยงผีจารีต

รวมทั้งหมู่บ้าน เดือนสิงหาคม ทำพิธีโกยจ (กินสโลดใหญ่ หรือ การทำขวัญข้าว) ส่วนเดือนตุลาคม จะมีพิธีเซ่นผีในลานนวดข้าวและเชิญผีเฝ้าไร่ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 56)

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่สำคัญของชาวลัวะ ได้แก่ *ประเพณีกินดอกแดง* เป็นประเพณีสำคัญของลัวะไปร หลังเสร็จการเก็บเกี่ยว คือ สิ้นสุดฤดูการทำไร่ จะมีการฉลองกันอย่างสนุกสนานเทียบได้กับปีใหม่หรือสงกรานต์ เป็นการเซ่นผีครั้งใหญ่ที่สุดในรอบปี อาจมีทั้งการฆ่าไก่ ฆ่าหมู และอาจมีการฆ่าวัวควายด้วย หลังจากเซ่นผีแล้วก็จะนำเครื่องเซ่นมากินเลี้ยงกัน

สโลดหลวง เป็นประเพณีสำคัญของชาวลัวะมัล หลังจากหว่านพันธุ์ข้าวไว้แล้ว เมื่อต้นข้าวเริ่มงอกแทงขึ้นเหนือพื้นไร่ ชาวลัวะมัลจะพักงานอื่นทั้งหมด ทุกครอบครัวจะออกไปหาไม้ไผ่ทำเครื่องดนตรีที่เรียกว่า “ปลี๊ฮ์” เพื่อจะมาตีหรือเคาะเป็นจังหวะและท่วงทำนองต่างๆ ในพิธีซึ่งจัดขึ้น 7 วัน 7 คืน คนจากหมู่บ้านอื่นอาจมาเยี่ยมเยือนหรือร่วมพิธีด้วยก็ได้

คนลัวะพอใจที่จะให้คนอื่นเรียกพวกตนว่า “ลัวะ” มากกว่าชื่อที่ทางราชการได้กำหนดให้เรียกว่า “ถิ่น” ซึ่งมีความหมายว่า “คนพื้นถิ่น” ทั้งนี้เพราะคำว่า “ถิ่น” มีความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝงทางลบ การแบ่งกลุ่มลัวะ สามารถแบ่งตามลักษณะภาษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ลัวะไปรและลัวะมัล คนลัวะส่วนใหญ่ในจังหวัดน่านเป็นกลุ่มลัวะมัล

ลัวะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 3 รองจากคนเมือง (ไทยวน) และลื้อ ในจังหวัดน่านมีประชากรชาวลัวะ (มัล-ไปร) (ณ วันที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม) จำนวน 34,600 คน คิดเป็นร้อยละ 7.24 ของประชากรทั้งจังหวัด ดูการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 3.5

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.5) พบว่า คนลัวะส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ด้านตะวันออกของจังหวัดน่าน ใน 8 อำเภอ คือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสันติสุข อำเภอเมืองน่าน อำเภอแม่จริม อำเภอเวียงสา กิ่งอำเภอภูเพียง และอำเภอสองแคว

บริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น คือ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด คือ ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว บริเวณทางเหนือ ในอำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง บริเวณตอนกลางด้านตะวันออก ชาวลัวะตั้งถิ่นฐานในอำเภอสันติสุข อำเภอแม่จริม และพบว่ามีชาวลัวะตั้งถิ่นฐานบริเวณตอนกลางของจังหวัดบ้าง ในกิ่งอำเภอภูเพียง และในอำเภอเมืองน่าน อาจกล่าวได้ว่าศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน

หมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะอาศัยอยู่มากที่สุด มีจำนวนประชากรลัวะตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไป คือ บ้านสปัน ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ มีชาวลัวะอาศัยอยู่ 1,110 คนและที่บ้าน

สกาดกลาง ตำบลสกาด อำเภอปัว มีชาวลัวะอาศัยอยู่ 1,072 คน หมู่บ้านทั้งหมดในตำบลสกาดเป็นบ้านลัวะ

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวลัวะใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ลัวะไปรใช้ภาษาไปร และลัวะมัลใช้ภาษามัล สื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

ขมุ

ขมุ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ก่อนที่จะอพยพมาอยู่ในดินแดนประเทศไทย ชนกลุ่มนี้เคยอยู่ในประเทศลาวและประเทศเวียดนามมาก่อน แต่ว่ามีชื่อเรียกแตกต่างกันไป กล่าวคือ ในประเทศลาวเรียกขมุว่า “ข่า” ส่วนในเวียดนาม เรียกว่า “มอย” (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 61)

ขมุ อพยพ มาอยู่ในประเทศไทยหลายยุคหลายสมัยด้วยกัน จากหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดพบว่า ชายแดนเมืองน่านนั้นมีขมุเข้ามาอาศัยแล้วกว่า 150 ปี เล่ากันว่าเมื่อเจ้าผู้ครองนครน่านในสมัยนั้นได้กรีฑาทัพไปถึงดินแดนสิบสองปันนา และได้นำเชลยศึกกลับมาเป็นแรงงานอีกส่วนหนึ่งของนคร เชื่อกันว่าชาวขมุอีกทั้งชาวถิ่น (ลัวะ) ที่ถูกกวาดต้อนมาในครั้งนั้นคงเป็นแรงงานสำคัญที่ช่วยก่อสร้างกำแพงเมืองเก่าของนครแห่งนี้ ต่อมาในราวช่วงปี 2523-2433 เมื่อบริษัทไม้สักยุโรปต้องการแรงงานเพื่อทำงานในป่างไม้เพิ่มขึ้น การนี้นับได้ว่าได้แรงงานชาวขมุจำนวนมากจากหมู่บ้านชายเขตประเทศลาวเข้ามาทำงานในบริษัทดังกล่าว หลายคนได้แต่งงานกับผู้หญิงพื้นราบในถิ่นนั้นและได้ตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดน่านตั้งแต่นั้นมา (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 61)

นอกจากชาวขมุจะเป็นที่รู้จักในด้านมีความซื่อสัตย์และความอดทนแล้ว ความสามารถด้านการตีเหล็กเพื่อทำเป็นของใช้ เช่น จอบ เสียม มีด พร้า ยังเป็นที่เลื่องลืออีกด้วย (เอกลักษณ์น่าน, 2549: 74-75)

จากเรื่องเล่าและตำนานของขมุเชื่อว่า ครั้งหนึ่งชนกลุ่มนี้เคยมีความยิ่งใหญ่มาก่อน และเคยสร้างเมืองเป็นหลักแหล่งของตนเองเช่นเดียวกับตำนานของลัวะซึ่งเล่ากันว่า บรรพบุรุษของตนเป็นคนสร้างเมืองเชียงใหม่ คนลาวทางตะวันออก ถือว่า ขมุ เป็นต้นตระกูลของผู้คนในท้องถิ่นนั้นมาก่อน และเคยมีอำนาจอยู่เหนือภูตผีวิญญาณทั้งหลาย ขมุเคยมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างในราชสำนักหลวงพระบาง และราชสำนักนครน่าน ตำนานหลักเมืองภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่โบราณได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมขมุว่า มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมากมาก่อน (ไซเด็นฟาเด้น, 1958)

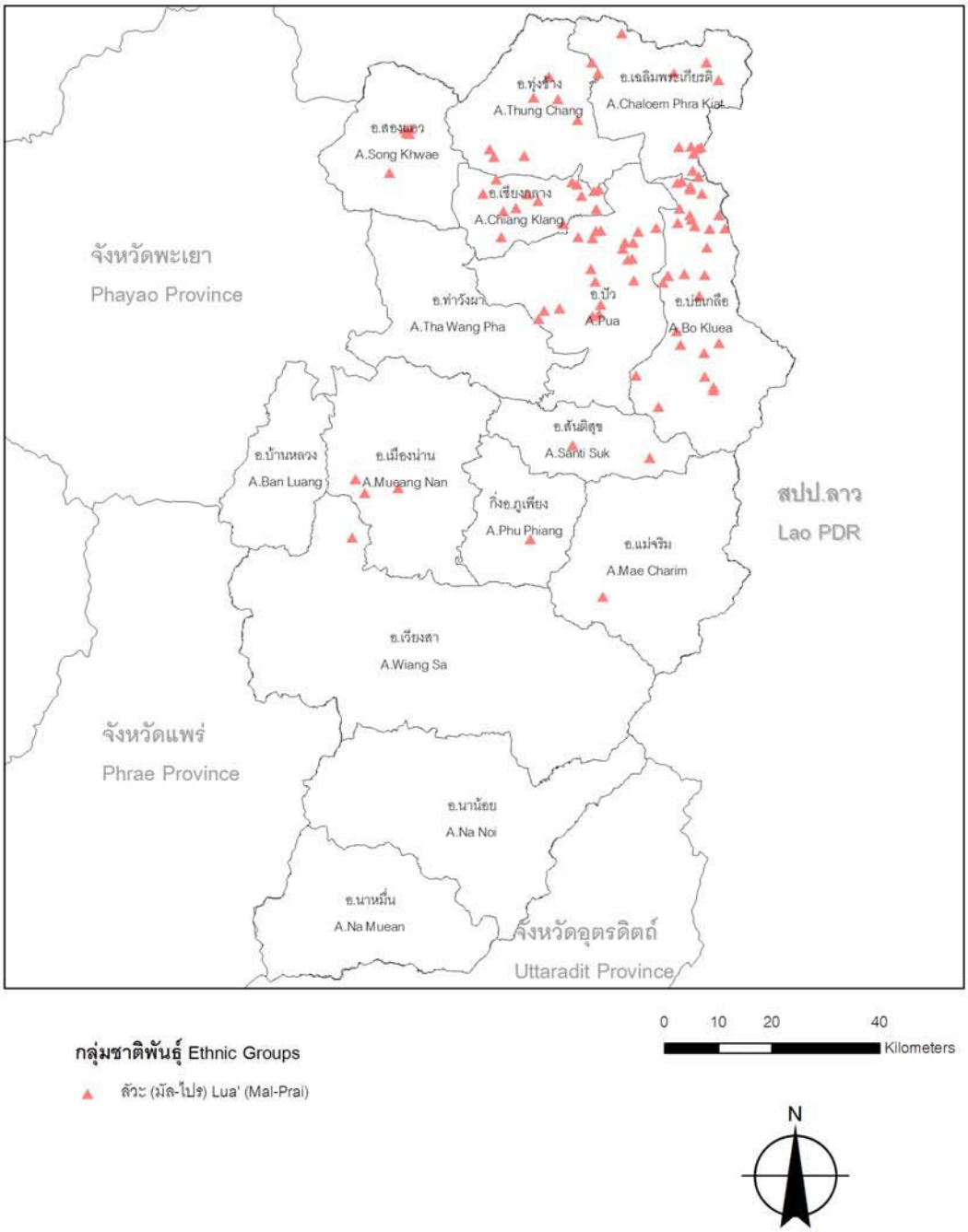

ภาพที่ 3.5 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ (มัล-ไปร) ในจังหวัดน่าน

ด้านการดำรงชีวิต พบว่า การทำไร่เลื่อนลอยเป็นอาชีพหลักของชาวขมุ ขมุนิยมปลูกข้าวเหนียวมากกว่าพืชชนิดอื่นเพราะเป็นอาหารหลัก นอกจากนี้ยังปลูกพืชผักหลายอย่าง เช่น ข้าวโพด ฟักเขียว ฟักทอง พริก ฝ้าย กล้วย และพืชผักสวนครัว และนิยมเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ หมู สุนัข ส่วนวัว ควายและม้านั้น นอกจากจะมีไว้เพื่อใช้งานในการบรรทุกสัมภาระแล้วยังแสดงถึงฐานะของผู้เป็นเจ้าของอีกด้วย นอกจากนี้การรับจ้างยังเป็นอาชีพที่ขมุทำกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ รับจ้างทำไร่ยาสูบ ทำสวน ทำงานที่โรงเลื่อย โรงสี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขมุ ขยัน ซื่อตรง อดทน มัธยัสถ์ ไม่เกี่ยงงอนเรื่องอัตราค่าจ้าง แรงงานขมุจึงเป็นที่ต้องการของบรรดานายจ้างทั้งหลาย ต่อมาภายหลังขมุนิยมหาของป่าเพื่อนำมาขายมากกว่าการรับจ้าง โดยเห็นว่าได้รายได้สูงกว่า ส่วนของป่าที่ขมุนิยมนำมาจำหน่ายได้แก่ ต๋าว ดอกแขม ชัน และต้นหวาย (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 63)

ขมุ มีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาเช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ ในจังหวัดน่าน การแสดงความกตัญญูต่อสิ่งที่มีคุณของชาวขมุ เห็นได้จากการเลี้ยงผีเตาที่โรงตีเหล็ก ขมุ ได้ชื่อว่า มีฝีมือทางการตีเหล็กเป็นเครื่องใช้ในการทำมาหากิน เช่น มีด จอบ เสียม ฯลฯ และเชื่อว่า เตาเผาเหล็กเป็นสิ่งที่มีคุณต่อพวกเขาอย่างยิ่ง ดังนั้นในปีหนึ่ง ๆ จึงจัดพิธีเลี้ยงผีเตาเป็นประจำ การให้ความสำคัญแก่โรงตีเหล็กของชาวขมุยังเห็นได้จากข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เช่น ห้ามหุงหาอาหาร หรือ ห้ามชายหญิงหลับนอนบริเวณดังกล่าว (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 70)

ปัจจุบัน แบบแผนการดำรงชีวิตของชาวขมุหลายอย่างถูกผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมของคนเมือง ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวขมุที่มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับบ้านเรือนของคนเมือง ถึงแม้ว่าชาวขมุจะพยายามอนุรักษ์เอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ตน โดยการสอนให้ลูกหลานรู้ภาษาขมุและตำนานของชาวขมุ แต่คนที่มีสายเลือดขมุแท้ๆ หลายครอบครัวกลับนิยมใช้ภาษาคำเมืองสื่อสารในชีวิตประจำวัน (เอกลักษณ์น่าน, 2549: 75)

ขมุ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับ 7 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ ลัวะ (ถิ่น) ม้ง เมี่ยน และลาว ในจังหวัดน่านมีประชากรชาวขมุ จำนวน 7,708 คน คิดเป็นร้อยละ 1.61 ของประชากรทั้งจังหวัดน่าน ดูการกระจายตัวของประชากรชาวขมุในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 3.6

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.6) แสดงให้เห็นว่า ชาวขมุส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานหนาแน่นบริเวณภาคเหนือฝั่งตะวันตกของจังหวัดน่าน ในอำเภอสองแคว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง ส่วนทางตอนกลางด้านตะวันตกของจังหวัดน่าน ชาวขมุตั้งถิ่นฐานในอำเภอเมืองน่าน ส่วนบริเวณตะวันตกของจังหวัดในอำเภอเวียงสา มีชาวขมุอาศัยอยู่หมู่บ้านเดียว คือ ที่บ้านป่าแพะ ตำบลแม่ขะนิง

และที่บริเวณตอนเหนือด้านตะวันออกของจังหวัดน่าน ชาวขมุตั้งถิ่นฐานที่บ้านใหม่ชัยธงรัตน์ ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

หมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ขมุอาศัยอยู่ตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป ได้แก่ บ้านวังหมอ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน มีชาวขมุอาศัยอยู่มากที่สุด คือ 612 คน บ้านปางสา ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา มีชาวขมุอาศัยอยู่ 593 คน บ้านห้วยปุก ตำบลสะเนียน อำเภอเมืองน่าน มีชาวขมุ 576 คน บ้านห้วยคำ ตำบลฝายแก้ว กิ่งอำเภอภูเพียง มีชาวขมุ 563 คน และบ้านน้ำโมง ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา มีชาวขมุอาศัยอยู่ 557 คน ตามลำดับ

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวขมุใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาขมุสื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

มลาบรี (ตองเหลือง)

มลาบรี หรือ ตองเหลือง (ในอดีตมีคนเรียกว่า ข่าตองเหลืองและผีตองเหลือง) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักมานุษยวิทยาทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยสนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นพิเศษ

มลาบรีที่พบอยู่ตามภาคเหนือของประเทศไทยนั้นมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเขตจังหวัดสายะบุรี ประเทศลาว ปัจจุบันชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ตองเหลือง มักแวะเวียนมาพักตามขุนเขาใกล้หมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีพืชพันธุ์ธัญญาหารและสัตว์ป่าให้จับมาเป็นอาหาร นอกจากนี้ชนกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งม้ง มักจะว่าจ้างให้มลาบรีทำไร่ หรือทำการงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้ฝ่ายหลังมีรายได้ พอประทังชีพได้ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 93)

มลาบรีนั้นไม่มีชุดเสื้อผ้าประจำเผ่าของตนเอง เดิมผู้ชายชาวจะนุ่งผ่าเตี่ยวปิดที่ลับเท่านั้น ไม่สวมเสื้อหรือกางเกงใดๆ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งซิ่นตามที่ได้รับบริจาค หรือเอาของป่าแลกเปลี่ยนกับบุคคลภายนอก ปัจจุบันได้มีการออกมารับจ้างชาวบ้านตามหมู่บ้านต่างๆ โดยเฉพาะพวกม้ง ชาวมลาบรีจึงหันมาสวมเสื้อผ้าแทนการนุ่งห่มแบบเดิม

สาเหตุที่มลาบรี มักโยกย้ายถิ่นฐานอยู่เสมอนั้น เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า หากอยู่เป็นที่เป็นทางผีร้ายจะส่งเสือมาไล่ทำร้ายพวกเขา แต่นักวิชาการสันนิษฐานว่าการโยกย้ายถิ่นฐานนั้นอาจจะมาจากการหาที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านแหล่งอาหาร เนื่องจากการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์นั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ชาวมลาบรีนิยมเก็บพืชผัก ผลไม้ และของป่านานาชนิด อาหารป่าที่เป็นอาหารหลักของ มลาบรี ได้แก่ มันชนิดต่าง ๆ เช่น มันเล็ก มันสี มันจาวมะพร้าว และมันอ้น รวมถึงหน่อไม้ และหน่อหวายอ่อน นอกจากนี้ยังรู้จักนำพืชพันธุ์ที่ชนเผ่าอื่นไม่เคยบริโภคนำมาทำ

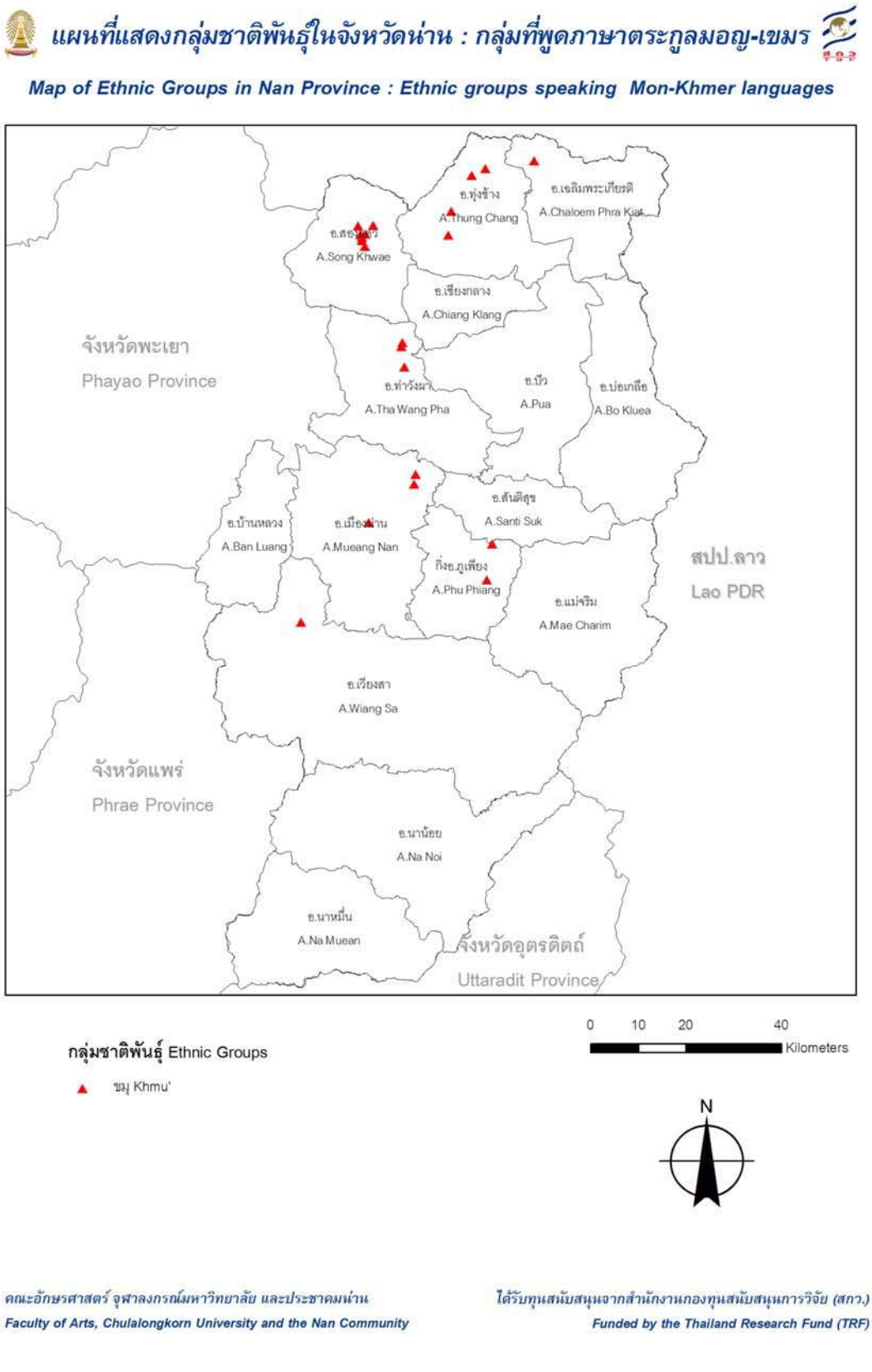

ภาพที่ 3.6 แผนที่แสดงการกระจายของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ขมุในจังหวัดน่าน

เป็นอาหาร เรียกตามชื่อ ในภาษามลาบรี ว่า ผักค๊าด ผักโยน ว๊อกแว่ม อีคึม มลาซ๊าก กรีน กุมโระละออก ทะเยิน ส่วนผลไม้ป่าที่มลาบรีนิยมนำมาบริโภค ได้แก่ กล้วยสุก มะขามป้อม มะม่วง และลูกต๋าว(ลูกชิด) นอกจากนี้มลาบรียังรู้จักนำพืชพันธุ์จากป่ามารักษาโรคอีกด้วย เช่น กินลำต้นของต้นเกียตเพื่อแก้กระหายน้ำ หรือ ใช้ต้นซิมปิค แก้พิษตะขาบและพิษงู (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 95-96)

มลาบรี มีความสามารถในการทำเครื่องจักสานได้เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ โดยนอกจากนำหวายมาสานเป็นเสื่อปูนอน ตะกร้าใส่ผ้า แล้วมลาบรียังมีความสามารถนำเส้นใยที่ได้จากต้นป่านที่ขึ้นอยู่ตามป่ามาถักเป็นย่ามและสามารถย้อมสีป่านให้สวยงามได้อีกด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่ามลาบรีมักจะนำผลิตภัณฑ์จักสานของตนไปแลกเปลี่ยนสิ่งของกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น จะใช้แต่เพียงย่ามเพื่อใส่อาหารที่หาได้เวลาที่ไปเก็บของป่า (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 99)

ในด้านความเชื่อ มลาบรีเชื่อในอำนาจของสิ่งลึกลับว่ามีอำนาจเหนือวิถีชีวิตของพวกเขา พิธีกรรมของมลาบรี ได้แก่ การเซ่นสรวงวิญญาณผีบรรพบุรุษและผีหลวง มีพิธีไข้แปงหนาวที่ทำขึ้นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย เครื่องของที่มลาบรีนำมาบูชาในพิธี ได้แก่ ดอกไม้ป่า มัน ลูกต๋าวและเนื้อสัตว์ เมื่อเสร็จพิธีมลาบรีจะย้ายที่อยู่ใหม่ทันที ด้วยเชื่อว่าที่อยู่เดิมนั้นมีวิญญาณร้ายแอบแฝงอยู่ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 104)

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวมลาบรีแบบดั้งเดิมกำลังเปลี่ยนไปจากเดิม หลังจากที่ได้มีการพัฒนาด้านการศึกษา มีการจ้างแรงงาน และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในจังหวัดน่าน ประกอบกับช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2525 ได้มีการสู้รบระหว่างรัฐบาลไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการตัดไม้ทำลายป่าจากการทำไร่เลื่อนลอย มีการตัดไม้เพื่อการค้าของนายทุนในพื้นที่ที่เป็นที่อาศัยของชาวมลาบรี เป็นเหตุให้ชาวมลาบรีไม่สามารถดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม คือดำรงชีวิตอยู่ในป่าต่อไปได้ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องจัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้กลุ่มมลาบรีอย่างถาวร

ที่จังหวัดน่าน มีชาวมลาบรี อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียว คือ ที่บ้านห้วยหยวก (คุ้ม 5) ตำบลแม่ขะนิง อำเภอเวียงสา มีประชากร 148 คน คิดเป็นร้อยละ 0.03 ของประชากรทั้งจังหวัด

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวมลาบรีใช้ 4 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษามลาบรีสื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่าน สื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน ใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่นๆ นอกจากนี้ชาวมลาบรีจำนวนหนึ่งยังสามารถฟังและพูดภาษาม้งได้ด้วย เพราะได้รับจ้างชาวม้งถางไร่มาเป็นเวลานาน

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน

ในจังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน หรือแม้ว-เย้า มีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับ 3 ในจังหวัดน่าน คือ มีจำนวนทั้งสิ้น 33,452 คน คิดเป็นร้อยละ 7 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยนในจังหวัดน่าน มี 2 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง(แม้ว) และเมี่ยน(เย้า) รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน ในจังหวัดน่าน มีดังนี้

ม้ง (แม้ว)

ม้งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ม้งจั๊ว (ม้งเขียว ม้งน้ำเงิน ม้งดำ ม้งลาย ม้งดอก) และม้งเด๊อว์ หรือ ม้งขาว ทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องภาษาและการแต่งกาย (เอกลักษณ์น่าน, 2549: 60)

จากการสันนิษฐานตำนานกำเนิดของเผ่า ทำให้เชื่อกันว่า พวกม้งคงจะอพยพจากที่ราบสูงทิเบต ไซบีเรีย และมองโกเลีย เข้าสู่ประเทศจีนและตั้งหลักแหล่งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห) เมื่อราว 3,000 ปีมาแล้ว ต่อมาเมื่อถูกคนจีนรุกรานพยายามปราบเอาเป็นเมืองขึ้นตลอดเวลา ทำให้ม้งรู้สึกเป็นศัตรู เมื่อพ่ายแพ้ก็อพยพออกจากลุ่มแม่น้ำเหลืองอยู่เรื่อย ๆ มีครั้งใหญ่ ๆ นับได้ 3 ครั้ง ด้วยกัน ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง 19 จนถูกปราบราบคาบราว ค.ศ. 1870 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจีนพยายามที่จะมิให้ม้งแต่งกายแปลกแตกต่างจากคนจีนอื่น ๆ รวมทั้งห้ามพูดภาษาม้งแต่ก็ไม่สำเร็จ การห้ามปรามครั้งนั้นมีผลให้ม้งลุกขึ้นต่อต้านและมีการอพยพออกไปหาอิสรภาพอีกระลอกหนึ่ง ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าม้งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในลาวตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่ว่าในปี พ.ศ.2393 มีชาวม้งจำนวนมากตั้งบ้านเรือนบนดอยรอบเมืองหลวงพระบางแล้ว และราวอีกครึ่งศตวรรษต่อมาม้งส่วนหนึ่งก็ย้ายถิ่นฐานเข้ามาในดินแดนไทยตราบถึงทุกวันนี้ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 72)

ในบรรดาชาวเขาในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ม้งมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเผ่าอื่น ๆ ม้งมีอาชีพหลัก คือ การเพาะปลูก นอกจากข้าวเจ้าและข้าวเหนียวซึ่งเป็นพืชหลักที่ปลูกเพื่อการยังชีพแล้ว ม้งยังปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่น ทั้งพืชผักสวนครัว อาทิ มัน พริก ถั่ว น้ำเต้า ฟักทอง ผักกาดหัว ยาสูบ และฝ้าย

การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานของชาวม้งจึงเน้นความอุดมสมบูรณ์ของดินซึ่งมักไม่ไกลจากต้นน้ำลำธาร และขนาดพื้นที่ที่พอเพียงต่อจำนวนประชากรในชุมชน หมู่บ้านของชาวม้งต้องห่างจากบริเวณพื้นที่เพาะปลูกพอสมควร เพื่อไม่ให้สัตว์เลี้ยงไปทำลายพืชที่ปลูก ชาวม้งมักตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงและมีอากาศเย็น และจะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลาดเขาไม่ชันนัก เพื่อช่วยกำบังลมและพายุฝน ม้งนิยมปลูกบ้านเรือนเป็นกลุ่มใหญ่ซึ่งคนในหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกัน โดยมีเรือนของผู้อาวุโส

หรือคนสำคัญในตระกูลอยู่กลาง หน้าหมู่บ้านหันออกจากภูเขา และจะไม่ปลูกบ้านซ้อนตรงกับบ้านหลังอื่นเพราะเชื่อว่าจะขวางทางเข้าออกของผีบ้านผีเรือน

ม้ง เชื่อและเข้าใจว่า สิ่งทั้งหลายในโลกล้วนมีวิญญาณทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงเคารพบูชาทั้งวิญญาณบรรพบุรุษและอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น ท้องฟ้า สายลม ป่าเขา และบ้านเรือน และเชื่อว่าอำนาจลึกลับมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา ม้งเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะไปสู่อีกโลกหนึ่งเพื่อรอการกลับชาติมาเกิด และเชื่อเรื่องขวัญ โดยเชื่อว่ามนุษย์มี 3 ขวัญ ขณะที่หลับจะมีขวัญในร่างกายอย่างน้อย 1 ขวัญ แต่ถ้าขวัญออกจากร่างหมดจะถือว่าผู้นั้นได้เสียชีวิตลงแล้ว โดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น หมอผี นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับสิ่งเร้นลับได้ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 81)

ม้งมีชุดแต่งกายประจำเผ่าซึ่งสวยสะดุดตา มีการเล่นลูกข่างและเล่นลูกช่วง นอกจากนี้ผู้ชายม้งยังสามารถเล่นแคนและเครื่องดนตรีม้งชนิดอื่นๆ ได้อีกด้วย

ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 4 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ และลัวะ ในจังหวัดน่านมีประชากรชาวม้ง (ณ วันที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม) จำนวน 22,037 คน คิดเป็นร้อยละ 4.61 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน ดูการกระจายตัวของประชากรชาวม้งในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 3.7

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.7) จะเห็นได้ว่า ชาวม้งตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกือบทุกอำเภอของจังหวัดน่าน ยกเว้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ้านหลวง อำเภอเชียงกลาง กิ่งอำเภอภูเพียง และอำเภอนาหมื่น ไม่มีชาวม้งตั้งถิ่นฐานอยู่ ส่วนใหญ่ชาวม้งจะตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนกลางด้านตะวันตกของจังหวัด คือ ที่อำเภอเมืองน่าน ทางเหนือตอนล่างของจังหวัดที่ อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา ทางเหนือตอนบนของจังหวัดที่ อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสองแคว ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดที่อำเภอบ่อเกลือ ทางตะวันออกของจังหวัดที่อำเภอแม่จริม และทางตอนใต้ของจังหวัดที่อำเภอเวียงสา และอำเภอนาน้อย

แม้ว่าจังหวัดน่านจะมีประชากรชาวม้ง น้อยกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลื้อและลัวะ แต่ประชากรชาวม้งมีการกระจายมากกว่า กล่าวคือตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกือบทุกอำเภอของจังหวัดน่าน

หมู่บ้านที่มีประชากรม้งอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น คือมีประชากรตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไป มี 9 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

บ้านสองแคว	ตำบลสะเนียน	อำเภอเมืองน่าน	2,396	คน
บ้านปางแก	ตำบลทุ่งช้าง	อำเภอทุ่งช้าง	2,050	คน
บ้านน้ำเป็น	ตำบลป่ากลาง	อำเภอปัว	1,467	คน
บ้านดอยติ้ว	ตำบลศรีภูมิ	อำเภอท่าวังผา	1,423	คน
บ้านสวนทราย	ตำบลป่ากลาง	อำเภอปัว	1,400	คน

บ้านน้ำตวง	ตำบลน้ำพาง	อำเภอแม่จริม	1,284 คน
บ้านปางเปีย	ตำบลสะเนียน	อำเภอเมืองน่าน	1,213 คน
บ้านถ้ำเวียงแก	ตำบลนาไร่หลวง	อำเภอสองแคว	1,145 คน
บ้านมณีพฤกษ์	ตำบลงอบ	อำเภอทุ่งช้าง	1,013 คน

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวม้งใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาม้ง สื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่าน สื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่นๆ

เมี่ยน (เย้า)

เมี่ยน หรือเย้า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 5 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ ลัวะ และม้ง จังหวัดน่านมีประชากรชาวเมี่ยน จำนวน 11,415 คน คิดเป็นร้อยละ 2.39 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน

ชาวเมี่ยนมักตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณไหล่เขา นิยมปลูกบ้านคร่อมดิน โดยใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ผังของบ้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้ามีประตูใหญ่ซึ่งจะเปิดเฉพาะเวลาทำพิธีขับไล่สิ่งชั่วร้าย หรือนำศพออกจากบ้าน ส่งตัวบุตรสาวออกไปแต่งงาน หรือนำเจ้าสาวเข้าบ้าน ฯลฯ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเมี่ยนหลายอย่างคล้ายคลึงกับของคนจีน เช่น พิธีแต่งงาน การสืบสกุล การประกอบอาหารและรับประทานอาหาร ฯลฯ อาชีพหลักของเมี่ยนคล้ายกับม้ง คือ ทำข้าวไร่เพื่อบริโภคและปลูกข้าวเพื่อขาย พืชผัก พืชไร่ ตามหมู่บ้านมีช่างตีเหล็กจึงสามารถทำเครื่องมือที่จำเป็นต่อการทำมาหากิน ไม่ว่าจะเป็นขวาน เคียว และ ปืนแก๊ป (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 87)

ศาสนาของเมี่ยนนั้นผสมผสานความเชื่อสองลัทธิ คือ ลัทธิบูชาภูตผีและวิญญาณของบรรพบุรุษ กับลัทธิเต๋า เมี่ยนส่วนใหญ่มีความเชื่อในวิญญาณและขวัญเช่นเดียวกับม้ง นอกจากบูชาผีบรรพบุรุษแล้วเมี่ยนยังบูชาเทพยดาอารักษ์ในลัทธิเต๋า

เมี่ยนมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรและที่เนื่องด้วยชีวิตหลายโอกาสด้วยกัน เช่น พิธีกว่าตั้ง หรือ พิธีแขวนประทีป ซึ่งจะมีขึ้นเป็นเวลา 2 วัน เป็นพิธีถวายตัวเด็กหนุ่มก่อนอายุครบ 20 ปีแก่เทพเจ้าเต๋า ด้วยเชื่อว่า เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ววิญญาณจะได้ไปอยู่รวมกับบรรพบุรุษและเทพเจ้าทำให้พวกเขาเป็นเมี่ยนโดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีพิธีโต่วไซ ซึ่งเป็นพิธีใหญ่อีกพิธีหนึ่งซึ่งกินระยะเวลา 7 วัน ในพิธีจะมีพระชั้นผู้ใหญ่หลายรูปเป็นผู้นำ ระหว่างนั้นผู้ร่วมพิธีจะต้องกินเจและถือพรหมจรรย์ อีกทั้งต้องไต่บันไดซึ่งทำด้วยดาบไม้ และตอนท้ายของงานจะต้องร่วมกินเลี้ยงและได้รับชื่อใหม่ (ชนัญ วงศ์วิภาต, 2530: 90)

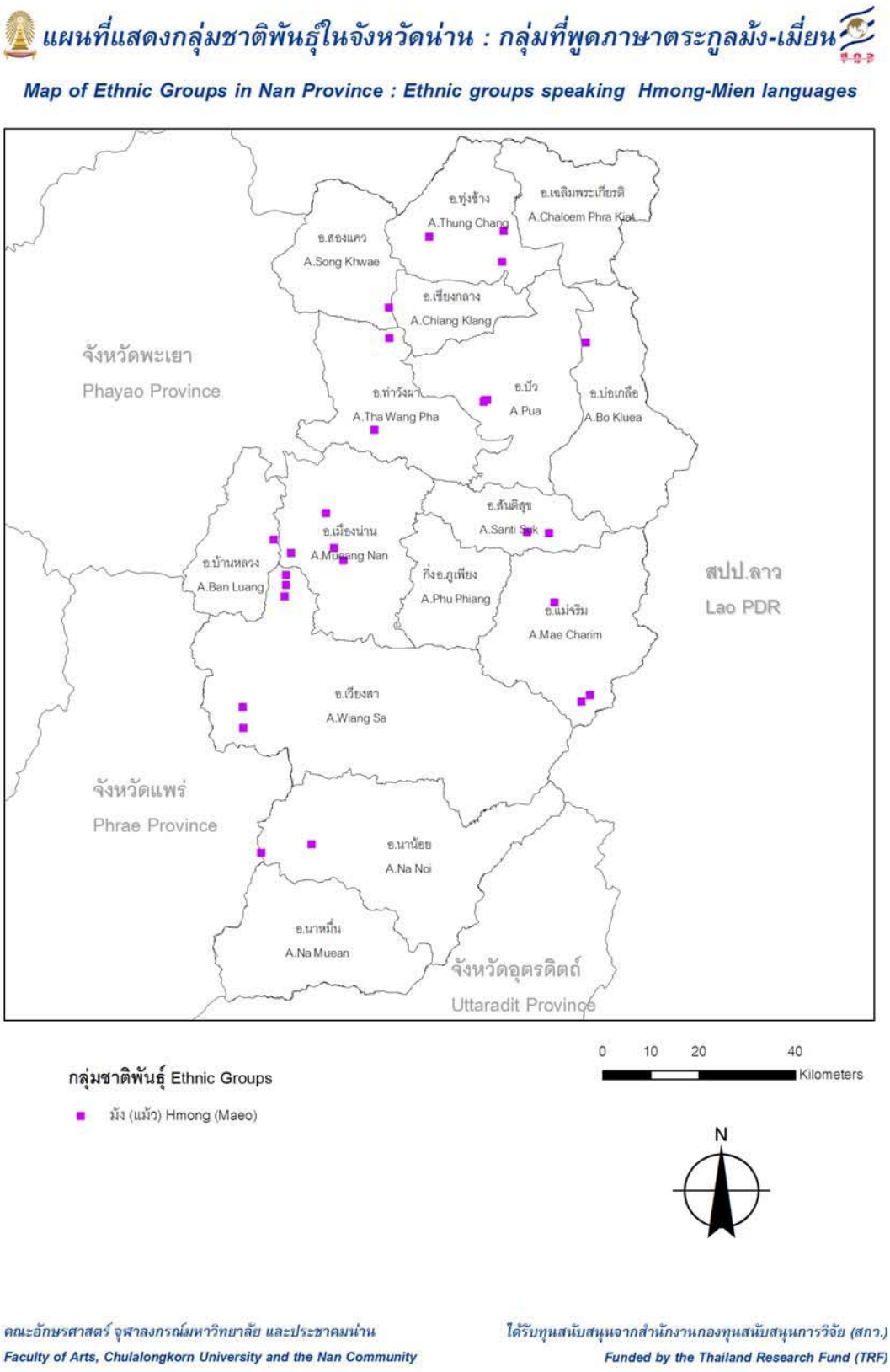

ภาพที่ 3.7 แผนที่แสดงการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (แม้ว) ในจังหวัดน่าน

นักวิชาการสันนิษฐานว่า เดิมชาวเมี่ยนอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน ต่อมาราวศตวรรษที่ 15-16 ได้อพยพลงมาทางใต้เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศเวียดนาม ตอนเหนือของประเทศลาว ด้านตะวันออกของพม่าแถบรัฐเชียงตุงและบริเวณภาคเหนือของไทย แต่ชาวเมี่ยนบางส่วนยังคงอาศัยอยู่ในประเทศจีน (เอกลักษณ์น่าน, 2549: 63) ดูการกระจายตัวของประชากรชาวเมี่ยนในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 3.8

ชุดแต่งกายประจำเผ่าของชาวเมี่ยนสวยงามมาก เครื่องเงินและผ้าปักของชาวเมี่ยนมีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ พวกผู้หญิงเมี่ยนมักปักผ้าขายเป็นอาชีพเสริม เครื่องดนตรีเมี่ยนมีหลายชนิด เล่นได้เฉพาะผู้ชายและมีการเต้นประกอบ การเต้นและการเล่นดนตรีมิใช่เพื่อความบันเทิง และเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีบวช ฯลฯ นอกจากทำไร่ข้าวโพด สวนลิ้นจี่ ชาวเมี่ยนยังนิยมค้าขายอีกด้วย

จากแผนที่ (ภาพที่ 3.8) จะเห็นได้ว่า ชาวเมี่ยนตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันตกของจังหวัดน่าน ที่อำเภอเมืองน่าน อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว รวมทั้งทางเหนือตอนล่างของจังหวัดที่อำเภอปัว และทางใต้ด้านตะวันตกของจังหวัด คือบริเวณตำบลแม่ขะนิง และตำบลยาบหัวนา ในอำเภอเวียงสา และมีชาวเมี่ยนอาศัยอยู่บ้างทางด้านตะวันออกของจังหวัด คือ ที่อำเภอบ่อเกลือ หมู่บ้านที่มีประชากรเมี่ยนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีประชากรมากกว่า 1,000 คน ขึ้นไป มี 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านละเบ้ายา ตำบลสะเนียน อำเภอเมืองน่าน คือมีชาวเมี่ยนอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด คือ 1,660 คน รองลงมา คือ ที่บ้านน้ำกิ ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา มีชาวเมี่ยนอาศัยอยู่ 1,119 คน และที่บ้านห้วยสะนาว ตำบลป่ากลาง อำเภอปัว มีชาวเมี่ยนอาศัยอยู่ 1,018 คน

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวเมี่ยนใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาเมี่ยน สื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่นๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต มีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับที่ 4 ในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งสิ้น 2,643 คน คิดเป็นร้อยละ 0.55 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ในจังหวัดน่าน มี 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ จีนแคะ และอึมปี (ก้อ) โดยรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต มีดังนี้

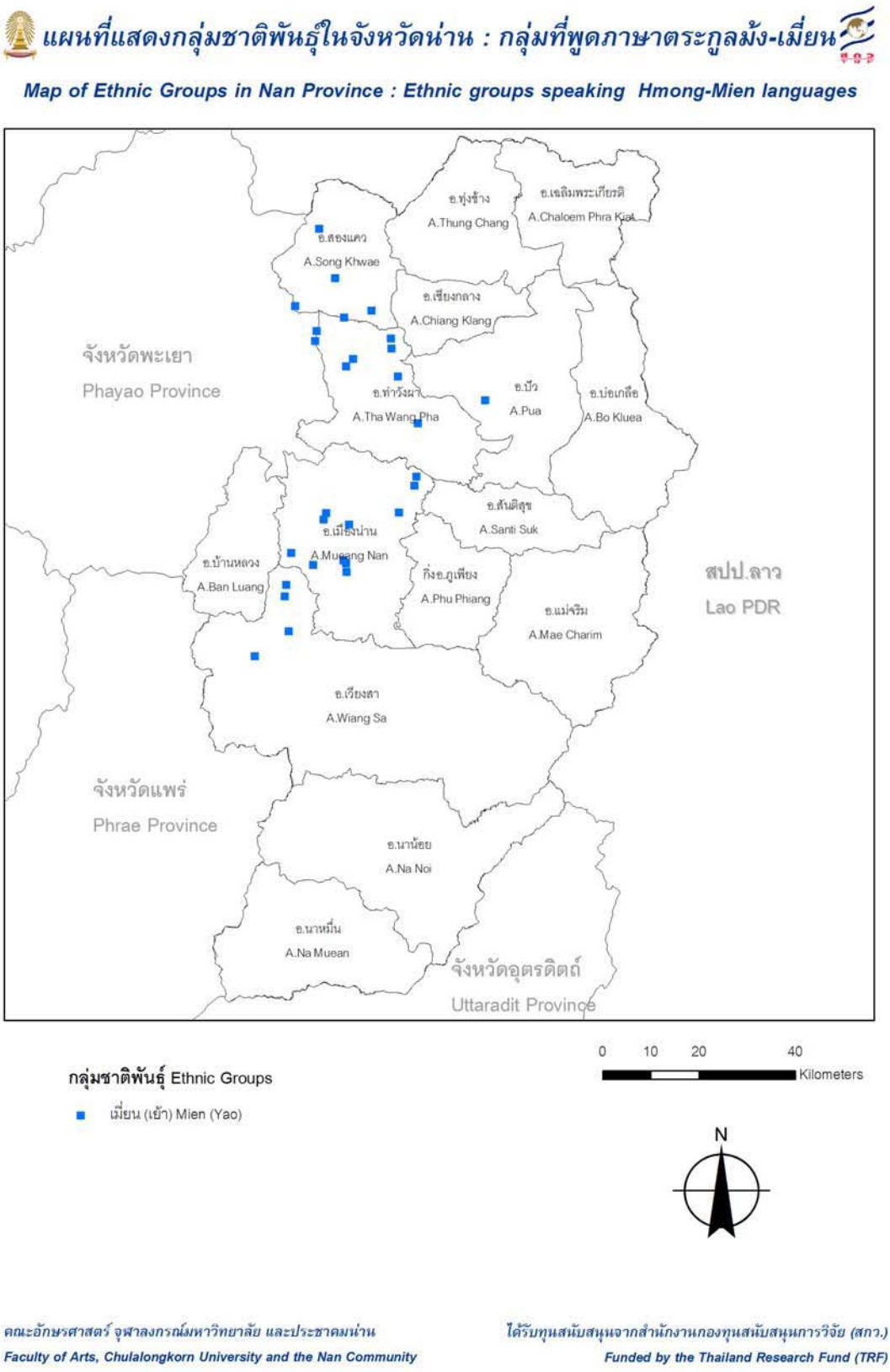

ภาพที่ 3.8 แผนที่แสดงการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน (เย้า) ในจังหวัดน่าน

จีนแคะ

จีนแคะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 9 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ ลัวะ ม้ง เมี่ยน ลาว ขมุ และพวน ตามลำดับ จังหวัดน่านมีประชากรชาวจีนแคะจำนวน 2,135 คน คิดเป็นร้อยละ 0.45 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดน่าน

ชาวจีนแคะส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน และที่บ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา นอกจากนี้ยังพบว่ามีชาวจีนแคะอาศัยอยู่บ้างที่บ้านปรางค์ ตำบลปัว อำเภอปัว บริเวณที่มีประชากรชาวจีนแคะอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น คือ มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป ได้แก่ เขตเทศบาล ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน มีชาวจีนแคะอาศัยอยู่ประมาณ 1,200 คน และที่บ้านบุญยืน ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา มีชาวจีนแคะอาศัยอยู่ประมาณ 900 คน ร้อยละ 90 ของคนจีนในจังหวัดน่านเป็นจีนแคะซึ่งอพยพจากจังหวัดทางภาคกลางของประเทศไทยเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดน่านได้ประมาณ 100 ปี ปัจจุบัน มีคนจีนแต้จิ๋วมาตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับคนจีนแคะในเขตเทศบาล ชาวจีนแคะนิยมทำธุรกิจการค้าประเภทต่างๆ และเป็นคนน่านกลุ่มที่มีฐานะดีที่สุด มีสมาคม มูลนิธิ ศาลเจ้า และสุสานฝังศพ

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวจีนแคะใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาจีนแคะสื่อสารภายในครัวเรือน หรือ ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่าน สื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการ ในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่นๆ จีนแคะบางคนสามารถพูดภาษา จีนกลาง และภาษาจีนแต้จิ๋วได้

อึมปี (ก้อ)

อึมปี (ก้อ) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านมากเป็นลำดับที่ 12 รองจากคนเมือง (ไทยวน) ลื้อ ลัวะ ม้ง เมี่ยน ลาว ขมุ พวน จีนแคะ เหาะ และขืน ตามลำดับ จังหวัดน่านมีประชากรชาวอึมปี จำนวน 508 คน คิดเป็นร้อยละ 0.11 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด มีชาวอึมปีตั้งถิ่นฐานอยู่เพียงหมู่บ้านเดียว คือที่บ้านสะเกิน ตำบลยอด อำเภอสองแคว

นักวิชาการสันนิษฐานว่า ชาวอึมปี อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของประเทศจีน จากนั้นได้อพยพผ่านมาทางเมืองหาดเค็ด แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มายังเมืองเงิน และได้มีการแบ่งชาวอึมปี ออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง อาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ปัจจุบัน อยู่ที่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ส่วนกลุ่มที่สองได้อพยพมาอาศัยในจังหวัดน่าน ที่อำเภอท่าวังผา บ้านหมูเน่า ซึ่งปัจจุบัน เปลี่ยนชื่อเป็น บ้านเชียงแล จากนั้นราวปี พ.ศ.2312 ชาวอึมปีได้อพยพไปอยู่ที่บ้านเสือกิน อำเภอสองแคว

ด้วยเหตุที่ว่า ต้องการมูลค้างคาว เพื่อนำมาทำดินปืนส่งให้เจ้าครองนครเมืองน่านทำสงคราม ปัจจุบันหมู่บ้านเสือกินได้เปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้านสะเกิน

ด้านการใช้ภาษา โดยทั่วไป ชาวอึมปีใช้ 3 ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ใช้ภาษาอึมปีสื่อสารภายในครัวเรือน หรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเอง ใช้ภาษาคำเมืองถิ่นน่านสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอยู่ภายในจังหวัดน่าน และใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อราชการในสถานศึกษา และใช้สื่อสารกับคนที่มาจากจังหวัดอื่น หรือภาคอื่นๆ ส่วนความเชื่อและประเพณีของชาวอึมปีในปัจจุบันนั้น เหมือนกับกลุ่มคนเมืองโดยทั่วไป

นอกจากจังหวัดน่านจะประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และมีการใช้ภาษาของตนเองในชีวิตประจำวันดังกล่าวมาแล้ว จากฐานข้อมูลหมู่บ้าน 902 หมู่บ้าน ซึ่งจัดทำโดยโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ยังพบว่า มีประชากรส่วนหนึ่ง ที่ใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่น และภาษาอื่นๆ ที่ไม่ระบุแน่ชัดเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนที่มาจากถิ่นอื่นเข้ามาทำงานที่จังหวัดน่าน หรือสมรสกับคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดน่าน มีจำนวนทั้งสิ้น 15,925 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 ของประชากรทั้งจังหวัด

ดูแผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ระดับตำบล 99 ตำบลในภาคผนวก ก

บทที่ 4
แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน

น่านเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรอันทรงคุณค่าและเอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภทและรูปแบบแห่งหนึ่งของประเทศ ดังนี้

โบราณคดี

พื้นที่ในจังหวัดน่านปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์มาช้านานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยได้ค้นพบหลักฐานเครื่องมือเครื่องใช้ของคนก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยหินเก่าและสมัยหินกลาง (ราว 200,000-70,000 ปี) สมัยหินใหม่ (ราว 5,000-3,000 ปี) เรื่อยมาจนถึงยุคโลหะ ในหลายท้องที่ในจังหวัดน่าน เช่น ที่อำเภอแม่จริม อำเภอเชียงกลาง หรือ ที่อำเภอเมืองน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งโบราณคดีที่เขาแก้ว เขาชมพู และดอยปู่แก้ว เป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์ขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยพบทางภาคเหนือของประเทศไทย (สายัณห์ ไพรชาญจิตร์, 2540:5)

นอกจากนี้ จังหวัดน่านยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่นักวิชาการสันนิษฐานว่ามีวิถีการดำรงชีวิตใกล้เคียงกับมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ มลาบรี หรือ ตองเหลือง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวของจังหวัดน่านที่นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักมานุษยวิทยาทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยสนใจ ศึกษาค้นคว้าเป็นพิเศษ

ประวัติศาสตร์

จังหวัดน่าน มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากกว่า 700 ปี มีเจ้าผู้ครองนครสืบเนื่องกันมาถึง 64 พระองค์ จากหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารน่าน พบว่า น่านมีความเจริญเคียงคู่กับอาณาจักรสุโขทัยมาแต่โบราณ มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานพอ ๆ กับล้านนา สุโขทัย และพะเยา ด้วยการมีประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้ เป็นเหตุให้บริเวณพื้นที่จังหวัดน่านได้ปรากฏร่องรอยโบราณสถานหลายแห่งที่เป็นมรดกสืบทอดมายังชนรุ่นหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตสภาวการณ์ของบ้านเมือง และความศรัทธาเชื่อมั่นในพุทธศาสนาของชาวน่านได้เป็นอย่างดี (สุรศักดิ์ ศรีสำอาง, 2530: 73)

ชาวน่านในอดีตได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาจากสุโขทัยอย่างเห็นได้ชัด มีการสร้างถาวรวัตถุเพื่ออุทิศให้แก่พุทธศาสนา เช่น การสร้างวัดวาอาราม สร้างพระพุทธรูป ฯลฯ โบราณสถานหลายแห่งได้กลายเป็นโบราณสถานที่ทรงคุณค่าของชาติ เช่น วัดพระธาตุแช่แห้ง พระวิหารวัดภูมินทร์ เจดีย์วัดพระธาตุช้างค้ำ เป็นต้น ปัจจุบันจังหวัดน่านมีวัดจำนวนมากถึง 421

วัด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน: 2537) ซึ่งนับได้ว่า น่านนั้นเป็นจังหวัดที่มีวัดมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

วัดและโบราณสถานต่าง ๆ ในจังหวัดน่านยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการสั่งสมสรรพศาสตร์หลากหลายสาขา อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพชนชาวน่าน ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝีมือทางสถาปัตยกรรมและปฏิมากรรมของสกุลช่างเมืองน่าน สรรพความรู้อันหลากหลายดังที่กล่าวนี้ได้ผสมกลมกลืนจนกลายเป็น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี อันเป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดน่านตราบเท่าทุกวันนี้

ทรัพยากรธรรมชาติ

ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ อีกหนึ่งคุณค่าที่ช่วยสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ที่มาเยือนจังหวัดน่าน กอปรกับการมีเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนจำนวนมาก เทือกเขาที่ปิดล้อมจังหวัดน่านโดยรอบเสมือนเป็นป้อมปราการทางธรรมชาติ ที่ทำให้เมืองน่านให้ห่างไกลจากคนต่างถิ่น เป็นเหตุให้น่าน เป็นจังหวัดที่ยังคงความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

จังหวัดน่าน อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ โดยมีพื้นที่ป่ามากถึง 6,479,231.62 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นป่าเศรษฐกิจ 16 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 7 แห่งในจังหวัดน่าน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา อุทยานแห่งชาติแม่จริม อุทยานแห่งชาติศรีน่าน อุทยานแห่งชาตินันทบุรี อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน อุทยานแห่งชาติขุนสถาน และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน มีวนอุทยาน 1 แห่งคือ วนอุทยานถ้ำผาตูบ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน มีสวนรุกขชาติ 2 แห่ง คือ สวนรุกขชาติแช่แห้ง และสวนรุกขชาติห้วยน้ำอุ่น และมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาช้าง (เอกลักษณ์น่าน,2549:9) ซึ่งอุทยานแห่งชาติและวนอุทยานในจังหวัดน่านนั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังคงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ และเป็นแหล่งธรรมชาติศึกษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การเสนอชื่อจังหวัดน่านให้เป็นเมืองมรดกโลกเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงการเปี่ยมไปด้วยทรัพยากรอันทรงคุณค่าของจังหวัดนี้ได้อย่างเด่นชัด ดังนั้นการที่จะพัฒนาจังหวัดแห่งนี้ให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวจึงไม่ใช่เรื่องยาก แต่สิ่งที่ยาก คือ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่าง ๆ รวมทั้งรักษาวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวน่านให้ดำรงอยู่ ไม่ให้เสื่อมโทรมดังที่จังหวัดท่องเที่ยวหลายแห่งกำลังประสบอยู่ ซึ่งนั่นเป็นหัวใจสำคัญของโครงการวิจัยความหลากหลายทางภาษาในจังหวัด

น่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างฐานข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านอย่างยั่งยืน

ข้อมูลจากฐานของมูลของทางโครงการ ฯ ที่สามารถนำมาพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ได้แก่ การสอบถามถึงสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้าน พบว่า มีหมู่บ้านเสนอสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 262 แห่ง และเสนอสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 404 แห่ง แสดงได้ด้วยแผนที่

จากแผนที่ (ภาพที่ 4.1) พบว่า อำเภอที่มีสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่านมากที่สุด คือ อำเภอเมืองน่าน พบว่า มีสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากถึง 56 แห่ง รองลงมา คือ ที่อำเภอปัว มี 42 แห่ง อำเภอท่าวังผา 31 แห่ง กิ่งอำเภอภูเพียง มี 29 แห่ง อำเภอนาน้อย 28 แห่ง อำเภอเวียงสา 24 แห่ง อำเภอเชียงกลาง 19 แห่ง อำเภอนาหมื่น 15 แห่ง อำเภอทุ่งช้าง 10 แห่ง อำเภอแม่จริม 4 แห่ง อำเภอสันติสุข 3 แห่ง และอำเภอบ่อเกลือและอำเภอบ้านหลวงมี 1 แห่ง ตามลำดับ

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่าน ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 404 แห่ง ได้แสดงไว้ด้วยแผนที่ดังภาพที่ 4.2

จากแผนที่ (ภาพที่ 4.2) พบว่า อำเภอที่มีสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่านมากที่สุด คือ ที่อำเภอปัว พบว่ามีสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 69 แห่ง รองลงมา คือ อำเภอเวียงสา มี 56 แห่ง อำเภอท่าวังผา มี 55 แห่ง อำเภอเมืองน่าน มี 51 แห่ง กิ่งอำเภอภูเพียง มี 37 แห่ง อำเภอนาน้อย มี 31 แห่ง อำเภอ ทุ่งช้างมี 24 แห่ง อำเภอนาหมื่นและอำเภอบ่อเกลือ มีอำเภอละ 15 แห่ง อำเภอเชียงกลางและอำเภอสองแคว มีอำเภอละ 14 แห่ง อำเภอสันติสุขและอำเภอแม่จริม มีอำเภอละ 7 แห่ง ส่วนอำเภอบ้านหลวง มี 5 แห่ง และ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มี 4 แห่ง ตามลำดับ

นอกจากข้อมูลจากฐานข้อมูลแล้ว ทางโครงการ ฯ ยังได้จัดทำแบบสอบถามเพิ่มเติมเพื่อสอบถามทัศนคติของประชาชนชาวน่านถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือนทั้งประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยให้กลุ่มตัวอย่างกรอกรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเรียงตามอันดับ จากอันดับที่ 1 จนถึงอันดับที่ 10 ในแต่ละประเภท สุ่มสอบถามประชากรชาวน่านจากหลากหลายสาขาอาชีพ จากทุกตำบลในจังหวัดน่าน จำนวน 80 ชุด

เกณฑ์การตัดสินพิจารณาว่าสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดอยู่ในอันดับ 1 ถึง 10 พิจารณาจากผลรวมของคะแนน จากเกณฑ์ที่ว่า หากสถานที่ท่องเที่ยวได้รับการเสนอชื่อให้อยู่ในอันดับที่ 1 ในแบบสอบถามจะได้คะแนน 10 คะแนน หากได้รับการเสนอชื่อในอันดับที่ 2 ได้ 9 คะแนน อันดับ 3

ได้ 8 คะแนน อันดับ 4 ได้ 7 คะแนน อันดับ 5 ได้ 6 คะแนน อันดับ 6 ได้ 5 คะแนน อันดับ 7 ได้ 4 คะแนน อันดับ 8 ได้ 3 คะแนน อันดับ 9 ได้ 2 คะแนน และอันดับ 10 ได้ 1 คะแนน ตามลำดับ จากการประมวลผล พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ชาวน่านเห็นว่านักท่องเที่ยวควรไปเยือน 10 อันดับ ได้แก่

1.วัดภูมินทร์	ได้ 397 คะแนน
2.วัดพระธาตุแช่แห้ง	ได้ 308 คะแนน
3.พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น่าน	ได้ 300 คะแนน
4.วัดหนองบัว	ได้ 280 คะแนน
5.วัดช้างค้ำ	ได้ 220 คะแนน
6.วัดหนองแดง	ได้ 182 คะแนน
7.วัดเบ็งสกัด	ได้ 117 คะแนน
8.วัดดอนมูล	ได้ 94 คะแนน
9.วัดร้องแง	ได้ 92 คะแนน
10. วัดพระธาตุเขาน้อย	ได้ 77 คะแนน

ดูตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้ง 10 อันดับ ในภาพที่ 4.3

จากแผนที่ (ภาพที่ 4.3) พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่อยู่ตอนกลางและทางเหนือตอนล่างของจังหวัด คือ ที่อำเภอเมืองน่าน กิ่งอำเภอภูเพียง อำเภอท่าวังผา อำเภอปัว และอำเภอเชียงกลาง ส่วนตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันดับที่ 1 ถึงอันดับที่ 10 พร้อมข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งโดยสังเขป มีดังนี้

วัดภูมินทร์

วัดภูมินทร์ตั้งอยู่ถนนผากอง อ.เมืองน่าน อยู่ใกล้กับวัดพระธาตุช้างค้ำ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2139 มีอายุกว่า 412 ปี อาจกล่าวได้ว่าวัดภูมินทร์เป็นวัดใหญ่ใจกลางเมืองที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาชิ้นเอกที่บรรพชนชาวน่านได้บรรจงรังสรรค์ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและภูมิใจ

จากพงศาวดารเมืองน่าน ได้เล่าไว้ว่า วัดภูมินทร์สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2139 โดยพระเจตบุตรพรหมมินทร์ หลังจากที่ทรงครองน่านได้ 6 ปี มีปรากฏในคัมภีร์เมืองเหนือว่า เดิมชื่อ “วัดพรหมมินทร์” แต่ตอนหลังชื่อวัดเพี้ยนไปจากเดิมเป็นวัดภูมินทร์ (อนุรัตน์ และ ศิริศักดิ์, 2544: 42) ส่วนเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าวัดภูมินทร์คือสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน คือ เห็นว่าวัดภูมินทร์นั้นเป็นแหล่งศิลปกรรมชั้นเยี่ยมของจังหวัดน่าน โดดเด่นทั้งด้านสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมอันสวยงามและทรงคุณค่ายิ่ง กล่าวคือ มีพระอุโบสถอันวิจิตรงดงาม

โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ด้วยทรงจตุรมุขซึ่งงดงามแปลกตาไม่เหมือนที่ใด ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปปางมารวิชัย 4 องค์ หันหน้าออกสู่ประตูทั้งสี่ นอกจากนี้การที่รัฐบาลไทยสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ได้พิมพ์รูปวิหารวัดภูมินทร์ลงในธนบัตร ใบละ 1 บาท สร้างความภูมิใจให้แก่ชาวน่านเป็นอย่างยิ่งและทำให้วัดดังกล่าวเป็นที่รู้จัก แพร่หลายเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจไปเยือนจำนวนมากทั้งทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติ

ภายในวัดภูมินทร์มีจิตรกรรมฝาผนังอันงดงามและทรงคุณค่าที่มีอายุมากกว่า 200 ปี ซึ่ง แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวน่านในอดีตไว้อย่างแจ่มชัด ภาพจิตรกรรมที่โดดเด่นเป็นพิเศษ คือ ภาพเหมือนบุคคลซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นภาพเหมือนของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชผู้ปฏิสังขรณ์วัดครั้ง ใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2418 และภาพวิถีชีวิตของชาวน่านในอดีต เช่น ภาพชายหนุ่มหญิงสาวกำลังเกี้ยว พาราสีกัน ชายหนุ่มเปลือยอกทำให้เห็นรอยสักทั้งที่แขน ไหล่ หน้าอก ท้อง และหน้าขา เป็นการสัก ตามนิยมอันเป็นที่มาของการเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ลาวพุงดำ” เป็นที่สังเกตว่าช่างผู้วาดได้ใส่อารมณ์ ความรู้สึกลงใบหน้าผู้คนอย่างเต็มที่ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์และแตกต่างจากงานจิตรกรรมของทาง ภาคกลาง ภายในพระวิหารยังมีภาพเขียนเรื่องคันธกุมารชาดกและพุทธประวัติตามพงศาวดาร เมืองน่าน นอกจากนี้บริเวณหน้าวัดเป็นลานกว้างที่เรียกว่า “ข่วงเมือง” มีความสำคัญมาตั้งแต่ โบราณ ปัจจุบันใช้เป็นลานจัดพิธีสำคัญต่าง ๆ

วัดพระธาตุแช่แห้ง

วัดพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองน่านไปทางกิ่งอำเภอภูเพียง ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองน่านมาช้านาน เดิมเป็นศูนย์กลางเมืองน่าน เก่าสมัยพญาการเมือง เจ้าเมืองน่าน ราว 600 ปีมาแล้ว แม้ตัวเมืองน่านจะย้ายมาตั้งอยู่ที่บริเวณ ปัจจุบันแต่พระธาตุแช่แห้งยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวน่านมิเสื่อมคลาย ซึ่งสอดคล้องกับ เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าวัดพระธาตุแช่แห้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องท่องเที่ยวไม่ ควรพลาดที่จะไปเยือน ด้วยวัดแห่งนี้เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการ สร้างเมืองน่าน มีพระธาตุเก่าแก่ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้อัญเชิญมาจาก อาณาจักรสุโขทัย และพระธาตุดังกล่าวได้อยู่คู่บ้านคู่เมืองน่านมาช้านาน

ตามตำนานเดิมและพงศาวดารเมืองน่านเล่าว่า พระธาตุองค์นี้สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 19 คือ ระหว่าง พ.ศ.1896-1902 เจ้าพระยาการเมือง เจ้าผู้ครองนครปัวได้เดินทางไปยังกรุงสุโขทัย เพื่อช่วยพระยาโสปัตตกันทิ เจ้าผู้ครองเมืองสุโขทัยสร้างวัดอภัยหลวง และได้รับพระธาตุพระพิมพ์ และเงินจากสุโขทัยเพื่อตอบแทนน้ำใจและเชื่อมสัมพันธไมตรี เจ้าพระยาการเมืองจึงอัญเชิญ

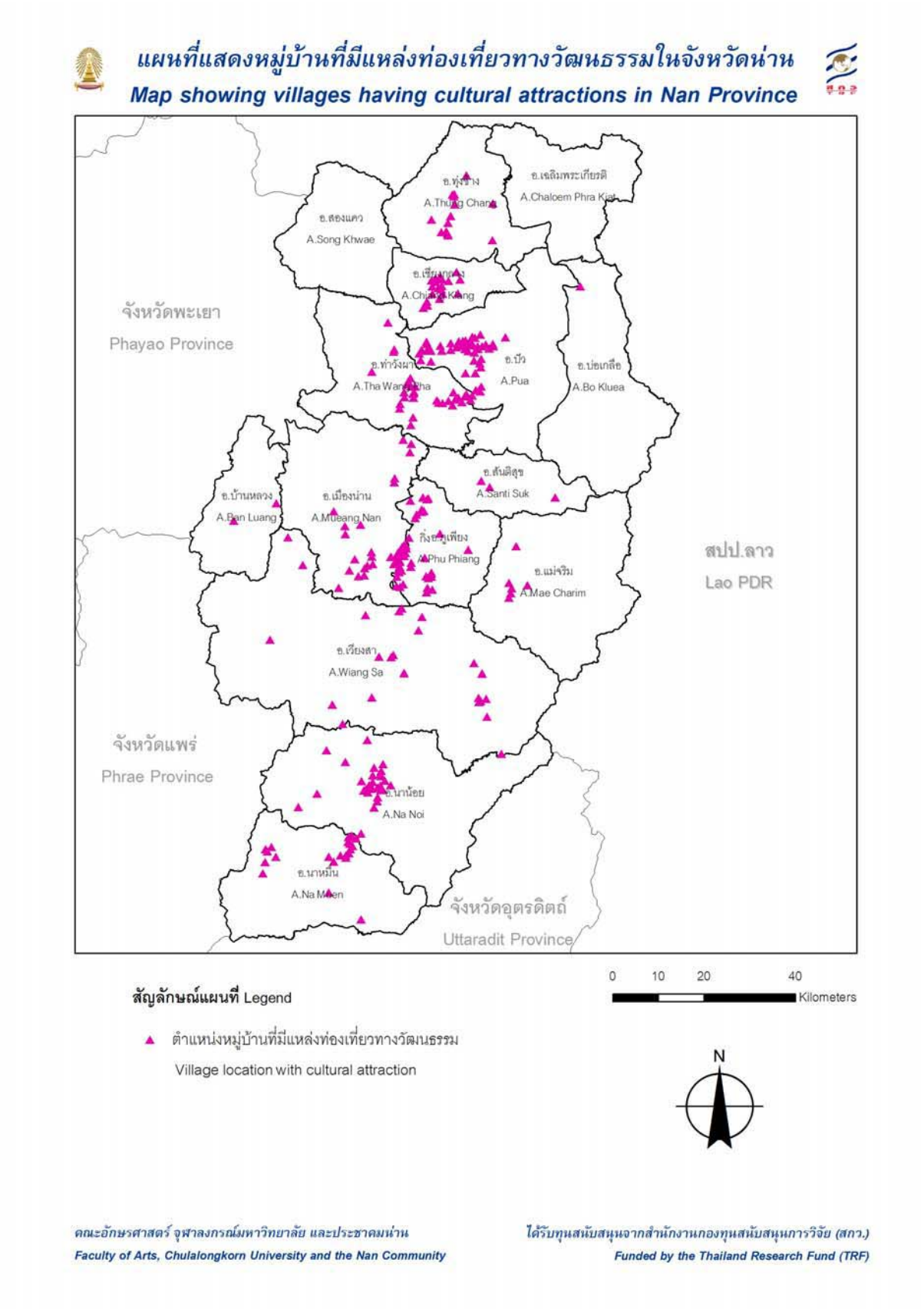

ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน

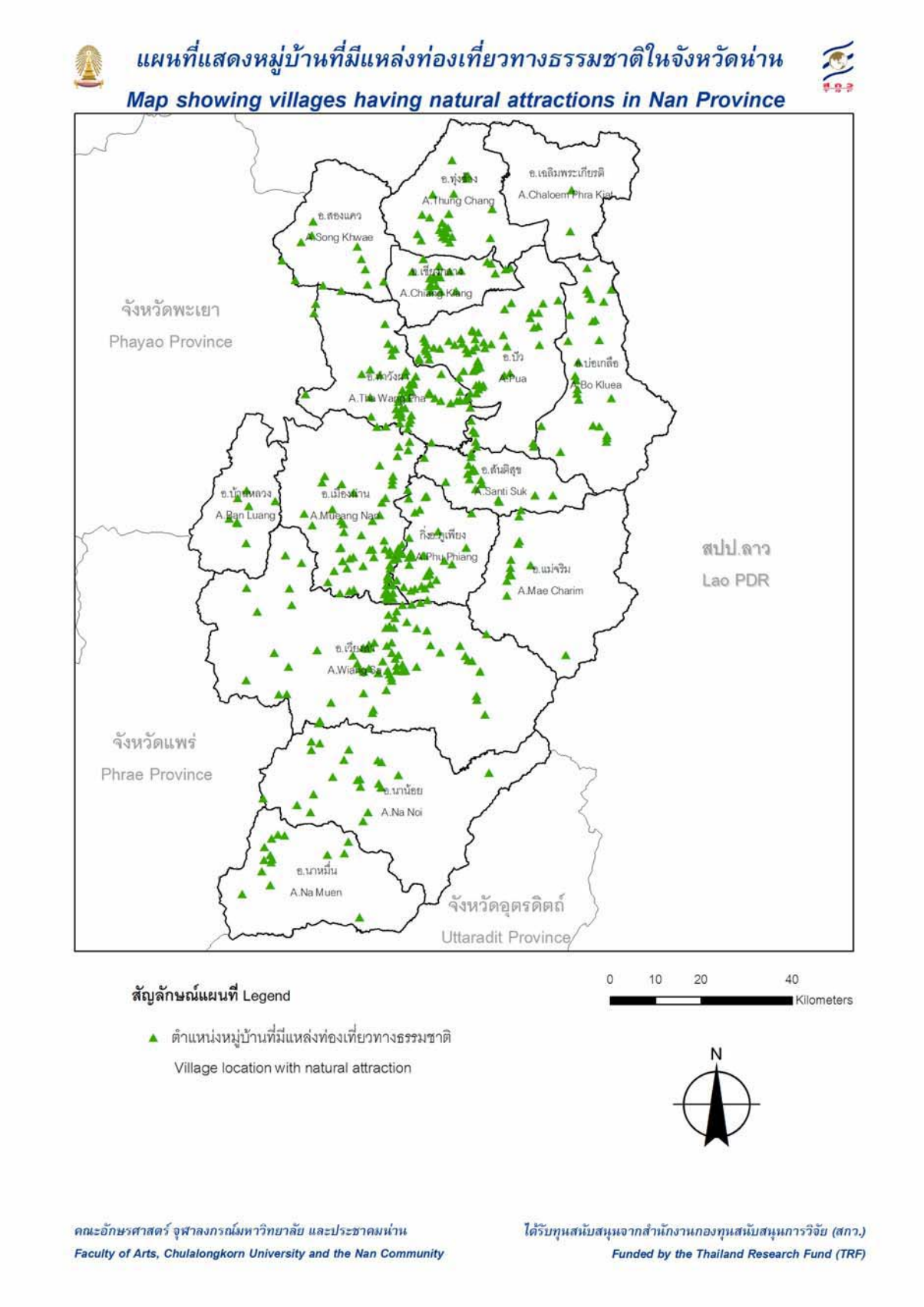

ภาพที่ 4.2 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่าน

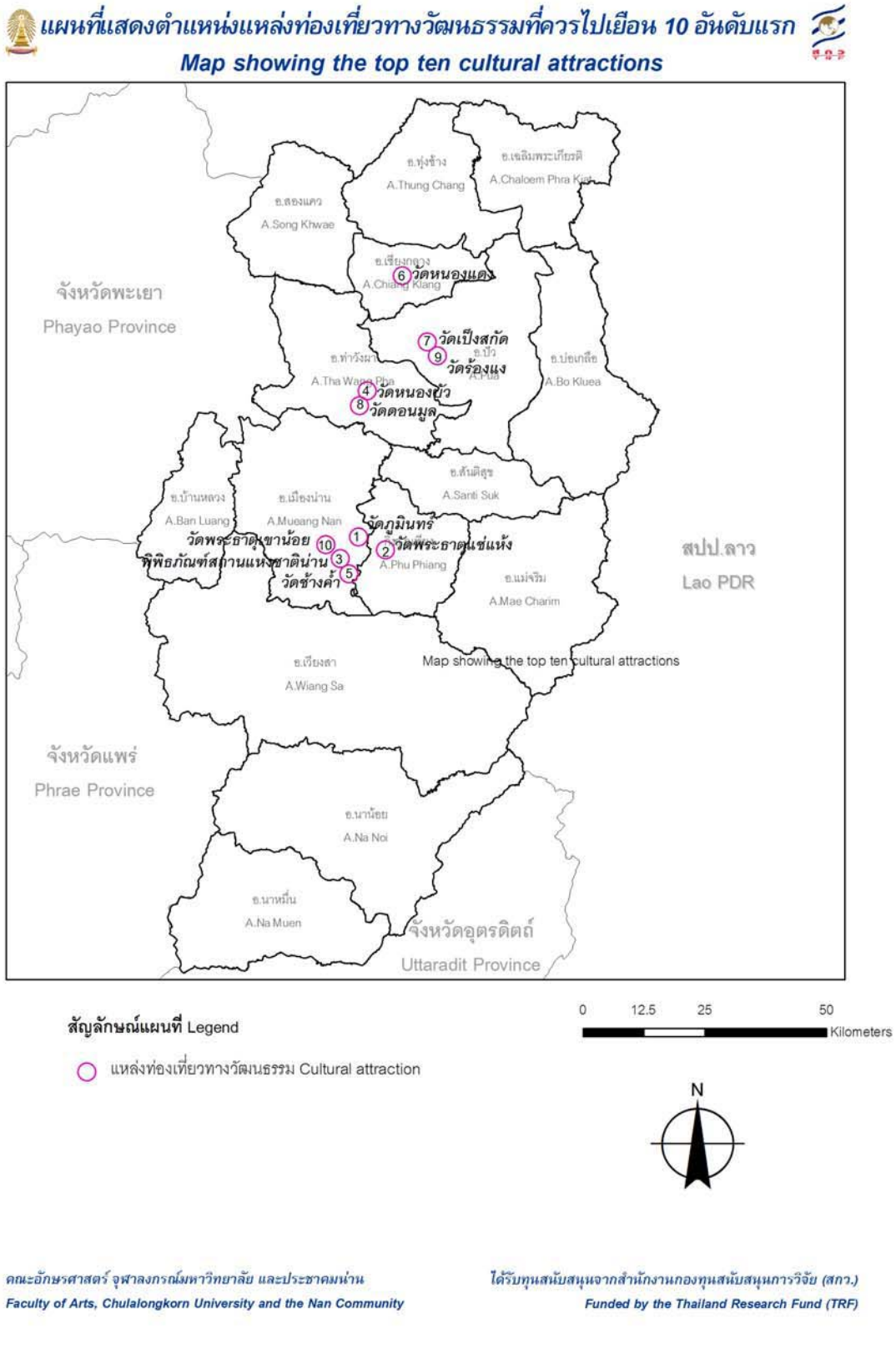

ภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ควรไปเยือน 10 อันดับแรก

พระธาตุและพระพิมพ์กลับมายังเมืองปัวแล้วสร้างเจดีย์พระธาตุแช่แห้งขึ้น ตามคำแนะนำของมหาเถระธัมมะบาลซึ่งร่วมเดินทางมาจากสุโขทัย อาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์รวมทั้งรูปแบบศิลปกรรมแบบสุโขทัยได้เผยแพร่สู่ดินแดนล้านนาตั้งแต่นั้นมา (อนุรัตน์ และ ศิริศักดิ์, 2544: 41)

องค์พระธาตุแช่แห้งเป็นทรงระฆัง หุ้มด้วยทองจังโก้ ปิดทองคำเปลวสีเหลืองอร่ามตลอดทั้งองค์ มีความสูงใหญ่ รูปแบบของพระธาตุแช่แห้งนั้น สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย นอกจากนี้พระธาตุแช่แห้งยังเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของคนปีเถาะ ตามคติความเชื่อทางนักษัตร และในทุกปี ในเดือนหกเหนือ หรือราวเดือนมีนาคมจะมีการจัดงานนมัสการและปิดทองประจำปี โดยจะมีการจัดมหรสพสมโภชและมีการจุดบอกไฟเพื่อเป็นพุทธบูชา

ภายในวัดพระธาตุแช่แห้งยังมีสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญ คือ วิหารประดิษฐาน “พระพุทธรูปทันใจ” ที่ชาวน่านศรัทธาและให้ความเคารพเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่ว่าพระพุทธรูปดังกล่าวเป็นที่เลื่องลือในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์มาช้านาน และมีวิหารพระนอน บันไดพญานาคอันงดงาม ซึ่งเป็นงานต้นแบบด้านศิลปกรรมอันทรงคุณค่าที่ผสมผสานพุทธปรัชญาไว้ในงานสถาปัตยกรรมได้อย่างกลมกลืน

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น่าน

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น่าน เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติส่วนภูมิภาคที่สำคัญแห่งหนึ่งของทางภาคเหนือ มีการจัดแสดงที่น่าสนใจและแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ทั่วไป คือ จัดแสดงในส่วนที่เป็นประวัติ โบราณคดี และส่วนชาติพันธุ์วิทยาอย่างเป็นระบบระเบียบ ไม่ซับซ้อน และมีการแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ นอกจากนี้อาคารพิพิธภัณฑ์ยังเคยเป็นคุ้มเจ้าเมืองน่านช่วยสร้างบรรยากาศในการเข้าชมเรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับเมืองน่านได้เป็นอย่างดี

ส่วนเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น่าน คือสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน คือ การเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้หลากหลายสาขาอันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาและมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพชนน่าน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ ชาติพันธุ์วิทยาในแต่ละท้องถิ่น กล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น่าน เป็นสถานที่ที่สามารถเล่าเรื่องราว ความเป็นมาเกี่ยวกับจังหวัดน่านให้แก่ผู้มาเยือนได้ค่อนข้างครอบคลุมและดีที่สุดแห่งหนึ่ง อาคารพิพิธภัณฑ์เดิมเป็น “หอคำ”ที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พระเจ้าน่านทรงสร้างขึ้นเป็นที่ประทับเมื่อปี พ.ศ. 2446 การจัดแสดงแบ่งออกเป็นสองส่วน

ชั้นบนของตัวอาคารเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดี จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน การสร้างเมืองและโบราณสถานที่สำคัญ เชื้อสายราชวงศ์

ผู้ครองนคร รูปถ่ายโบราณ งานประณีตศิลป์ เครื่องใช้ เงินตรา อาวุธ ศิลาจารึก รวมถึงเรื่องราวทางศิลปะและโบราณคดี เริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เริ่มปรากฏหลักฐานด้านการอยู่อาศัยของมนุษย์ในพื้นที่แถบจังหวัดน่าน สมัยประวัติศาสตร์ อิทธิพลของศิลปะล้านนาและสุโขทัย ที่ก่อให้เกิดวิวัฒนาการทางรูปแบบศิลปะช่างสกุลเมืองน่าน โบราณวัตถุต่าง ๆ รวมถึง งาช้างดำ ซึ่งเป็นของสำคัญคู่บ้านคู่เมืองน่านมาแต่โบราณ

ส่วนชั้นล่างจัดแสดงเรื่องราวทางด้านชาติพันธุ์วิทยาเกี่ยวกับคนเมือง และชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดน่าน ได้แก่ ลื้อ ม้ง เมี่ยน และตองเหลือง

วัดหนองบัว

วัดหนองบัว เป็นอีกหนึ่งผลงานทางสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมชิ้นเอกของเมืองน่าน ตั้งอยู่ในหมู่บ้านไทลื้อที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบร่มเย็น คือ หมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา สร้างขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2300 มีอายุมากกว่า 200 ปี เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้วัดหนองบัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน คือ การที่วัดหนองบัวเป็นวัดของชาวไทลื้อซึ่งอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา ที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อได้เป็นอย่างดี มีพระวิหารซึ่งยังคงรักษาสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อ ภายในพระวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับจันคาธชาดก ซึ่งเป็นหนึ่งในปัญญาสชาดก ภาพจิตรกรรมหลายภาพเขียนเกี่ยวกับการผจญภัย การประสบปัญหามากมายแต่สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยการทำความดี นอกจากนี้ภาพจิตรกรรมยังแสดงวิถีการดำเนินชีวิต สภาพสังคม พิธีกรรมทางศาสนา การแต่งกาย ของชาวไทลื้อในสมัยก่อน แม้วัดหนองบัวจะมีจุดเด่นที่วิหารและภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังเหมือนวัดภูมินทร์ แต่ความงามของวัดแห่งนี้แตกต่างไปจากวัดภูมินทร์ซึ่งเป็นวัดหลวง ด้วยวัดหนองบัวเป็นวัดของชาวบ้าน ลักษณะการตกแต่งภายในตัววิหารจึงเรียบง่ายกว่า อย่างไรก็ตามวัดหนองบัวเป็นวัดที่แสดงให้เห็นถึงมรดกทางภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในสมัยก่อน และเป็นวัดที่ทรงคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมพื้นบ้านที่หาชมได้ยากแห่งหนึ่ง

นอกจากเที่ยวชมวัดแล้ว บริเวณโดยรอบวัดรายล้อมด้วยบ้านใหญ่และเก่าแก่ของชาวไทลื้อ ซึ่งชาวไทลื้อที่หมู่บ้านดังกล่าวได้เล่าว่าบรรพบุรุษของพวกเขาอพยพมาจากเมืองล่า เขตสิบสองปันนาเป็นเวลากว่าร้อยปีแล้ว มีเจ้าหลวงเมืองล่าเป็นผู้นำ เมื่อเดินเที่ยวชมบ้านไทลื้อ เราจะสัมผัสได้ถึงความร่มรื่น ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและการดำรงชีวิตที่เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติอันงดงาม อาทิ ภาพหญิงไทลื้อเก็บฝ้าย หรือ นั่งทอผ้าอยู่ใต้ถุนบ้าน ด้วยเหตุผลดังที่กล่าว วัดหนองบัวจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันสำคัญแห่งหนึ่ง

วัดพระธาตุช้างค้ำ

วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ตั้งอยู่บนถนนสุริยพงษ์ ใกล้กับวัดภูมินทร์ พญาภูเข่งเป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1949 มีอายุราว 600 ปี วัดช้างค้ำมีเอกลักษณ์ คือ เจดีย์ช้างค้ำรูปช้างปูนปั้นเพียงครึ่งตัวแบกองค์พระเจดีย์เป็นศิลปะสมัยสุโขทัย เจดีย์นี้แม้จะได้รับการซ่อมแซมหลายครั้งแต่ก็ยังคงรูปแบบเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ช้างล้อมศิลปะสุโขทัย ซึ่งนับว่าเป็นหลักฐานทางสถาปัตยกรรมแห่งเดียวที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างน่านกับสุโขทัยในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 19-20 ทั้งความสัมพันธ์ในฐานะเมืองประเทศราชและความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างผู้ครองราชวงศ์ภูคากับกษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วงแห่งสุโขทัย รวมถึงความสัมพันธ์ทางด้านศาสนา

ส่วนเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าวัดช้างค้ำ คือสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน คือ การที่วัดดังกล่าวเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเป็นวัดที่เจ้าผู้ครองนครน่านให้ความเคารพนับถือ และทำนุบำรุงสืบต่อกันมา นอกจากนี้วัดดังกล่าวยังเป็นที่ที่เคยประกอบพิธีสำคัญ คือ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองน่าน คือ พระพุทธนันทบุรีศรีศากยมุนี เป็น พระพุทธรูปทองคำปางลีลา มีพุทธลักษณะที่สวยงามมาก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1969 โดยเจ้างั่วฟ้ารผาสุม เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 14แห่งราชวงษ์ภูคา เดิมหุ้มรักหุ้มปูนลวงไว้เพิ่งจะค้นพบว่าภายในเป็นทองคำเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 โดยนักโบราณคดีชื่อนายอเล็กซานเดอร์ กริสโวลด์ และนายไกรศรี นิมมานเหมินท์

สิ่งปลูกสร้างอันสำคัญของวัดช้างค้ำ ยังได้แก่ หอพระไตรปิฎกที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมใบลานจารึกและอักษรธรรมจำนวนมาก

วัดหนองแดง

วัดหนองแดง เป็นวัดของชาวไทลื้อ ตั้งอยู่ที่ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2330 โดยความศรัทธาร่วมกันของชาวบ้านไทลื้อและไทพวน เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า วัดหนองแดงเป็นวัดที่ควรค่าแก่การเยี่ยมชม คือ การเป็นวัดที่งดงามด้วยสถาปัตยกรรมไทลื้อ โดยเฉพาะพระวิหารเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาเป็นแป้นเกล็ด ช่อฟ้าสลักเป็นรูปนกหัสดีลิงค์(นกที่มีศีรษะเป็นช้างตัวเป็นหงส์ซึ่งชาวไทลื้อเชื่อว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงจากสรวงสวรรค์) ภายในวิหารมีศิลปวัตถุที่มีคุณค่าจำนวนมาก เช่น พระประธานลักษณะพื้นเมืองล้านนาปางมารวิชัยมีพญานาคพันรอบ ธรรมาสน์ทรงบุษบกฐานก่อปูนติดกับพื้นวิหาร สัตตภัณฑ์(เชิงเทียน) เครื่องสูงจำลอง(เครื่องราชกกุธภัณฑ์) เป็นต้น นอกจากนี้ภาพจิตรกรรมหลังพระประธานยังแสดง

ถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในอดีตได้อย่างน่าสนใจอีกด้วย กรมศิลปากรได้สำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดหนองแดงเมื่อปี พ.ศ.2524

วัดพระธาตุเบ็งสกัด

วัดพระธาตุเบ็งสกัด ตั้งอยู่ที่ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ ภายในเมืองมีคันดินโบราณล้อมรอบ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าคุณค่าของวัดพระธาตุเบ็งสกัดน่าจะอยู่ที่การที่วัดดังกล่าวเป็นวัดสำคัญของเมืองปัวซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ เป็นเมืองที่สร้างขึ้นอย่างน้อยคือในสมัยพ่อขุนรามคำแหง เนื่องจากได้มีการบันทึกชื่อเมืองปัวไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 1

กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนพระธาตุเบ็งสกัดในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2523

วัดดอนมูล

วัดดอนมูล ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา ก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2380 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งในช่วงสมัยดังกล่าวได้มีการกวาดต้อนและอพยพชาวไทลื้อมาจากเมืองล้าเข้ามาอยู่ในพื้นที่อำเภอปัวและอำเภอท่าวังผา เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าวัดดอนมูลควรค่าแก่การเยี่ยมชม คือ การที่พระวิหารดอนมูลแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางศิลปกรรมของชาวไทลื้อ พระวิหารวัดดอนมูลเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด ภายในพระวิหารมีองค์พระประธานที่เป็นฝีมือช่างพื้นถิ่น มีเครื่องสูงสำหรับบูชาสัตภัณฑ์และมีธรรมาสน์ที่งดงาม นอกจากนี้ตุงที่อยู่ภายในพระวิหารได้บอกถึงเรื่องราว และวัฒนธรรมของคนในชุมชนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนพระวิหารวัดดอนมูลในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2543

วัดร้องแง

วัดร้องแง ตั้งอยู่ที่บ้านร้องแง ตำบลวรนคร อำเภอปัว ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าวัดร้องแงเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ และมีคุณค่าในด้านการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันงดงามของชาวไทลื้อ

วัดพระธาตุเขาน้อย

วัดพระธาตุเขาน้อย เป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่และสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน ตั้งอยู่บนดอยเขาน้อยที่บ้านเขาน้อย ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมืองน่าน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง

น่าน หน้าวัดมีทางขึ้นเป็นบันไดนาคกว่า 300 ขั้น เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า วัดพระธาตุเขาน้อย คือสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยือน คือ การที่วัดดังกล่าวมีพระธาตุเก่าแก่ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่บรรจุพุทธเกศาและพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนี้วัดดังกล่าวยังเป็นจุดเดียวที่ทำให้สามารถเห็นทัศนียภาพอันงดงามของเมืองน่านในมุมสูงได้

นักวิชาการสันนิษฐานว่า วัดพระธาตุเขาน้อยสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการก่อสร้างพระธาตุแช่แห้ง วัดพระธาตุเขาน้อย น่าจะมีอายุมากกว่า 590 ปี ส่วนองค์พระธาตุเขาน้อยนั้น สร้างโดยมเหสีของพญาภูเข็ง เจ้าผู้ครองนครน่าน ราวพุทธศตวรรษที่ 20 ได้มีตำนานเล่าถึงพระธาตุเขาน้อยว่า วันหนึ่งพญาภูเข็งกับพระนางประทุมวดีมเหสีได้เสด็จประพาสป่าและขึ้นไปที่เขาน้อยเพื่อทอดพระเนตรบริเวณเมือง ขณะที่ประทับอยู่นั้นเกิดมีแสงประหลาดจับกลุ่มที่ตอไม้แห่งหนึ่ง พญาภูเข็งทอดพระเนตรก็เกิดความปิติด้วยทรงทราบว่าเป็นอภินิหารของพระบรมธาตุจึงรับสั่งให้ข้าราชบริพารขุดที่ตอไม้แห่งนั้นในที่สุดก็พบผอบมีลักษณะคล้ายเตาปูนทองแดง ภายในมีห่อผ้าบรรจุพระธาตุอยู่ ต่อมาได้อัญเชิญพระธาตุบรรจุในอุโมงค์ศิลาและสร้างเจดีย์สูงทับปากอุโมงค์ไว้ ซึ่งก็คือพระธาตุเขาน้อยในปัจจุบัน กรมศิลปากรได้สำรวจและขึ้นทะเบียนวัดพระธาตุเขาน้อยเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2523

จุดชมทิวทัศน์ของวัดพระธาตุเขาน้อยอยู่บริเวณลานปูนพระพุทธรูปปางลีลาองค์ใหญ่ (พระพุทธมหาอุดมมงคลนันทบุรีศรีเมืองน่าน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542) จากจุดดังกล่าวสามารถมองเห็นเมืองน่านทั้งเมือง เห็นตึกรามบ้านช่อง สนามบิน ท้องนา โดยมีขุนเขาใหญ่น้อยเป็นฉากหลัง และเห็นพระธาตุแช่แห้งบนเนินเขาเล็ก ๆ อีกด้วย นอกจากจะได้สัมผัสความงดงามของเมืองน่านแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะการตั้งเมืองของทางภาคเหนือที่มักเลือกทำเลที่ตั้งบนที่ราบหุบเขาอีกด้วย

ทุกปีเมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 ของทางเหนือซึ่งตรงกับช่วงวันวิสาขบูชา จะมีการทำบุญตักบาตรและสรงน้ำพระธาตุ ในตอนกลางคืนจะมีพระภิกษุสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ในจังหวัดน่านจำนวนมากและมีประชาชนชาวน่านหลั่งไหลมาร่วมกันเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุ นอกจากนี้ก่อนที่จะเวียนเทียนทางวัดยังจัดให้มีการเทศน์ทำนองน่าน มีมหรสพสมโภชและมีการจุดบอกไฟเป็นพุทธบูชาด้วย

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามีคุณค่าและเชิญชวนให้ไปท่องเที่ยวที่อยู่ในอันดับอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ 10 อันดับดังที่ได้นำเสนอข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นวัดเช่นกัน ได้แก่ วัดหัวข่วง วัดสวนตาล พระธาตุเจดีย์บิด พระธาตุคือเวียง พระธาตุจอมแจ้ง พระธาตุจอมพริก วัดมิ่งเมือง วัดพญาภู วัดพญาวัด นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ยังได้แก่ แหล่งเตาเผาและเครื่องเคลือบบ้านบ่อสวก อำเภอเมืองน่าน รวมถึงการท่องเที่ยวในลักษณะชมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ชาวตองเหลือง

ชาวเขาเผ่าเมี่ยน ชาวลัวะ หรือ การชมประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ประเพณีแข่งเรือฉลองงาช้างดำ ประเพณีแข่งเรือเล็กลุ่มน้ำยาว ประเพณีกินดอกแดงของชาวลัวะ เป็นต้น

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่านก็มีความน่าสนใจและมีความโดดเด่นไม่แพ้กัน ซึ่งจากการใช้เกณฑ์เดียวกันกับการตัดสินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังที่กล่าวได้โดยละเอียดแล้ว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 10 อันดับในจังหวัดน่าน มีดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติดอยภูคา ได้ 215 คะแนน
2. น้ำตกศิลาเพชร ได้ 147 คะแนน
3. เสาดินนาน้อย ได้ 134 คะแนน
4. ล่องแก่งน้ำว้า ได้ 99 คะแนน
5. วนอุทยานแห่งชาติถ้ำผาตูบ ได้ 88 คะแนน
6. อุทยานแห่งชาติศรีน่าน ได้ 85 คะแนน
7. น้ำตกตาดม่าน ได้ 73 คะแนน
8. อุทยานแห่งชาติแม่จริม ได้ 56 คะแนน
9. อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน ได้ 55 คะแนน
10. ปากนาย ได้ 48 คะแนน

ดูตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดน่าน ในภาพที่ 4.4

จากแผนที่ (ภาพที่ 4.4) จะเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 10 อันดับ ของจังหวัดน่าน อยู่กระจายตัวโดยทั่วไป จากบริเวณใต้สุดของจังหวัดไปยังบริเวณเหนือสุดของจังหวัด คือ ที่อำเภอนาหมื่น อำเภอนาน้อย อำเภอแม่จริม อำเภอเมืองน่าน อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง และที่อำเภอสองแคว

ส่วนตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อันดับที่ 1 ถึง อันดับที่ 10 พร้อมด้วยข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งโดยสังเขป มีดังนี้

อุทยานแห่งชาติดอยภูคา

อุทยานแห่งชาติดอยภูคา ครอบคลุม 8 อำเภอในจังหวัดน่าน คือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอสันติสุข อำเภอแม่จริม และอำเภอบ่อเกลือ ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 94 เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2542 มีพื้นที่ประมาณ 1,650,000 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์และสัตว์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธุ์ไม้หายากและพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่น เช่น ต้นชมพูภูคา ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นขนาด

ใหญ่สูงถึง 25 เมตร และ ต้นเต่าร้างยักษ์ เป็นปาล์มลำต้นเดียวสูงประมาณ 40 เมตร ซึ่งจะพบเพียงที่แห่งนี้เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้หายาก ได้แก่ ก่วมภูคา จำปีช้าง ไข่นกคุ้ม ค้อเชียงดาว โลดทะนงเหลือง ขาวละมุน เทียนดอย เสี้ยวเครือ มะลิหลวง สาลี่หนุ่ม เหลืองละมุน ประทัดน้อยภูคา กระโถนพระฤาษี กุหลาบขาวเชียงดาว เป็นต้น ส่วนสัตว์ป่าที่พบ ได้แก่ เสือโคร่ง เก้ง กวาง หมีควาย ช้างป่า เลียงผา ชะนี ค่าง ฯลฯ และมีนกไต่ไม้สีสวยงามที่พบเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย อีกทั้งยังมีนกหายากชนิดอื่น ๆ เช่น นกขัตติยา นกมูม นกพญาไฟใหญ่ นกมุ่นรกตาแดง เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ได้แก่ ถ้ำผาแดง ถ้ำผาผึ้งซึ่งเป็นถ้ำที่มีความสวยงามและยาวมากที่สุดในอุทยานแห่งชาติดอยภูคา (บ้านมณีพฤกษ์) อำเภอทุ่งช้าง ภายในมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม นอกจากนี้ยังมีน้ำตกและลำธารขนาดใหญ่ภายในถ้ำอีกด้วย

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ได้แก่ *สุสานหอย* ซึ่งเป็นซากของหอยทะเลอายุประมาณ 218 ล้านปี พบที่บ้านค่างฮ่อ อำเภอทุ่งช้าง และ*ยอดดอยภูแว* ซึ่งเป็นดอยที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลถึง 1,837 เมตร มีลักษณะโดดเด่นที่เป็นทุ่งหญ้าบนดอย อีกทั้งมีลานหินและหน้าผาสูงชัน มีพันธุ์ไม้หายากจำนวนมาก เช่น ค้อ กุหลาบพันปี ที่ดอยภูแวจะมีความงดงามอย่างยิ่งในช่วงฤดูหนาว ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ ได้แก่ *น้ำตก* อาทิ น้ำตกต้นตอง น้ำตกวังเปียน น้ำตกภูฟ้า น้ำตกตาดหลวง และ*กิจกรรมล่องแก่งน้ำว้าตอนกลาง* ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา นับได้ว่าเป็นเส้นทางเป็นที่สุดของความตื่นเต้นสนุกสนาน ด้วยมีแก่งที่ล่องได้ในระดับยากถึงยากมากมากกว่า 20 แห่ง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวกำลังได้รับความนิยมอย่างสูงจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะผู้ที่รักความตื่นเต้น และชอบผจญภัย

ด้วยยังคงความสมบูรณ์ทางธรรมชาติไว้อย่างดียิ่ง มีพืชพันธุ์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลากหลายประเภท คือ เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นชาวน่านเห็นว่า อุทยานแห่งชาติดอยภูคา คือ สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยี่ยมเยือน

น้ำตกศิลาเพชร

น้ำตกศิลาเพชร อยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านป่าตองดอนทรายทอง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปัว เมื่อเดินขึ้นไปตามลำน้ำทั้งสองฝั่งจะเป็นผาลาดชันอยู่ท่ามกลางป่าเบญจพรรณและป่าดิบชื้น บริเวณชั้นล่างสุดมีแอ่งกว้างเหมาะแก่การใช้เป็นสถานที่เล่นน้ำ น้ำในบริเวณน้ำตกใสสะอาดและเต็มไปด้วยฝูงปลานานาชนิด มีโขดหินอันสวยงาม มีต้นไม้ที่ร่มรื่นอยู่รายล้อม เหมาะแก่การมาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้บริเวณน้ำตกยังมีร้านค้าเพื่อให้บริการอาหารและเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว เหตุผลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นชาวน่านที่เห็นว่าน้ำตกศิลาเพชรเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรค่าแก่การเยี่ยมเยือน คือ ความงดงาม

ของสายน้ำท่ามกลางแมกไม้และธรรมชาติอันร่มรื่นเป็นเหตุให้น้ำตกศิลาเพชรเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้ไปเยือนมากที่สุดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสงกรานต์

เสาดินนาน้อย

เสาดินนาน้อย คือ เสาดินและหุบผาที่เว้าแห่งเป็นรูปทรงต่างๆ ตามธรรมชาติ เมื่อแสงแดดสาดส่องจะเกิดเป็นรูปเงาลักษณะต่างๆ ที่แปลกตาก่อให้เกิดจินตนาการเป็นเรื่องราวต่างๆ กล่าวได้ว่า เสาดินนาน้อย คือ อีกหนึ่งความน่าอัศจรรย์ที่รังสรรค์ขึ้นโดยธรรมชาติ

เสาดินนาน้อย อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีน่านซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุมในท้องที่อำเภอนาหมื่น อำเภอนาน้อย และอำเภอเวียงสา ส่วนเสาดินนาน้อย อยู่ในพื้นที่ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย ห่างจากตัวเมืองอำเภอนาน้อยประมาณ 8 กิโลเมตร ทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งทั้งหมดเป็นชาวน่านเห็นว่า เสาดินนาน้อย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวควรไปเยือน คือ การที่สถานที่ดังกล่าวถูกรังสรรค์โดยปรากฏการณ์ทางธรรมชาติให้มีรูปลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์แปลกตา และเป็นแหล่งศึกษาทางด้านธรณีวิทยาที่น่าสนใจแห่งหนึ่ง

เสาดินนาน้อย มีลักษณะเป็นภูเขาดินที่ถูกกัดเซาะให้สึกกร่อนพังทลายทำให้ปรากฏแท่งดินผสมหินลูกรังปนดินแดงและมีป่าเต็งรังขึ้นอยู่ประปราย ทำให้ดูเหมือนเมืองโบราณในดินแดนลับแล เดิมชาวบ้านเรียกเสาดินนาน้อยด้วยหลายชื่อด้วยกัน อาทิ “เด่นเสือโคร่ง” “เด่นปู่เขียว” หรือ “เด่นอีบด” แต่ละชื่อนั้นมาจากตำนานที่แตกต่างกัน บ้างก็ว่าบริเวณนี้เคยเป็นที่อยู่ของเสือโคร่งมาก่อน จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “เด่นเสือโคร่ง” บ้างเล่าว่ามีชายคนหนึ่งชื่อปู่เขียวผิดหวังในความรักและได้ตรอมใจเสียชีวิตที่บริเวณนี้จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “เด่นปู่เขียว” ส่วนอีกตำนานเล่าว่ามีหญิงสาวหน้าตาสวยงามชื่ออีบดเสียชีวิตที่บริเวณนี้ จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “เด่นอีบด” ต่อมาถูกน้ำกัดเซาะมากขึ้นเรื่อย ๆจนกลายเป็นเสาดิน ชื่อต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ เลือนไป เสาดินจึงเป็นชื่อเรียกที่ติดปากจนถึงทุกวันนี้

ล่องแก่งน้ำว้า

น้ำว้า เป็นชื่อแม่น้ำสายเล็ก ๆ อยู่ท่ามกลางธรรมชาติอันบริสุทธิ์ มีต้นน้ำมาจากทิวเขาหลวงพระบางบริเวณชายแดนไทย-ลาว ไหลผ่านขุนเขาและผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์แล้วจึงไหลรวมกับแม่น้ำน่าน ด้วยลำน้ำสายนี้ มีแก่งหินและวังวนอยู่หลายแห่ง จึงมีผู้นิยมมาล่องแก่งกันค่อนข้างมาก

ล่องแก่งน้ำว้า คือ การล่องแก่งโดยใช้แพยางซึ่งนั่งได้ประมาณลำละ 8 คน ช่วงที่เหมาะแก่การล่องแก่งมากที่สุด คือ ช่วงฤดูหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนมกราคม ลำน้ำช่วง

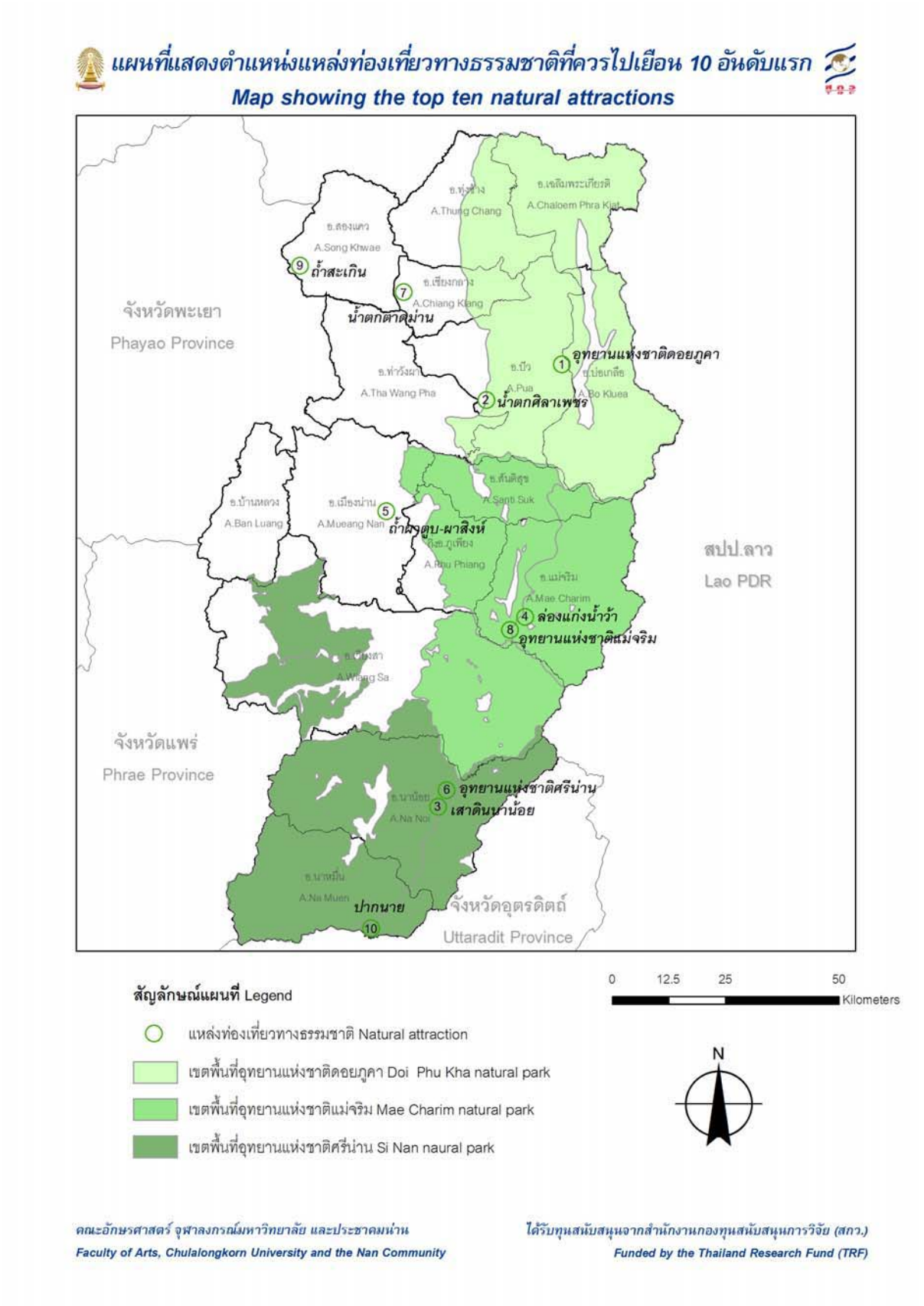

ภาพที่ 4.4 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรไปเยือน 10 อันดับแรก

ที่สวยงามและเหมาะแก่การล่องแก่งที่สุด คือ ช่วงที่ไหลผ่านอุทยานแห่งชาติแม่จริมมีระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร หรือเรียกกันว่า “เส้นทางลำน้ำว้าตอนล่าง” ต่อมามีเส้นทางล่องแก่งเพิ่มขึ้นในพื้นที่ป่าเขาอันอุดมสมบูรณ์ คือ “เส้นทางลำน้ำว้าตอนกลาง” ซึ่งเป็นการล่องแก่งในระดับที่ยากมากยิ่งขึ้น

เส้นทางลำน้ำว้าตอนล่าง เริ่มต้นที่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่จริมไปสิ้นสุดที่บ้านหาดไร่ ระยะทาง 15 กิโลเมตร หากต้องการล่องไกลขึ้นต้องเดินทางเหนือขึ้นไปทางต้นน้ำอีกประมาณ 4 กิโลเมตร เส้นทางดังกล่าวจะผ่านแก่งต่าง ๆ ตั้งแต่แก่งบ้านน้ำปุ๋ ซึ่งเป็นแก่งเล็ก ๆ จนถึงแก่งหลวง ซึ่งเป็นทางคดโค้ง บางช่วงมีหินก้อนใหญ่ขวางโผล่และยังลดระดับคล้ายกับน้ำตกเล็ก ๆ อีกด้วย แก่งนี้มีระยะทางยาวกว่าแก่งอื่น ๆ คือ ประมาณ 800 เมตร จากนั้นก็จะผ่านแก่งสาลี่ แก่งต้นไทร และแก่งสวนหิน ซึ่งน่าตื่นเต้น และมีความสวยงามแตกต่างกันไป บางช่วงอาจเทียบแพเที่ยวปางช้าง หรือนั่งช้างต่อไปยังหาดบ้านไร่ได้

ส่วนเส้นทางล่องแก่งน้ำว้าตอนกลาง เริ่มต้นที่บ้านสบมาง อ.บ่อเกลือ ไปจนถึงบ้านวังลูน อ.แม่จริม ผ่านพื้นที่อุทยานแห่งชาติสามแห่ง คือ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา อุทยานแห่งชาติขุนน่าน และอุทยานแห่งชาติแม่จริม และผ่านสามอำเภอ คือ อำเภอบ่อเกลือ อ.สันติสุข และ อ.แม่จริม รวมระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร ใช้เวลาล่อง 3 วัน 2 คืน ลักษณะของสายน้ำช่วงดังกล่าวมีแก่งเล็ก แก่งใหญ่ มากกว่าร้อยแก่ง สร้างความตื่นเต้น ระทึกใจตลอดเส้นทาง บางช่วงของการล่องแก่งจะผ่านช่องเขา และผืนป่าผลัดใบและป่าเบญจพรรณอันสวยงาม

เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ล่องแก่งน้ำว้าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ไม่ควรพลาด คือ นอกจากความสนุกสนานจากการผจญภัยบนกระแสน้ำผ่านสวนหินและหุบเขาแล้ว บางช่วงยังมีหาดทรายซึ่งสามารถเทียบแพเพื่อเล่นน้ำ และหากโชคดีก็อาจได้พบเห็นสัตว์ป่านานาชนิดลงมากินน้ำในลำน้ำอีกด้วย

วนอุทยานแห่งชาติถ้ำผาตูบ

วนอุทยานแห่งชาติถ้ำผาตูบ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีแนวเขาหินปูนหลายลูกอยู่ในบริเวณเดียวกัน จึงพบถ้ำหลายแห่งอยู่ในป่าอันร่มรื่น วนอุทยานถ้ำผาตูบอยู่ในท้องที่บ้านผาตูบ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีเนื้อที่ประมาณ 582 ไร่ กรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2521

ลักษณะภูมิประเทศของวนอุทยานผาตูบ คือ มีภูเขาหินเรียงติดต่อกันเรียงตัวจากทางด้านเหนือลงมาภายในพื้นที่วนอุทยาน ได้แก่ เขาถ้ำพระเขาป่าซาง เขาบ่อน้ำทิพย์ เขาผาผักเฮือก เขาม่อนมะฝางและเขาหน้าต่ำ เป็นต้น ซึ่งเขาเหล่านี้มีอาณาเขตติดต่อเป็นเทือกเขาเดียวกัน มีป่าเกิดขึ้นอยู่ในอ้อมกอดของขุนเขาซึ่งชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า “หนองน่าน”

พื้นที่ป่าในวนอุทยานถ้ำผาตูบเป็นป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณ พันธุ์ไม้ที่พบ อาทิ สัก พะยูง ตะแบก แดง ตีนเป็ด รกฟ้า ยอป่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสมุนไพรและเถาวัลย์ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่หนาแน่น ส่วนสัตว์ป่าที่พบได้แก่ เลียงผา หมูป่า เก้ง กระจง ไก่ป่า กระรอก อีเห็น งู หมี และนกชนิดต่างๆ ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในวนอุทยานถ้ำผาตูบได้แก่ ป่าหนองน่านซึ่งเป็นป่าดงดิบ มีพรรณไม้นานาชนิดที่แตกต่างกับพรรณไม้พื้นเมืองที่มีอยู่ทั่วๆไปของจังหวัดน่านขึ้นอยู่เป็นระเบียบตามธรรมชาติ บริเวณป่ายังมีความร่มรื่นสวยงามเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจยังได้แก่ ถ้ำต่าง ๆ อาทิ ถ้ำเจดีย์แก้ว ถ้ำขอน ถ้ำพระ ถ้ำบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งแต่ละถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามยิ่ง ส่วนภายในถ้ำบ่อน้ำทิพย์นั้นมีแอ่งน้ำรูปไข่มีน้ำภายในบ่อตลอดทั้งปี ชาวน่านเชื่อว่าน้ำภายในบ่อนั้นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในเดือน 5 ของทางภาคเหนือ หรือ ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี คือ ช่วงวันมาฆบูชาได้จัดให้มีพิธีเดินขึ้นเขามาที่บ่อน้ำทิพย์แห่งนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการแสวงบุญของชาวบ้าน ทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ภายในวนอุทยานแห่งชาติยังมีจุดชมทัศนียภาพที่งดงาม ตั้งอยู่บนเขาป่าซางติดกับบ่อน้ำทิพย์ทางด้านทิศใต้ จากจุดดังกล่าวนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทัศนียภาพภายในวนอุทยานแห่งชาติได้โดยรอบและสามารถมองเห็นอำเภอเมืองน่านจากจุดดังกล่าวได้ ส่วนเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า อุทยานแห่งชาติถ้ำผาตูบเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันทรงคุณค่า คือ การที่สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งอารยธรรมของมนุษย์ยุคโบราณ มีขุนเขาใหญ่ใกล้ทางสายน่าน-ปัว บนเขามีถ้ำอยู่หลายถ้ำ ภายในถ้ำมีภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ตามฝาผนังถ้ำ

อุทยานแห่งชาติศรีน่าน

อุทยานแห่งชาติศรีน่าน มีพื้นที่ครอบคลุมในท้องที่อำเภอนาหมื่น อำเภอนาน้อย อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ 583,750 ไร่ เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า อุทยานแห่งชาติศรีน่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันทรงคุณค่า เนื่องด้วยเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพป่าในอุทยานแห่งชาติศรีน่านส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ บางพื้นที่มีป่าดิบเขาและป่าดงดิบแล้งผสมป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม้มีค่า เช่น สัก มะค่า ประดู่ แดง ชิงชัน ยาง ตะเคียนทอง ฯลฯ มีต้นไม้ที่หายาก คือ ต้นดิ๊กเดียมและพืชตระกูลปาล์ม คือ ต้นปุ่มเป้ง หรือ ปาล์มสิบสองปันนา เป็นต้น เนื่องจากสภาพป่าคงความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่งกอปรกับมีแม่น้ำน่านไหลผ่านใจกลางอุทยาน ทำให้มีสัตว์ป่าหลากหลายพันธุ์อาศัยอยู่ อาทิ กระทิง วัวแดง เลียงผา เก้ง เสือดาว หมีควาย หมีหมา หมูป่า หนูหริ่ง หมาใน อีเห็น เม่น ลิ่นหรือนิ่ม รวมทั้งนกนานาชนิด เช่น นกยูงป่า นอกจากนี้ยังพบสัตว์น้ำและสัตว์เลื้อยคลานนานาชนิด แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจของอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ได้แก่ *เสาดินนาน้อยและคอกเสือ* ซึ่งเป็นภูเขาดินที่ถูกกัดเซาะให้สึก

กร่อนพังทลาย มีรูปร่างแปลกตา (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในอันดับที่ 3) *ปากนาย* ซึ่งเป็นหมู่บ้านประมงริมทะเลสาบ (ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในอันดับที่ 10) *ดอยผาชู้* ตั้งตระหง่านอยู่ท่ามกลางขุนเขาที่เขียวขจีหลายแสนไร่ ยามหนาวจะมีทะเลหมอกสีขาวตัดกับความเขียวขจีของผืนป่าและแสงสีทองของดวงอาทิตย์ยามเช้า *ผาหัวสิงห์* เป็นหน้าผารูปร่างเหมือนสิงโตนอนหมอบเป็นจุดชมดวงอาทิตย์ลาลับเหลี่ยมเขาที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง *ดอยเสมอดาว* เป็นลานกว้างตามสันเขาที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปดูดาว หรือ ชมพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน *สวนหิน* เป็นสถานที่สำหรับชมทิวทัศน์สองฝั่งแม่น้ำน่าน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถล่องเรือ ล่องแพ ชมทัศนียภาพอันสวยงามตลอดสองฟากฝั่งของแม่น้ำน่านได้

น้ำตกตาดม่าน

น้ำตกตาดม่านตั้งอยู่บ้านวังทอง หมู่ที่ 3 ตำบลพระพุทธบาท ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงกลาง 11 กิโลเมตร มีทางรถยนต์ซึ่งเป็นถนนคอนกรีต สภาพน้ำตก มีลักษณะเป็นชั้นหินสลับซับซ้อนลดหลั่นเป็นชั้น ๆ เป็นจำนวน 6 ชั้น บริเวณน้ำตกชั้นที่ 1 มีความสูงประมาณ 30 เมตร มีแอ่งน้ำ ที่เหมาะแก่การแหวกว่ายเล่นน้ำชั้นที่ 2 มีความสูงประมาณ 50 เมตร เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามมาก สำหรับน้ำตกทั้ง 6 ชั้น มีชื่อเรียกกันตั้งแต่อดีตดังนี้ ตาดม่าน ผาคันไถ ผาหัวช้าง ผาจ้อม ตาดลิง และตาดหมอก (ห้วยหก) ส่วนเหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นชาวน่านเห็นว่าน้ำตกตาดม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวควรไปเยือน คือเป็นน้ำตกที่มีความสวยงามทางธรรมชาติอย่างยิ่ง น้ำตกมีหลายชั้น และเป็นน้ำตกที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งในหมู่ชาวน่าน

อุทยานแห่งชาติแม่จริม

อุทยานแห่งชาติแม่จริม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดน่านในท้องที่อำเภอแม่จริมและอำเภอเวียงสา มีพื้นที่ประมาณ 270,000 ไร่ เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอุทยานแห่งชาติแม่จริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดน่าน คือ การมีสภาพป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ การมีร่องรอยอารยธรรมโบราณ การมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีทัศนียภาพอันสวยงามและการมีสัตว์ป่าที่หายากหลากหลายชนิด

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศมีเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีพื้นที่ติดต่อกับป่าผืนใหญ่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีปริมาณน้ำฝนที่เพียงพอทำให้เกิดสภาพป่าหลากหลายชนิด ทั้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบแล้งและป่าดงดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าสนเขา ป่าเต็งรังผสมสนเขา และมีทรัพยากรป่าไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งไม้สัก ไม้ตะเคียนทอง มะค่าโมง ฯลฯ สัตว์ป่าที่พบในพื้นที่ ได้แก่ เสือโคร่ง เสือปลา หมีควาย เลียงผา เก้ง ช้างป่า นอกจากนี้ยังสำรวจพบนกถึง

365 ชนิด เช่น นกกก นกเปล้า นกมูม นกเขนหัวขาวท้ายแดง และพบแมลงอนุรักษ์บางชนิด เช่น ผีเสื้อถุงทอง กว่างดาว ด้วงดินขอบทองแดง นอกจากนี้ในลำน้ำว้า ยังพบปลาหมูอินทรีย์ ซึ่งเป็นปลาที่ใกล้จะสูญพันธุ์และพบได้ยากยิ่งในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอุทยานแห่งชาติแม่จริม ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติชบาป่า เป็นเส้นทางที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินศึกษาธรรมชาติเส้นทางนี้เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยทรงพบดอกไม้ป่าสกุลเดียวกับชบา ดอกสีชมพูอมม่วง และได้พระราชทานนามว่า ชบาป่า (Urena labota) เส้นทางศึกษาธรรมชาติมีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินประมาณ 1ชั่วโมง ระหว่างทางมีจุดชมทิวทัศน์ของลำน้ำว้าและขุนเขาหลายจุด ส่วนเส้นทางศึกษาธรรมชาติอื่น ๆ ได้แก่ เส้นทางเดินป่าบ้านน้ำพาง-บ้านร่มเกล้า เส้นทางเดินป่าตามลำน้ำแปง ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ ได้แก่ หมู่บ้านชาวเขาบ้านร่มเกล้า ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีของชนกลุ่มนี้ได้อย่างใกล้ชิด

อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน

อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน มีพื้นที่ประมาณ 157,812 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 3 แห่ง คือ ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำยาว-ป่าน้ำสวด ในท้องที่ตำบลยอด ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเปื๋อย-ป่าน้ำหย่วน-ป่าน้ำลาว ในท้องที่ตำบลร่มเย็น ตำบลแม่ลาว อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ยม ในท้องที่ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา

เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกินเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันทรงคุณค่า เนื่องด้วยอุทยานแห่งชาติดังกล่าว มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ อีกทั้งเป็นต้นกำเนิดของลุ่มน้ำสำคัญ ได้แก่ ลุ่มน้ำยมตอนบน ลุ่มน้ำยาวตอนบน และลุ่มน้ำลาว ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม นอกจากนี้ยังมีเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนโดยยอดเขาที่สูงที่สุด คือ ยอดดอยจี๋ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,752 เมตร ซึ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวก่อให้เกิดจุดเด่นในด้านความงดงามทางธรรมชาติและมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน มีสภาพป่าที่มีความหลากหลาย มีทั้งป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ พรรณไม้หายากที่พบในอุทยานแห่งชาติดังกล่าว ได้แก่ กำลังเสือโคร่ง สนสามพันปี กฤษณา กระบก สมพง ลำพูป่า แดง ยาง ตะเคียน สมอภิเพก นอกจากนี้ยังพบกล้วยไม้เฟิร์นชนิดต่าง ๆ หญ้าวงษ์ขิง เป็นต้น ส่วนสัตว์ป่าที่พบ อาทิ เสือ เลียงผา เก้ง หมี หมูป่า สุนัขจิ้งจอก กระรอก ลิ่นหรือนิ่ม ไก่ฟ้า ไก่ป่า ฯลฯ

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ *ถ้ำหลวงสะเกิน* เป็นถ้ำที่ตั้งอยู่บนหน้าผาสูงภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามและมีค้างคาวอาศัยอยู่จำนวนมาก *น้ำตกผาธาร* เป็นน้ำตกขนาดกลางที่มีความสวยงามยิ่งแห่งหนึ่ง น้ำตกดังกล่าวมีชั้นใหญ่ ๆ 9 ชั้นและมีน้ำไหลตลอดปี และ *น้ำตกห้วยหาด หรือ น้ำตกบ้านยอด* ซึ่งเป็นน้ำตกขนาดกลาง มีความสูงประมาณ 3 ชั้น ตั้งอยู่ที่ท้องที่บ้านยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ปากนาย

ปากนาย ตั้งอยู่ตำบลนาทะนุง อำเภอนาหมื่น อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ปากนายเป็นชื่อหมู่บ้านเล็ก ๆ ของชาวบ้านที่อพยพมาจากหลากหลายแห่งมาตั้งบ้านเรือนหลังจากที่เขื่อนสิริกิติ์ขวางลำน้ำน่านจนกลายเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ที่นี่จึงเป็นชุมชนชาวประมงตั้งแต่นั้นมา ชื่อปากนายมาจากการที่บริเวณดังกล่าวนั้นแม่น้ำนายได้มาบรรจบกับแม่น้ำน่าน และด้วยทัศนียภาพที่งดงามของทะเลสาบน้ำจืดกว้างใหญ่ที่สะท้อนสีฟ้าครามของท้องฟ้าและสีเขียวของขุนเขาที่โอบล้อมทะเลสาบไว้ รวมถึงอาหารที่ทำจากปลาสดใหม่ และกิจกรรมล่องแพชมสีสันของพระอาทิตย์ยามเย็นจึงทำให้ปากนายกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งและอยู่ในใจของชาวน่านเสมอมา

เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ปากนาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน คือ นอกจากทัศนียภาพอันงดงามของทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดน่านแล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงชาวน่านได้อย่างใกล้ชิดอีกด้วย

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่น ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นชาวน่าน เห็นว่านักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดที่จะไปเยี่ยมชม ได้แก่ อุทยานแห่งชาติขุนน่านซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่าน อุทยานแห่งชาติขุนสถานซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอนาน้อยและอำเภอนาหมื่น ดอยวาว ดอยภูคา ดอยผาชู้ ถ้ำสาลี่ ถ้ำละโอ่ง น้ำตกวังเปียน น้ำตกสปัน น้ำตกต้นตอง น้ำตกภูสัน น้ำตกผาแดง น้ำตกห้วยกาด น้ำตกบ้านจันทา น้ำตกตาดหลวง น้ำออกรูที่บ้านสันเจริญ บ่อน้ำร้อนที่บ้านน้ำพุและที่บ้านน้ำกิ อำเภอท่าวังผา หาดหินขาวแม่น้ำน่าน และบ่อเกลือสินเธาว์ที่อำเภอบ่อเกลือ เป็นต้น

นอกจากสถานที่สถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ฐานข้อมูลของโครงการฯยังได้รวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้ง 902 หมู่บ้านไว้ด้วย โดยพบว่าผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดน่านสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และผลิตภัณฑ์อาหาร โดยผลิตภัณฑ์เครื่องใช้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานและผ้าทอ

โดยผลิตภัณฑ์จักสานนั้น พบว่า อำเภอที่มีหมู่บ้านทำผลิตภัณฑ์จักสานจำนวนมากที่สุด คือ อำเภอปัว พบว่ามีการทำผลิตภัณฑ์จักสาน 11 หมู่บ้าน ได้แก่ ที่ตำบลภูคา มี 8 หมู่บ้าน คือ บ้านปางยาง บ้านห้วยงอน บ้านน้ำปั้วพัฒนา บ้านแจรงหลวง บ้านขุนกุน บ้านเต๋ยกิ่วเห็น บ้านตาน้อยและบ้านกอก ส่วนที่ตำบลอื่น ๆ ได้แก่ ตำบลสถานที่บ้านส้านเหล่า ตำบลอวนที่บ้านไร่ และตำบลเจดีย์ชัยที่บ้านปง ที่อำเภอเมืองน่าน พบว่า มีการทำผลิตภัณฑ์จักสาน 8 หมู่บ้าน โดยพบว่าตำบลที่มีการทำจักสานมากที่สุด คือ ตำบลสะเนียน พบ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านใหม่เจริญสุข บ้านห้วยปุก บ้านห้วยสะพี และบ้านห้วยเฮือ รองลงมา คือที่ตำบลบ่อ ที่บ้านสละภูเวียงและบ้านภูเวียง ที่ตำบลในเวียงที่บ้านอภัย และที่ตำบลเรืองที่บ้านเรือง เป็นต้น

ส่วนที่อำเภอเวียงสา อำเภอเชียงกลาง และอำเภอนาหมื่น พบว่าแต่ละอำเภอมีหมู่บ้านที่ทำจักสาน 6 หมู่บ้าน โดยที่อำเภอเวียงสา ได้แก่ บ้านนาเหลืองนอกและบ้านห้วยนอก ตำบลนาเหลือง, บ้านป่างิ้ว ตำบลแม่สาคร, บ้านก้นฝาย ตำบลน้ำมวบ, บ้านป่าสัก ตำบลตาลชุมและบ้านนาก้า ตำบลยาบหัวนา ที่อำเภอเชียงกลาง ได้แก่ บ้านวังว้าและบ้านสันทะนา ตำบลเปือ ที่ตำบลเชียงกลาง คือ บ้านหนองและบ้านกอก ที่ตำบลพระธาตุที่บ้านดอนแก้วและบ้านห้วยแก้ว ส่วนที่อำเภอนาหมื่น พบ ที่ตำบลบ่อแก้ว ได้แก่ บ้านบ่อแก้ว บ้านนาบอน บ้านไก่เถื่อน บ้านนายางและบ้านป่าคา ที่ตำบลนาทะนุง คือที่บ้านป่าสัก นอกจากนี้หมู่บ้านที่ทำจักสานยังพบที่อำเภอนาน้อย ตำบลน้ำตก คือ ที่บ้านวังกอกและบ้านไทยงาม และที่อำเภอสองแคว ที่บ้านห่างทุ่ง ตำบลไร่นาหลวง และบ้านส้านเหล่า ตำบลสถาน เป็นต้น

ส่วนที่ตำบลบ่อเกลือ พบว่า ทำผลิตภัณฑ์จักสานโดยใช้วัสดุที่แตกต่างจากที่พบโดยทั่วไปที่มักใช้ไผ่ที่ฝานเป็นแผ่นบาง โดยที่อำเภอบ่อเกลือนั้นนิยมใช้หญ้าสามเหลี่ยมโดยฝานลำต้นซึ่งมีรูปทรงสามเหลี่ยมทรงกระบอกและจะมีสีน้ำตาลเข้มเมื่อแก่จัดมาสานสร้างลวดลายสลับกับตอกสีขาวนวล เป็นเสื่อ สาด ตะกร้า หรือกระบุง อันเป็นเอกลักษณ์และมีลวดลายแปลกตาซึ่งเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์อันเลื่องชื่อที่จำหน่ายที่ร้านภูฟ้า โดยพบว่ามีการทำผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยมที่ตำบลบ่อเกลือใต้ ที่บ้านนาเปรื่อง บ้านน้ำหมาว และบ้านนาบง และที่ตำบลภูฟ้า ที่บ้านห่างทางหลวง

นอกจากผลิตภัณฑ์จักสานแล้ว ยังพบว่า ผ้าทอและผ้าปัก เป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลายในจังหวัดน่าน โดยพบว่า อำเภอที่มีหมู่บ้านที่ทอผ้าเพื่อจำหน่ายมากที่สุด คือ อำเภอเวียงสา มี 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านขึ่ง บ้านขึ่งใต้ บ้านศรีมงคลและบ้านงิ้วงามที่ตำบลขึ่ง บ้านพระเนตร บ้านส้านเหนือและบ้านคือเวียงที่ตำบลส้าน บ้านนาเหลืองนอกที่ตำบลนาเหลือง บ้านสถานในตำบลกลางเวียง บ้านตาลชุมและบ้านนากอกที่ตำบลตาลชุม รองลงมา คือ อำเภอปัว มีหมู่บ้านที่ทอผ้าเพื่อจำหน่าย 8 หมู่บ้าน โดยเกือบทั้งหมดทอผ้าทอไทลื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าลายน้ำไหลที่มีชื่อเสียง ได้แก่ บ้านทุ่งศรีบุญยืนและบ้านนาคำที่ตำบลศิลาเพชร บ้านใหม่และ

บ้านหล่ายทุ่งที่ตำบลปอน บ้านเฮี้ยที่ตำบลศิลาแลง บ้านสถานที่ตำบลนาฝาง บ้านมอนที่ตำบลวรนคร ส่วนบ้านท่าควายที่ตำบลไชยวัฒนานั้นทอผ้าทอลายโบราณอันงดงามเป็นที่เลื่องลือ ส่วนที่อำเภออื่น ๆ ได้แก่ อำเภอท่าวังผา จากฐานข้อมูลของโครงการฯ พบว่ามีหมู่บ้านทอผ้าเพื่อจำหน่าย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านก๋ง บ้านเชียงยืนและบ้านเสี้ยวที่ตำบลยมและบ้านดอนมูลที่ตำบลศรีภูมิ ที่อำเภอเชียงกลาง ตำบลเชียงกลาง จากพบว่ามี 2 หมู่บ้านที่ทอผ้าเพื่อจำหน่าย คือ บ้านดู่อยู่ในตำบลเชียงกลางและบ้านภูแหนอยู่ในตำบลพระพุทธบาท ที่อำเภอทุ่งช้าง มี 2 หมู่บ้าน คือ บ้านใหม่และบ้านหล่ายทุ่งที่ตำบลปอน นอกจากนี้ยังพบหมู่บ้านที่ทอผ้าเพื่อจำหน่ายที่อำเภอนาหมื่น ที่บ้านต้นต้องในตำบลปิงหลวง อำเภอบ่อเกลือ ที่บ้านนาเปรื่องในตำบลบ่อเกลือใต้ และกิ่งอำเภอภูเพียง ที่บ้านน้ำแก่นใต้ในตำบลน้ำแก่น เป็นต้น

ส่วนผ้าปักชาวเขา พบว่า ผ้าปักชาวเขาเผ่าเมี่ยนมีการผลิตและจำหน่ายที่อำเภอท่าวังผา ที่บ้านสันเจริญ ตำบลผาทอง บ้านฮากฮาน ตำบลยาบหัวนา อำเภอเวียงสา บ้านขุนน้ำพริก ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแควและที่บ้านทรายทอง ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน ฯลฯ

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่น่าสนใจอื่น ๆ ได้แก่ *ผลิตภัณฑ์เครื่องหวาย* พบมากที่ตำบลบ่อเกลือ ได้แก่ บ้านผาคีบ บ้านนาขามและบ้านนาขวางที่ตำบลบ่อเกลือใต้ ที่บ้านบ้านผาสุขและบ้านห้วยล้อมในตำบลภูฟ้า บ้านน้ำลักที่ตำบลผาทองและบ้านดอนตันสองที่ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา ฯ *ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน* ที่อำเภอเมืองน่าน ได้แก่ ที่บ้านห้วยมอญในตำบลเรือง บ้านกลางพัฒนาในตำบลสะเนียน บ้านเขาน้อยในตำบลดู่ใต้ และที่บ้านห้วยสะนาวตำบลป่ากลาง อำเภอปัว *ผลิตภัณฑ์จากกะลา* ที่บ้านดอนมูล ตำบลปิงหลวง อำเภอเวียงสา *ผลิตภัณฑ์จากหมู่บ้านตีเหล็ก* ที่บ้านร่มเกล้า ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม บ้านนาล้อม ตำบลน้ำแก่น กิ่งอำเภอภูเพียงและบ้านดอนมูล ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา *ผลิตภัณฑ์กระดาษสา* ที่บ้านนาเหลืองใน ตำบลนาเหลือง อำเภอเวียงสา และการทำของที่ระลึกต่าง ๆ ได้แก่ *การทำเรือแข่งจำลอง* ที่บ้านภูมินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่านและ*การทำกลองพื้นบ้าน* ที่บ้านนาง้ิว ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำไม้กวาดคุณภาพดีหลายหมู่บ้าน อาทิ บ้านห้วยสอนและบ้านห้วยเม่น ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสาได้นำต้นก๋งมาทำเป็นไม้กวาด เป็นต้น

ส่วนตัวอย่างผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ *เกลือ* ของบ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ *มะไฟจีน* ของบ้านกอก ตำบลท่าน้าว กิ่งอำเภอภูเพียง บ้านน้ำอูน ตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่นและบ้านท่าดอนไชย ตำบลนาเหลือง อำเภอเวียงสา *กะท้อนอบแห้ง* ของบ้านท่าดอนไชยและบ้านป่าคา ตำบลนาเหลือง อำเภอเวียงสา *กล้วยอบเนย* ของบ้านปิงหลวง ตำบลปิงหลวง อำเภอนาหมื่น *ข้าวกล้อง* ของบ้านดอนมูล ตำบลปิงหลวง อำเภอนาหมื่น *กระเทียม* ของบ้านผักเฮือก ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ *แหนม* ของบ้านท่าน้าว ตำบลท่าน้าว กิ่งอำเภอภูเพียง

บ้านสันติสุข ตำบลนาทะนุง อำเภอนาหมื่น บ้านนาคา ตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่น บ้านท่าค้ำ ตำบลริม อำเภอท่าวังผา *หน่อไม้ปี๊บ*ของบ้านน้ำแก่นเหนือ บ้านน้ำแก่นกลาง บ้านใหม่น้ำแก่นและบ้านแก่นนคร ตำบลน้ำแก่น กิ่งอำเภอภูเพียง และบ้านท่าค้ำ ตำบลริม อำเภอท่าวังผม *สุราแช่* ของบ้านห้วยพ่าน ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง *ไวน์กระชายดำ* ของบ้านบ่อหอย ตำบลยาบหัวนา อำเภอเวียงสา *เมี่ยงแปรรูป* ของบ้านปง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น บ้านสกาดเหนือและบ้านสกาดใต้ ตำบลสกาด อำเภอปัว บ้านตาแว่น ตำบลเรือง อำเภอเมืองน่าน บ้านปง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น *ยาสูบ* ของบ้านไฮหลวง ตำบลพระพุทธบาท อำเภอเชียงกลาง *ลูกต๋าว(ลูกชิด)อบแห้ง* ของบ้านสบมาง ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ และ*ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร* ของบ้านห่างทุ่ง ตำบลนาหลวง อำเภอสองแคว

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้วยวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของโครงการวิจัยความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน : ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งเป็นโครงการวิจัยขนาดใหญ่ที่มีลักษณะบูรณาการระหว่างภาษาศาสตร์กับการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) คือ การนำองค์ความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนั้นส่วนหนึ่งมาจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากฐานข้อมูลหมู่บ้านซึ่งข้อมูลในฐานข้อมูลดังกล่าวมาจากแบบสอบถามซึ่งสอบถามกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกหมู่บ้านในจังหวัดน่าน จำนวน 902 หมู่บ้าน โดยคำถามที่ทางโครงการตั้งขึ้นนั้น ล้วนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและด้านต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

ดังจะเห็นได้จากข้อคำถามที่นอกจากจะสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้านดังที่ได้นำเสนอแล้วในบทที่ 4 ฐานข้อมูลยังได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ภายในหมู่บ้าน ลักษณะทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น จำนวนภาษาที่ใช้สื่อสารในหมู่บ้านและภาษาที่ใช้สื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจทั้งในแง่ของการท่องเที่ยว คือ เป็นข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสื่อสารกับชาวบ้าน และในแง่การพัฒนาด้านอื่น ๆ คือ เป็นข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อสื่อความเข้าใจกับชาวบ้าน

นอกจากนี้ยังสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ทั้งการคมนาคมขนส่ง หรือ การนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การนำพืชพันธุ์มาทำผลิตภัณฑ์สินค้า หรือ ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อบริโภคหรือจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ข้อมูลในเรื่องดังกล่าวซึ่งครอบคลุมทุกหมู่บ้านในจังหวัดน่านยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นในจังหวัดน่านให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว

ข้อมูลในฐานข้อมูลยังได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และสถานศึกษาในแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดน่านซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งในด้านการรองรับด้านการท่องเที่ยว อาทิ การสร้างอาชีพเพื่อรองรับงานด้านการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การอบรมภาษาและการนำเที่ยวสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นสามารถนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่ทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และด้านการพัฒนาอื่น ๆ เช่น การวางนโยบายและแผนด้านการศึกษาของจังหวัด เป็นต้น

นอกจากนี้ฐานข้อมูลของโครงการฯ ยังได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกหรือ สาธารณูปโภคภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการที่จะพัฒนาสถานที่ต่างๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ เมื่อทราบว่าสถานที่ใดมีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วก็ควรจะมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานบริเวณสถานที่ดังกล่าวควบคู่กันไป ซึ่งฐานข้อมูลของโครงการฯได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวรวมถึงข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน โดยสอบถามถึงความต้องการของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านครอบคลุมทุกหมู่บ้านในจังหวัดน่านว่าต้องการให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเรื่องใดบ้าง ข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงภาพรวมของปัญหาที่แท้จริงของราษฎรในจังหวัดน่านซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรและการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดน่านในระยะยาว ลำดับต่อไปจะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดน่านและข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยสังเขป ดังนี้

การขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานของหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน จากฐานข้อมูลทำให้ทราบถึงหมู่บ้านและที่ตั้งหมู่บ้านที่ยังคงขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน อันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ โดยตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านที่ขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานประเภทต่าง ๆ แสดงได้ด้วยแผนที่ดังภาพที่ 5.1

จากแผนที่ (ภาพที่ 5.1) แสดงให้เห็นว่า จังหวัดน่านมีหมู่บ้านที่ควรพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเรื่องระบบการสื่อสาร คือ ขาดแคลนโทรศัพท์มากถึง 390 หมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่ขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานไฟฟ้า พบใน 2 อำเภอ คือ อำเภอปัวและอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งมีเพียง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านนากอก บ้านห้วยขวาก และบ้านห้วยโทน และไม่พบว่ามีหมู่บ้านใดขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐานน้ำประปาซึ่งจากฐานข้อมูลพบว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่ในจังหวัดน่านนั้นใช้ประปาภูเขา

ส่วนข้อมูลที่สอบถามถึงความต้องการของชาวบ้านว่าต้องการให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเรื่องใดบ้างนั้น จากฐานข้อมูลพบว่ามีทั้งหมด 2,011 รายการ สามารถจัดกลุ่มความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของชาวบ้านออกเป็น 13 หมวด ส่วนใหญ่มีความเดือดร้อนเรื่องรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ การขาดแคลนที่ดินทำกิน การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกิน และการพัฒนาแหล่งน้ำให้เอื้อต่อการทำการเกษตรโดยตัวอย่างความปรารถนาของชาวบ้านในแต่ละหมวดมีดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านอาชีพและรายได้ ต้องการให้ภาครัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อจำนวนประชากรในหมู่บ้าน ต้องการเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินที่เป็นโฉนด รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพ จัดหาอาชีพให้แก่ผู้ว่างงานและกลุ่มแม่บ้านส่งเสริมให้

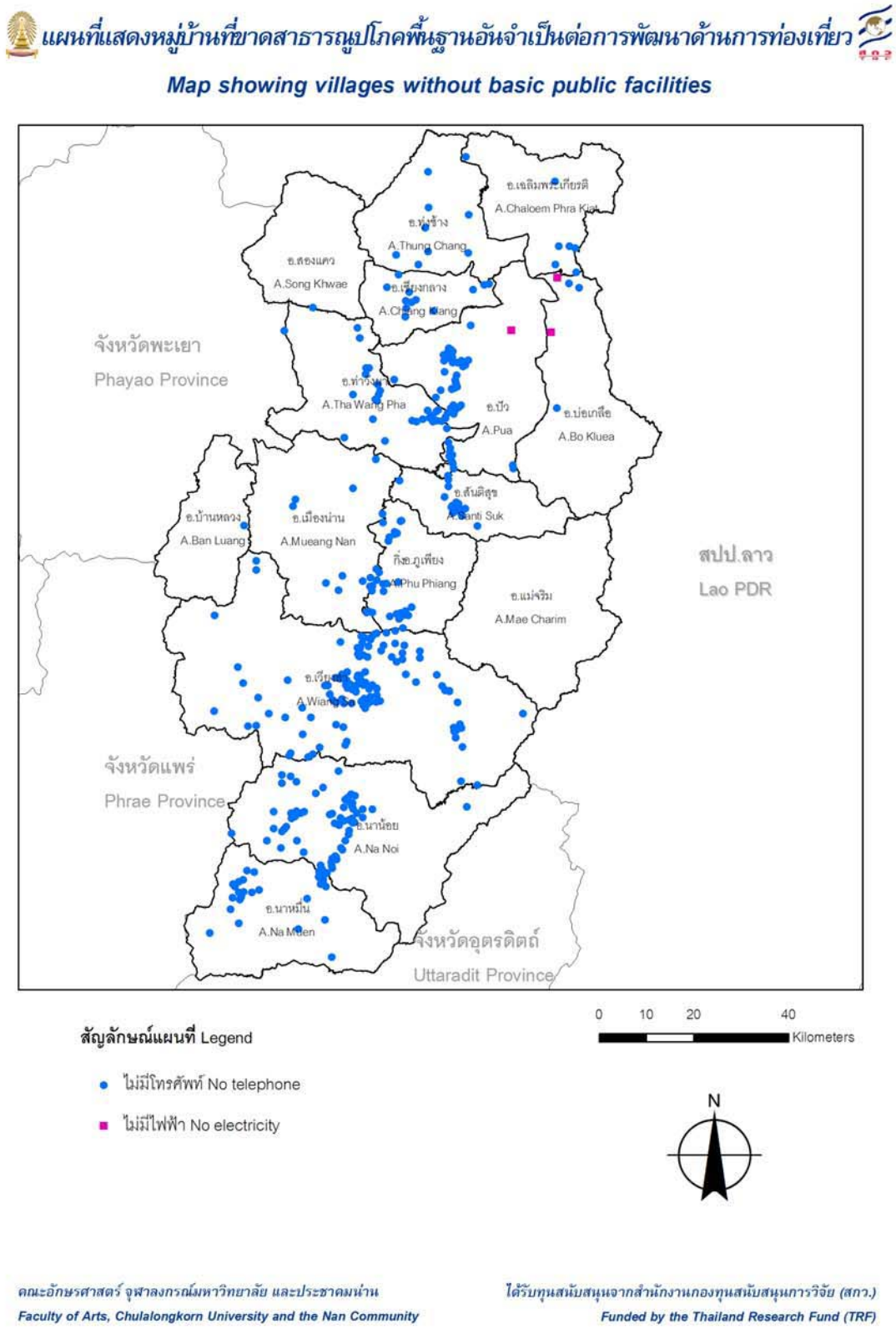

ภาพที่ 5.1 แผนที่แสดงหมู่บ้านที่ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานอันจำเป็นต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ชาวบ้านทำอาชีพเสริมรวมทั้งสนับสนุนให้ชาวบ้านมีรายได้ที่มั่นคงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการให้จัดโครงการเพื่อช่วยปลดเปลื้องหนี้สินให้แก่เกษตรกร ฯลฯ

*2. **การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรปศุสัตว์และการชลประทาน*** ส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ทางการเกษตร ปรับปรุงแหล่งกักเก็บน้ำที่มีอยู่เดิมให้มีสภาพดีกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐจัดหานักวิชาการมาถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเกษตร เกษตรแผนใหม่ และเห็นว่าควรส่งเสริมด้านการเกษตรให้จริงจังมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการให้จัดหาสัตว์เลี้ยงที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น วัวพันธุ์ดี ให้แก่ชาวบ้าน ฯลฯ

*3. **การส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร*** ต้องการให้ภาครัฐจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้าทางการเกษตรและให้รับประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรโดยให้ราคาสูงกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งออกมาตรการไม่ให้พ่อค้าคนกลางเข้ามาเอาเปรียบหรือแทรกแซงกลไกทางการตลาด ฯลฯ

*4. **อุตสาหกรรม*** ต้องการให้มีโรงงานแปรรูปอาหารสัตว์ภายในหมู่บ้าน

*5. **การส่งเสริมด้านการศึกษา*** ต้องการให้ภาครัฐกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆได้มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกับคนพื้นราบ ต้องการให้โรงเรียนในหมู่บ้านเปิดสอนในระดับที่สูงยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เพื่อที่เด็ก ๆจะได้ไม่ต้องเดินทางไกลเพื่อไปศึกษาต่อยังต่างถิ่น รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษา ฯลฯ

*6. **การพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งและการไปรษณีย์*** ต้องการให้ก่อสร้างถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีตเข้ามายังหมู่บ้าน ต้องการให้สร้างถนนเข้าไปยังพื้นที่ทำกินและปรับปรุงซ่อมแซมถนนบริเวณหมู่บ้านให้มีสภาพดีกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งต้องการให้มีบริการไปรษณีย์ภายในหมู่บ้าน ฯลฯ

*7. **การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ*** ต้องการให้ภาครัฐจัดหาแหล่งน้ำสะอาดที่ถูกสุขลักษณะเหมาะแก่การอุปโภคบริโภค จัดหาภาชนะกักเก็บน้ำให้แก่ชาวบ้าน เช่น ถังเก็บน้ำฝน รวมทั้งขยายเขตไฟฟ้าให้ครอบคลุมหมู่บ้านที่อยู่ตามตรอกซอกซอย และจัดให้มีตู้โทรศัพท์สาธารณะภายในหมู่บ้าน ฯลฯ

*8. **การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว*** ต้องการให้พัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยการจัดโครงการหมู่บ้าน OTOP เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณหมู่บ้าน ชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละหมู่บ้านและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าจากแหล่งผลิตโดยตรง และเห็นว่าควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์สามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอื่น ๆ ได้ รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐ

วางนโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ฯลฯ

9. การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมและประเพณี ต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีของหมู่ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย รวมทั้งบูรณะสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ต้องการให้มีศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาและต้องการให้สภาวัฒนธรรมทำงานอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น และเห็นว่าควรส่งเสริมด้านศีลธรรมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ

10. การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และปรับภูมิทัศน์บริเวณหมู่บ้าน ต้องการให้มีแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อรักษาป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์และรักษาลำน้ำให้มีปลาจำนวนมากเช่นที่เป็นอยู่ไปอีกนาน จัดให้มีบ่อบำบัดน้ำเสียภายในหมู่บ้าน รวมทั้งต้องการให้สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจภายในหมู่บ้าน อาทิ ศาลาอเนกประสงค์ เป็นต้น

11. การพัฒนาด้านการแพทย์ และสาธารณสุข เห็นว่าควรจัดให้มีสถานพยาบาล หรือสถานีอนามัยภายในหมู่บ้าน

12. สวัสดิการสังคม ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ต้องการให้มีการจัดสร้างสนามกีฬาภายในหมู่บ้าน หรือ ให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปได้รับเบี้ยยังชีพ ฯลฯ

13. หมวดอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เช่น ต้องการให้ตำบล (ตำบลยม) เปลี่ยนเป็นกิ่งอำเภอ หรือ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติสำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานแต่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ซึ่งฐานข้อมูลของโครงการฯได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการถือบัตรประชาชนประเภทต่าง ๆ ของชาวบ้านทั้ง 902 หมู่บ้าน เช่น บัตรประจำตัวประชาชนตามทะเบียนราษฎร์ บัตรประจำตัวสีเขียว บัตรประจำตัวสีฟ้า บัตรประจำตัวสีเขียวขอบแดง ฯลฯ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์โดยการนำมาประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร์ของจังหวัดน่านได้

นอกจากข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการฯ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตดังที่กล่าวแล้ว ฐานข้อมูลยังได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านทั้ง 902 หมู่บ้านในจังหวัดน่าน อันได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับถิ่นฐานดั้งเดิม การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานก่อนที่จะมาก่อตั้งหมู่บ้าน ปีที่ก่อตั้งหมู่บ้าน ตลอดจนชื่อเก่าแก่ ชื่อดั้งเดิมของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับแหล่งข้อมูลในอดีต อันจะทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการและการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของหมู่บ้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

จังหวัดน่านในเชิงประวัติศาสตร์และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของจังหวัดน่าน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านจากฐานข้อมูล 902 หมู่บ้านของทางโครงการฯ พบว่า จังหวัดน่านมีหมู่บ้านที่ก่อตั้งมานานตั้งแต่ 500 ปีขึ้นไป จำนวน 27 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่ก่อตั้งตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป 345 หมู่บ้าน ที่เหลือเป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งยังไม่ถึง 100 ปีและหมู่บ้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้กรอกรายละเอียดเกี่ยวกับอายุของหมู่บ้าน โดยจะขอนำเสนอตัวอย่างข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้านที่ระบุไว้ในฐานข้อมูลเฉพาะข้อมูลหมู่บ้านที่ก่อตั้งมานานตั้งแต่ 500 ปีขึ้นไป เพื่อให้เห็นลักษณะข้อมูลที่ใกล้เคียงกับที่ปรากฏในฐานข้อมูลและเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล จะขอนำเสนอด้วยตารางโดยเรียงลำดับจากหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด (ดูตารางที่ 5.1)

จากตารางที่ 5.1 จะเห็นได้ว่า จากฐานข้อมูลของโครงการฯ พบว่า จังหวัดน่านมีหมู่บ้านที่เก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 1,000 ปี จำนวน 6 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในฐานข้อมูล คือ บ้านมอนมีอายุ 1,504 ปี โดยชาวบ้านได้อพยพจากสิบสองปันนาเมื่อปี พ.ศ.1046 มาตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าว หมู่บ้านที่มีความเก่าแก่รองลงมา คือ บ้านเชียงแล 1 และบ้านเชียงแล 2 มีอายุ 1,411 ปี โดยชาวบ้านได้อพยพมาจากเมืองเชียงแสนราวปี พ.ศ. 1139 หมู่บ้านที่มีความเก่าแก่ในลำดับถัดมา คือ ชุมชนบ้านพวงพยอม มีอายุ 1,350 ปี ชื่อเดิม คือ บ้านหล่ายร้อง ได้อพยพมาอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวเมื่อปี พ.ศ.1200 เนื่องจากแม่น้ำน่านที่ไหลผ่านบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านเดิมเปลี่ยนทิศทางไปทางวัดศรีบุญเรือง ทำให้แม่น้ำบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านตื้นเขิน ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆที่มีอายุหมู่บ้านมากกว่า 1,000 ปี ได้แก่ บ้านพาน มีอายุ1,250 ปี ก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.1300 ชาวบ้านอพยพมาจากอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยมีเรื่องเล่าว่านายพรานป่าพร้อมสุข ได้มาล่าสัตว์และได้ยิงสัตว์จนถึงแก่ความตายคือ ฟาน(เก้ง) ต่อมาเหล่านายพรานจึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้น ส่วนชื่อหมู่บ้านนั้นสันนิษฐานว่า อาจเรียกตามบ้านเดิมที่ย้ายมาหรือเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า "ฟาน"(เก้ง) ส่วนอีกหมู่บ้านเก่าแก่อีกหมู่บ้านหนึ่ง คือ บ้านหมากแคว้ง มีอายุ 1,145 ปี ก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.1105 โดยชาวบ้านกลุ่มแรกอพยพมาจากบ้านนาแดง แขวงไชยบุรี โดยการนำของเจ้าพ่อพระยาปู่ ด้วยเห็นว่าพื้นที่ที่เป็นป่าหมากแคว้งแห่งนี้ มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานต่อมามีชาวบ้านอีกพวกหนึ่งมาจากเมืองเชียงใหม่เข้ามาสมทบตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านดังกล่าว

ส่วนหมู่บ้านที่มีอายุระหว่าง 500-1,000 ปี มี 21 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยโป่ง บ้านน้ำพาง บ้านแก้ม บ้านบ่อหลวง บ้านนาคอก บ้านห้วยโทน บ้านพร้าว ชุมชนบ้านภูมินทร์ บ้านหัวเวียงเหนือบ้านป่าหัด บ้านพญาวัด บ้านสปัน บ้านหนองน่าน บ้านพญาภู ชุมชนบ้านช้างค้ำ บ้านเจดีย์

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลชื่อหมู่บ้าน ความหมายของหมู่บ้านและประวัติหมู่บ้านที่ก่อตั้งมานานมากกว่า 500 ปี ในจังหวัดน่าน

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านมอน	ไม่ระบุ	1046	1504	ตั้งชื่อตามตามต้นไม้ที่มีกิ่งก้านกว้างขวาง	ผู้นำชื่อนายมีได้นำประชาชนย้ายมาจากสิบสองปันนาซึ่งเป็นคนยองมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านมอนเมื่อวันจันทร์ เดือน 9 ปีพ.ศ. 1046 ตรีศก เนื่องจากเป็นที่เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน จึงได้ตกลงใจพร้อมกันตั้งหมู่บ้านขึ้น และเรียกชื่อว่า บ้านมอน
บ้านเชียงแล 1	เชียงแล	1139	1411	ไม่ระบุ	บ้านเชียงแลมีต้นตระกูลดั้งเดิมอพยพมาจากเมืองเชียงแสนราว พ.ศ. 1139 มีครอบครัวจำนวนหนึ่งมาตั้งบ้านล้อมป่าด๊ะ และได้ย้ายไปทางใต้วัด ปัจจุบันเรียกบ้านลิ่มแล ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นและมีภัยน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงย้ายมาอยู่สันบ้านทางทิศเหนือบ้านกองแล ชาวบ้านได้ปรับพื้นที่และเปลี่ยนชื่อว่าบ้านเปียงหรือบ้านเชียงแล หมู่ 12-13 ต.ริม(เก่า) อ.ปัว จนถึงปัจจุบัน
บ้านเชียงแล 2	เชียงแล	1139	1411	ไม่ระบุ	บ้านเชียงแล 1และ 2 คือหมู่บ้านเดียวกัน บ้านเชียงแลมีต้นตระกูลดั้งเดิมอพยพมาจากเมืองเชียงแสนราว พ.ศ. 1139 มีครอบครัวจำนวนหนึ่งมาตั้งบ้านล้อมป่าด๊ะ และได้ย้ายไปทางใต้วัด ปัจจุบันเรียกบ้านลิ่มแล ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นและมีภัยน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงย้ายมาอยู่สันบ้านทางทิศเหนือบ้านกองแล ชาวบ้านได้ปรับพื้นที่และเปลี่ยนชื่อว่า บ้านเปียงหรือบ้านเชียงแล หมู่ 12-13 ต.ริม(เก่า) อ.ปัว จนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
ชุมชนบ้านพวงพยอม	หล่ายร้อง	1200	1350	ไม่ระบุ	เดิมอาศัยอยู่บริเวณวัดร้างแห่งหนึ่งซึ่งมีพื้นที่แคบ ตั้งอยู่นอกซุ้มประตูกำแพงเมืองด้านทิศใต้ มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ต่อมาแม่น้ำน่านได้เปลี่ยนสายไปทางวัดศรีบุญเรือง ทำให้แม่น้ำบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านเดิมตื้นเขิน ชาวบ้านจึงมาจับจองเป็นพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันเพื่อทำกินตั้งแต่ พ.ศ.1200 เป็นต้นมา
บ้านพาน	มงคลไชย	1300	1250	ตั้งชื่อหมู่บ้านตามบ้านเดิมที่อำเภอพาน	มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อประมาณ พ.ศ. 1300 ได้มีประชากรย้ายมาจากอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยมีนายพรานป่า พร้อมสุข ได้มาล่าสัตว์และได้ยิงสัตว์จนถึงแก่ความตายคือ ฟาน(เก้ง) ต่อมาเหล่านายพรานจึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้น ต่อมาได้มีผู้คนย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วย จึงได้ชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า บ้านพาน ซึ่งอาจเรียกตามบ้านเดิมที่ย้ายมาหรือเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า "ฟาน"(เก้ง) มาจนถึงปัจจุบัน
บ้านแคว้ง	ป่าหมากแคว้ง	1105	1145	มีต้นหมากแคว้งขนาดใหญ่ขึ้นอยู่	ชาวบ้านกลุ่มแรกอพยพมาจากบ้านนาแดง แขวงไชยบุรี โดยการนำของเจ้าพ่อพระยาปู่ เดิมพื้นที่แห่งนี้เป็นป่าหมากแคว้ง มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนของราษฎร ต่อมามีชาวบ้านอีกพวกหนึ่งมาจากเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นท้าวทางอุทัยซึ่งเป็นพระยาเมืองน่านได้เป็นเจ้าเมืองบ่อว้า ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า หมู่บ้านแคว้ง เมื่อปี พ.ศ. 1105 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1110 แสนวิเศษและครูบาอุด ได้สร้างวัดขึ้นภายในหมู่บ้าน

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านห้วยโป่ง	ห้วยโป่ง	1748	802	บริเวณหมู่บ้านมีขุนน้ำและมีโป่งดินซึ่งจะมีสัตว์มาดื่มกิน	หมู่บ้านนี้ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อ 800 ปีมาแล้ว มีชาวบ้าน 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มบ้านนาเจิงอพยพเข้ามาเมื่อ 800 ปีที่แล้ว ลูกหลานของชาวบ้านกลุ่มนี้อาศัยอยู่มาตลอดมิได้อพยพไปที่ใด กลุ่มที่สองคือกลุ่มบ้านห้วโป่งอพยพมาจากบ้านาเว่งเมื่อปี 2509 และกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มบ้านป่าตองอพยพมาจากบ้าป่าตองเก่าเมื่อปี 2525 ชาวบ้าทั้ง 3 กลุ่มรวมกันเป็นหนึ่งหมู่บ้าน
บ้านน้ำพาง	บ้านว้า	1748	802	เนื่องจากสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้น้ำพาง	ไม่ระบุ
บ้านแก้ม	บ้านแก้ม	1825	725	แก้ม คือ เครื่องเซ่นดวงวิญญาณของเจ้าหลวงปัว	บ้านแก้มเป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 1825 โดยพญาภูคา เจ้าผู้ครองเมืองย่าง(ตำบลศิลาเพชรในปัจจุบัน) โดย "แก้ม" นี้หมายถึงเครื่องเซ่น
บ้านบ่อหลวง	ไม่ระบุ	1848	702	ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบ่อเกลือสินเธาว์	ชาวบ้านอาศัยอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิมไม่ได้อพยพมาจากที่ใด ก่อตั้งหมู่บ้านมาประมาณ 700 ปีมาแล้ว
บ้านนาคอก	ไม่ระบุ	1848	702	ในสมัยก่อนที่หมู่บ้านจะมีคอกสำหรับดักสัตว์ เช่น คอกดักเสือ	ชาวบ้านอาศัยอยู่มาเป็นเวลานานหลายร้อยปีแล้ว เป็นคนพื้นเมืองบนที่สูง ในอดีตมีชาวบ้านอาศัยอยู่ 6 หลังคาเรือน จนปัจจุบันมีชาวบ้านทั้งมหด 56 หลังคาเรือน
บ้านห้วยโทน	ห้วยโทน	1848	702	ตั้งตามชื่อลำห้วยที่ไหลผ่าน	ชาวบ้านอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาเป็นเวลานานแล้ว มิได้อพยพมาจากที่ใด

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านพร้าว	พร้าว	1848	702	สมัยก่อนมีต้นมะพร้าวอยู่จำนวนมาก	สันนิษฐานว่าอพยพมาจากบ้านน้ำหุ่ง แขวงไชยบุรี หรือบ้านเมืองเงิน ไม่มีหลักฐานที่แน่นอนว่ามาจากที่ใด เพียงแต่เป็นการสันนิษฐานจากภาษาพูดจะมีการพูดเหมือนกันทุกพยางค์ คำ และประโยค
ชุมชนบ้านภูมินทร์	มินทร์-ลี่	1900	650	ตั้งชื่อตามวัดภูมินทร์	เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณกำแพงเมืองเดิม ซึ่งอยู่ใกล้กับวัดภูมินทร์ เรียกว่าบ้านภูมินทร์ ชุมชนที่อยู่นอกเขตกำแพงเมืองเดิมที่ติดกับริมน้ำน่านแต่เดิมมีการจับปลาโดยใช้ลี่ในการล้อมปลา เรียกว่า บ้านท่าลี่ แต่เนื่องจากทั้ง 2 ชุมชนทำบุญร่วมกันที่วัดภูมินทร์และมีผู้นำคนเดียวกัน จึงรวมกันเรียกว่าชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่ เริ่มก่อตั้งในปีพ.ศ.1900
บ้านหัวเวียงเหนือ	ไม่ระบุ	1940	610	เป็นหมู่บ้านที่อยู่เหนือสุด	เดิมอพยพมาจากบ้านน้ำกุย ต.เมืองจัง แล้วย้ายมายังที่ปัจจุบันตั้งชื่อว่าบ้านหัวเหนือ สาเหตุที่ตั้งชื่อหัวเวียงเหนือเนื่องจากมี บ้านหัวเวียงใต้อยู่แล้วส่วนหมู่บ้านอยู่ทางเหนือสุด
บ้านป่าหัด	บ้านป่าหัด	1896	654	ไม่ระบุ	เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 1896 โดยประชาชนที่เริ่มจัดตั้งหมู่บ้านเป็นชุมชนชาวล้านนา ชาวไทยเหนือหรือที่เรียกว่า คนเมือง ใช้ภาษาเหนือเป็นภาษาหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านพญาวัด	ไม่ระบุ	1948	602	ตั้งชื่อตามวัดพญาวัด	หมู่บ้านแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นพร้อมกันกับเวียงพญาวัดเมื่อ 600 ปีมาแล้ว ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเอกสารประวัติศาสตร์ เช่น พงศาวดารล้านนา พงศาวดารเมืองน่าน เป็นต้น ชาวบ้านพญาวัดสืบเชื้อสายมาจากชาวเชียงแสนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน สาเหตุมาจากสงครามไทย-พม่า
บ้านหนองน่าน	หนองน่าน	1948	602	มีหนองน้ำอยู่บนภูเขา	ชาวบ้านอาศัยมาแต่ดั้งเดิมเมื่อ 500-600 ปีมาแล้วมิได้อพยพมาจากที่ใด
บ้านสปัน	สบปัน	1948	602	แม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน	หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อ 500-600 ปีมาแล้ว ชาวบ้านอาศัยมาอยู่แต่ดั้งเดิมหลายชั่วอายุคน มิได้อพยพมาจากที่ใด
ชุมชนบ้านช้างค้ำ	ไม่ระบุ	1949	601	ตั้งตามชื่อวัดพระธาตุช้างค้ำ	ในสมัยก่อนพม่ายกทัพมาตีเมืองน่าน เจ้าผู้ครองนครน่านจึงมีการเจรจากันก่อน เพราะต่างก็นับถือศาสนาพุทธ และมีการจัดแข่งขันสร้างวัดขึ้น โดยเมืองน่านสร้างวัดช้างค้ำ ส่วนพม่าสร้างวัดสวนตาล ฝ่ายใดที่ยกฉัตรก่อนฟ้าสางจะเป็นฝ่ายชนะ เมืองน่านได้ใช้กลอุบายเอาชนะพม่าได้ และสร้างวัดช้างค้ำเสร็จในภายหลัง
บ้านพญาภู	ไม่ระบุ	1956	594	ไม่ระบุ	บ้านพญาภูเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่อยู่ติดกับบ้านภูมินทร์ อยู่ในกำแพงเมืองน่าน แยกออกมาเมื่อพระยาฟูแข็งแห่งราชวงศ์ภูคา ทรงสร้างวัดพญาภูขึ้นในปีพ.ศ.1965 ในหมู่บ้านแห่งนี้ หมู่บ้านนี้จึงเรียกว่าบ้านพญาภูตามชื่อวัด

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านเจดีย์	บ้านกุ่ม-ผาล้อม	2012	538	มีพระธาตุเจดีย์ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน	เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ซึ่งตั้งขึ้นราว พ.ศ. 2012 โดยขุนสิทธิ เป็นผู้ก่อตั้ง โดยมีชื่อเรียกว่า บ้านกุ่มและบ้านผาล้อม โดยบ้านจะอยู่ติดกับลำน้ำกอนพอถึงฤดูฝนเกิดน้ำท่วมหมู่บ้าน สร้างความเดือดร้อนอยู่เป็นประจำ ต่อมานายชัย อินรา ผู้ใหญ่บ้าน ได้อพยพราษฎรขึ้นมาอยู่ทางตอนเหนือของหมู่บ้านตั้งชื่อบ้านว่า บ้านแพะ เนื่องจากเป็นดอยเตี้ยๆ และต่อมาราวปี พ.ศ. 2496 นายนวน อินต๊ะเม้า ผู้ใหญ่บ้านได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "บ้านเจดีย์" จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีเจดีย์ตั้งอยู่ภายในวัดฯ
บ้านห้วยป๋อ	ห้วยป๋อ	2048	502	ตั้งชื่อตามลำห้วยที่ไหลผ่าน	หมู่บ้านนี้ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณ 400-500ปีมาแล้ว ชาวบ้านอยู่อาศัยสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน
บ้านหลวง	บ้านหลวง	2048	502	เป็นบ้านแห่งแรกของชุมชนบ้านหลวง	ก่อตั้งมาประมาณ 500 ปี เป็นหมู่บ้านที่แยกออกจากบ้านหลวง เช่น บ้านป่าเปย ป้านทุ่งผึ้ง บ้านดอน ฯลฯ
บ้านดอนแท่น	ดอนแท่น	2048	502	พราหมณ์เป็นคนตั้งชื่อ ดอน หมายถึง ที่ราบอุดมสมบรูณ์แท่นหมายถึง ที่สูงเป็นที่เคารพบูชา	ตามหลักฐาน เจ้าเจตบุตรพรหมมิทร์ เจ้าผู้ครองนครน่าน (พ.ศ.2134-2140) ครองเมืองอยู่ 6 ปี ได้สร้างวัดศรีดอนแท่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ที่โรงเรียนบ้านดอนแท่น เพื่อเดินทางไปโจมตีฝรั่งเศสที่ประเทศลาว ทำให้มีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดบริเวณโรงเรียนและลำน้ำสา แต่ก็ไม่ได้รับความเสียหาย

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อเดิมของหมู่บ้าน	พ.ศ.ที่ตั้งหมู่บ้าน	อายุหมู่บ้าน (ปี)	ความหมายของชื่อปัจจุบันของหมู่บ้าน	ประวัติหมู่บ้าน
บ้านน้ำครกเก่า	น้ำครกเก่า	2048	502	มีหนองน้ำรูปเหมือนครก	แต่เดิมประชากรที่เคยอาศัยอยู่บริเวณเมืองเชียงแสน ได้อพยพโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ไปตั้งรกรากอยู่ที่บ้านน้ำครกเก่า กลุ่มที่ 2 ไปตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านตาลชุม กลุ่มที่ 3 ไปตั้งรกรากอยู่ที่บ้านน้ำครกใหม่ แต่เดิมบริเวณนี้เป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่ามากมาย เช่น เสือ หมี กวาง ช้าง เป็นต้น บริเวณที่มีเสืออาศัยมาก คือ บริเวณด้านทิศใต้ของโรงเรียนประชากร ส่วนมากจะอยู่อาศัยตามบริเวณริมแม่น้ำน่าน ทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผัก ไม่มีการค้าขาย ส่วนมากจะมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน
บ้านน้ำครกใหม่	น้ำครกหน่องแซ่ง	2048	502	แม่น้ำน่านเปลี่ยนสาย มีลักษณะเหมือนน้ำขังอยู่ในครก	ชาวบ้านน้ำครกใหม่สืบเชื้อสายมาจากชาวเชียงแสน เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ประเทศจีนตอนใต้ และได้อพยพมาอยู่ที่เชียงแสนหลวง (อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน) ชาวเชียงแสนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่หนองแซ่ง เพราะที่นี่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลาในนามีข้าว และได้ตั้งชื่อบ้านว่า "บ้านน้ำครกหนองแซ่ง" พอแม่น้ำน่านเปลี่ยนทางน้ำไหล จึงเกิดเป็นบึงเป็นหนอง จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น "น้ำครก" ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น "น้ำครกใหม่"

บ้านป๋อ บ้านห้วยหลวง บ้านดอนแท่น บ้านน้ำครกใหม่และบ้านน้ำครกเก่า ดูที่ตั้งของหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 500 ปีขึ้นไป ได้ในภาพที่ 5.2

ประโยชน์อีกประการหนึ่งของข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน จากฐานข้อมูลของโครงการ ฯ คือ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่จากฐานข้อมูล กับแหล่งข้อมูลในอดีต เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับข้อมูลที่มีอยู่เดิม อาทิ แผนที่แสดงข้อมูลในอดีต จากการสืบค้นแผนที่ของจังหวัดน่านในอดีตจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พบว่า แผนที่ที่เกี่ยวกับจังหวัดน่านในสมัยก่อนนั้นมักจะเป็นแผนที่ที่แสดงพื้นที่เฉพาะบางพื้นที่ของจังหวัดน่านดังพบในแผนที่ที่จัดทำขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 หากเป็นแผนที่ที่นำเสนอภาพรวมทั้งจังหวัด อาทิ แสดงอาณาเขตพื้นที่ติดต่อจังหวัดน่านกับจังหวัดอื่น ๆ พบว่าไม่ได้แสดงรายละเอียดในระดับหมู่บ้านในแผนที่ กล่าวคือ จะแสดงอาณาเขตพื้นที่ติดต่อรายชื่ออำเภอ รายชื่อตำบล และแสดงรายชื่อหมู่บ้านเพียงบางหมู่บ้านเท่านั้น แต่จากฐานข้อมูลของโครงการฯ ทำให้สามารถนำไปประมวลเพื่อหาที่ตั้งของหมู่บ้านต่าง ๆ ในอดีตได้ รวมทั้งทำให้เห็นถึงเส้นทางการเคลื่อนย้ายของหมู่บ้าน ไปตั้งถิ่นฐานยังที่แห่งอื่นอันเนื่องมาจากประสบพิบัติภัยทางธรรมชาติ หรือ เพื่อหาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าพื้นที่เดิม ดังเช่น ชุมชนบ้านพวงพยอม หรือบ้านหล่ายร้อง ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่านในปัจจุบัน ได้มีการย้ายที่ตั้งของหมู่บ้านเพราะแม่น้ำน่านเปลี่ยนทิศทาง ทำให้สายน้ำที่อยู่ใกล้หมู่บ้านตื้นเขินจึงต้องอพยพเพื่อหาที่ตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ (ดูตารางที่ 5.1) เป็นต้น

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการฯ กับแหล่งข้อมูลในอดีต จะขอนำเสนอแผนที่แสดงอาณาเขตและเขตติดต่อจังหวัดน่าน ปี พ.ศ.2483 ประกอบการนำเสนอดังภาพที่ 5.3

จากแผนที่สังเขปจังหวัดน่านและเขตติดต่อ พ.ศ.2483 (ภาพที่ 5.3) พบว่า มีชื่ออำเภอปรากฏในแผนที่ จำนวน 6 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอเมืองน่าน อำเภอสา (ซึ่งปัจจุบัน คือ อำเภอเวียงสา) อำเภอนาน้อย อำเภอปัว อำเภอและ (ซึ่งปัจจุบัน คือ อำเภอทุ่งช้าง) และอำเภอปง (ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดพะเยา)

ในส่วนของตำบล พบว่า แผนที่สังเขปจังหวัดน่านและเขตติดต่อ พ.ศ.2483 มีชื่อตำบลปรากฏ 24 ตำบลด้วยกัน ได้แก่ ตำบลนาทะนุง ตำบลเมืองลี ตำบลบ่อแก้ว ตำบลสถาน ตำบลเชียงของ ตำบลนาน้อย ตำบลสันทะ ตำบลศรีษะเกษ ตำบลสวด ตำบลยอด ตำบลไร่นาหลวง ตำบลเชียงคาน ตำบลเชียงกลาง ตำบลเปือ ตำบลและ ตำบลงอบ ตำบลปอน ส่วนอีก 7 ตำบลนั้น พบว่า ปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดพะเยา ได้แก่ ตำบลสะเอียบ ตำบลเชียงม่วน ตำบลสระ ตำบลควร ตำบลออย ตำบลงิม และตำบลผาช้างน้อย

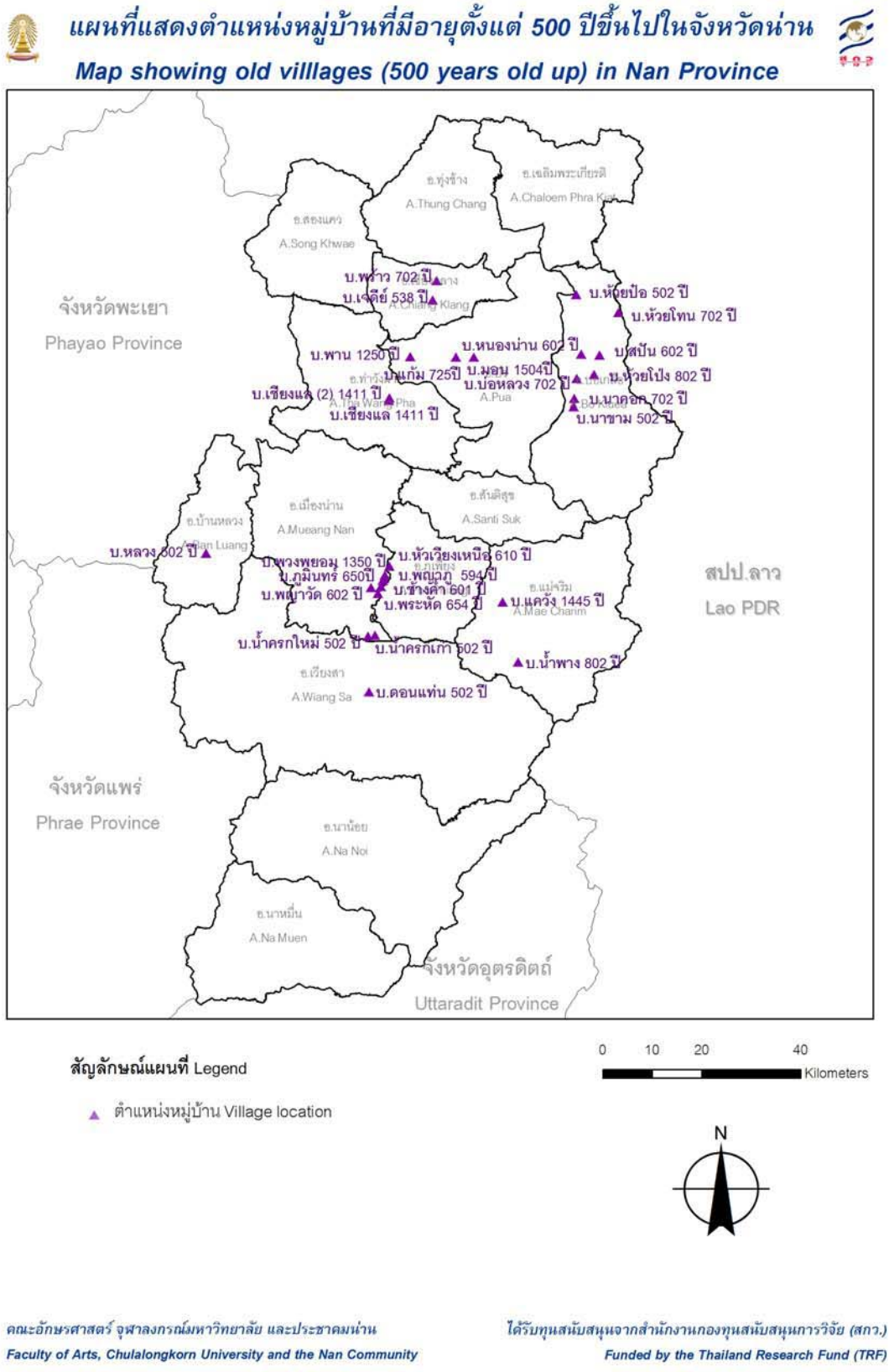

ภาพที่ 5.2 แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 500 ปีขึ้นไปในจังหวัดน่าน

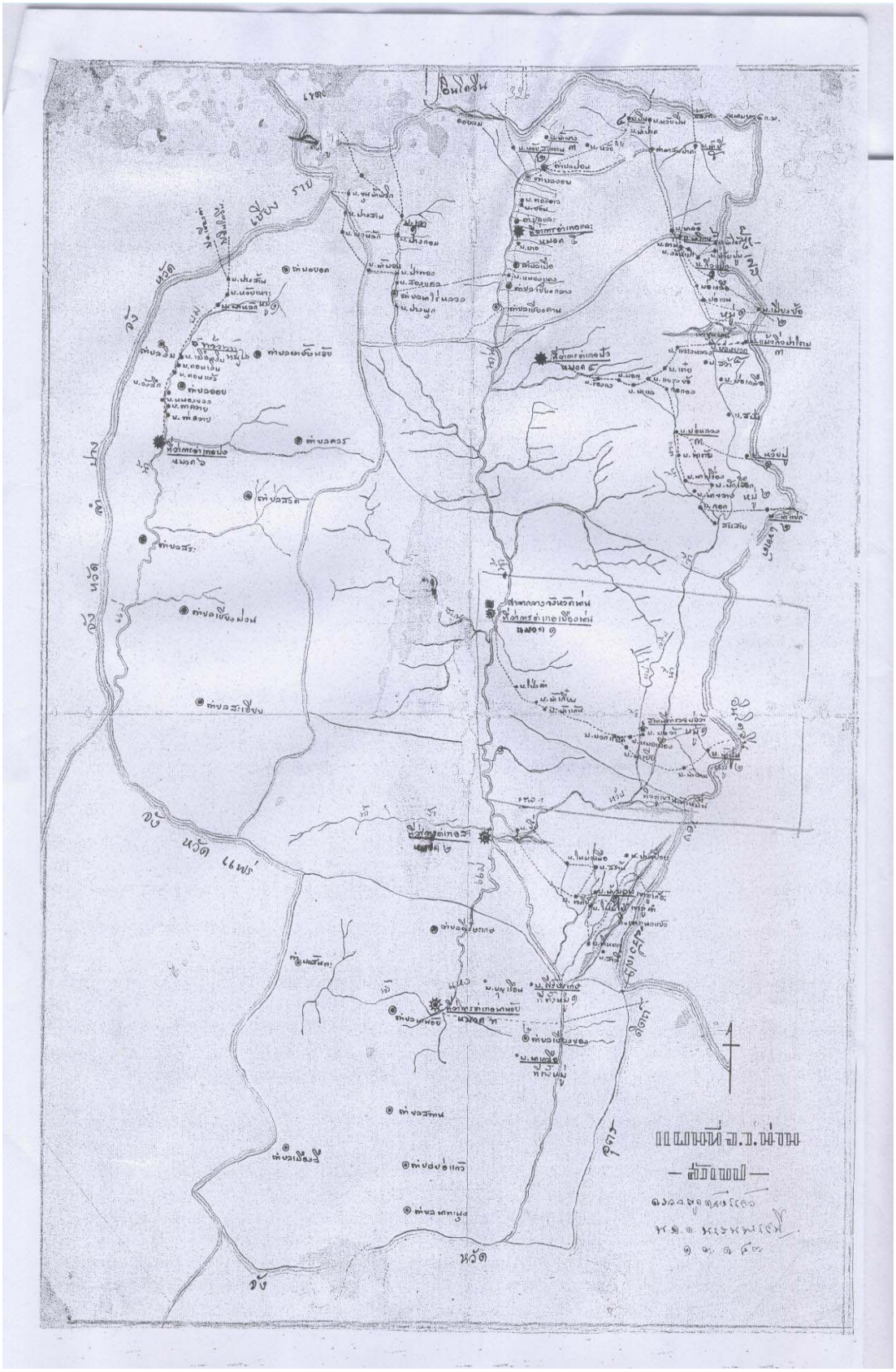

ภาพที่ 5.3 แผนที่สังเขปจังหวัดน่านและเขตติดต่อ พ.ศ.2483 (ที่มา: ผกบค – (11-16))

ในส่วนของหมู่บ้านนั้น พบว่า แผนที่ดังกล่าวแสดงรายชื่อหมู่บ้านเฉพาะในบางพื้นที่ อาจเนื่องจากต้องการใช้ประโยชน์จากรายละเอียดของแผนที่เฉพาะส่วน จึงแสดงรายละเอียดบริเวณดังกล่าวเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลจากแผนที่ร่วมกับข้อมูลจากฐานข้อมูล พบว่า รายชื่อหมู่บ้านที่มีรายชื่อหมู่บ้านตรงกัน และอยู่ในพิกัดที่ตั้งหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน อาทิ บ้านหนองแดง ซึ่งในแผนที่เก่าระบุว่าตั้งอยู่ในอำเภอและซึ่งปัจจุบัน คือ อำเภอเชียงกลาง บ้านสาลี่และบ้านน้ำมวบซึ่งแผนที่เก่าระบุว่าอยู่ในอำเภอสาซึ่งในปัจจุบัน คือ อำเภอเวียงสา บ้านศรีษะเกษซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอนาน้อย และบ้านร้องแงซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอปัว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พบว่า แผนที่ดังกล่าวแสดงรายชื่อหมู่บ้านหลายหมู่บ้านซึ่งไม่พบในแผนที่จังหวัดน่านในปัจจุบัน อาจเนื่องมาจากได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อหมู่บ้านในภายหลัง ดังนั้นข้อมูลที่เกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านในฐานข้อมูลของโครงการฯ อาทิ ชื่อเก่า ชื่อเก่าแก่ ชื่อดั้งเดิม ชื่อที่ชาวบ้านเรียกและชื่อที่เป็นทางการของหมู่บ้าน สามารถนำไปสู่การสืบค้นเพื่อหาที่ตั้งของหมู่บ้านในอดีต นอกจากนี้ข้อมูลในส่วนของประวัติหมู่บ้านยังทำให้เห็นถึงเส้นทางการเคลื่อนย้ายที่ตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านต่าง ๆ ได้

นอกจากนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านและความหมายของชื่อหมู่บ้านทั้ง 902 หมู่บ้าน ในจังหวัดน่านทั้ง ยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านภาษาศาสตร์ เช่น นำไปศึกษาในเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ซึ่งศึกษาชีวิต ความคิดของชาวบ้าน ผ่านรูปภาษา หรือ อาจนำไปประกอบการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ หรือ ด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ฯลฯ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของชื่อหมู่บ้านและความหมายของชื่อหมู่บ้านจากฐานข้อมูล พบว่า มี 635 รายการที่แสดงชื่อหมู่บ้านและความหมายของชื่อหมู่บ้านครบถ้วน จากจำนวนชื่อหมู่บ้านทั้งหมด 902 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 70.4 การพิจารณาลักษณะทางความหมายของชื่อหมู่บ้านในครั้งนี้ ได้อ้างอิงจากการให้ความหมายของชื่อหมู่บ้านจากคำให้สัมภาษณ์ของคนในหมู่บ้านที่ปรากฏในฐานข้อมูลเป็นหลักไม่ได้อ้างอิงจากรูปภาษาเป็นหลัก ดังนั้นจึงพบว่า บางชื่อหมู่บ้านที่ซ้ำรูปกันอาจจัดอยู่ในประเภทที่แตกต่างกันได้ โดยสามารถจัดประเภทชื่อหมู่บ้านเป็น 15 ประเภทด้วยกัน และพบว่า ชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่ในจังหวัดน่านนิยมนำสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน หรือ นำลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านและบริเวณโดยรอบหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาสสำคัญต่าง ๆ หรือ นำเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพ โยกย้ายถิ่นฐานและการพัฒนาหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน ส่วนประเภทอื่น ๆ อาทิ การตั้งชื่อหมู่บ้านตามลักษณะการทำมาหากิน ตั้งชื่อหมู่บ้านตามบุคคลสำคัญ ตามสถานที่สำคัญ ตามสิ่งของที่พบในหมู่บ้าน หรือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ ดูการตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่านในตารางที่ 5.2 - 5.15

ตารางที่ 5.2 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ธรรมชาติ)

ธรรมชาติ			
สิ่งที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ	ลักษณะการตั้งชื่อ	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งน้ำ	นำชื่อแหล่งน้ำ อันได้แก่ ชื่อแม่น้ำ ชื่อลำห้วย ชื่อหนองน้ำ ชื่อลำคลอง ชื่อน้ำพุ ชื่อน้ำตก ที่อยู่บริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	130	20.47
2. ต้นไม้	นำชื่อต้นไม้-พืช ที่มีตามธรรมชาติ/ที่พบมากในหมู่บ้าน/ในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน หรือ ต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ในหมู่บ้าน นำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	94	14.80
3. ลักษณะทางภูมิศาสตร์	นำลักษณะพื้นที่ที่ตั้งหมู่บ้าน เช่น อยู่บนดอย อยู่บนพื้นที่ราบ อยู่บนพื้นที่ราบที่มีแม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน อยู่บริเวณแหล่งต้นน้ำ หรือนำภูมิทัศน์โดยรอบของหมู่บ้าน เช่น มีแม่น้ำล้อมรอบหมู่บ้าน มีนาล้อมรอบหมู่บ้าน หมู่บ้านเป็นแหล่งต้นน้ำ หรือนำสภาพผืนดินที่ตั้งหมู่บ้าน เช่น เป็นดินทราย ดินสีเหลือง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	87	13.70
4. หน้าผา/สันเขา	นำรูปร่างลักษณะของหน้าผา เช่น หรือรูปร่างเหมือนสัตว์ เช่น สิงห์ ช้าง หรือ บ่งบอกขนาด เช่น มีขนาดใหญ่ ยาว หรือ บ่งบอกว่ามีหินผา หน้าผามากบริเวณหมู่บ้าน มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	17	2.68
5. พืชที่ปลูกในหมู่บ้าน	นำพืชหรือสถานที่ปลูกพืชที่นำมาประกอบอาหาร เช่น เมี่ยง เตา(สาหร่ายชนิดหนึ่ง) หรือ นาข้าว มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	7	1.10
6. ท่าน้ำ	นำชื่อท่าน้ำสำคัญที่ใช้ในการสัญจรและติดต่อค้าขายที่อยู่บริเวณหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	5	0.79
7. ดอกไม้	นำชื่อที่บ่งบอกถึงการมีดอกไม้จำนวนมาก หรือ นำชื่อดอกไม้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน	3	0.47

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ธรรมชาติ			
สิ่งที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ	ลักษณะการตั้งชื่อ	จำนวน	ร้อยละ
8. ถ้ำ	นำชื่อถ้ำซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์สำคัญมาใช้เป็นชื่อหมู่บ้าน คือ บ้านครกคำ คือ ถ้ำที่ผู้ใหญ่บ้านเอาช้างออกมา	1	0.16
9. ตะกอนแม่น้ำ	นำตะกอนในแม่น้ำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน คือ บ้านดอนมูลตั้งชื่อหมู่บ้านตามตะกอนแม่น้ำ	1	0.16

ตารางที่ 5.3 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ลักษณะทางภูมิศาสตร์)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์			
ลักษณะภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นที่ราบใช้ทำนาได้	บ้านนามน บ้านนาหนุน บ้านนาเจริญ บ้านนาคำ บ้านนาอุดม บ้านนาแดง บ้านทุ่งมงคล บ้านนาคำ บ้านนาล้ม บ้านหล่ายทุ่ง บ้านทุ่งกลาง บ้านทุ่งมงคล บ้านนาทราย บ้านนากอก* บ้านปงสนุก บ้านปงสนุกใหม่	18	2.83
ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นที่ดอนที่เนิน ที่สูง	บ้านดอนอุดม บ้านดอนแก้ว บ้านดอนมูล บ้านดอนกลาง บ้านดอนไชย	16	2.52
ที่ตั้งหมู่บ้านมีแม่น้ำ-ลำน้ำมาบรรจบ	บ้านสบยาง บ้านสบแก่น บ้านสบพาง บ้านสบหลม บ้านสบยาว บ้านสบมาง บ้านสบเป็ด บ้านสบปัว บ้านสปัน บ้านสบบั่ว บ้านสบหนอง บ้านดอนสบเปือ	16	2.52
ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่า	บ้านป่าแพะ บ้านป่าเต้า บ้านป่าแพะ บ้านดอนไพรวัลย์ บ้านแดนพนา บ้านพนาไพร บ้านป่าแลว บ้านป่าลาน บ้านฮวก บ้านน้ำแพะ บ้านติ๊ด	11	1.73

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์			
ลักษณะภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่บนดอย-ภูเขา-สันเขา	บ้านดอยติ้ว บ้านอภัยคีรี บ้านหัวดอย บ้านยอดบ้านภูเวียง บ้านสันกลาง บ้านกิ่วจันทร์ (อยู่ที่สูงมองเห็นพระจันทร์) บ้านเนิน บ้านดอน	9	1.42
ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้กับแม่น้ำ-ลำน้ำ	บ้านไหล่น่าน บ้านวังว้า บ้านห้วยฮ้อ บ้านหัวน้ำบ้านพี้ใต้ บ้านฝั่งหมิ่น (อยู่ใกล้ หรือ ชิดริมน้ำ) บ้านน้ำสอดใต้ บ้านหนองน่าน (มีหนองน้ำอยู่บริเวณภูเขา)	9	1.42
บอกสภาพของผืนดินที่ตั้งหมู่บ้าน	บ้านห้วยโป่ง/ บ้านทรายทอง (ตั้งตามดินโป่งที่สัตว์มากิน/ บ้านที่มีทรายสีทอง) บ้านโป่ร่ง/ บ้านทุ่งเจริญ (ดินโป่ร่ง มีสีเหลือง/ ดินมีความอุดมสมบูรณ์มาก) บ้านศรีนาชื่น (มีความชุ่มฉ่ำ)	5	0.79
ที่ตั้งหมู่บ้านมีแม่น้ำ-ลำน้ำล้อมรอบ	บ้านน้ำล้อม บ้านล้อมกลาง บ้านร้องแง (มีร่องน้ำใหญ่อยู่รอบหมู่บ้าน) บ้านน้ำเลียง	4	0.63
ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้ฝาย-หนองน้ำ	บ้านฝาย บ้านก้นฝาย บ้านหนอง	3	0.47
บอกทิศที่ตั้งของหมู่บ้าน	บ้านหัวเวียงเหนือ บ้านดู่เหนือ บ้านกลาง	3	0.47
บอกลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านและพรรณไม้ที่มีในหมู่บ้าน	บ้านเปียงก่อ	1	0.16
บอกว่าอยู่ใกล้เขตชายแดน	บ้านใหม่ชายแดน	1	0.16
อื่น ๆ เช่น บอกที่ตั้งของหมู่บ้าน บอกลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน	บ้านตีนดอย บ้านปง (ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ปลายทุ่ง) บ้านตีนตก (ถนนมาสิ้นสุดที่ตีนดอย) บ้านร้อง (ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นทางเดินของร่องแม่น้ำ)	4	0.63

ตารางที่ 5.4 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (เหตุการณ์ในอดีต)

เหตุการณ์ในอดีต			
ลักษณะของเหตุการณ์ในอดีต	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
เกี่ยวกับการเมืองการทหาร	บ้านหลักลาย(เคยเป็นที่ตั้งของทหารในการสู้รบ) บ้านสันติภาพ (สมัยก่อนมีคอมมิวนิสต์คุกคาม) บ้านทัพม่าน บ้านด่าน (เคยเป็นด่านของทหาร) บ้านสว่าง (เคยถูกคอมมิวนิสต์รุกรานจึงย้ายออกมาตั้งหมู่บ้านใหม่) บ้านนาขาม	6	0.94
การเสียชีวิตของคน-สัตว์ในหมู่บ้าน	บ้านวังหมอ (หมอตำแยดำน้ำแล้วเสียชีวิต) บ้านบวกหญ้า (บวก คือ น้ำที่ขังอยู่นางหญ้าดื่มน้ำแล้วเสียชีวิต) บ้านก๊อดแก้ว (หญิงชาวบ้านชื่อแก้วเสียชีวิตบริเวณแอ่งกระทะ-ก๊อด) บ้านนาหมอ (หมอผีมาปราบพญานาคแล้วเสียชีวิตที่หมู่บ้านนี้) บ้านพ่อ (พ่อวัวพระราชตายในหมู่บ้าน) บ้านหาดปลาแห้ง (สมัยก่อนมีปลาแห้งตายบนหาด)	6	0.94
เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้าง-การปลูกสร้างในหมู่บ้าน	บ้านปางปุก (ชาวบ้านที่มาทำไร่ในพื้นที่ก่อนได้ใช้ปุกใบปริ้มปรื๋อสร้างปาง) บ้านปางกอม (สมัยก่อนคนที่เดินทางมาบริเวณนี้ได้สร้างปางใต้ต้นกอม) บ้านคือ (สมัยก่อนชาวบ้านมาขุดคลองส่งน้ำ ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า คือ) บ้านซาวหลวง (สมัยก่อนขุดบ่อลงไป 20 วาแต่ไม่พบน้ำ) บ้านวังเสา (เมื่อก่อนชาวบ้านเอาไม้ทำเสาปลูกบ้านลอยตามลำน้ำ ไม้จมตรงวังน้ำลึก)	5	0.79
เกี่ยวกับการคมนาคมขนส่ง	บ้านวังก้า (พ่อค้าล่องแพมาขายสินค้าบริเวณหมู่บ้าน) บ้านหาดผาขน (ในอดีตเป็นจุดขนส่งสินค้าทางเรือ)	2	0.31
อุทกภัย	บ้านนาเซีย (สมัยก่อนที่นาได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม) บ้านน้ำลัด (พื้นที่มักถูกน้ำท่วมในฤดูฝน) บ้านนาปัง (นาที่ถูกน้ำซัดพังทลาย)	3	0.47

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

เหตุการณ์ในอดีต			
ลักษณะของเหตุการณ์ในอดีต	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เคยอาศัยบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน	บ้านเชียงราย (สมัยก่อนชาวเชียงรายมาอาศัยที่ที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน) บ้านปางมอญ (เคยเป็นที่อยู่ของพวกพม่า)	2	0.31
เกี่ยวกับผู้ครองนครในสมัยก่อน	บ้านพระเนตร (สมัยก่อนผู้ครองนครได้ทอดพระเนตรช้างที่บริเวณนั้น) บ้านจังใต้ (สมัยก่อนพระยาภูคาได้พักที่หมู่บ้านนี้ ระหว่างเดินทางไปที่น่าน) บ้านท่าน้าว (ผู้ครองนครน่านได้แล่นเรือมาตามลำน้ำ ลำน้ำเป็นทางโค้งเรือจึงชนฝั่งทำให้ท้ายเรือพระที่นั่งหัก)	3	0.47
เกี่ยวกับการก่อตั้งหมู่บ้าน	บ้านฟ้า (ระหว่างสร้างหมู่บ้านเกิดฝนตกฟ้าร้อง) บ้านฮากฮาน (เมื่อถางที่สร้างหมู่บ้านไม่สามารถถางรากไม้เก่าออกได้)	2	0.31
เกี่ยวกับสภาพดินในอดีต	บ้านนาคุ (สมัยก่อนมีป่าไม้เป็นดง ต่อมาตัดดงทำเป็นนาข้าว) บ้านโปร่งศรี (เมื่อก่อนบ้านสร้างอยู่พื้นที่ที่สัตว์มากินดินโป่ง)	2	0.31
สิ่งของที่มีในหมู่บ้าน	บ้านวังฆ้อง (สมัยก่อนมีวังน้ำและขุดได้ฆ้อง)	1	0.16
ภูมิอากาศ	บ้านนาร้อน (สมัยก่อนที่นาร้อน จึงเอาพัดมาพัด)	1	0.16
เหตุการณ์สำคัญในอดีต	บ้านรัชดา 2 (ตั้งตามครองราชย์ครบ 25 ปี)	1	0.16

ตารางที่ 5.5 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (การอพยพ โยกย้ายถิ่นฐาน และการพัฒนา)

การอพยพ โยกย้ายถิ่นฐาน และการพัฒนา			
สิ่งที่เกี่ยวกับการอพยพ	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การแยกตัวออกมาจากหมู่บ้านเดิม	บ้านสร้อยพร้าว (แยกออกมาจากหมู่บ้านพร้าว) บ้านหล่ายทุ่ง (แยกออกมาจากบ้านหลวง อยู่คนละฟากของทุ่งนา) บ้านม่วงใหม่พัฒนา (หมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่) บ้านหลวง (บ้านแรกที่แยกออกมาจากชุมชนบ้านหลวง) บ้านดอนอภัย (บ้านที่แยกออกมาจากบ้านป่าแลวหลวง) บ้านเจริญราษฎร์ (ย้ายมาจากบ้านป่าแลวเนื่อง และมาตั้งชุมชนใหม่) บ้านดอนใหม่ (อยู่บนที่ดอนย้ายที่อยู่มาใหม่) บ้านใหม่ (2) + บ้านใหม่ (ชาวบ้านย้ายมาจากบ้านน้ำตองตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่) บ้านใหม่พัฒนา (หมู่บ้านตั้งใหม่) บ้านใหม่สันติสุข (เป็นชื่อตั้งใหม่) บ้านหนองใหม่ (เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านหนองแดง) เมืองจังใหม่พัฒนา (เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่)	15	2.36
แหล่งเดิมที่อพยพมา	บ้านยู้/ บ้านยู้ใต้/ บ้านยู้กลาง (อพยพมาจากบ้านยู้ อ.เถิง จ.เชียงราย) บ้านงอบใต้/ บ้านงอบกลาง/ บ้านงอบเหนือ (ง่อม แปลว่า เงียบเหงา เป็นชื่อหมู่บ้านเดิมที่ 12 ปันนา) บ้านเวียงสอง (ชื่อเมืองเก่าที่อพยพมา) บ้านพาน/ บ้านปงหนึ่ง (ตั้งตามหมู่บ้านเดิมอยู่ที่ อ.พาน/ ตั้งตามหมู่บ้านเดิม ปง คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปัว) บ้านป่าแดด (มีชาวป่าแดด จ.เชียงรายมาตั้งถิ่นฐาน ตั้งตามหมู่บ้านเดิม) บ้านห่างทางหลวง (ชื่อหมู่บ้านเดิมเมื่อครั้งอาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทย-ลาว) บ้านขุนน้ำพริก(ตั้งชื่อตามหมู่บ้านเก่า) บ้านน้ำน่าน (ตั้งชื่อตามหมู่บ้านเก่าที่อยู่ติดกับลำน้ำน่าน) บ้านห้วยมอย (ย้ายมาจากบ้านห้วยมอย)	14	2.20

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

การอพยพ โยกย้ายถิ่นฐาน และการพัฒนา			
สิ่งที่เกี่ยวกับการอพยพ	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนในอดีต	บ้านนาซาว/ บ้านตาน้อย/บ้านตองเจริญราษฎร (เดิมมี 20 หลังคาเรือน/ เดิมมีจำนวนบ้านน้อย/ หมู่บ้านตองมีประชากรเพิ่มขึ้น) บ้านเหล่า (ประชาชนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม)	4	0.63
จำนวนหมู่บ้านในอดีต	บ้านต้าม (มีหลายหมู่บ้านตามมาอยู่รวมกัน) บ้านห้วยตึม (เมื่อก่อนมีคนอยู่สามครัวเรือน ต่อมามีคนมาอยู่เพิ่ม)	2	0.31
กลุ่มที่มาอยู่เป็นพวกแรก	บ้านมอญ	1	0.16
เส้นทางสัญจรในอดีต	บ้านหัวเมือง (เป็นหมู่บ้านแรกที่จะต้องผ่านเมื่อจะเดินทางเข้าอำเภอนาน้อย)	1	0.16
การสร้างบ้านเรือนในสมัยก่อน	บ้านถึมตอง (สมัยก่อนใช้ตองทำฝาบ้านและทำหลังคา)	1	0.16
ที่มาของการอพยพ	บ้านดอนชัย (หนีน้ำท่วมมาอยู่ที่ดอน)	1	0.16
การพัฒนาหมู่บ้าน	บ้านไร่พัฒนา (บ้านที่มีการพัฒนาแล้ว)	1	0.16

ตารางที่ 5.6 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สิ่งที่เคยมีในหมู่บ้าน)

สิ่งที่เคยมีในหมู่บ้าน			
สิ่งที่เคยมี	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
สิ่งปลูกสร้าง	บ้านเจดีย์ (มีเจดีย์ในหมู่บ้านมาแต่เดิม) บ้านขัวก้อม (เดิมมีสะพานขนาดสั้น) บ้านศาลา (เดิมมีศาลาที่พักของพ่อค้าคาราวาน) บ้านปางยาง (สมัยก่อนมีที่พักชั่วคราว บริเวณที่พักชั่วคราวมีต้นยางมาก) บ้านปางสา (สมัยก่อนมีที่พักชั่วคราว ซึ่งบริเวณที่พักมีต้นปอสาอยู่มาก) บ้านปางส้าน (เดิมหมู่บ้านนี้เป็นทางผ่านของพ่อค้าที่เดินทางจากน่านไป	8	1.26

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

สิ่งที่เคยมีในหมู่บ้าน			
สิ่งที่เคยมี	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
	เชียงราย พ่อค้าได้สร้างที่พัก(ปาง)ไว้ที่ใต้ต้นส้าน) บ้านนาฝาง (แผลงมาจากป้าง ซึ่งแปลว่าที่พัก) บ้านศรีนาม่าน (มีวัดพม่าอยู่กลางทุ่งนา)		
แหล่งน้ำ	บ้านหนองบัว (สมัยก่อนมีหนองบัว) บ้านภูแหน (สมัยก่อนมีภูเขาและแหนมาก) บ่อแก้ว (หมู่บ้านที่มีบ่อน้ำที่มีแสงสว่างคล้ายแก้ว)	3	0.47
สิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับการชลประทาน	บ้านฝายมูล(เมื่อสมัยอพยพมามีการสร้างฝายขนาดเล็ก) บ้านฝายแก้ว บ้านฝาย	3	0.47
บ่อน้ำเกลือ	บ้านบ่อหยวก/บ่อหยวกใต้ (เดิมมีบ่อน้ำเกลือที่อยู่ใกล้ต้นหยวก) บ้านบ่อหลวง (มีบ่อเกลือสินเธาว์)	2	0.31
สิ่งของ	บ้านทุ่งฆ้อน (เดิมมีระฆังฆ้อน) บ้านคั้งถี่ (เดิมมีที่ดักปลากลางแม่น้ำจำนวนมาก) บ้านห้วยทรายขาว (เดิมมีหินสีขาวจำนวนมาก)	3	0.47

ตารางที่ 5.7 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (อาชีพ การทำมาหากิน)

อาชีพ การทำมาหากิน			
สิ่งที่เคยมี	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การปลูกข้าว	บ้านนางาม (ปลูกข้าว) บ.นาเหลืองใน/ นาเหลืองนอก (ข้าวออกรวงสีเหลือง)บ้านนาไลย (พื้นที่นามีความอุดมสมบูรณ์มาก) บ้านนาหมัน (ทำนาแล้วได้ข้าวเป็นจำนวนมาก) บ้านหัวนา (ทำนารอบ ๆ บ้าน) บ้านทุ่งทอง/ บ้านหัวทุ่ง (มีทุ่งนา/ มีทุ่งนามาก) บ้านนาขวาง/ บ้านนาเปรื่อง (นาที่ได้ผลผลิตดี/ ตั้งชื่อหมู่บ้านตามทุ่งนา) บ้านทุ่งเฮ้า (หมู่บ้านที่ใช้แรงนวดข้าวอย่างแรง)	11	1.73

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

อาชีพ การทำมาหากิน			
สิ่งที่เคยมี	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การปลูกเมี่ยง	บ้านป่าเมี่ยง (ปลูกเมี่ยง)	1	0.16
การปลูกอ้อย	บ้านป่าอ้อย (ชุมชนที่เคยปลูกอ้อย)	1	0.16
การปลูกส้ม	ใต้ร่มโพธิ์ทอง (มีต้นไทรในหมู่บ้านและปลูกส้มสีทองในหมู่บ้าน)	1	0.16
การทำปางช้าง/ การทำไม้	บ้านปางช้าง (มีแหล่งน้ำ และมีการทำปางช้าง ทำไม้)	1	0.16
การล่าสัตว์	บ้านก๋ง (ก๋งธนูทำด้วยเหล็กใช้สำหรับยิงวัวลำโพง ลูกดอกของก๋งธนูอาบด้วยยาพิษ)	1	0.16
การค้า	บ้านนาก้า (การค้า)	1	0.16
หมอสมุนไพร	บ้านหมอเมือง	1	0.16

ตารางที่ 5.8 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (บุคคล)

บุคคล			
ประเภทบุคคล	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ตั้งชื่อตามผู้นำหมู่บ้าน	บ้านศรีอุดม/ บ้านพญาแก้ว (ชื่อผู้นำคือศรี+อุดมสมบูรณ์/ ตั้งชื่อตามผู้นำที่ประกอบคุณงามความดี) บ้านสลี/ บ้านศาลา (ตั้งตามนายบุญหลี สลีอ่อน ผู้ตั้งหมู่บ้าน/ ผู้นำชื่อศาลา) บ้านมณีพฤกษ์ (ตั้งชื่อตามนายทหารกับตชด.รวมเป็นชื่อหมู่บ้าน) บ้านวังทอง (ชื่อผู้นำนายวัง และนายทอง)	6	0.94
ตั้งชื่อตามเจ้านายทางเหนือ	บ้านแฮะ(ตั้งชื่อตามท่านเจ้าแฮะ) บ้านกลางเวียง (ตั้งชื่อตามเจ้ากลางเวียง) บ้านอ่าย (ชื่อพระยาอ่าย ซึ่งเป็นหัวหน้าด่านตรวจสินค้าเข้าออก)	3	0.47
ตั้งชื่อตามนามสกุลของบุคคลสำคัญ	บ้านใหม่ไชยธรงรัตน์ (มาจากนำสกุลของ ตชด. ที่นำมาบ้านใหม่นี้) บ้านเขื่อนแก้ว (ตั้งตามนามสกุลพ่อแสนหลวงเขื่อนแก้ว)	2	0.31
ตั้งชื่อตามบุคคลที่สร้างวัดเป็นคนแรกใน	บ้านดวงคำ (ดวงคำ คือ ชื่อผู้สร้างวัดครั้งแรก)	1	0.16

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

บุคคล			
ประเภทบุคคล	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
หมู่บ้าน			
ตั้งชื่อตามบุคคลที่ทำนาเป็นคนแรก	บ้านนาวงค์ (ตั้งชื่อตามนายวงค์ ชราชิต ผู้ที่ทำนาคนแรก)	1	0.16

ตารางที่ 5.9 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (การไม่บอกความหมาย แต่ระบุว่าใครเป็นผู้ตั้งชื่อหมู่บ้าน)

การไม่บอกความหมาย แต่ระบุว่าใครเป็นผู้ตั้งชื่อหมู่บ้าน			
ประเภทบุคคล	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ทางการตั้งชื่อให้	บ้านทุ่งรัตนา, บ้านศรีบุญยืน, บ้านน่านมั่นคง (เป็นหมู่บ้านที่ทางการจัดให้เป็นที่สร้างบ้านและประกอบอาชีพ), บ้านราษฎร์รัฐพัฒนา (ชาวบ้านและรัฐบาลช่วยกันพัฒนา), บ้านสบยาว	5	0.79
พระ	บ้านพุฒิมาราม (พระตั้งให้) บ้านพระเนตร (การมองของพระที่มาบิณฑบาต) บ้านสันทะ (เพี้ยนมาจากสังฆะ แปลว่า สงฆ์)	3	0.47
บุคคลสำคัญตั้งชื่อให้	บ้านศรีเกิด (เจ้าขัด มหายศนันท์ ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 เป็นผู้ตั้งชื่อให้) บ้านดอนไชย (ผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่มาดูแล ได้ตั้งชื่อให้)	2	0.31
ตั้งชื่อตามความเห็นของสมาชิกในกลุ่ม	บ้านนาราบ (ตั้งชื่อตามความเห็นของสมาชิกในกลุ่ม)	1	0.16

ตารางที่ 5.10 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สัตว์)

สัตว์			
ประเภทสัตว์	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
นก	เมืองเล็น (ชื่อนกเสบียงของพม่า) บ้านหนองนก (มีหนองน้ำและมีนกมาอาศัยอยู่จำนวนมาก) บ้านหนองเงือก (ตั้งชื่อตามหนองน้ำและสัตว์น้ำและนกชนิดต่าง ๆ)	4	0.63

ตารางที่ 5.10 (ต่อ)

สัตว์			
ประเภทสัตว์	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
	บ้านนายาง (หมู่บ้านที่มีนกยางมาอาศัยจำนวนมาก)		
กวาง	บ้านทุ่งกวาง (ตั้งชื่อตามทุ่งหญ้าที่มีกวางอยู่เป็นจำนวนมาก) บ้านทุ่งกวาง (สมัยก่อนมีกวางอยู่เป็นจำนวนมากมากินน้ำในทุ่งนา)	2	0.31
ช้าง	บ้านช้างเผือก (ตั้งชื่อตามช้างเผือกของผู้ครองนคร)	1	0.16
วัว	บ้านวัวแดง (วัวชนิดหนึ่ง)	1	0.16
ปลา	บ้านเอิน (ตั้งตามชื่อปลาสะเอิน ซึ่งเป็นปลาเกล็ด)	1	0.16
เต่า	บ้านหนองคำ (เมื่อก่อนมีหนองน้ำและมีเต่าคำอาศัยอยู่)	1	0.16
เม่น	บ้านห้วยเม่น (สัตว์ป่า-ตัวเม่น)	1	0.16
แรด	บ้านบวกแรด (สมัยก่อนมีแรดสองสามตัวมานอนอยู่ในบวก)	1	0.16
หอย	บ้านบ่อหอย (ฤดูร้อนในวังน้ำจะมีหอยเป็นจำนวนมาก)	1	0.16

ตารางที่ 5.11 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สถานที่)

สถานที่			
ประเภทสถานที่	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ตามวัด	บ้านพญาวัด, ชุมชนบ้านช้างค้ำ, ชุมชนบ้านมงคล, ชุมชนบ้านมณเฑียร, ชุมชนบ้านมิ่งเมือง, ชุมชนหัวข่วง, ชุมชนภูมินทร์, บ้านนาหลวง, บ้านบุญยืน, บ้านศรีบุญเรือง, บ้านอาฮาม (น่าจะมาจากชื่อบ้านอาราม สร้างเพื่อใช้ปฏิบัติกิจของพระสงฆ์)	11	1.73
โรงเรียน	บ้านเจริญราษฎร์ (ตั้งชื่อตามโรงเรียนรัฐราษฎร์นุเคราะห์)	1	0.16
ศาลเจ้าพ่อ	บ้านเป้า (ตั้งชื่อตามศาลเจ้าพ่อบ้านเป้า)	1	0.16

ตารางที่ 5.12 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (สิ่งของ)

สิ่งของ			
ประเภทสิ่งของ	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
โบราณวัตถุ	บ้านดอนไชยพระบาท (ตั้งชื่อตามพระพุทธบาทโบราณสถานที่เจอ) บ้านขึ่ง, บ้านขึ่งใต้ (ตั้งชื่อตามพระพุทธรูปทองทิพย์, พระพุทธรูปที่เจอ)	3	0.47
ของใช้	บ้านละเบ้ายา/ บ้านห้วยเฮือ (มาจากบ้องยาสูบที่ลืมไว้ที่ลำห้วย/ ชาวบ้านลืมบุหรี่ (ขี้โย้)ไว้ที่ลำห้วย)	2	0.31
ของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม	บ้านแก้ม (ตั้งชื่อตามเครื่องเซ่นวิญญาณของเจ้าหลวงปัว)	1	0.16

ตารางที่ 5.13 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ความปรารถนา – ความเชื่อ)

ความปรารถนา - ความเชื่อ			
ประเภทสิ่งที่เป็นนามธรรม	ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ความปรารถนา	บ้านสันติสุข/ บ้านพรสวรรค์ (เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและสันติสุข/ เพื่อความเป็นสิริมงคล) บ้านสันติสุข/ บ้านบุญเรือง (บ้านที่มีแต่ความสุขสงบ/ มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง) บ้านภักดีธรรม (ต้องการให้คนในหมู่บ้านอยู่ในศีล ในธรรม ไม่หลงไหลไปกับอบายมุข) บ้านห้วยสอน (มีลูกหลานจะว่านอนสอนง่าย) บ้านชื่นใหม่ (มีความสนุกสนาน มีความสดใส) บ้านผาสุข (เป็นหมู่บ้านที่มีความสุขสบายดี) บ้านใหม่ร่มเย็น (ที่ที่มีแต่ความร่มเย็น) บ้านเมืองหลวง (หมู่บ้านมีแต่ความเจริญ)	10	1.57
ความเชื่อ	บ้านท่าค้ำ (บ้านที่มีท่าน้ำมาช่วยให้ชาวบ้านทำมาหากินได้ มีเงินมีทองใช้) บ้านฟ้า (คนเฒ่าคนแก่เชื่อว่าหมู่บ้านนี้อยู่เหนือน้ำเหนือฟ้า)	2	0.31

ตารางที่ 5.14 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (ตำนาน)

ตำนาน		
ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
บ้านตาแก้ว (นายพรานล่าสัตว์ เอาไฟฉายส่องตาวัว มีแสงแวววาว อุทานว่าตาแก้ว) ชุมชนศรีพันต้น (เจ้าผู้ครองนครสมัยก่อนปลูกต้นไม้พอถึงสี่แยกพันต้นก็นับได้พันต้นพอดี) บ้านผาตูบ (สมัยก่อนมีนกหัสดีลิงบินจับภูเขาหินทำให้เอียงทรุดไป) บ้านห้วยปุก (มาจากตำนานว่าตัดต้นไม้แล้วไม่ตาย) บ้านห้วยธนู (นายธนูนำธนูไปล่าสัตว์ สายธนูขาดจึงทิ้งไว้ที่ลำห้วย) บ้านขอน (ตั้งชื่อตามขอนไม้ซึ่งเป็นตำนานเก่า) บ้านพงษ์ (ตั้งชื่อตามประวัติวังโพง) บ้านแช่พลาง (ตามตำนานเล่าว่าพระพุทธองค์เสด็จมาและได้แช่ลูกสมอไว้ดื่มน้ำสมอ แต่ไม่ทันได้ดื่มได้เสด็จไปวัดแช่แห้ง ลูกสมอได้แช่พลางไว้ก่อน) บ้านหนองแดง (สมัยก่อนไทยรบกับพม่าแล้วเอาอาวุธเปื้อนเลือดมาล้างในหนองน้ำ)	9	1.42

ตารางที่ 5.15 การตั้งชื่อหมู่บ้านและลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดน่าน (กษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์)

กษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์		
ตัวอย่างชื่อหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
บ้านน้ำพระทัย/ บ้านร่มเกล้า (รัฐบาลได้จัดสรรที่ให้ทำกินแทนแหล่งเดิม/ อยู่ภายบุญบารมีของกษัตริย์)	2	0.31

ด้วยตระหนักว่าหัวใจหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และตระหนักว่าข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ความพยายามในการจัดทำฐานข้อมูลของโครงการฯในครั้งนี้ จึงมุ่งสร้างฐานข้อมูลที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยให้ข้อมูลรอบด้านที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงมุ่งรวบรวมข้อมูลที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาของราษฎรที่ตรงความประสงค์ของคนในพื้นที่ให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมุ่งหวังให้ฐานข้อมูลของโครงการเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูล สำหรับผู้ที่ต้องการทำวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจังหวัดน่านด้วย

ทั้งนี้ข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการฯจะเป็นประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของทางโครงการฯ ก็ต่อเมื่อมีการนำข้อมูลจากฐานข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม แม้ข้อมูลจากฐานข้อมูลจะมีรอบด้าน หลายหมวดหมู่ แต่ในการนำไปใช้อาจเลือกข้อมูลบางส่วนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ ได้ เช่น นำข้อมูลจากฐานข้อมูลไปสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวในระดับตำบล ดังเช่นที่ทางโครงการฯ ได้จัดทำหนังสือสารคดี “จากภูฟ้าน่าน สู่ภูฟ้ามหานคร” ขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์สินค้าที่ผลิตในตำบลภูฟ้า นอกจากนี้ยังอาจใช้ประโยชน์โดยนำข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการฯไปสร้างเป็นฐานข้อมูลระดับหมู่บ้าน เพื่อวางนโยบายและแผนในการพัฒนาหมู่บ้านและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆของราษฎรในพื้นที่ในโอกาสต่อไป

ทางโครงการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความพยายามและความทุ่มเทในการจัดทำฐานข้อมูลซึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของหลายฝ่ายในครั้งนี้ จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความประสงค์ของคนในพื้นที่ รวมทั้งนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่านสืบไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2514. **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ.

โครงการศึกษาชนชาติไท มหาวิทยาลัยพายัพ ร่วมกับ ประชาคมเมืองน่าน. 2530. "น่านในสมัยก่อนประวัติศาสตร์" **รวมบทความจากการจัดสัมมนาวิชาการเรื่อง "โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองน่าน"** จัดขึ้นระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม พ.ศ. 2530 ณ โรงแรมเทวราช อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. หน้า 1-4.

ชนัญ วงศ์วิภาต. 2530. **ชาวน่าน คนหมู่มากและคนกลุ่มน้อยในเมืองน่าน**. กรุงเทพ: กรมศิลปากร.

ทนงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล. 2529. "ชาวไทลื้อในล้านนา: ข้อสังเกตเบื้องต้น" บทความในชมรมบ้านนาคดี รวมบทความทางวิชาการ **ไทลื้อ: เวียงคำ.**

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2539. **พื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.

ประเสริฐ ณ นคร. "ประวัติศาสตร์เมืองน่านจากตำนานและจารึก" **รวมบทความจากการจัดสัมมนาวิชาการเรื่อง "โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองน่าน"** จัดขึ้นระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม พ.ศ. 2530 ณ โรงแรมเทวราช อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. หน้า 17-25.

พงศาวดารเมืองน่าน. 2507. **ประชุมพงศาวดารเมืองน่าน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 4 (ภาคที่ 7-11)**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.

พิสิฐ เจริญวงศ์ และ สายันต์ ไพรชาญจิตร์. 2530. "แหล่งผลิตเครื่องมือหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดน่าน" **รวมบทความจากการจัดสัมมนาวิชาการเรื่อง "โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองน่าน"** จัดขึ้นระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม พ.ศ.2530l ณ โรงแรมเทวราช อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. หน้า 5-16.

โรงเรียนหนองบัว, 2529. **หนองบัว**. วารสารโรงเรียนบ้านหนองบัว, เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม.

ศิลปากร,กรม. 2530 . **เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ**. จัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน วันที่ 14 สิงหาคม 2530.

สมชาย ณ นครพนม. 2530. “น่านในสมัยก่อนประวัติศาสตร์” หนังสือที่ระลึก **เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ**. จัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน วันที่ 14 สิงหาคม 2530

สวาท เสนาณรงค์. 2523. **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. อ้างถึงใน สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. “ประวัติศาสตร์และศิลปะ”หนังสือที่ระลึก เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ. จัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน วันที่ 14 สิงหาคม 2530

สุรพล ดำริห์กุล. 2549. **ข่วงเมืองและวัดหัวข่วง องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. “ประวัติศาสตร์และศิลปะ”หนังสือที่ระลึก **เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ**. จัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน วันที่ 14 สิงหาคม 2530.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. 2540. “โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน: ข้อมูลเก่าและข้อมูลใหม่”. **รวมบทความจากการสัมมนาวิชาการเรื่อง “สืบสานอดีตอันเรืองรองของเมืองน่าน: ข้อมูลและมุมมองใหม่ทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์”** จัดขึ้นระหว่างวันที่ 18-21 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ โรงแรมซิตี้พาร์ค จังหวัดน่าน.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. แผนที่กองโบราณคดี กรมศิลปากร. **ผกบค 2-(11-16)** แผนที่สังเขปจังหวัดน่าน พ.ศ. 2483 และเขตติดต่อ.

เอกลักษณ์น่าน, คณะทำงาน. 2549. **เอกลักษณ์น่าน**. เชียงใหม่: แมกซ์ พริ้นท์.

Filback, David. 1986. **วิวัฒนาการของชาวเขา "มัล"** เอกสารประกอบการบรรยายวิชา Ethnic Groups in Southeast Asia มหาวิทยาลัยพายัพ.

Seidenfaden, Frik, 1958. **The Thai People.** Bangkok: Siam Society.

ภาคผนวก ก
แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ใน 99 ตำบล

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Khun Nan, Amphoe Chaloem Phra Kiat, Nan Province

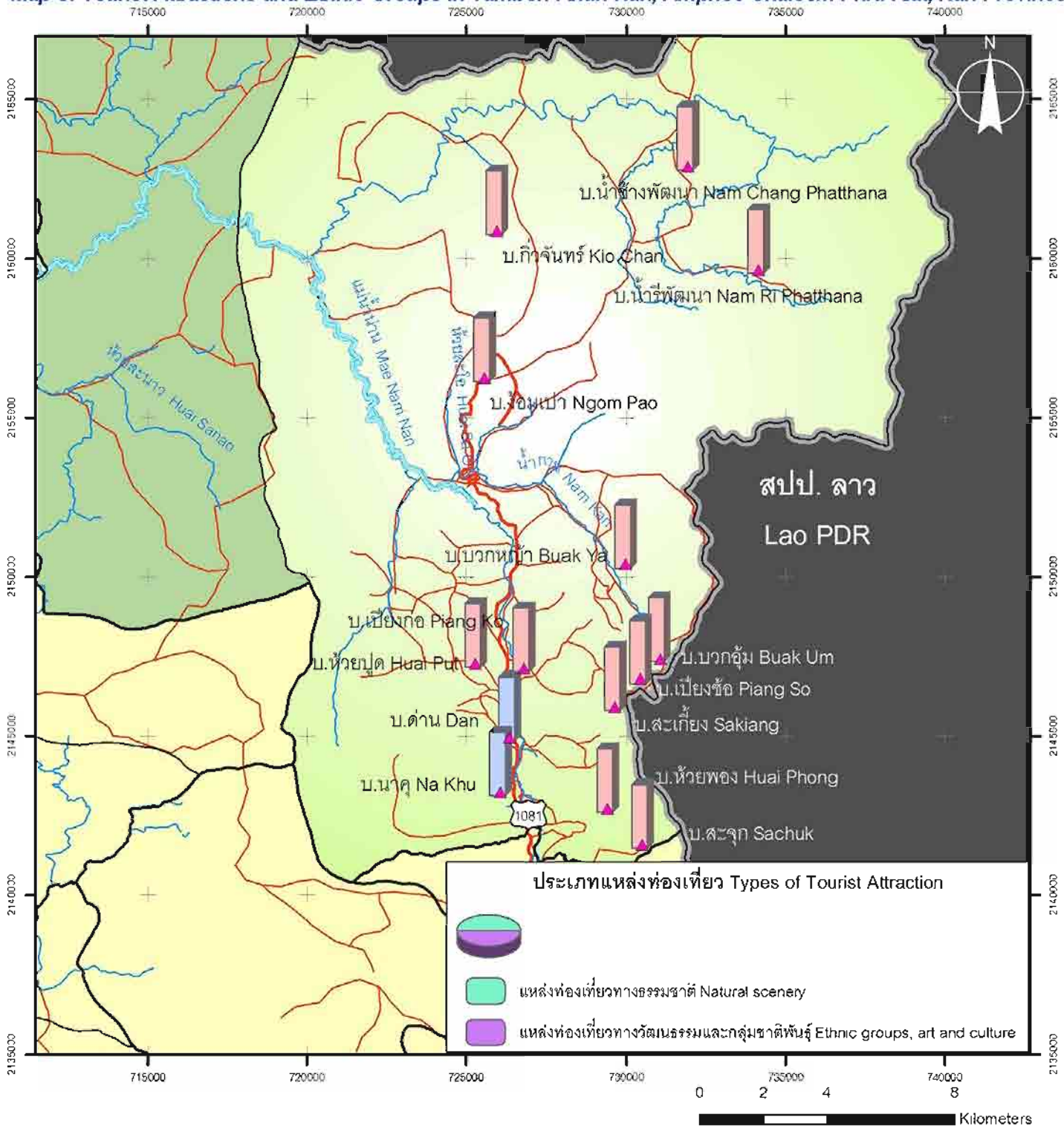

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลขุนน่าน Tambon Khun Nan
- อำเภอเฉลิมพระเกียรติ Amphoe Chaloem Phra Kiat
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Huai Kon, Amphoe Chaloem Phra Kiat, Nan Province

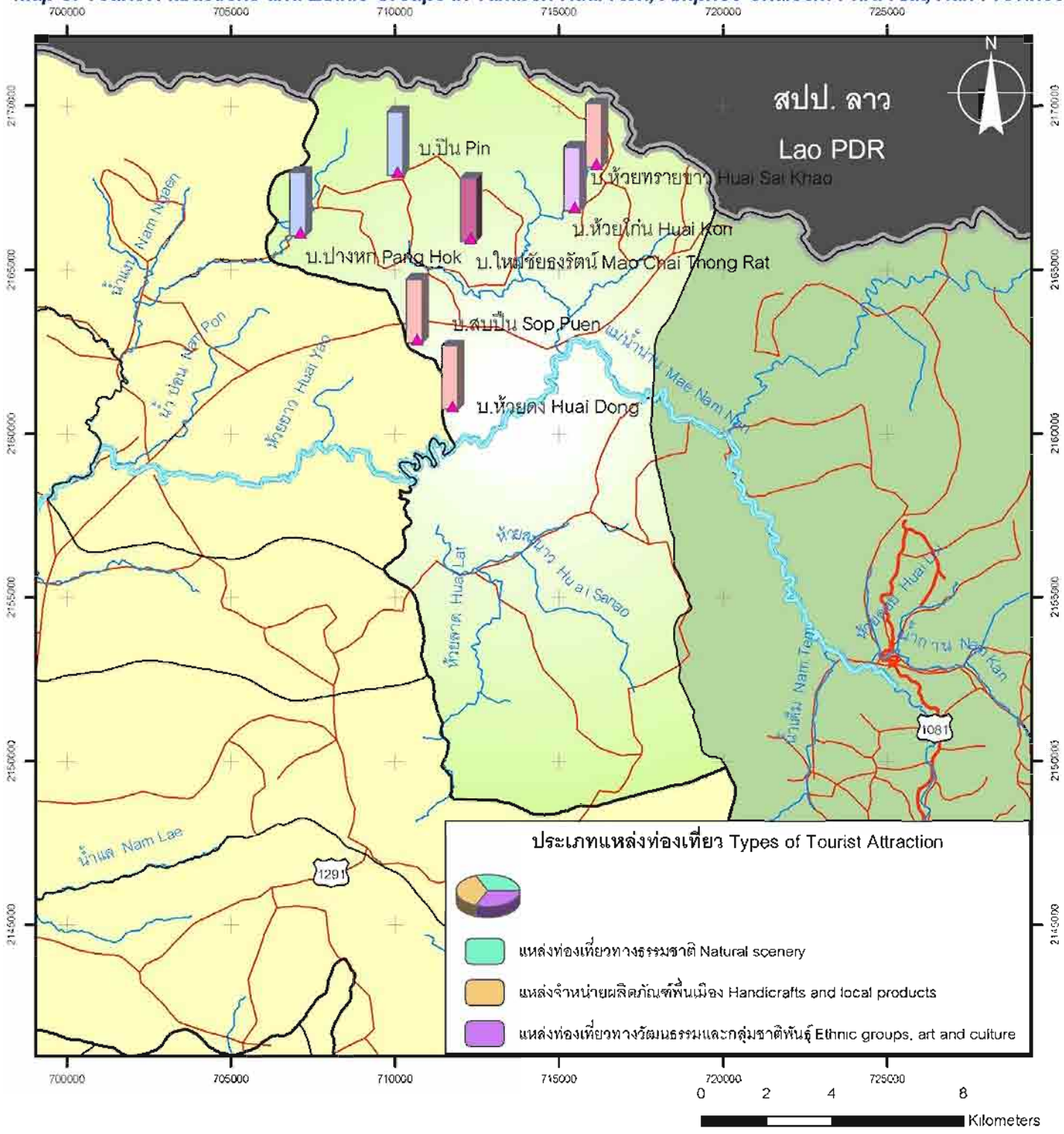

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลห้วยโก๋น Tambon Huai Kon
- อำเภอเฉลิมพระเกียรติ Amphoe Chaloem Phra Kiat
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเชียงกลาง อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chiang Klang, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

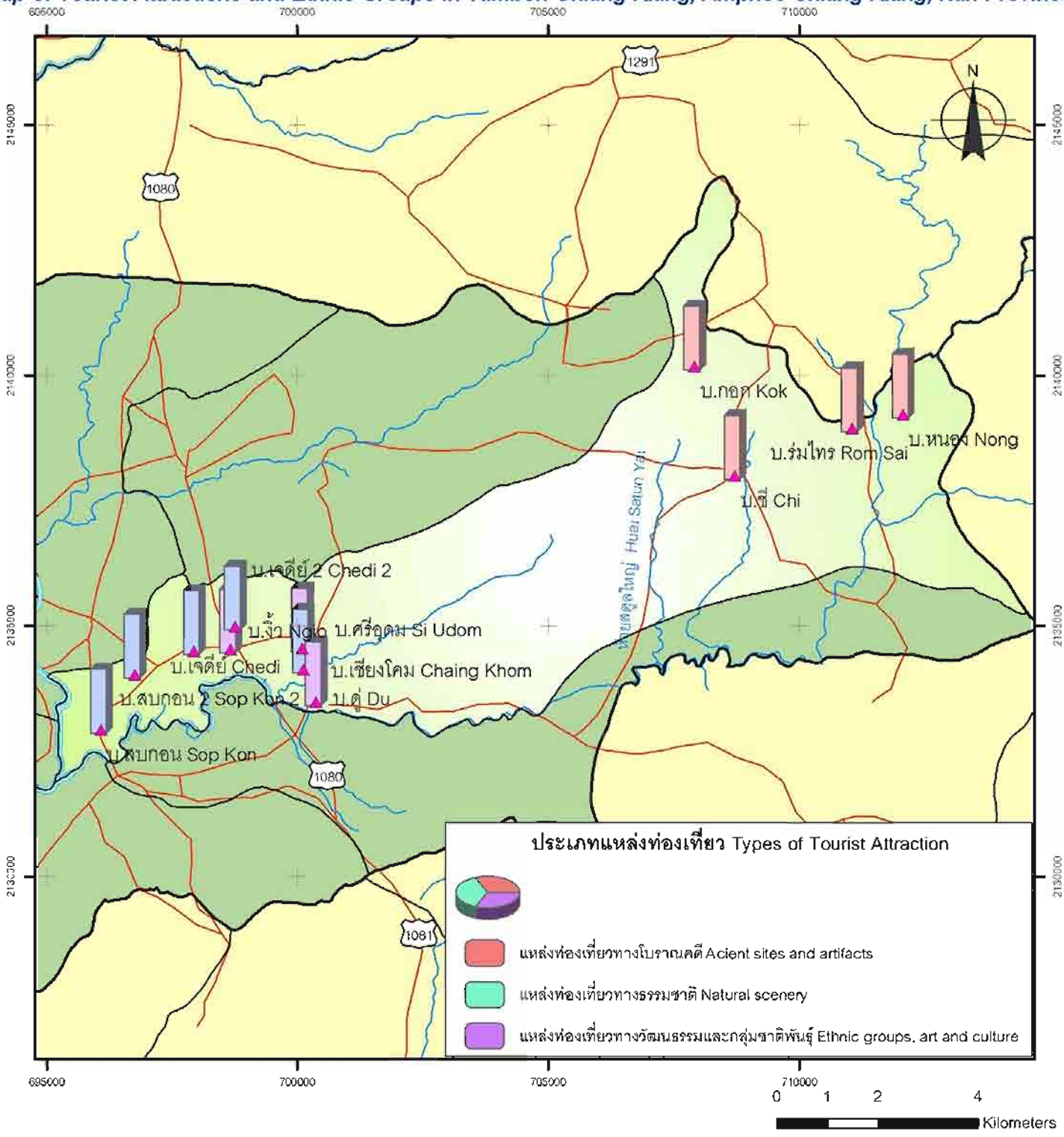

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเชียงกลาง Tambon Chiang Klang
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chiang Khan, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

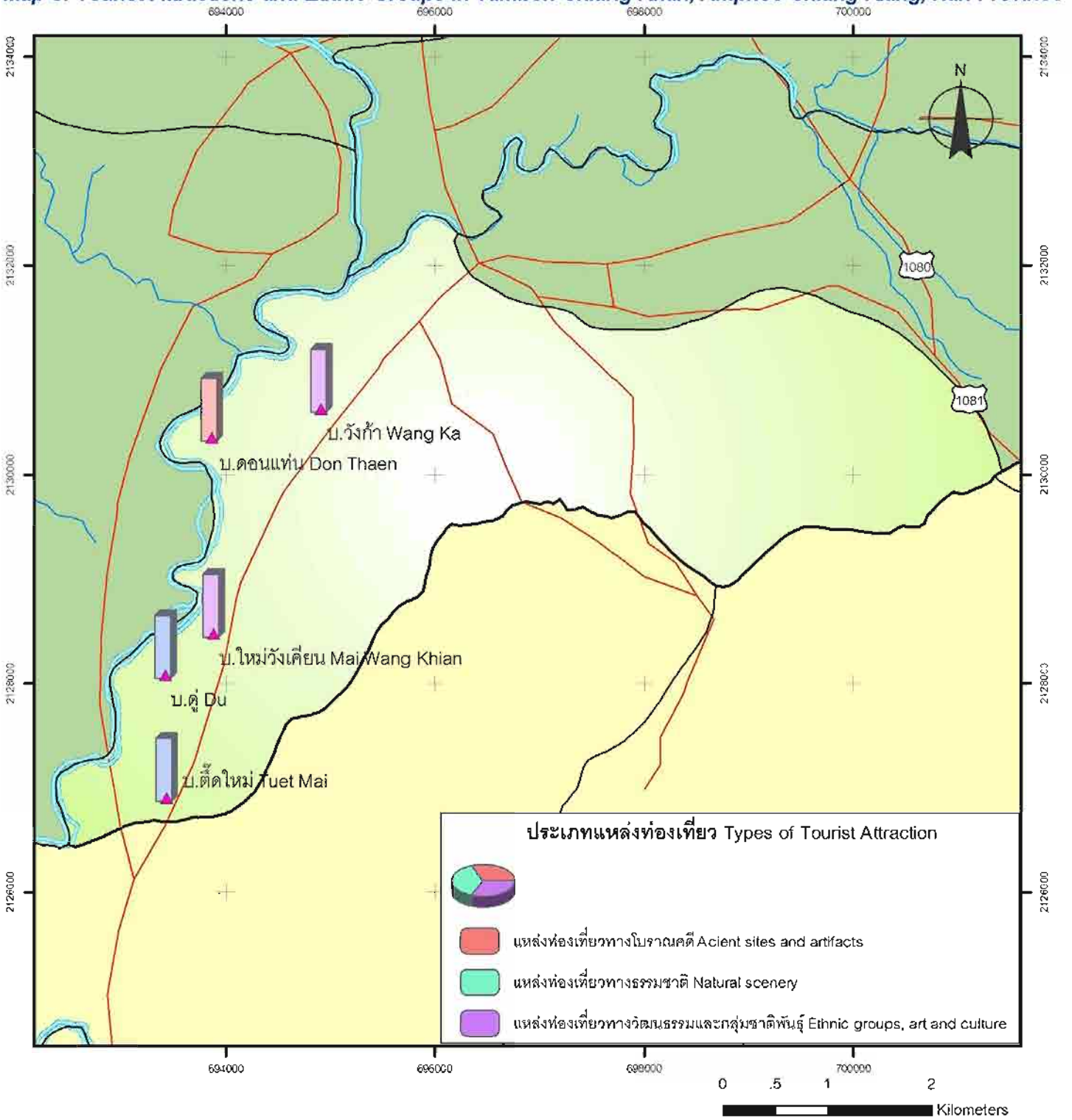

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Ro
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเชียงคาน Tambon Chiang Khan
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเปือ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Puea, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

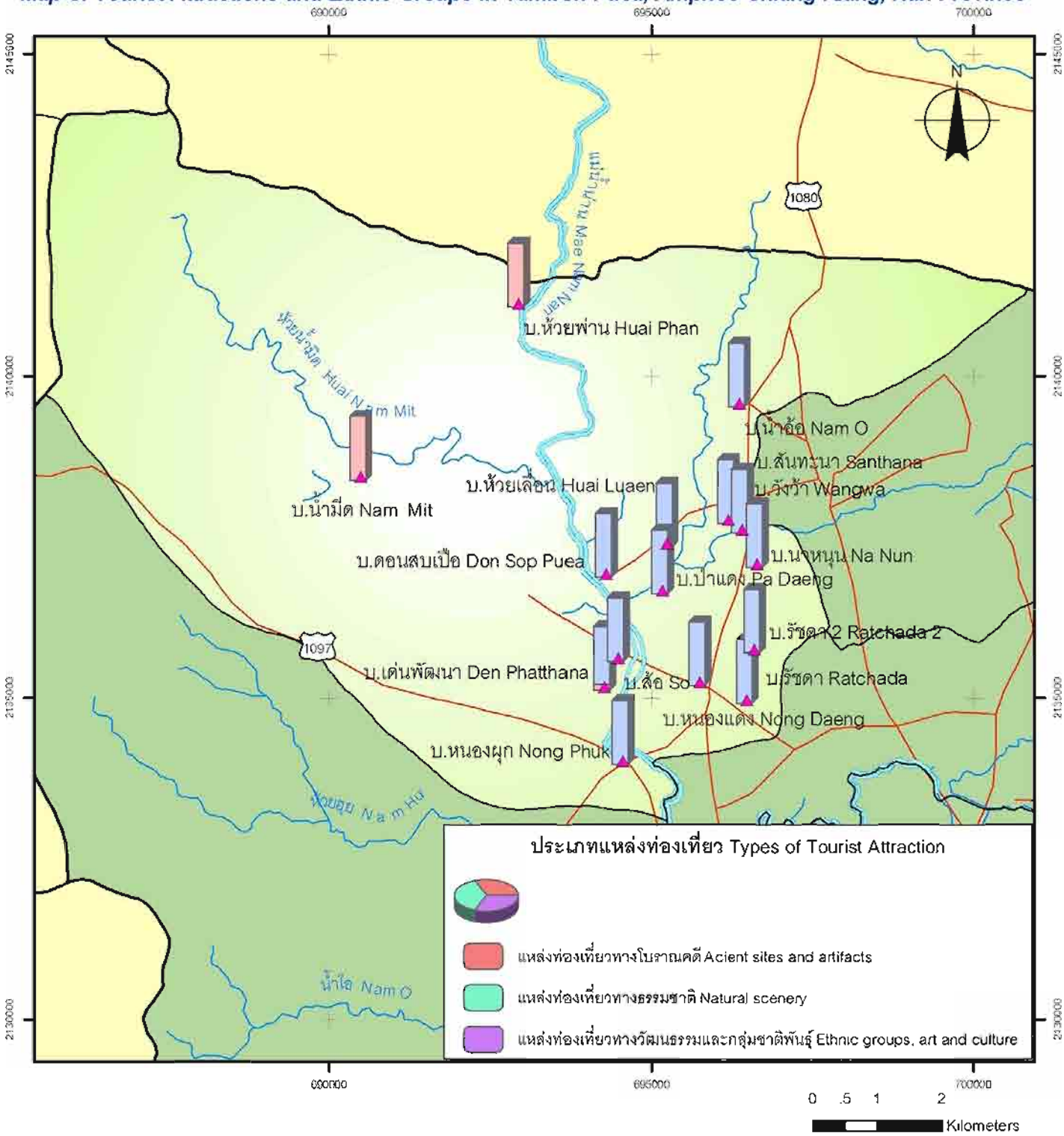

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเปือ Tambon Puea
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลพญาแก้ว อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phaya Kaeo, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

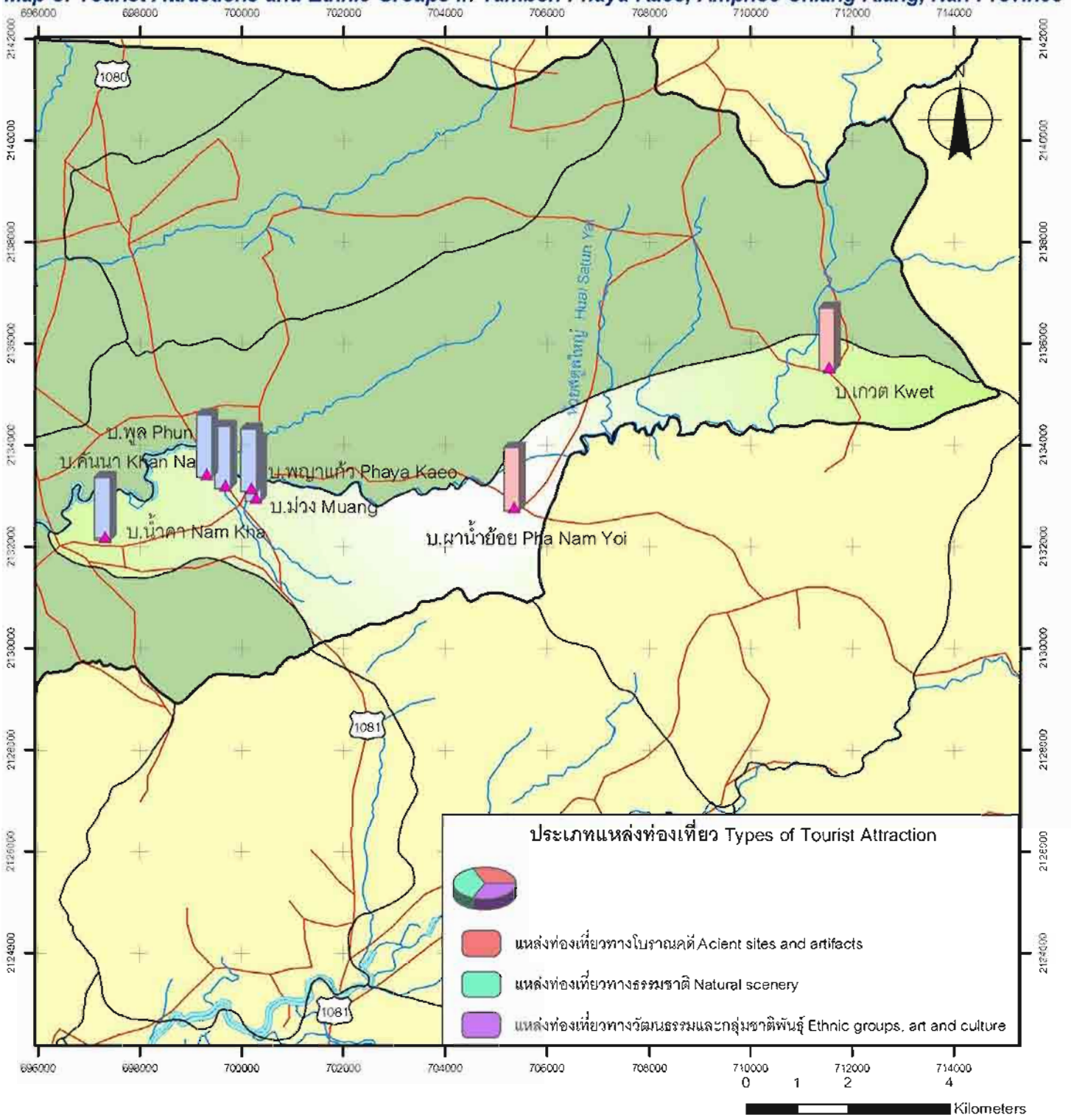

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลพญาแก้ว Tambon Phaya Kaeo
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลพระธาตุ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phra That, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

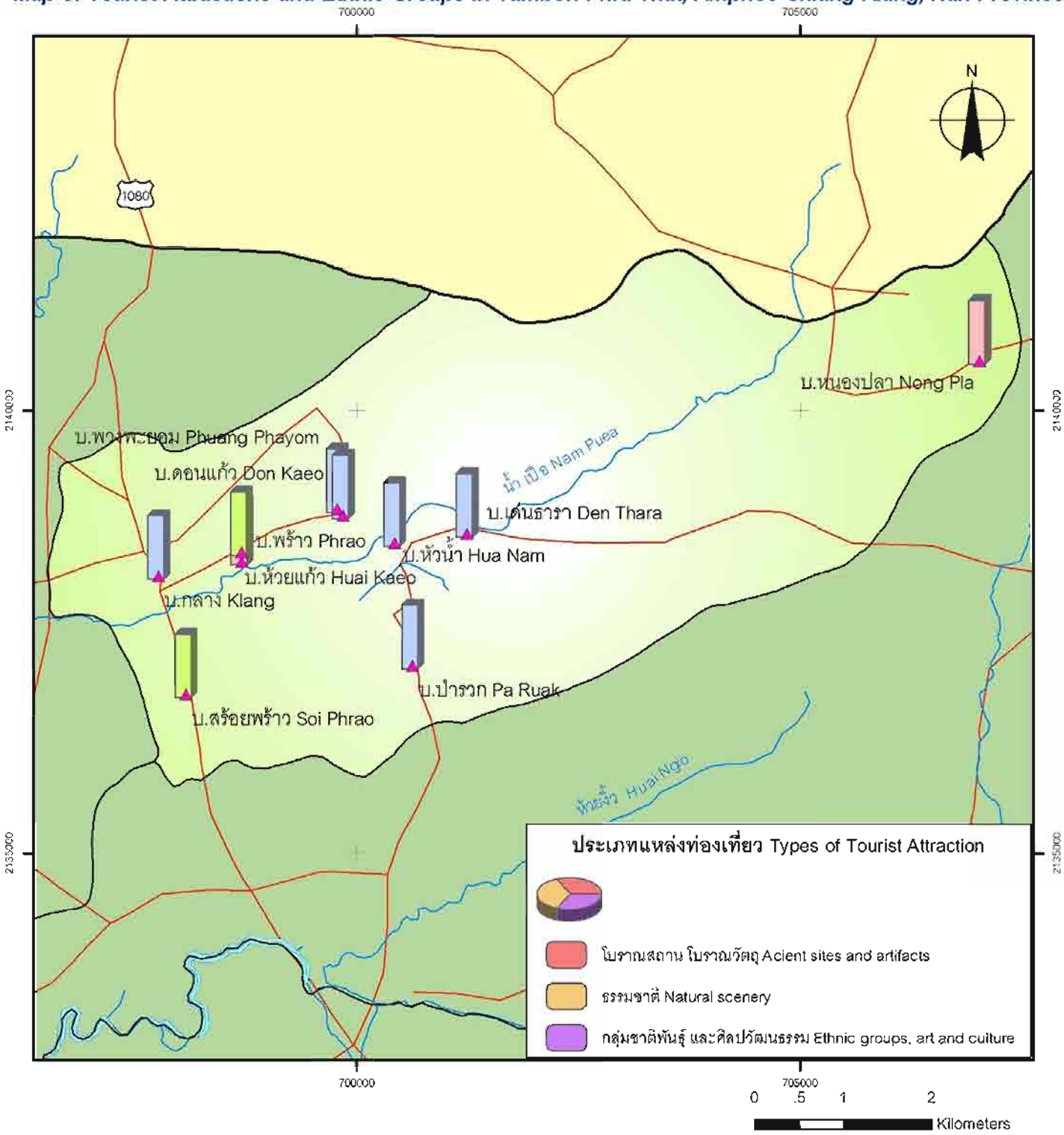

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลพระธาตุ Tambon Phra That
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลาว Lao
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phra Phuttha Bat, Amphoe Chiang Klang, Nan Province

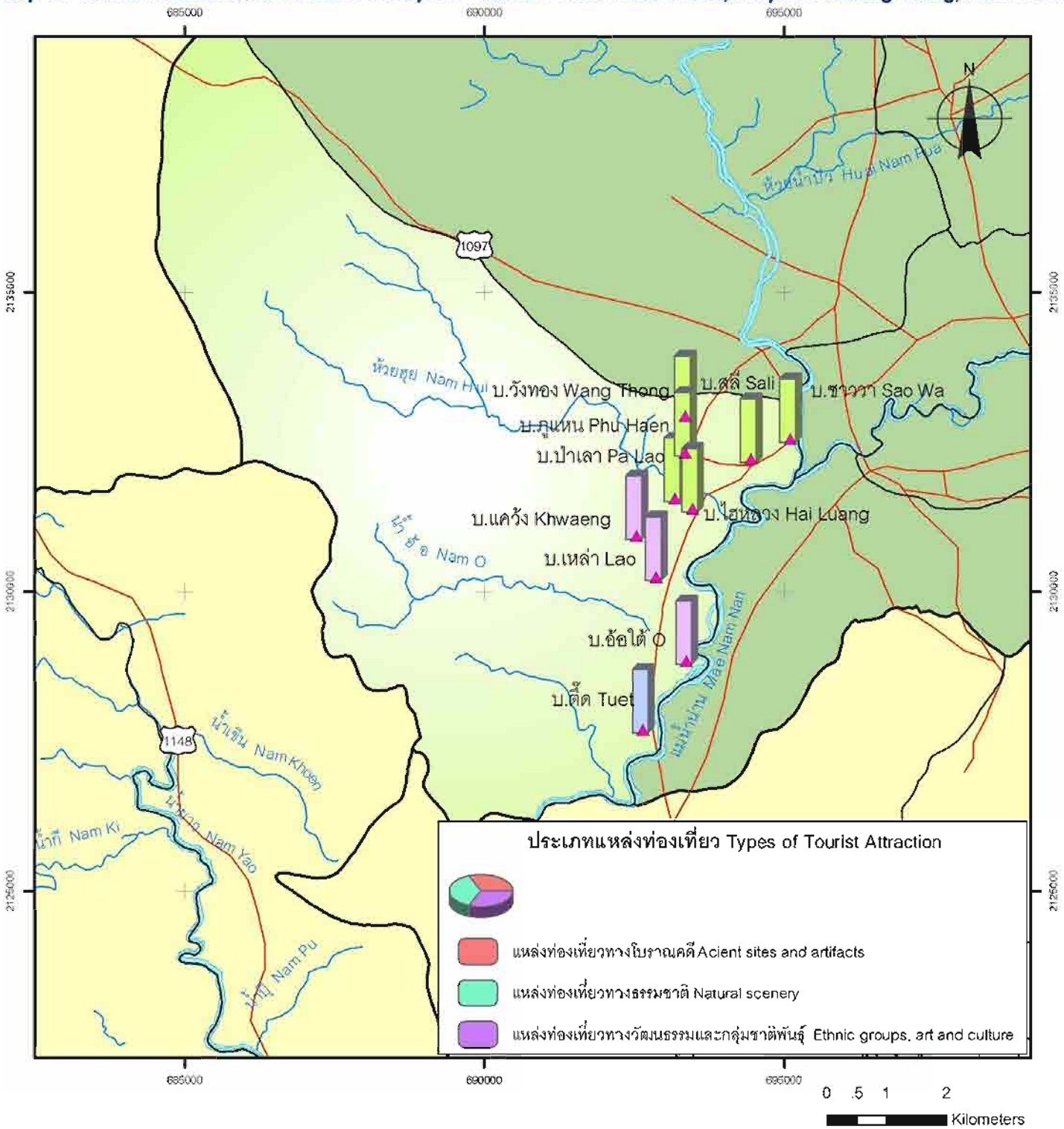

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลพระพุทธบาท Tambom Phra Phuttha Bat
- อำเภอเชียงกลาง Amphoe Chiang Klang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- ลาว Lao

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลจอมพระ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chom Phra, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

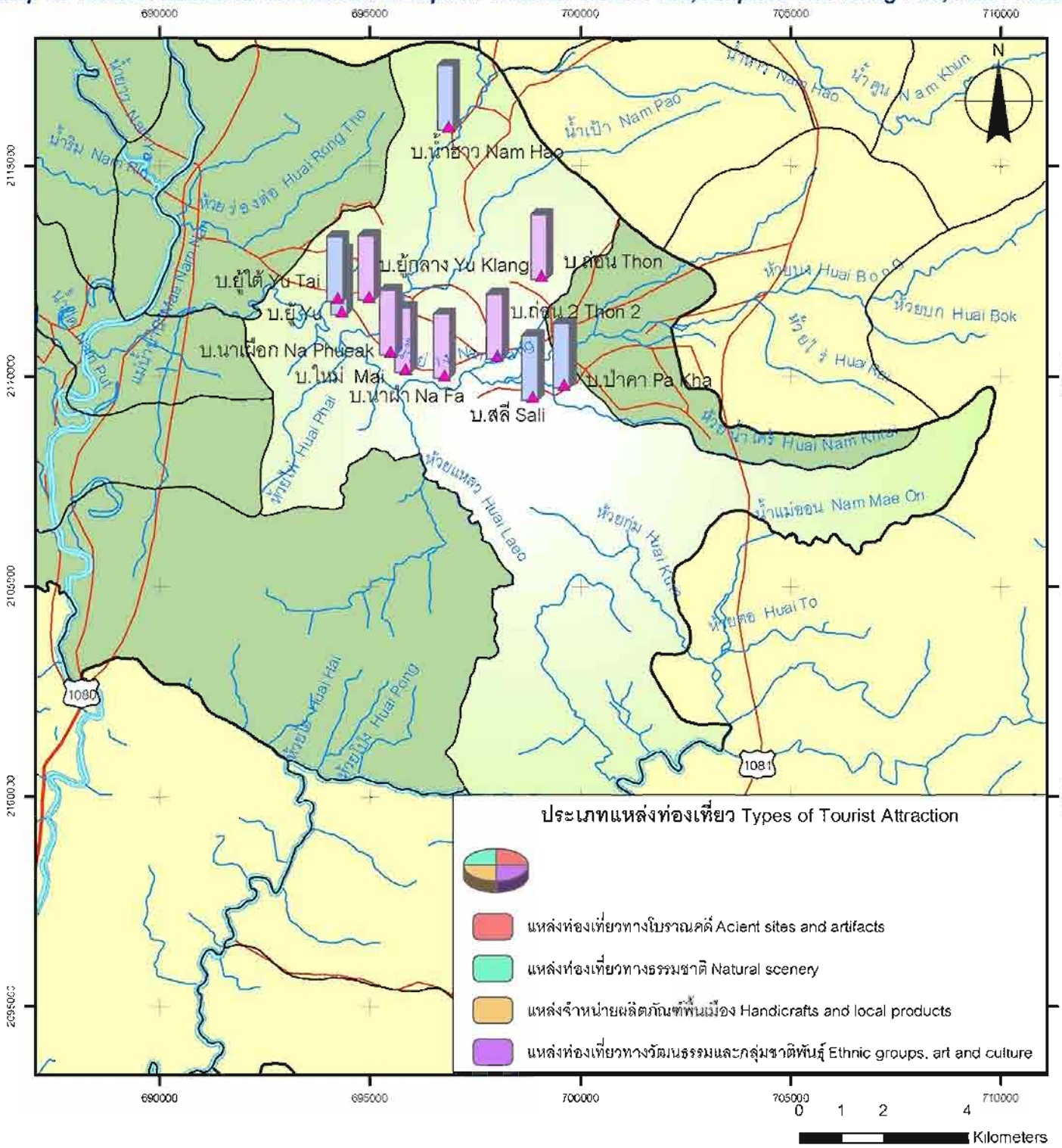

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลจอมพระ Tambon Chom Phra
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Tan Chum, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

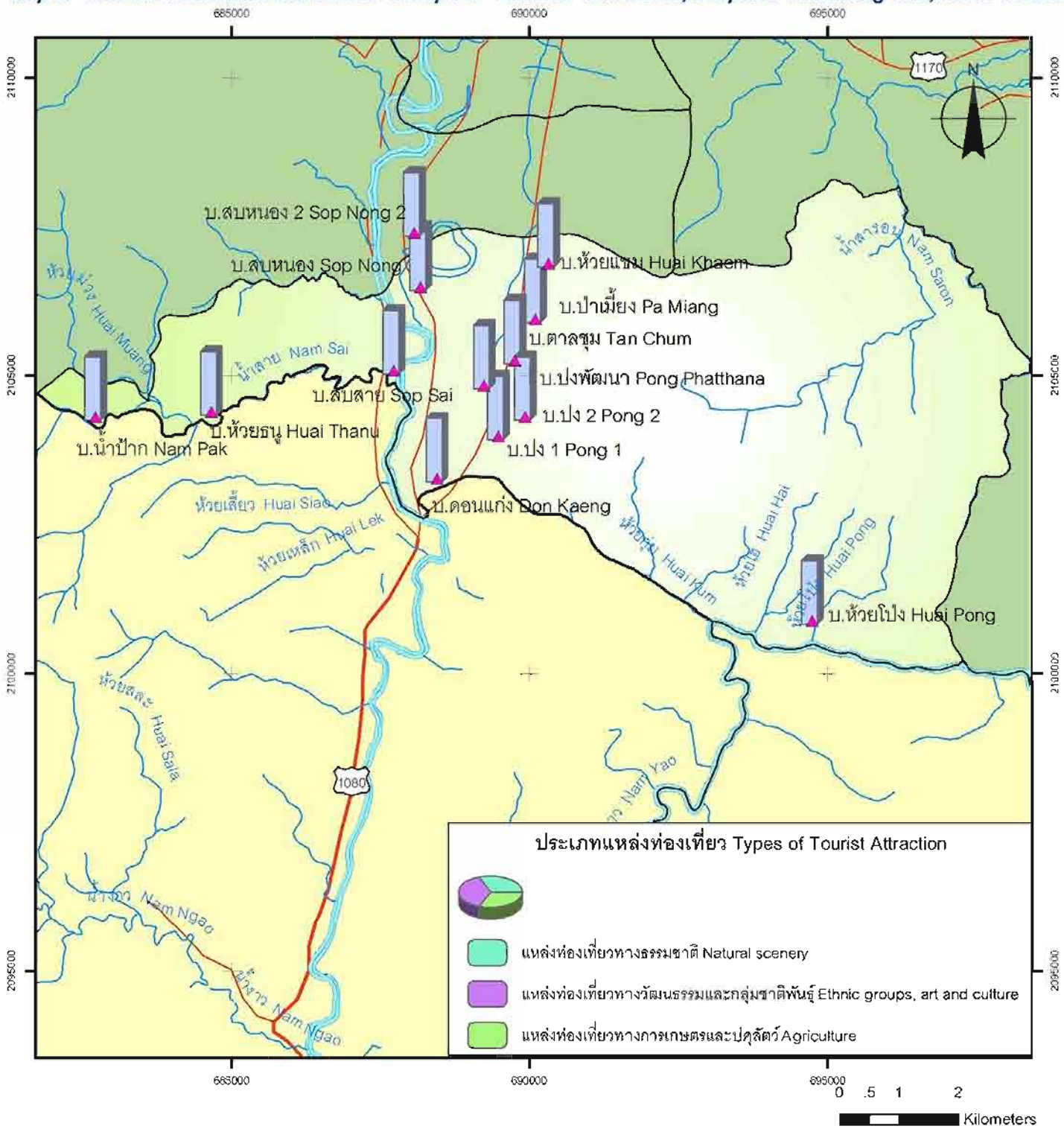

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลตาลชุม Tambon Tan Chum
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลท่าวังผา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Tha Wang Pha, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

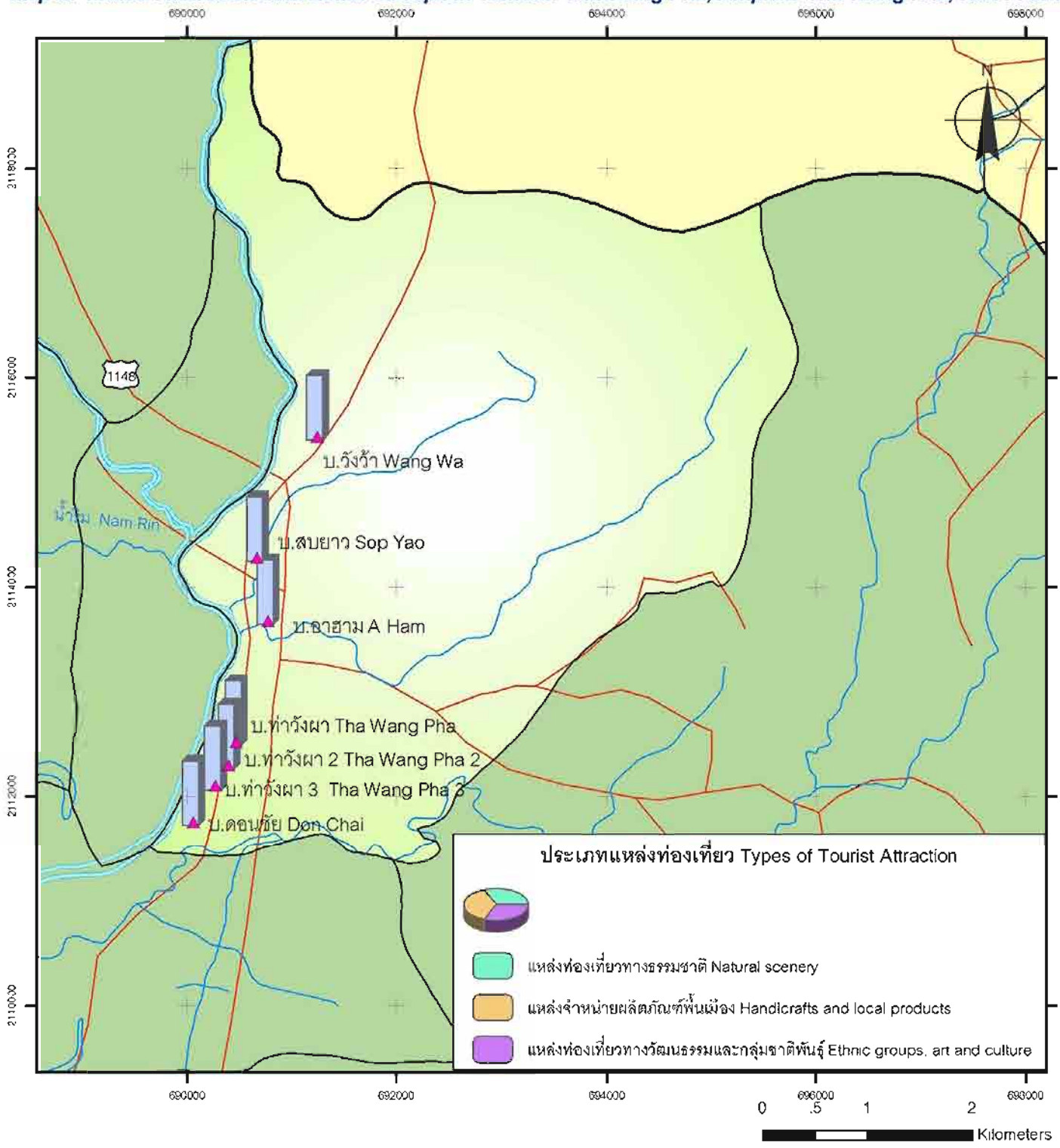

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลท่าวังผา Tambon Tha Wang Pha
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pa Kha, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

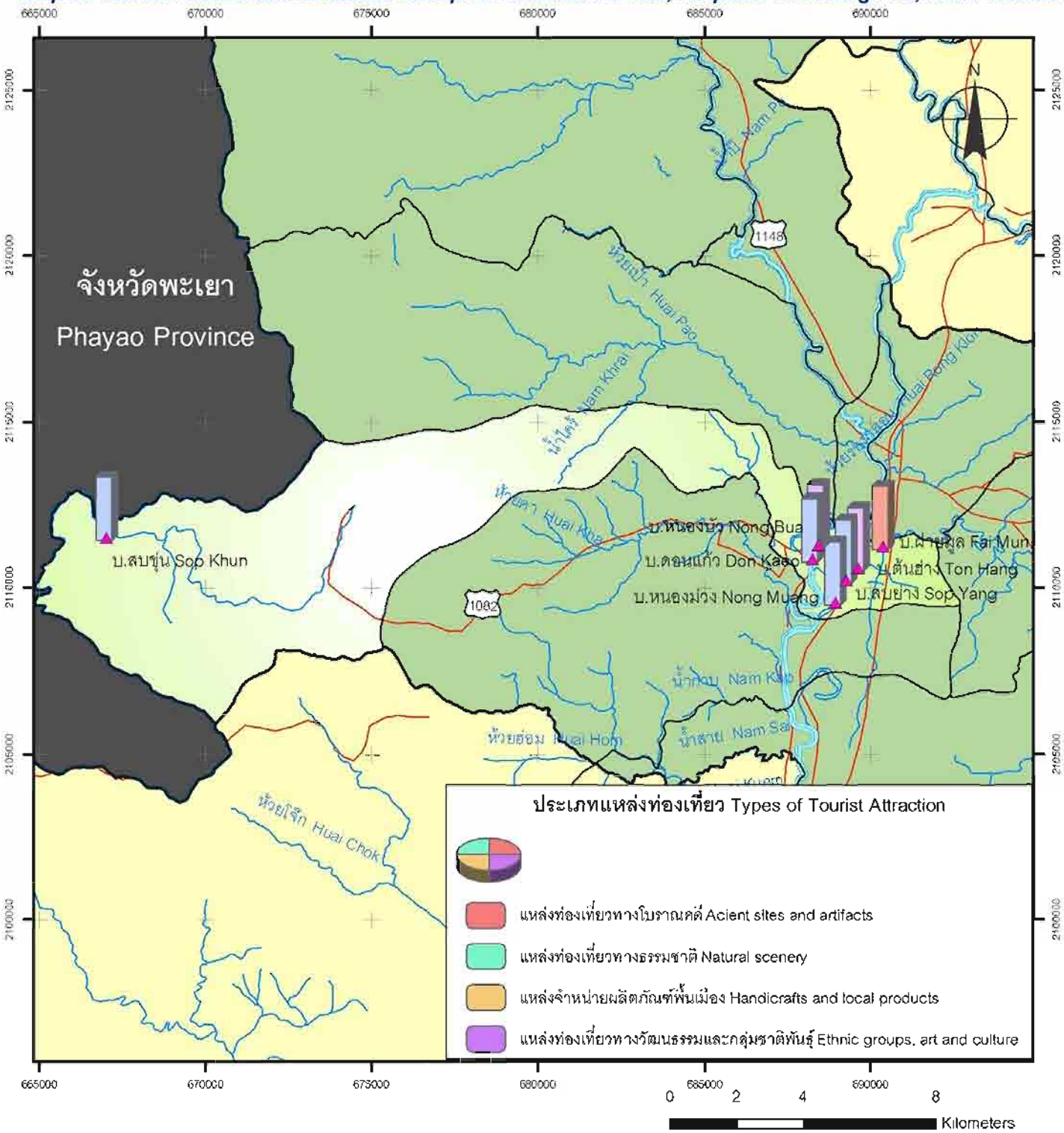

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลป่าคา Tambon Pa Kha
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- พวน Phuan

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pha To, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

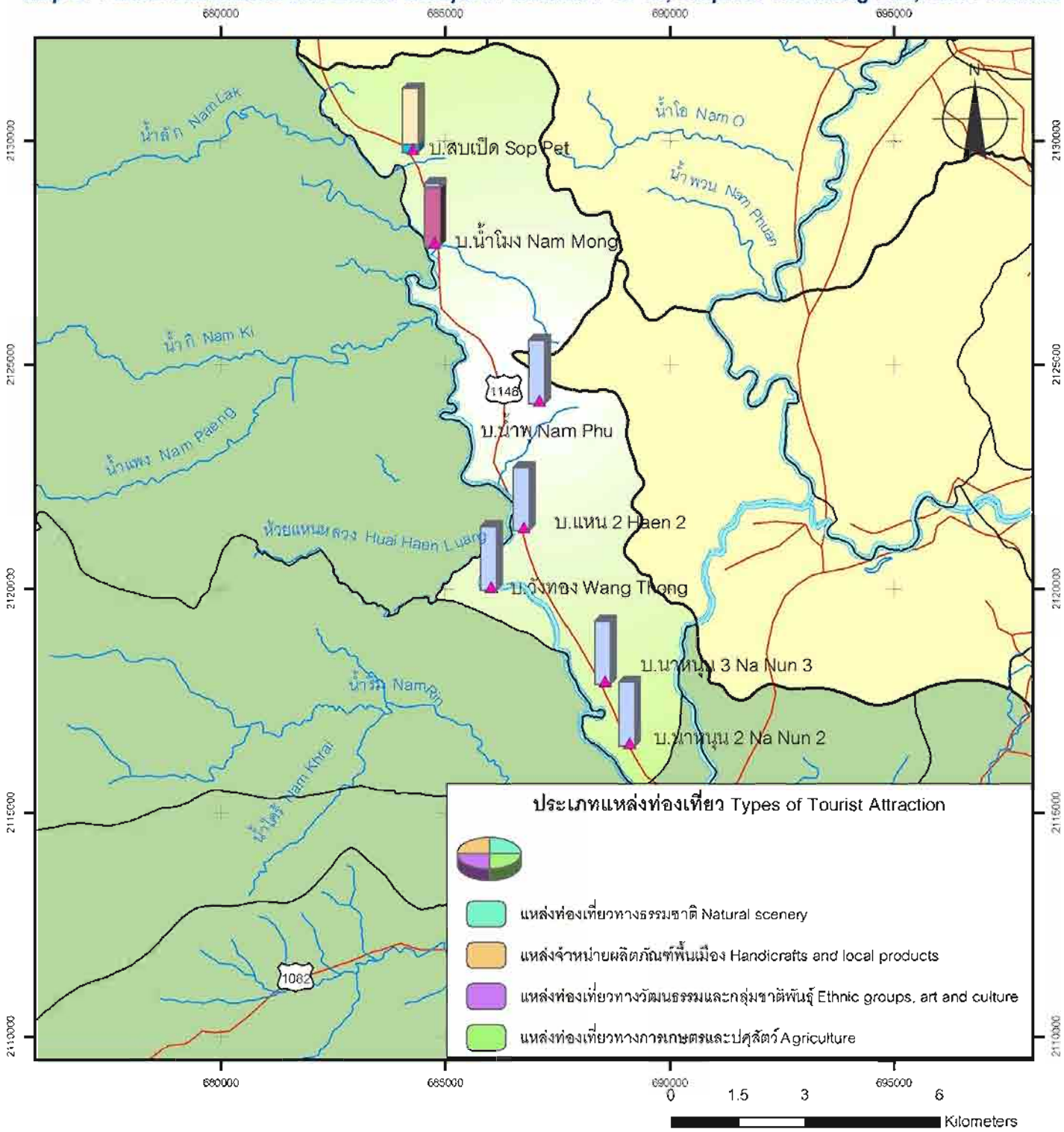

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลผาตอ Tambon Pha To
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- ขมุ Khmu'
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pha Thong, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

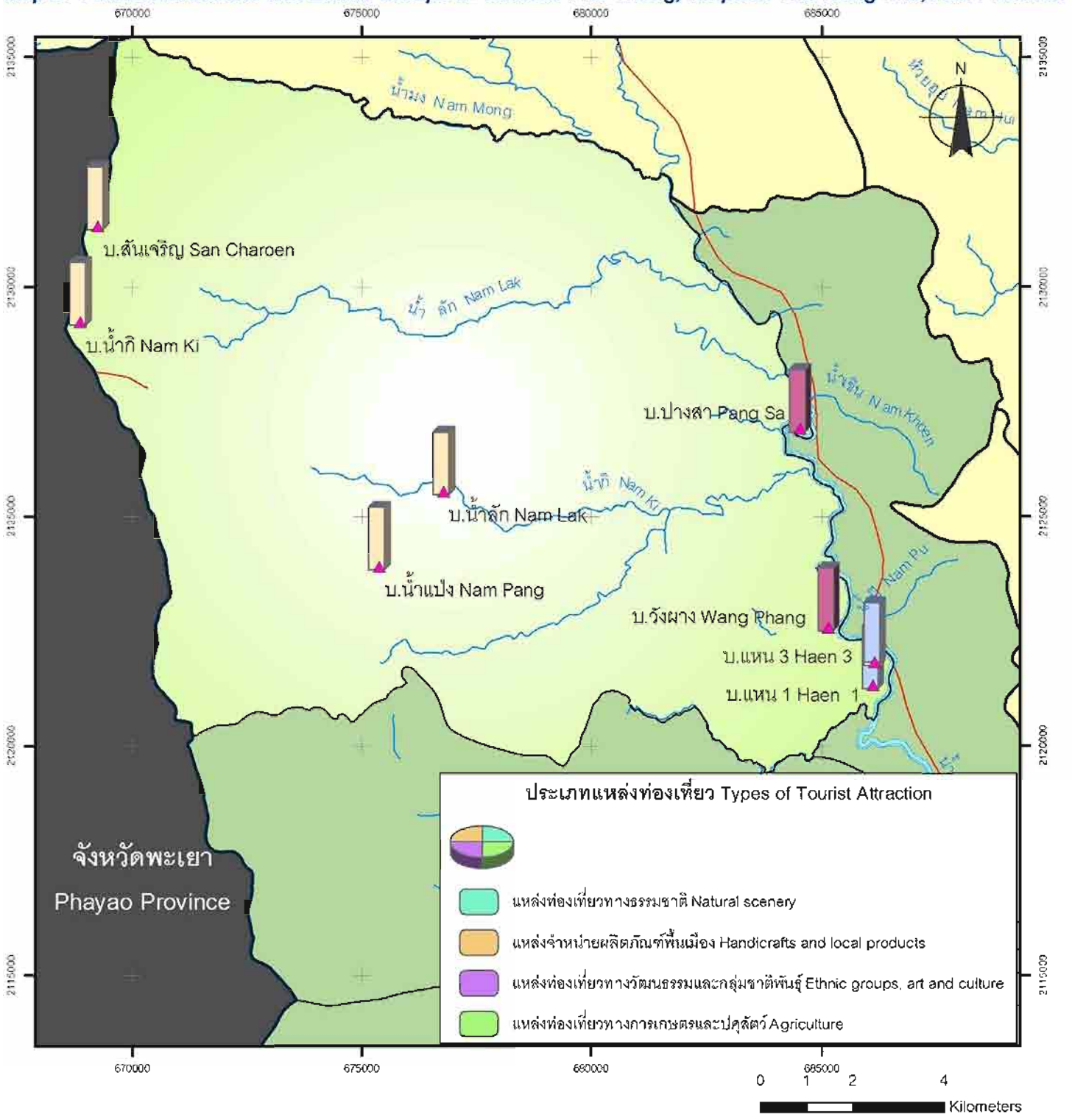

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลผาทอง Tambon Pha Thong
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- ขมุ Khmu'

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลยม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Yom, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

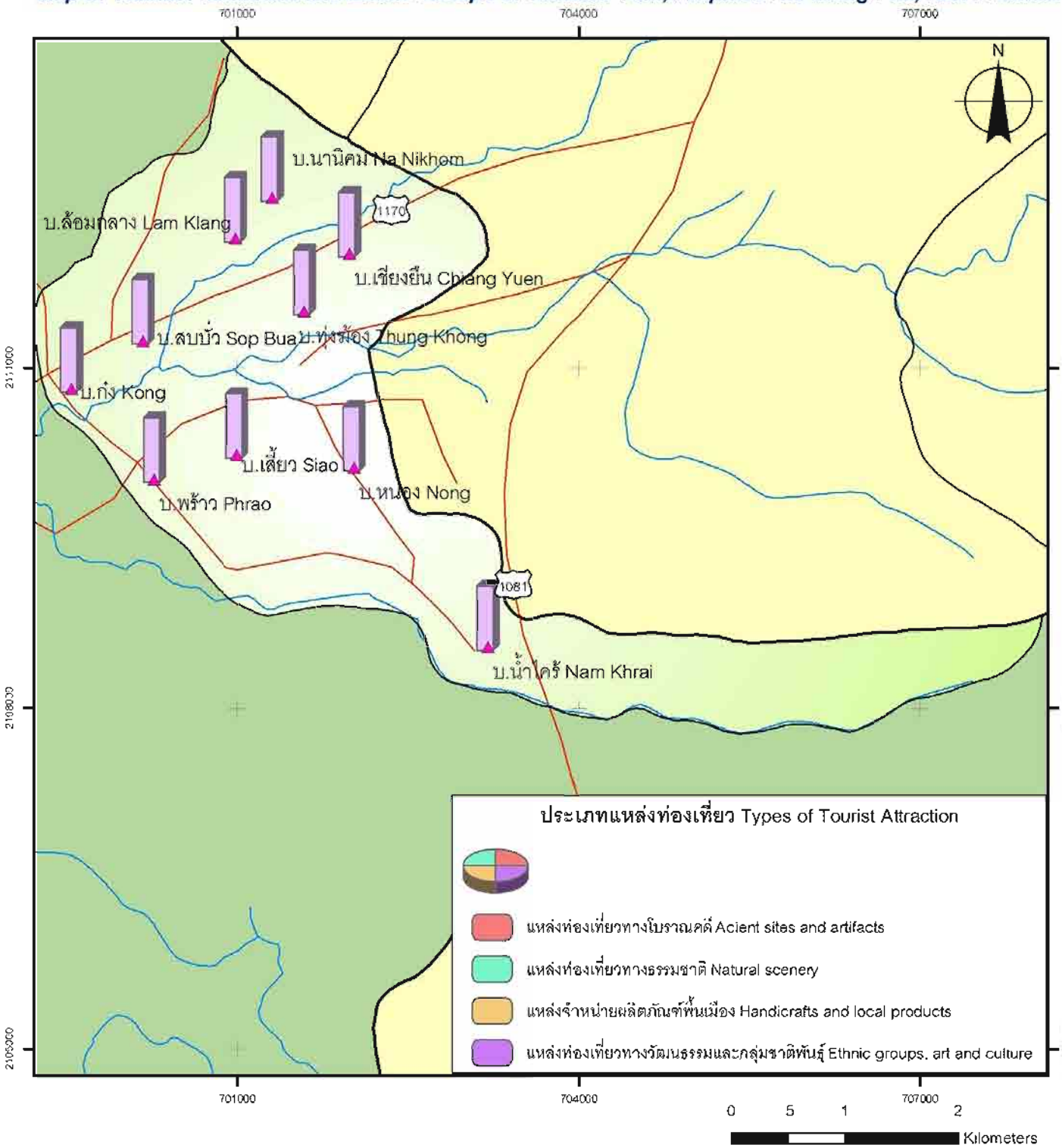

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลยมTambon Yom
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลริม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Rim, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

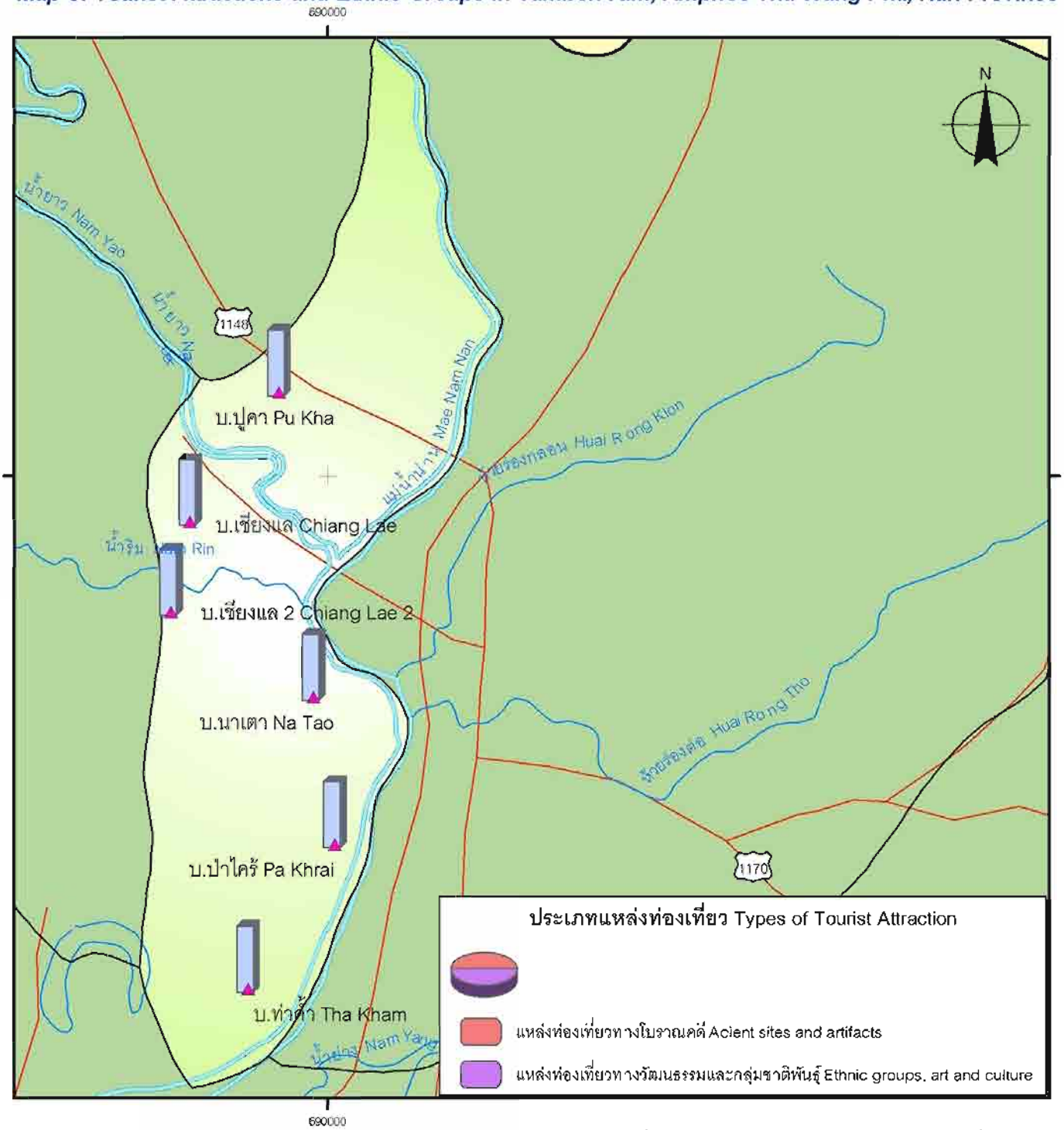

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลริม Tambon Rim
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Si Phum, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

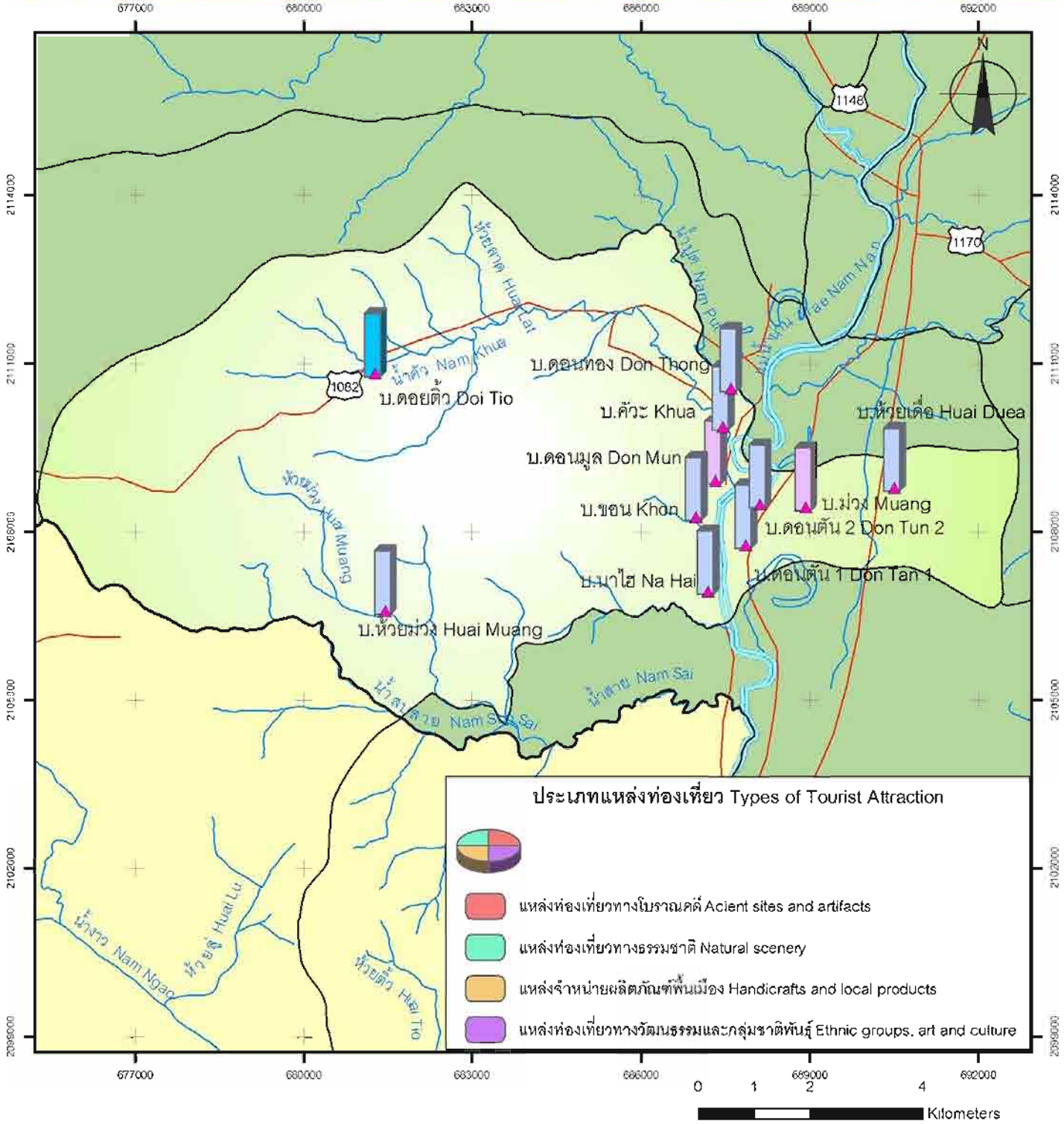

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว Types of Tourist Attraction

- แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี Acient sites and artifacts
- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ Natural scenery
- แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง Handicrafts and local products
- แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic groups, art and culture

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลศรีภูมิ Tambon Si Phum
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- มัง (แม้ว) Hmong (Maeo)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Saen Thong, Amphoe Tha Wang Pha, Nan Province

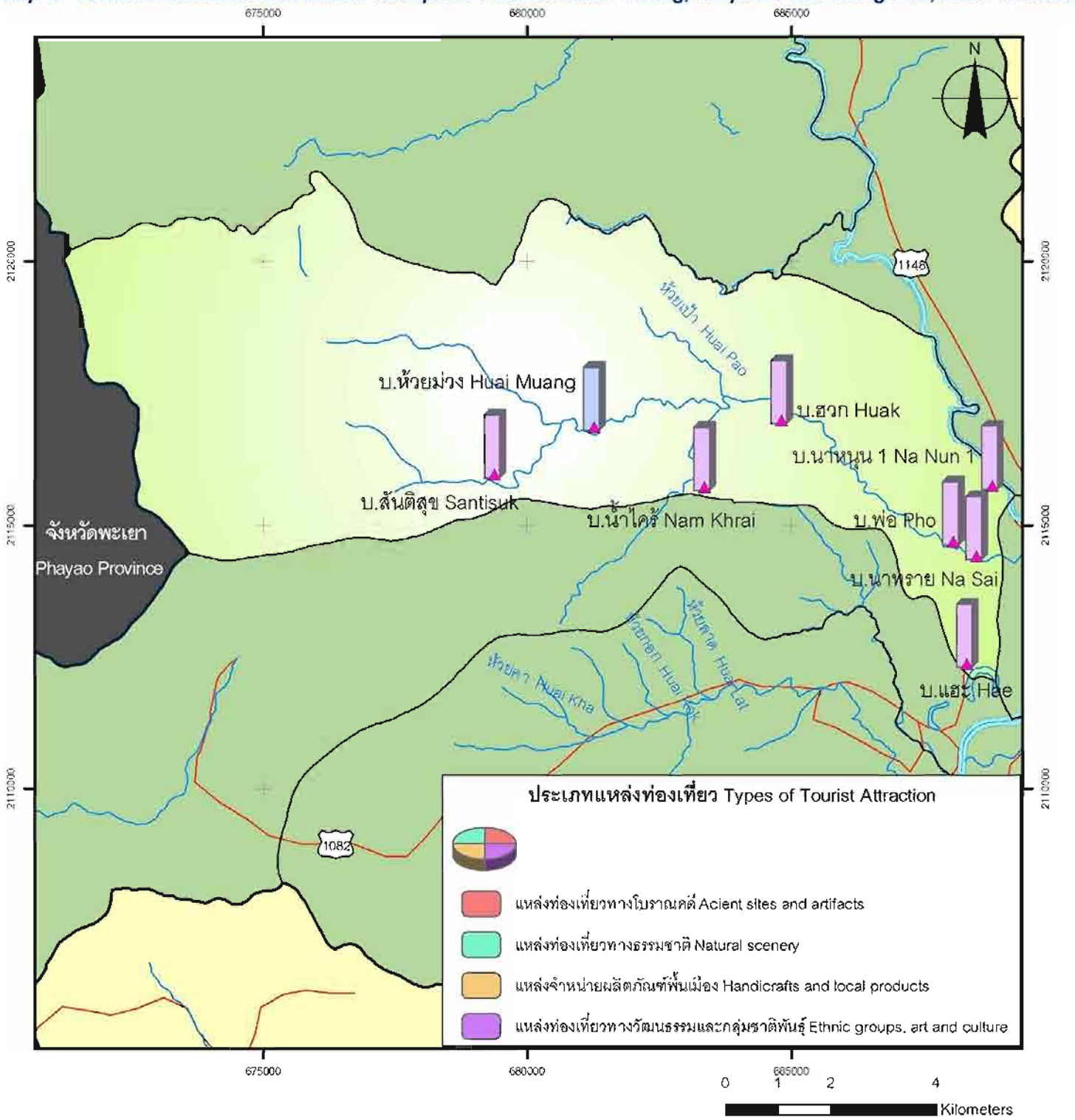

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแสนทอง Tambon Saen Thong
- อำเภอท่าวังผา Amphoe Tha Wang Pha
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ngop, Amphoe Thung Chang, Nan Province

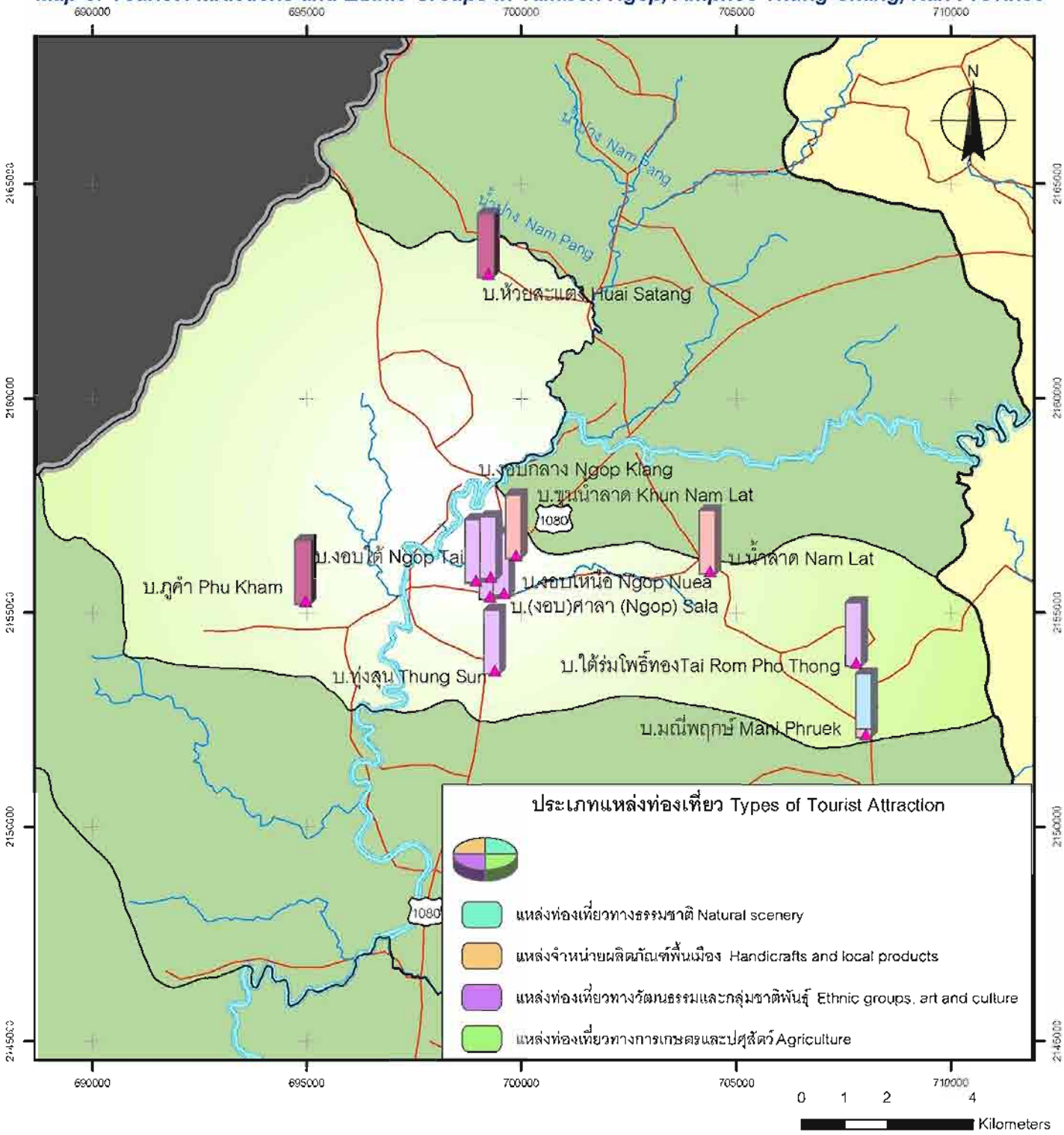

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลงอบ Tambon Ngop
- อำเภอทุ่งช้าง Amphoe Thung Chang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- ลื้อ Lue
- ลาว Lao
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Thung Chang, Amphoe Thung Chang, Nan Province

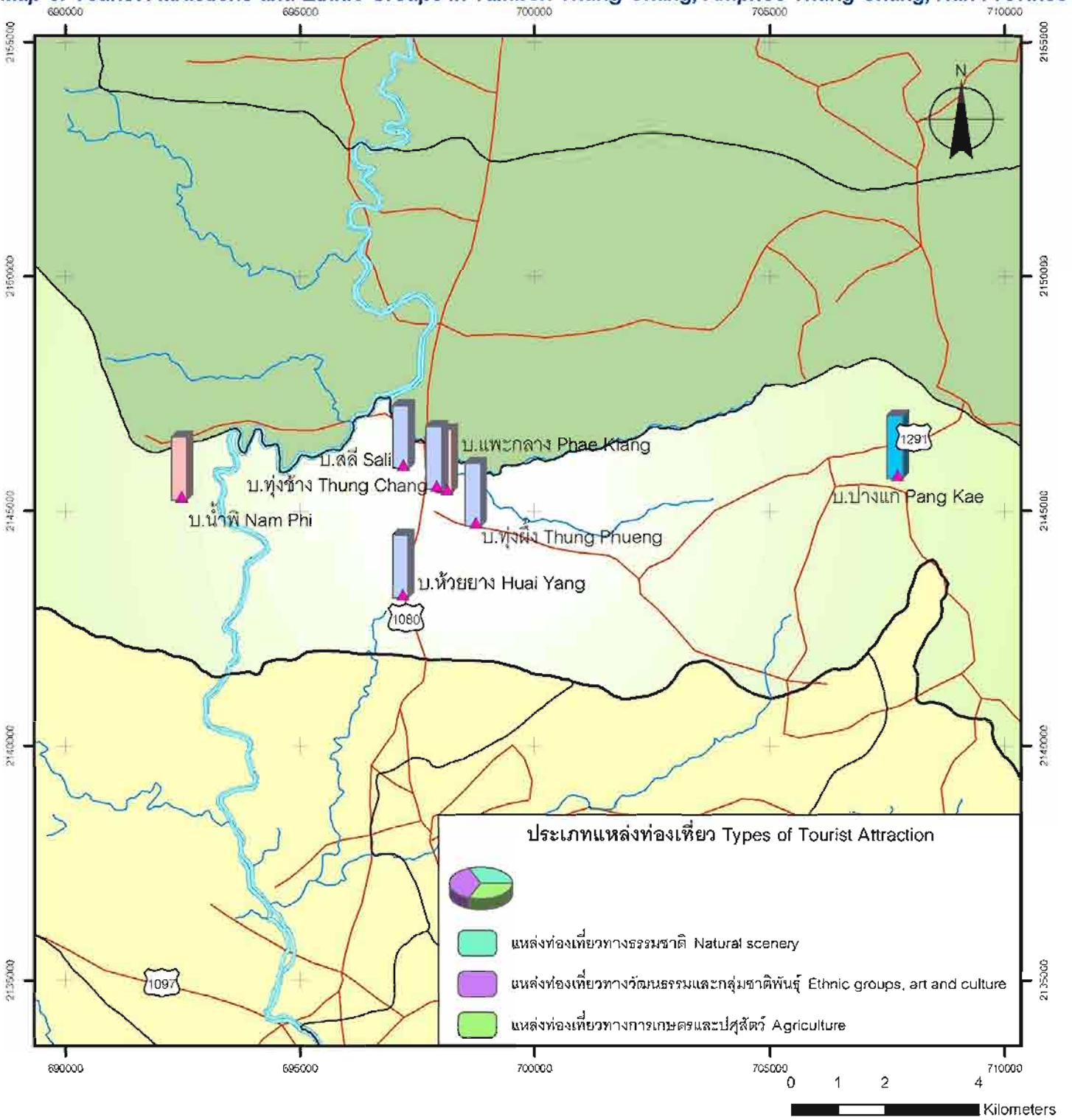

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลทุ่งช้าง Tambon Thung Chang
- อำเภอทุ่งช้าง Amphoe Thung Chang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pon, Amphoe Thung Chang, Nan Province

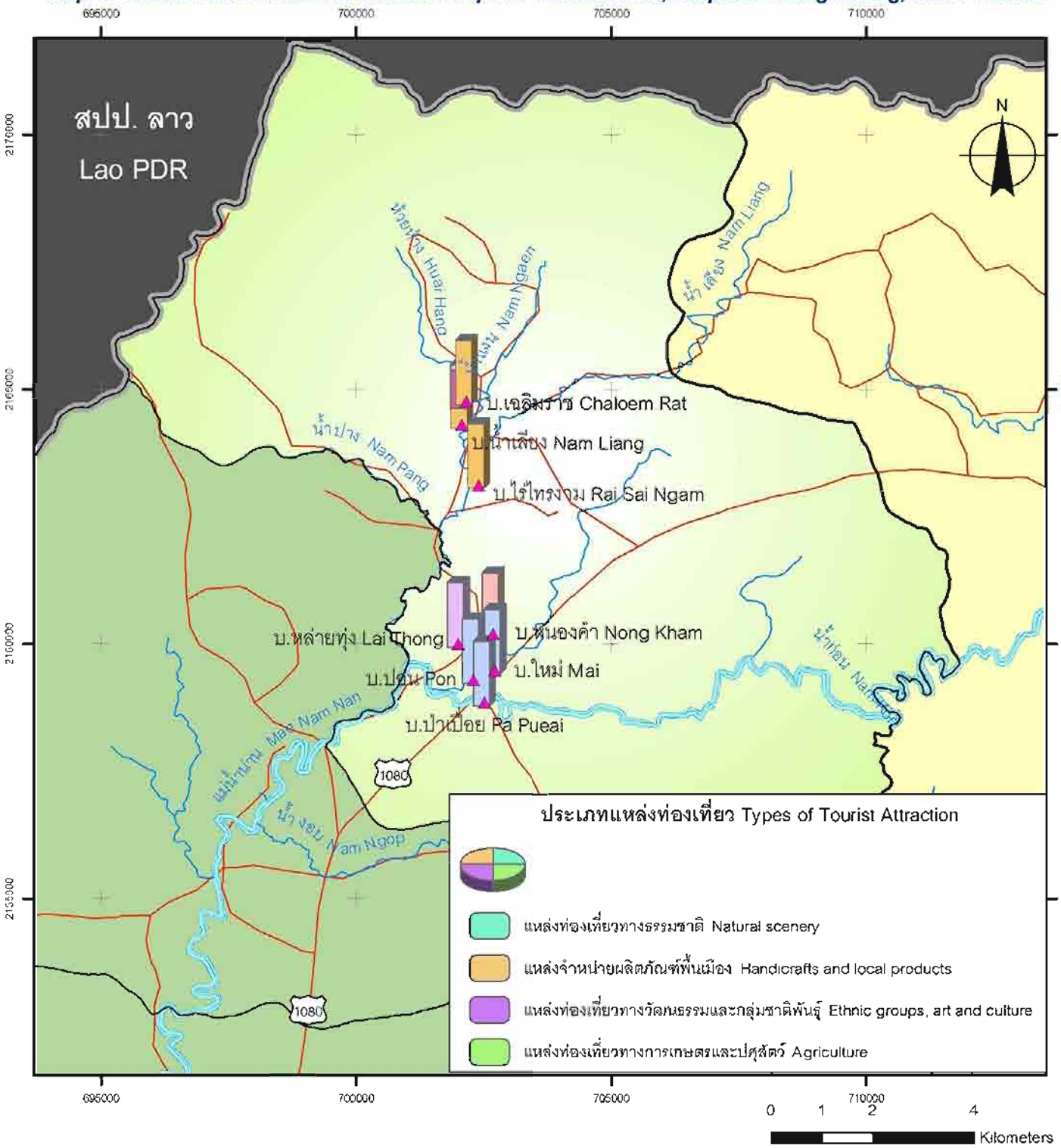

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลปอน Tambon Pon
- อำเภอทุ่งช้าง Amphoe Thung Chang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)
- เหาะ Haw '

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลและ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Lae, Amphoe Thung Chang, Nan Province

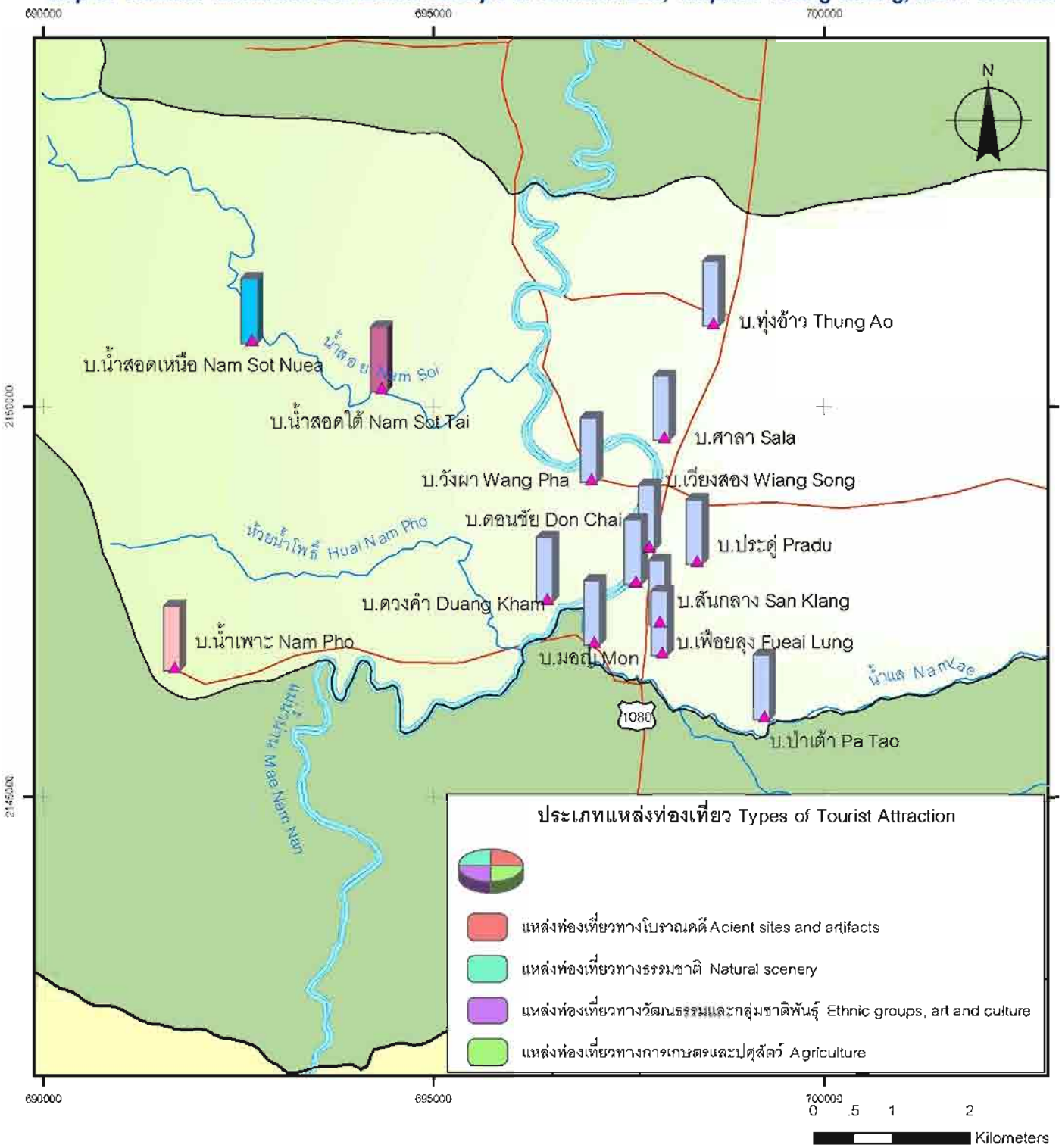

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลและ Tambon Lae
- อำเภอทุ่งช้าง Amphoe Thung Chang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chiang Khong, Amphoe Na Noi, Nan Province

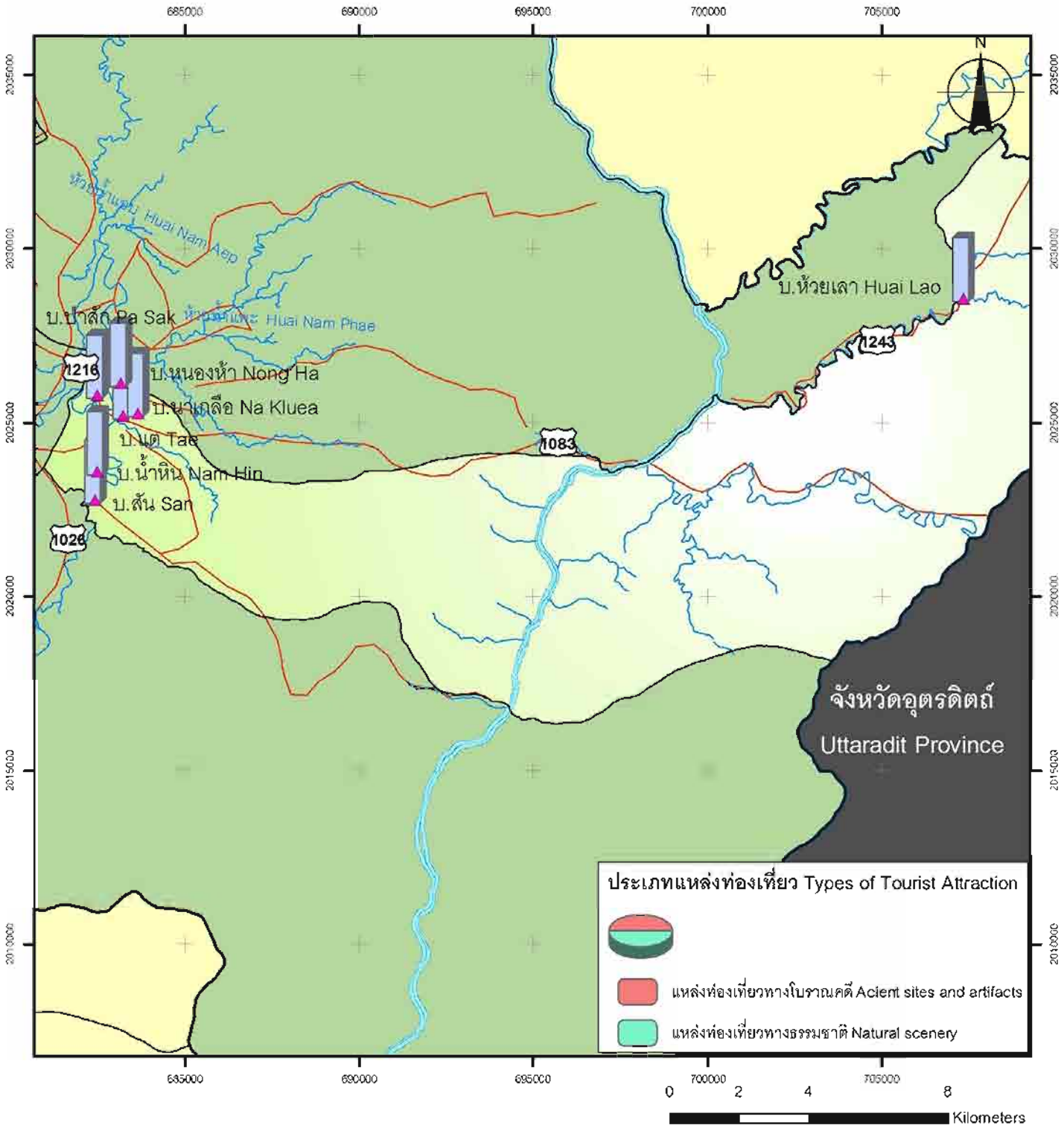

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเชียงของ Tambon Chiang Khong
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Noi, Amphoe Na Noi, Nan Province

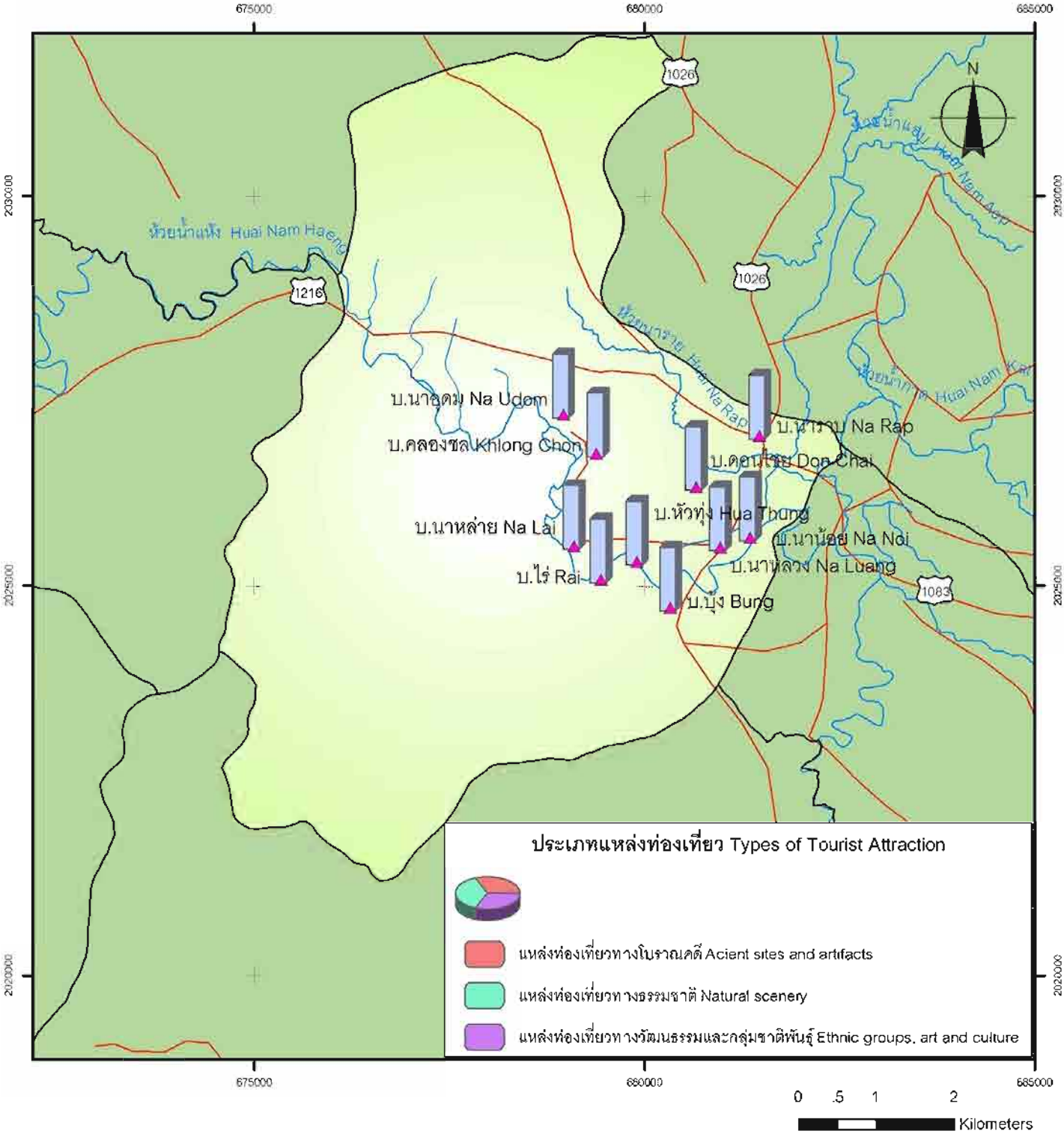

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาน้อย Tambon Na Noi
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำตก อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Tok, Amphoe Na Noi, Nan Province

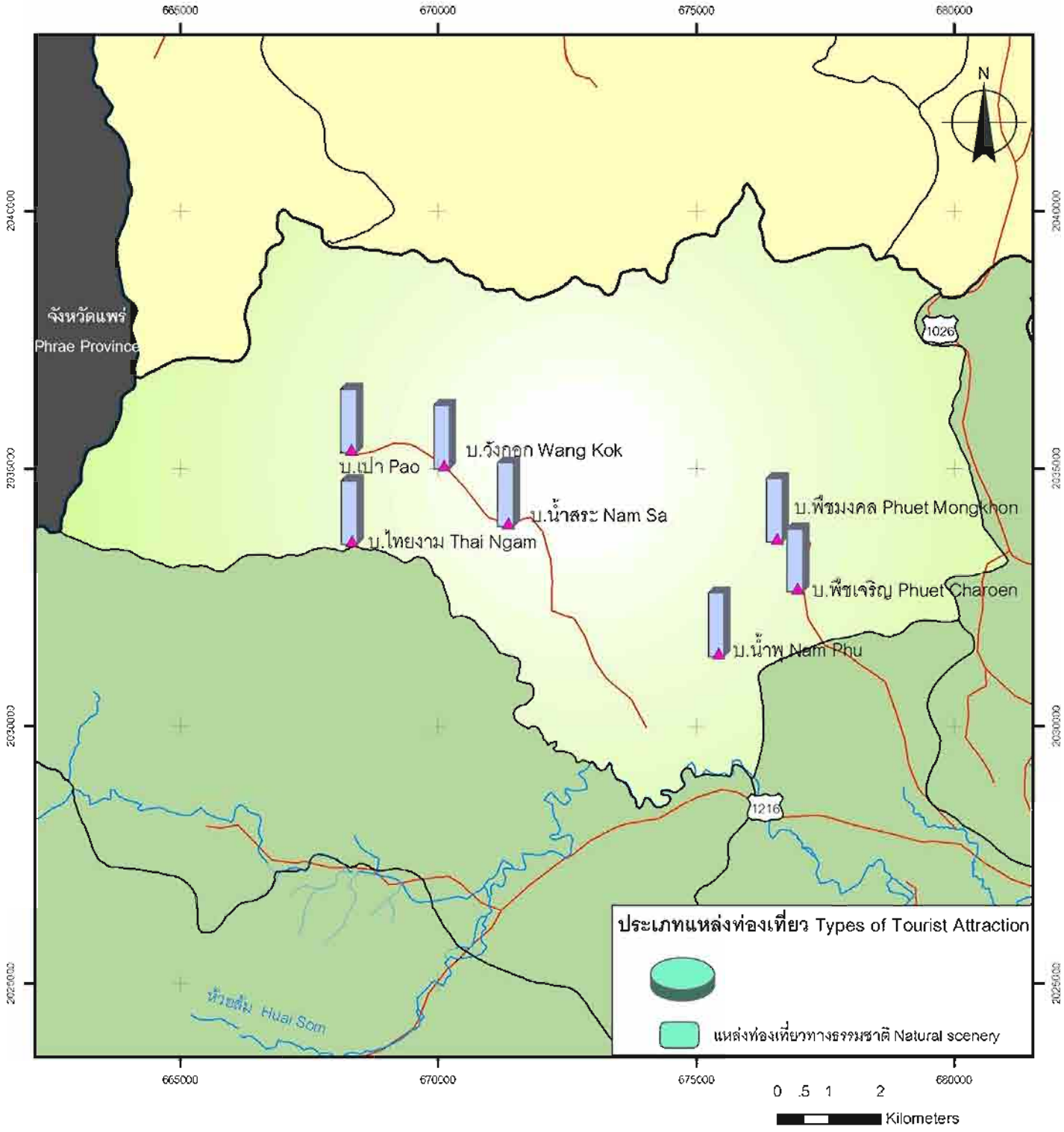

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำตก Tambon Nam Tok
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Bua Yai, Amphoe Na Noi, Nan Province

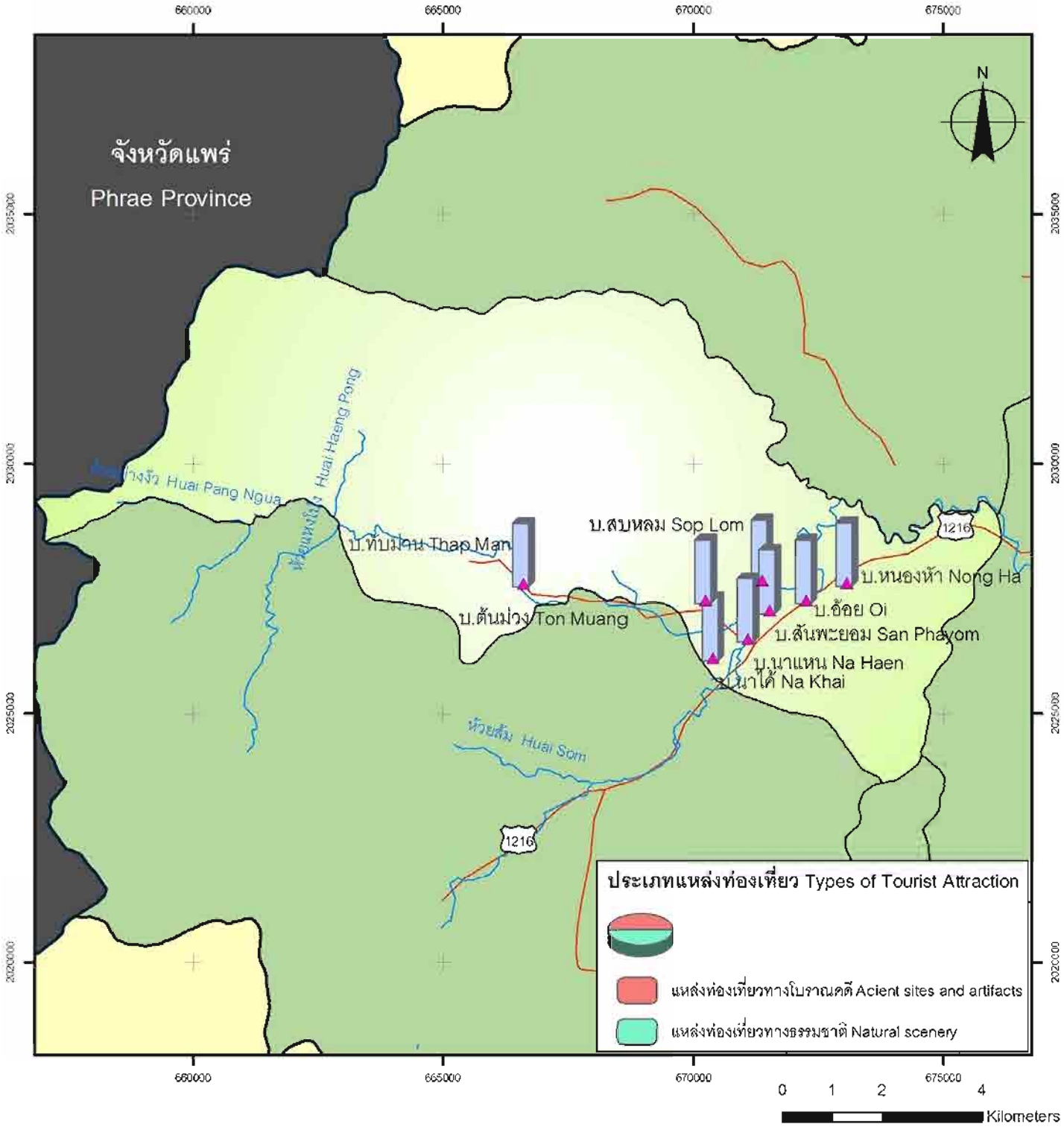

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบัวใหญ่ Tambon Bua Yai
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลศรีษะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sisa Ket, Amphoe Na Noi, Nan Province

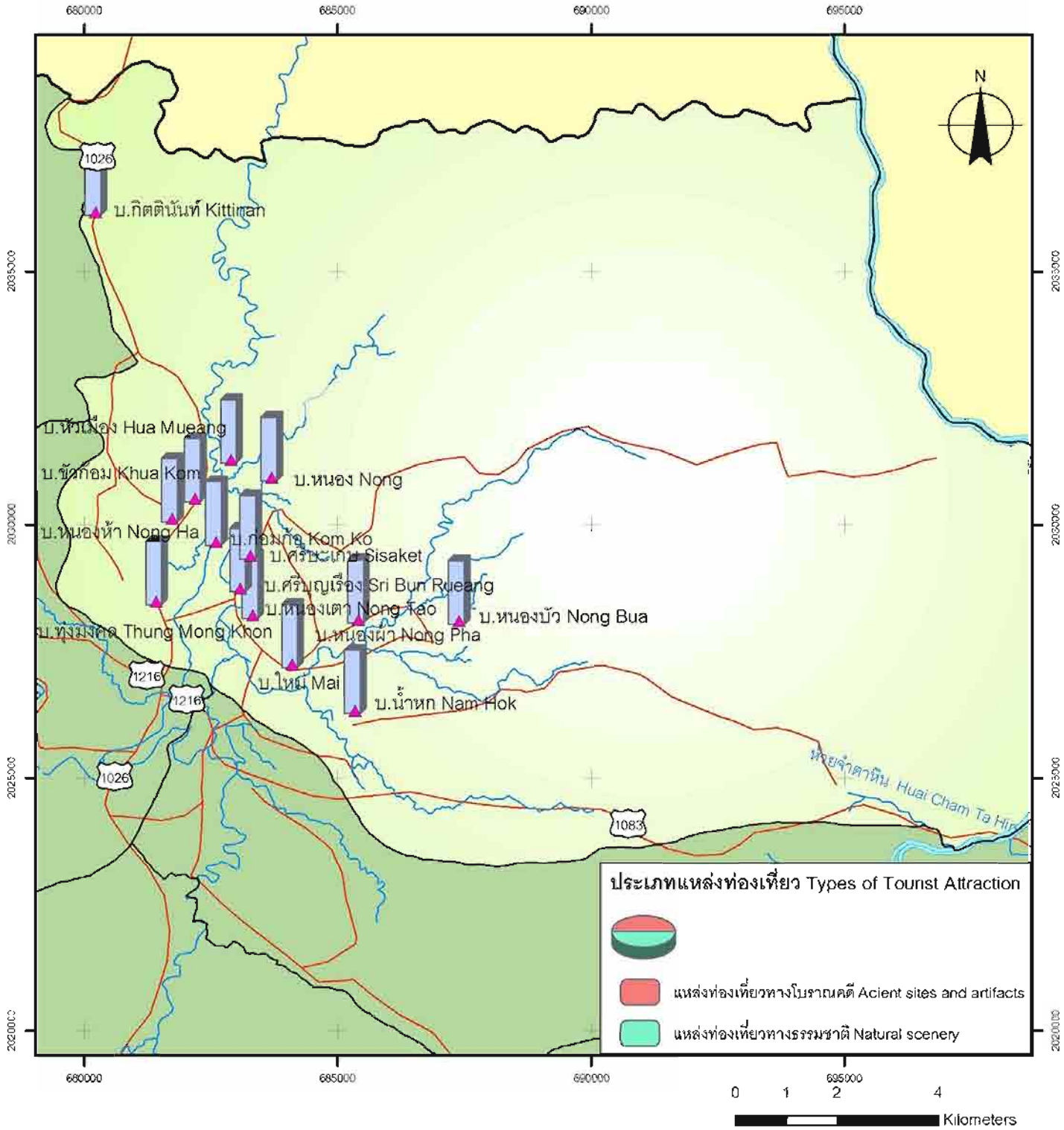

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลศรีษะเกษ Tambon Sisa Ket
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sathan, Amphoe Na Noi, Nan Province

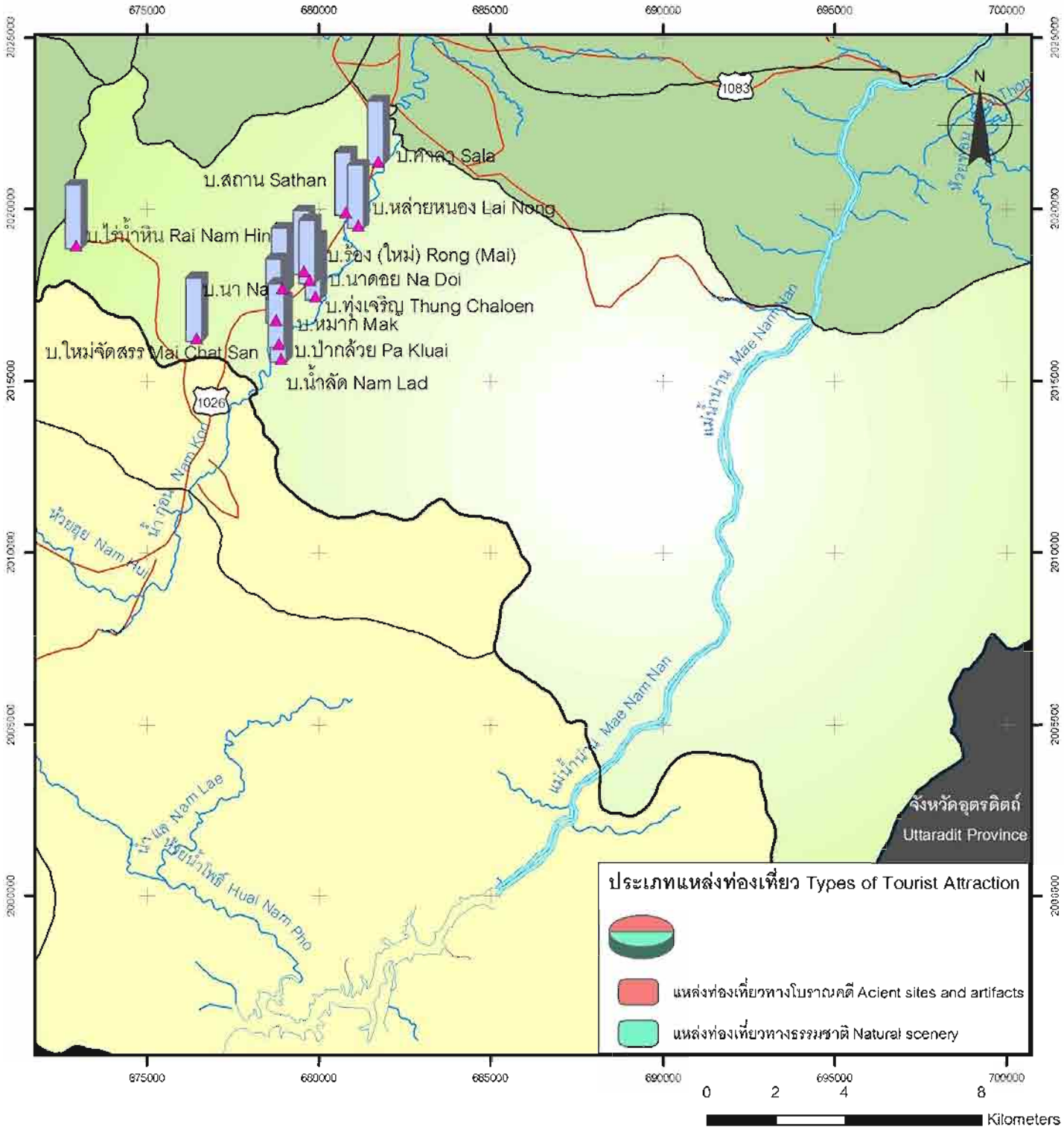

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสถาน Tambon Sathan
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Santha, Amphoe Na Noi, Nan Province

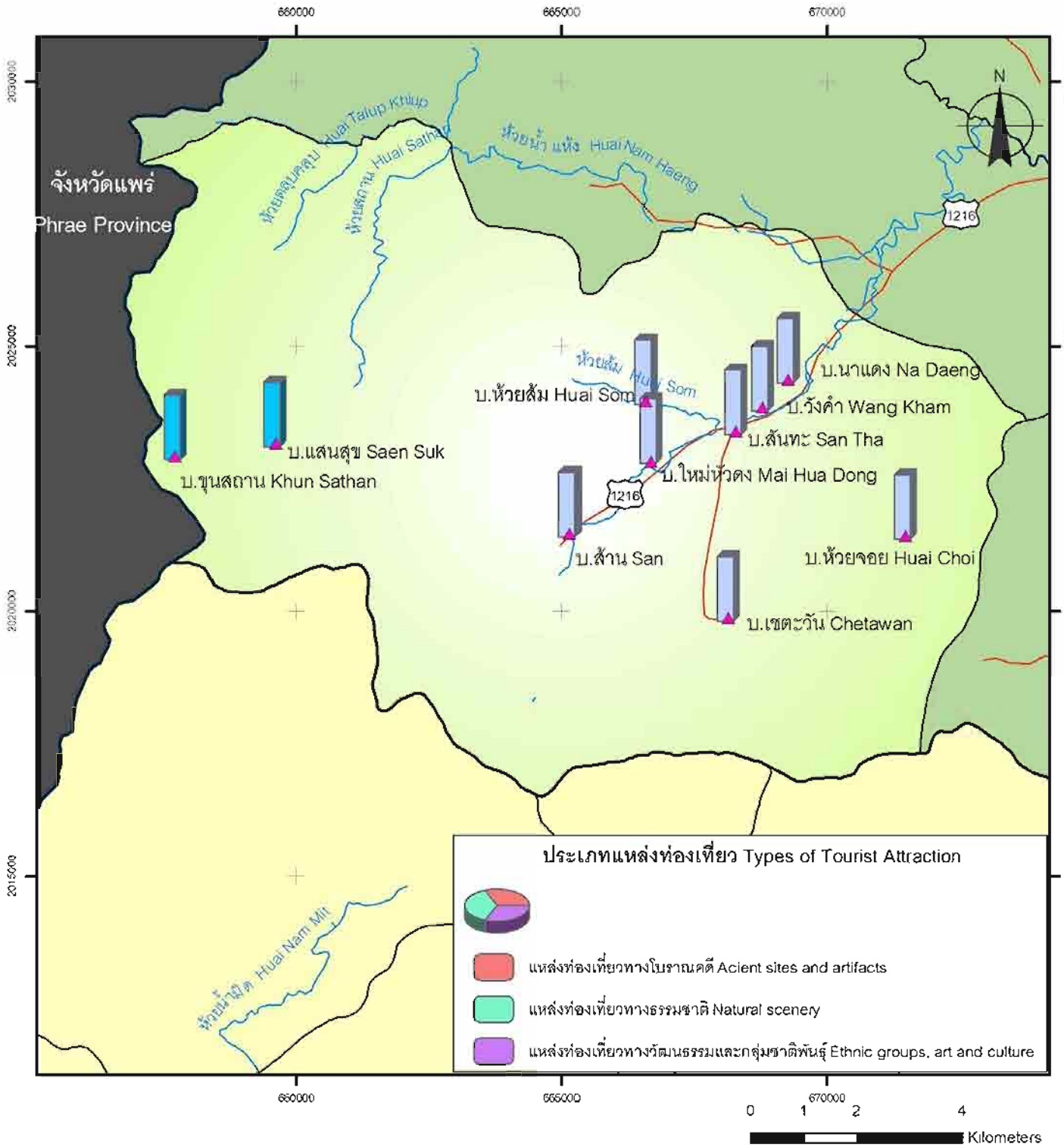

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสันทะ Tambon Santha
- อำเภอนาน้อย Amphoe Na Noi
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Tha Nung, Amphoe Na Muean, Nan Province

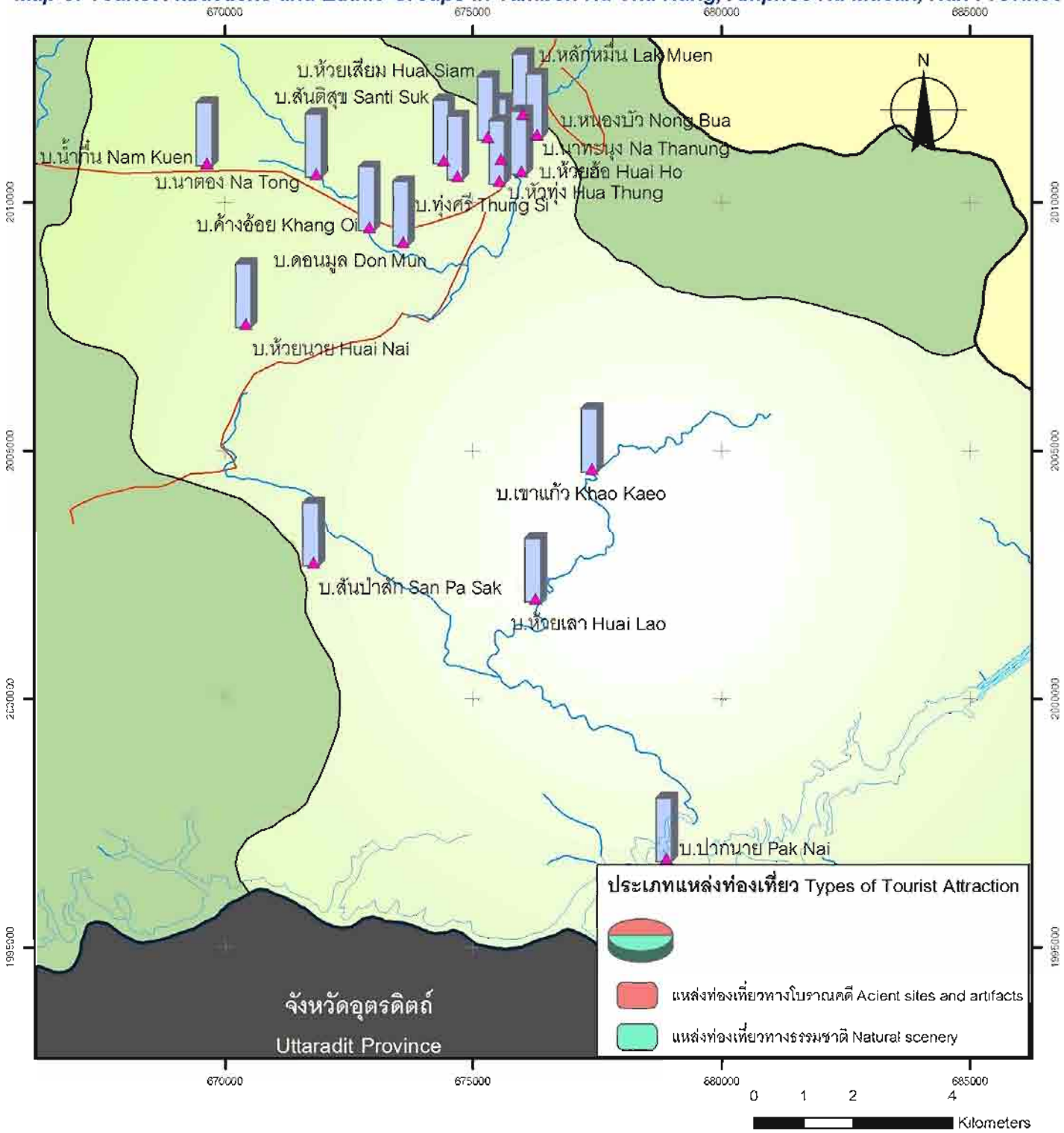

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาทะนุง Tambon Na Tha Nung
- อำเภอนาหมื่น Amphoe Na Muean
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Bo Kaeo, Amphoe Na Muean, Nan Province

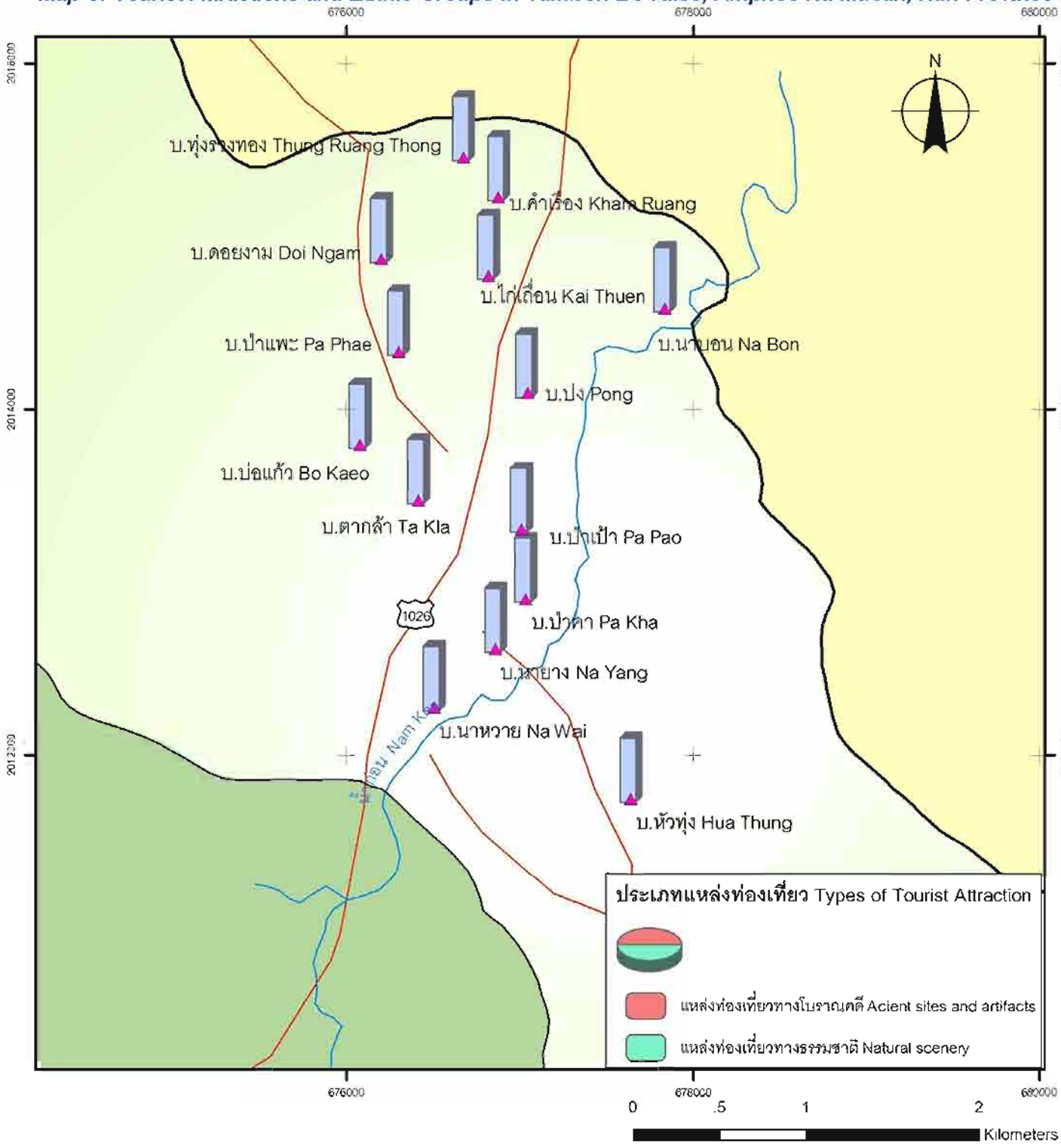

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ่อแก้วTambon Bo Kaeo
- อำเภอนาหมื่น Amphoe Na Muean
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลปิงหลวง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ping Luang, Amphoe Na Muean, Nan Province

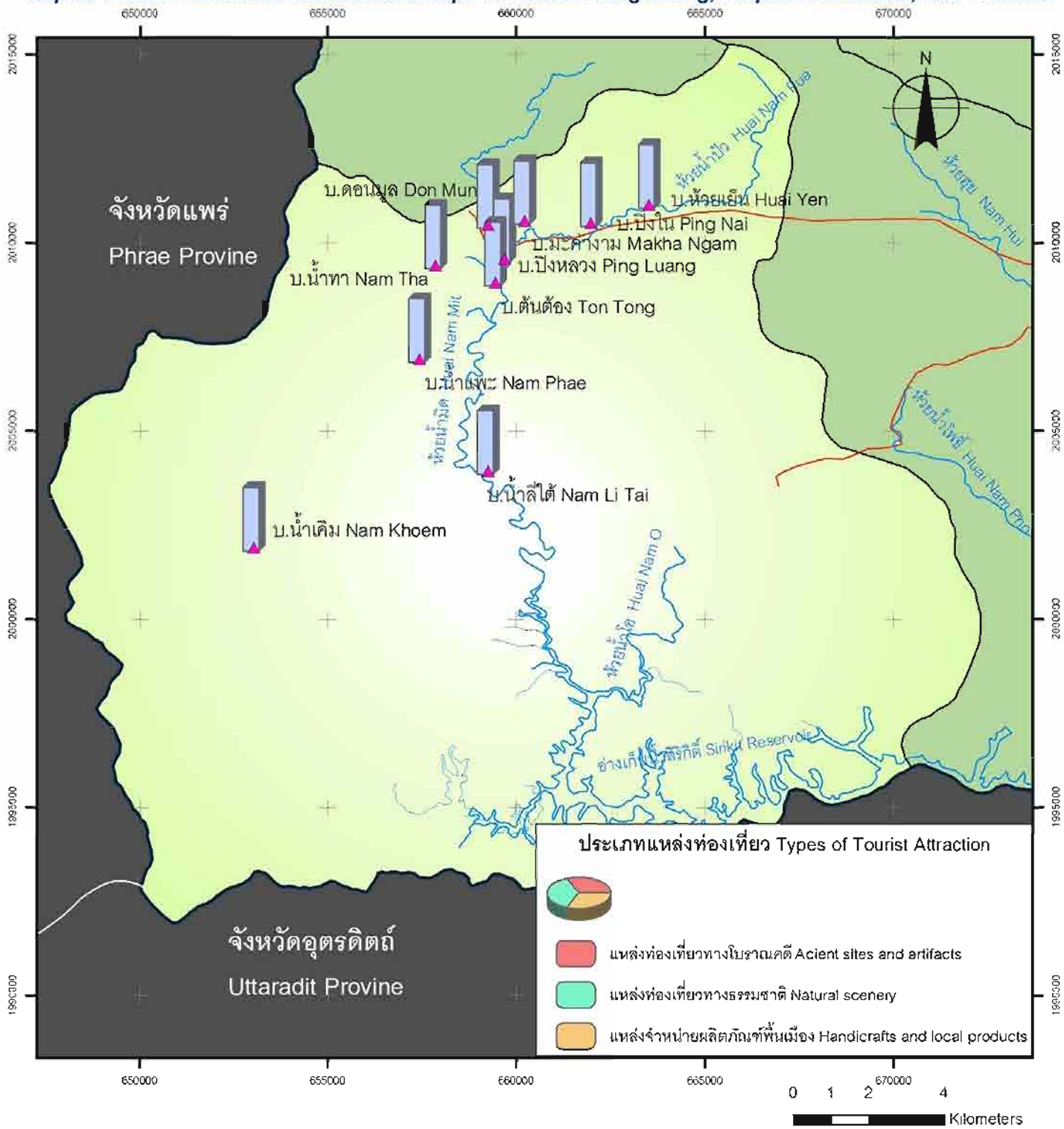

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลปิงหลวง Tambon Ping Luang
- อำเภอนาหมื่น Amphoe Na Muean
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mueang Li, Amphoe Na Muean, Nan Province

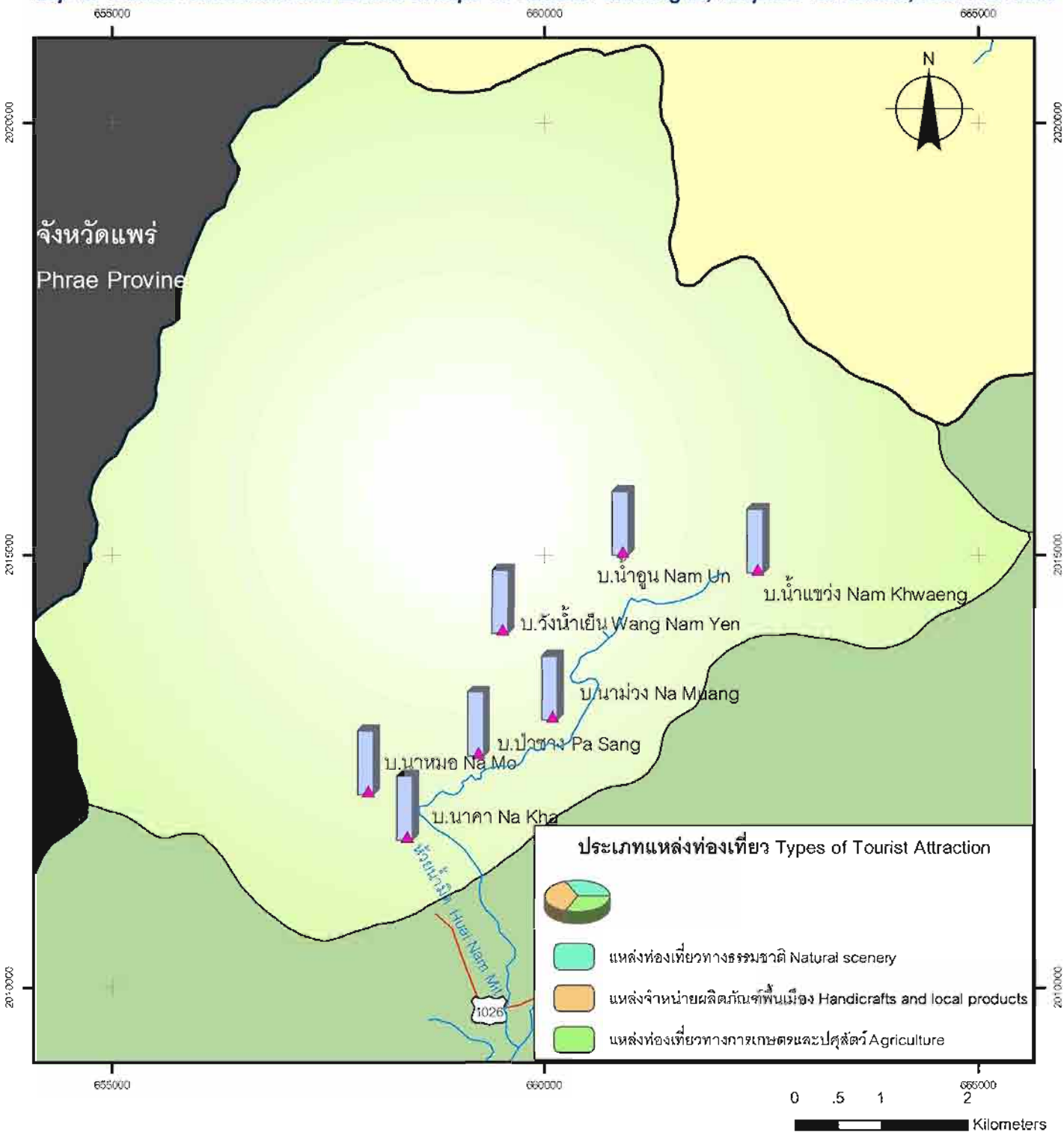

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเมืองลี Tambon Mueang Li
- อำเภอนาหมื่น Amphoe Na Muean
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Dong Phaya , Amphoe Bo Kluea, Nan Province

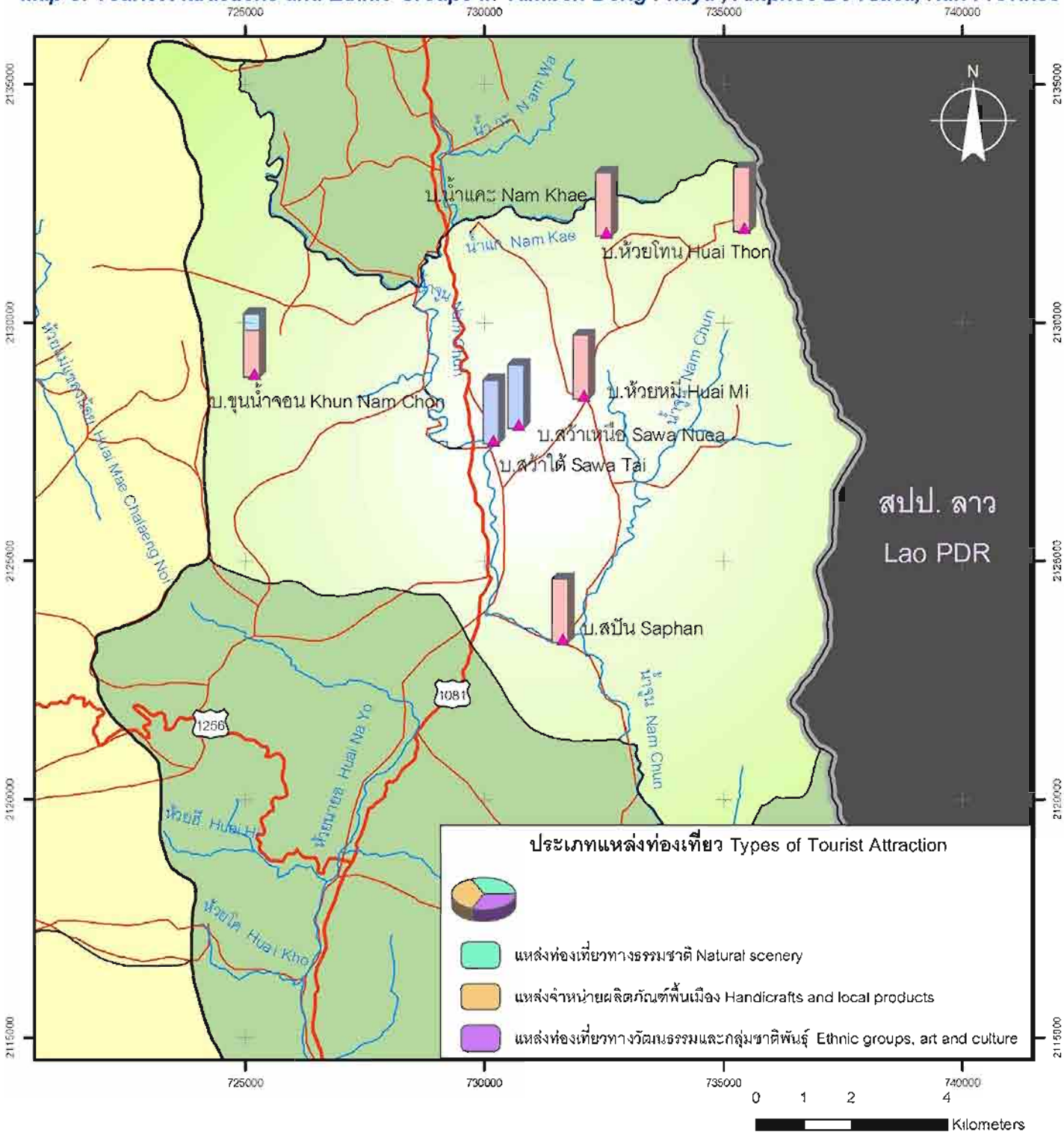

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลดงพญา Tambon Dong Phaya
- อำเภอบ่อเกลือ Amphoe Bo Kluea
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Bo Kluea Tai, Amphoe Bo Kluea, Nan Province

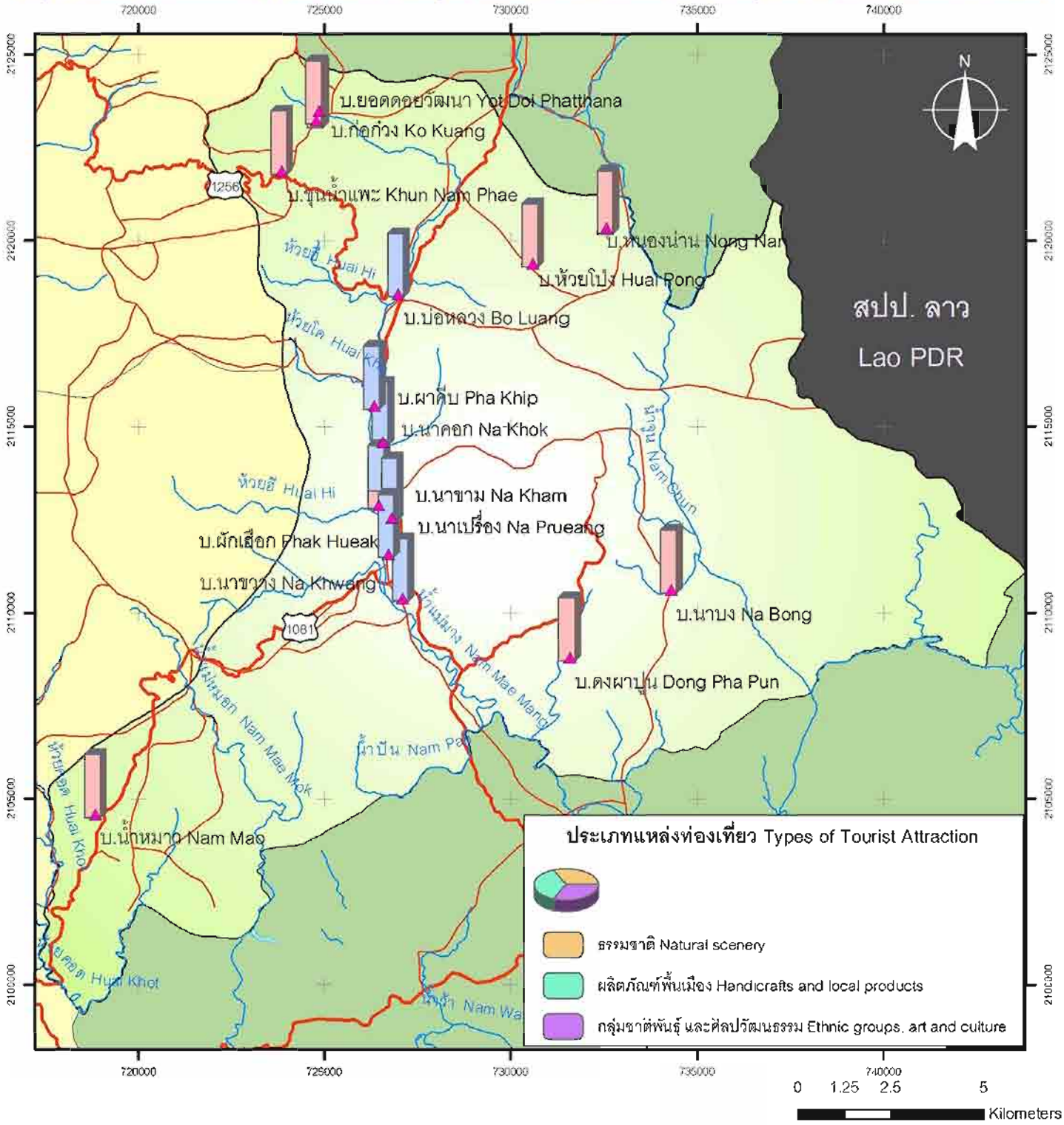

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ่อเกลือใต้ Tambon Bo Kluea Tai
- อำเภอบ่อเกลือ Amphoe Bo Kluea
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Bo Kluea Nuea, Amphoe Bo Kluea, Nan Province

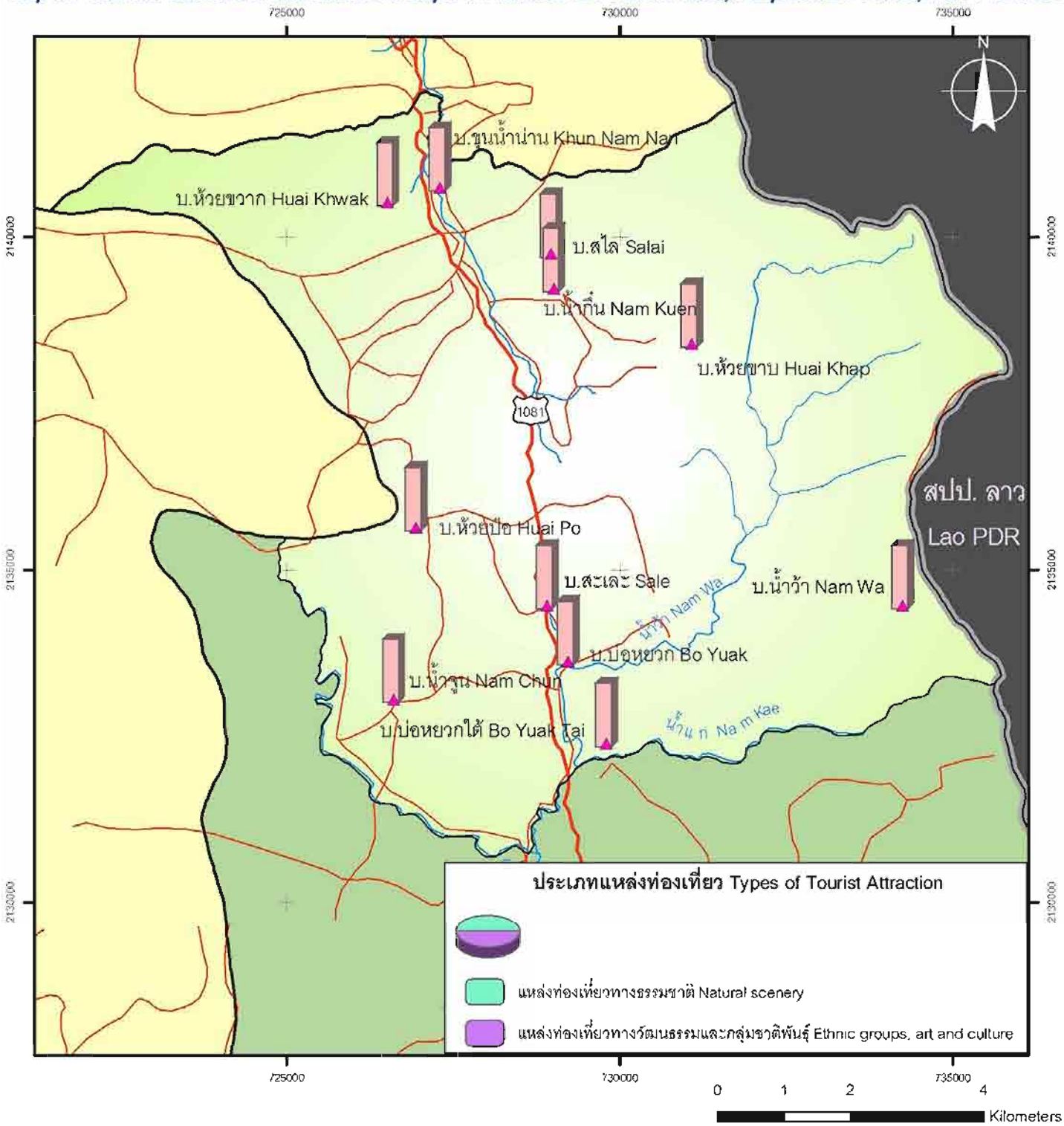

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ่อเกลือเหนือ Tambon Bo Kluea Nuea
- อำเภอบ่อเกลือ Amphoe Bo Kluea
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phu Fa, Amphoe Bo Kluea, Nan Province

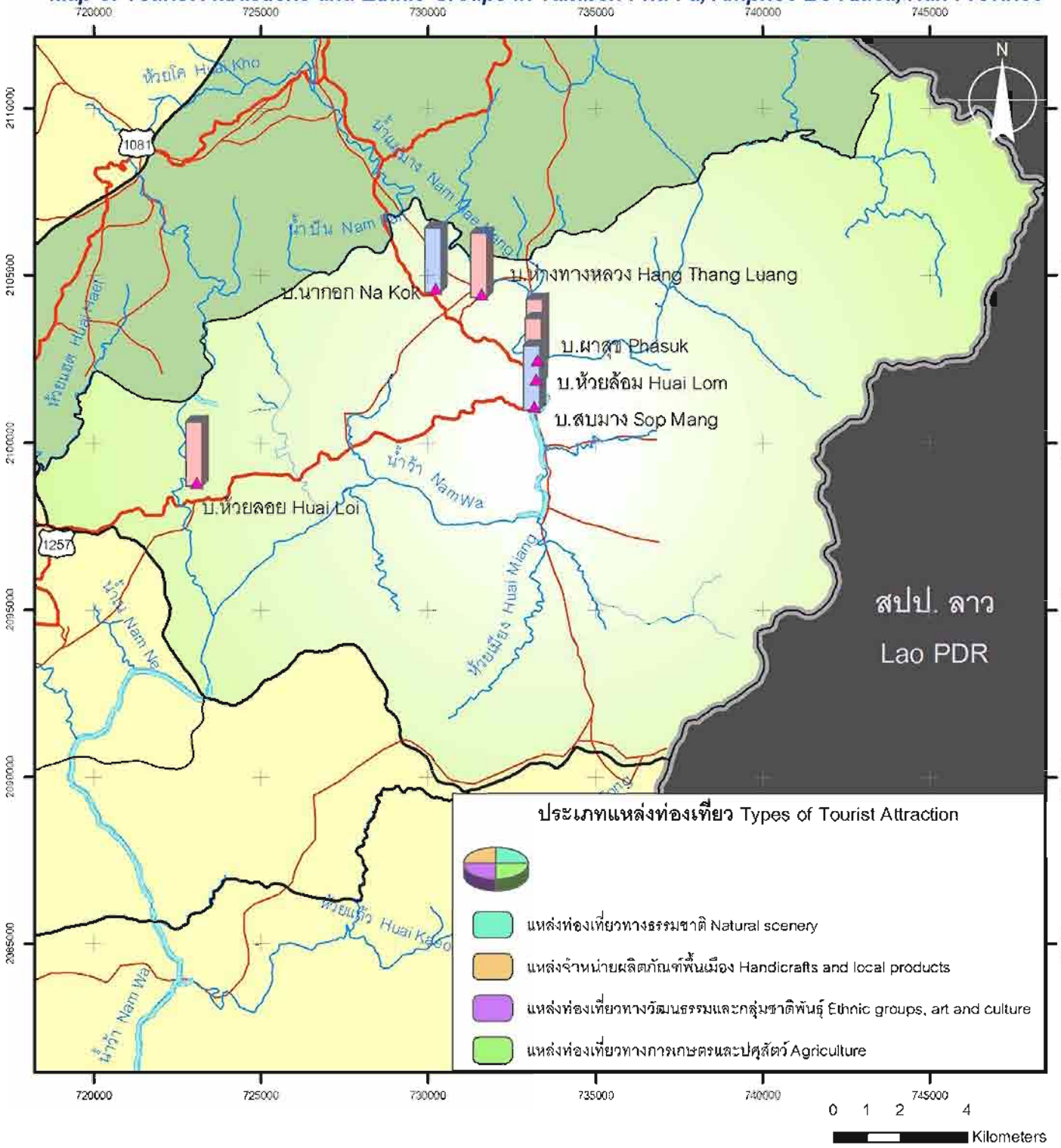

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลภูฟ้า Tambon Phu Fa
- อำเภอบ่อเกลือ Amphoe Bo Kluea
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ้านพี้ อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ban Phi, Amphoe Ban Luang, Nan Province

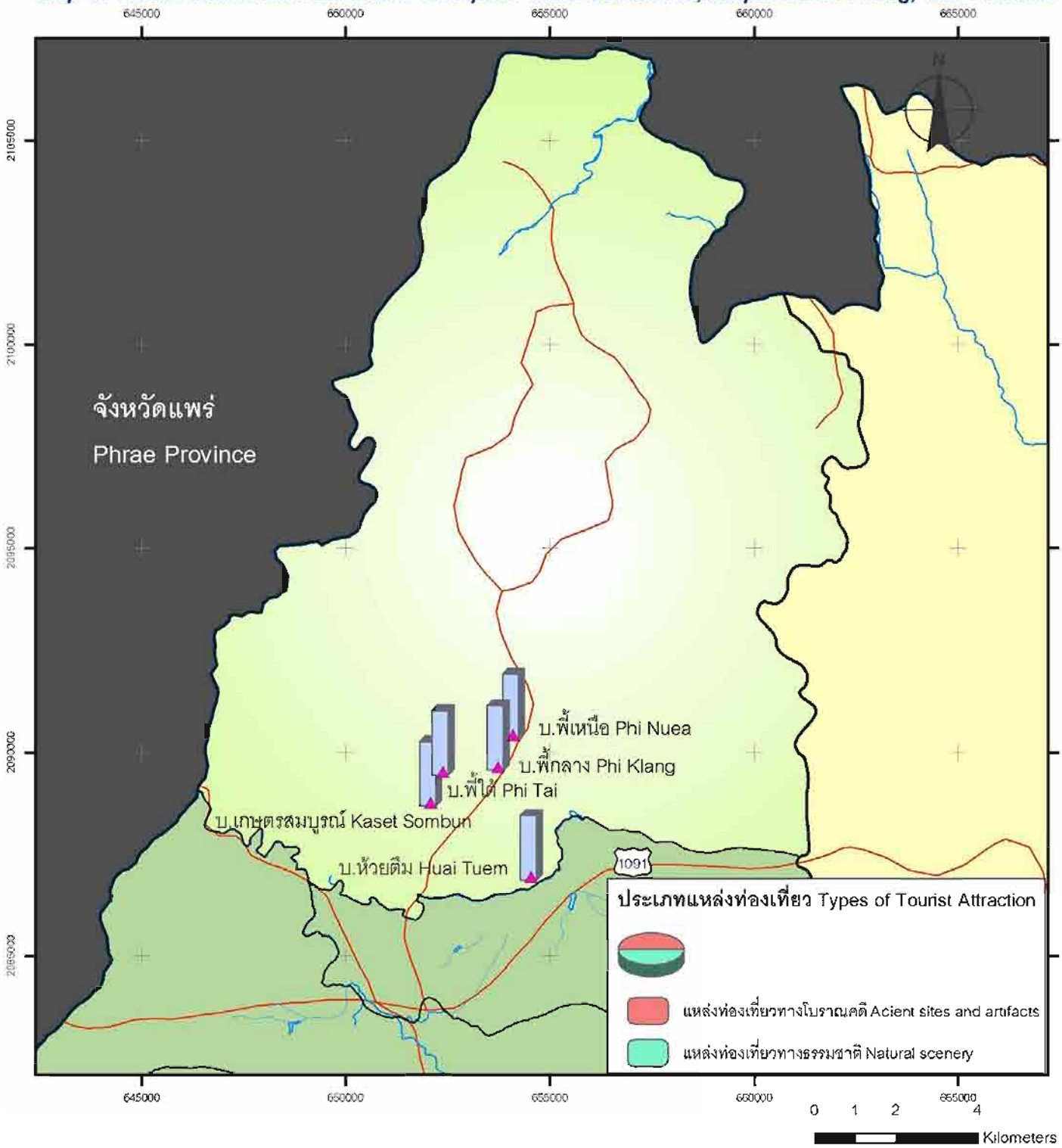

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ้านพี้ Tambon Ban Phi
- อำเภอบ้านหลวง Amphoe Ban Luang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ban Fa, Amphoe Ban Luang, Nan Province

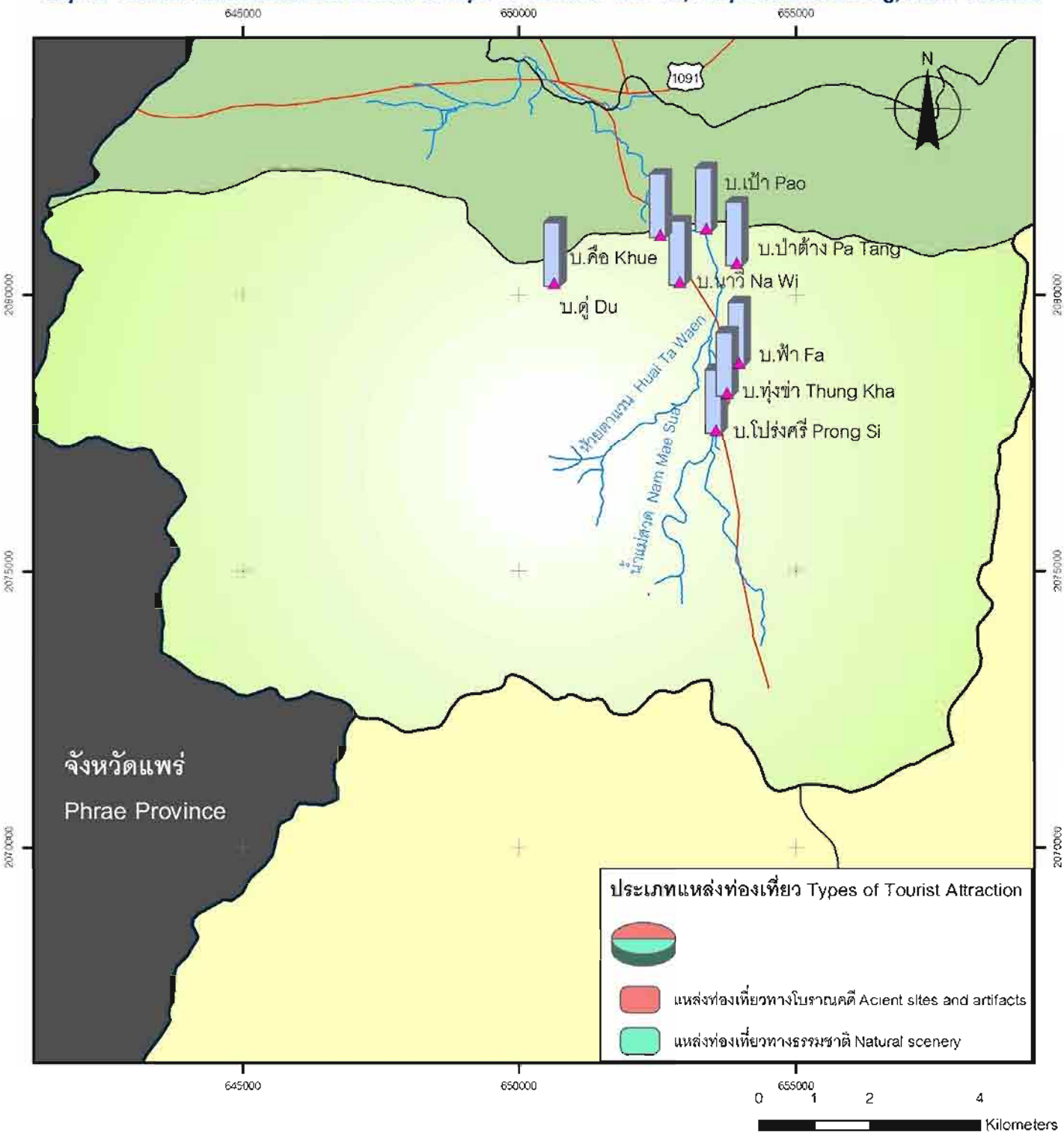

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ้านฟ้า Tambon Ban Fa
- อำเภอบ้านหลวง Amphoe Ban Luang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลป่าคาหลวง อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pa Kha Luang, Amphoe Ban Luang, Nan Province

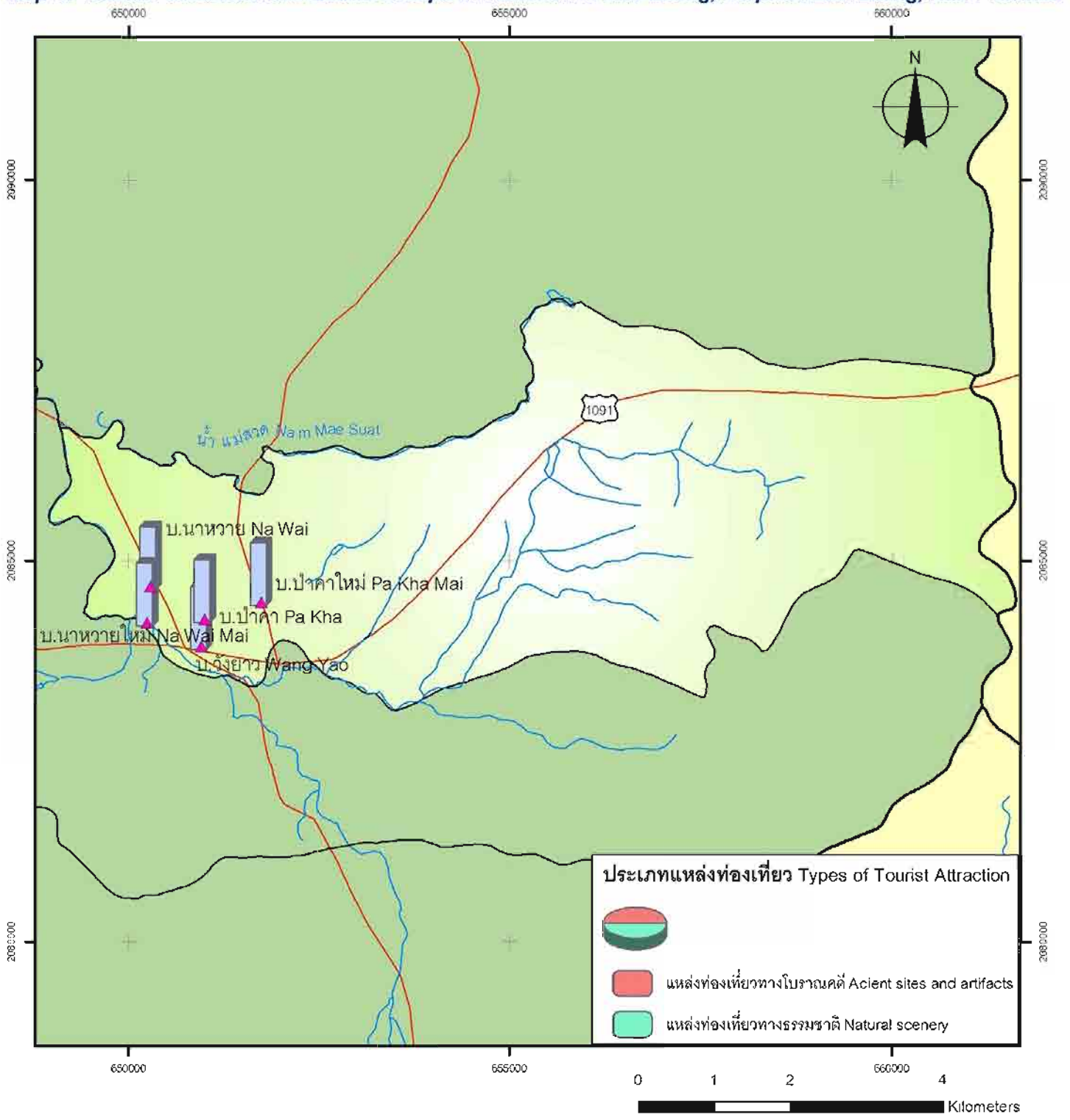

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลป่าคาหลวง Tambon Pa Kha Luang
- อำเภอบ้านหลวง Amphoe Ban Luang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Suat, Amphoe Ban Luang, Nan Province

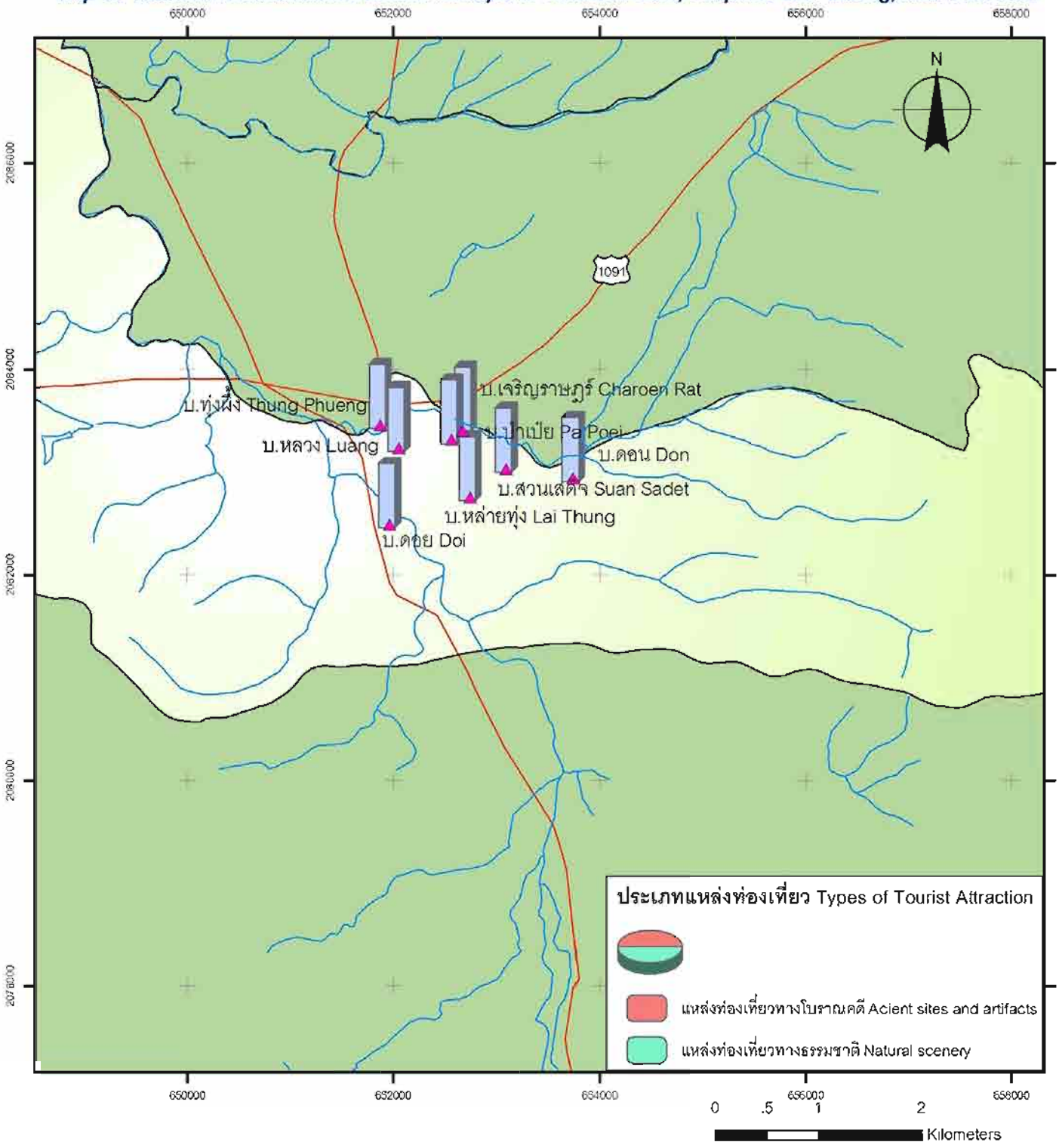

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสวด Tambon Suat
- อำเภอบ้านหลวง Amphoe Ban Luang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแงง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ngaeng, Amphoe Pua, Nan Province

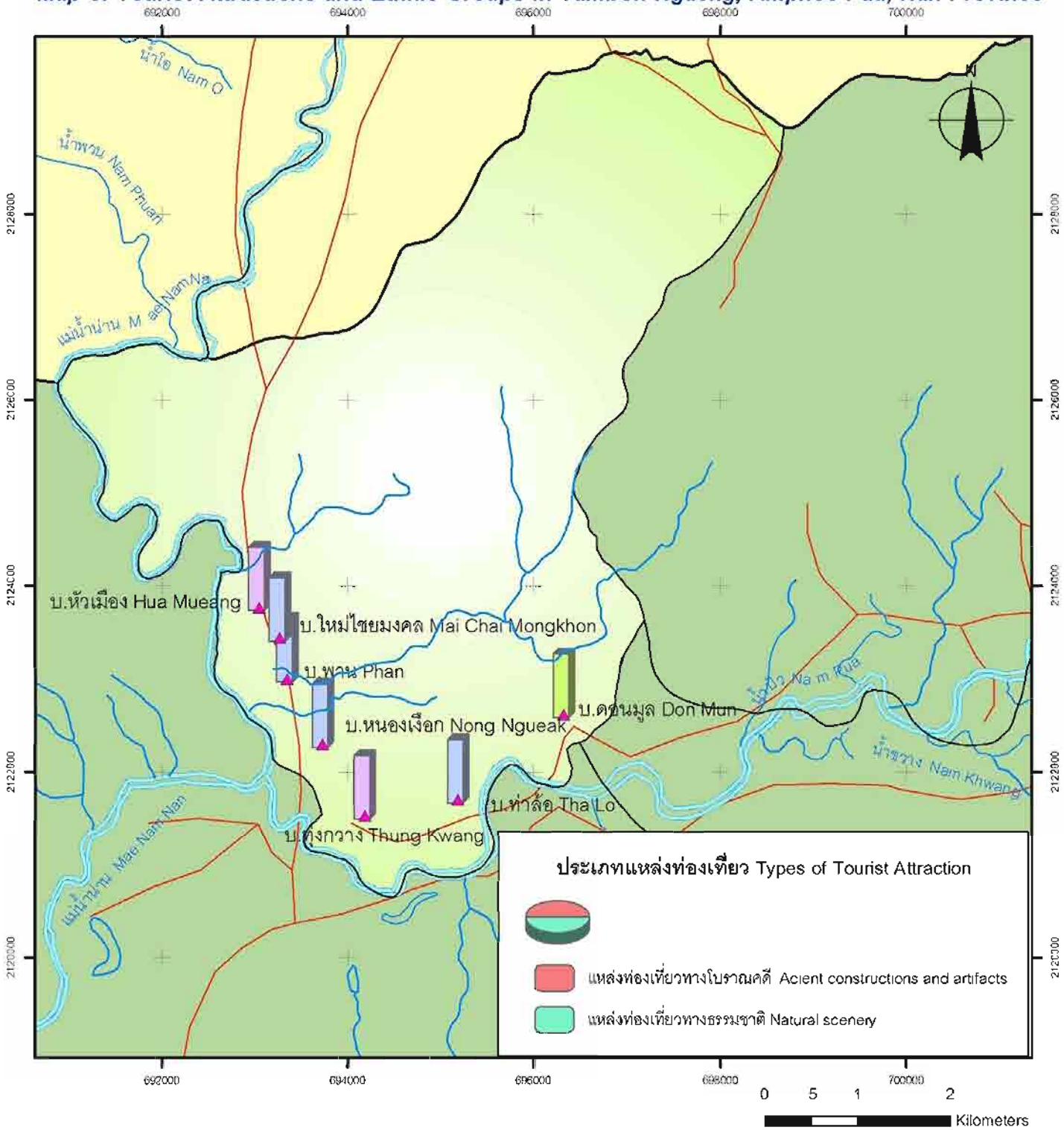

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแงง Ngaeng
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- ลาว Lao

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเจดีย์ชัย อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chedi Chai, Amphoe Pua, Nan Province

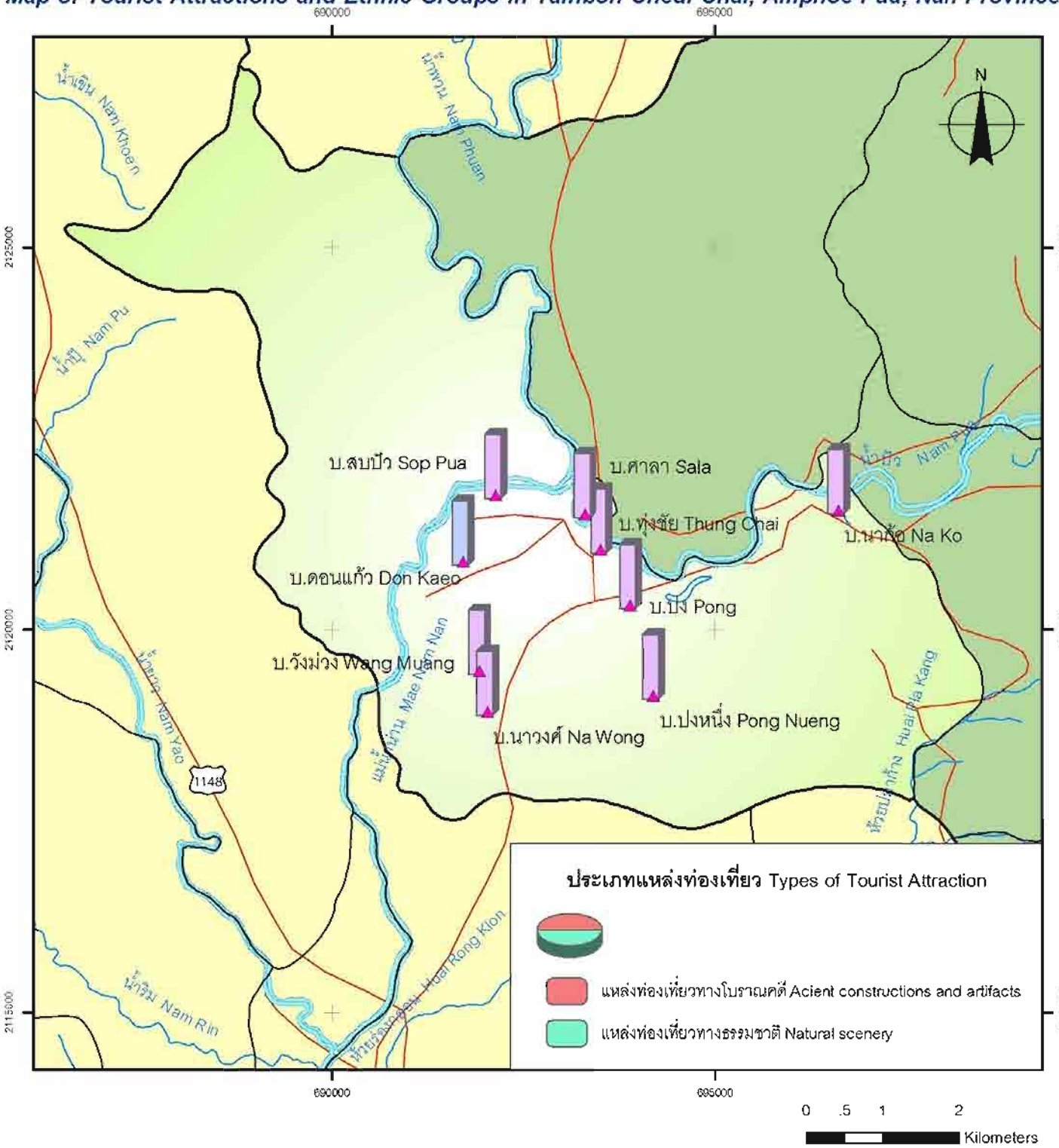

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเจดีย์ชัย Tambon Chedi Chai
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chai Watthana, Amphoe Pua, Nan Province

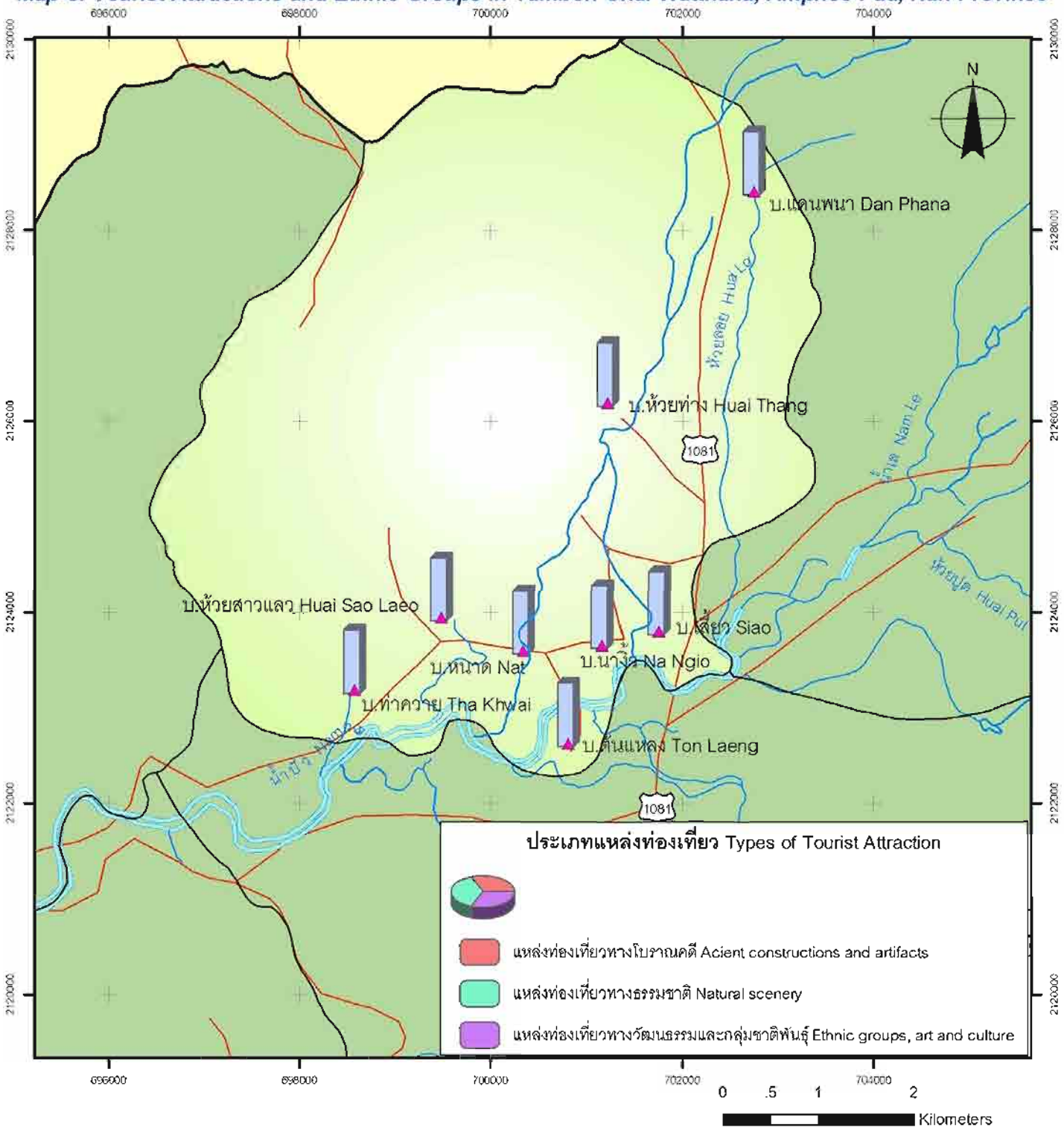

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลไชยวัฒนา Tambon Chai Watthana
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pua, Amphoe Pua, Nan Province

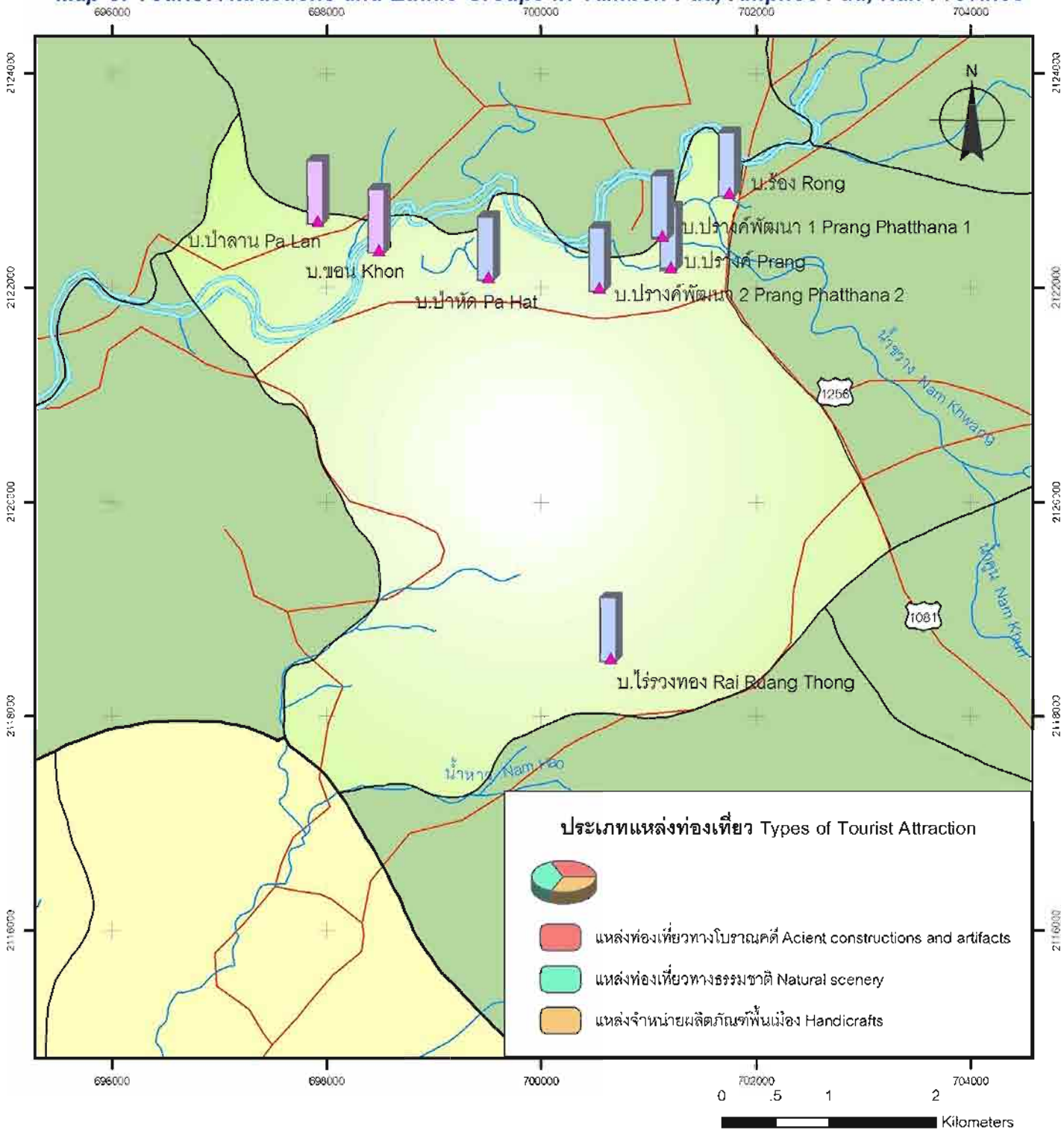

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลปัว Tambon Pua
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- จีนแคะ Chinese (Hakka)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลป่ากลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pa Klang, Amphoe Pua, Nan Province

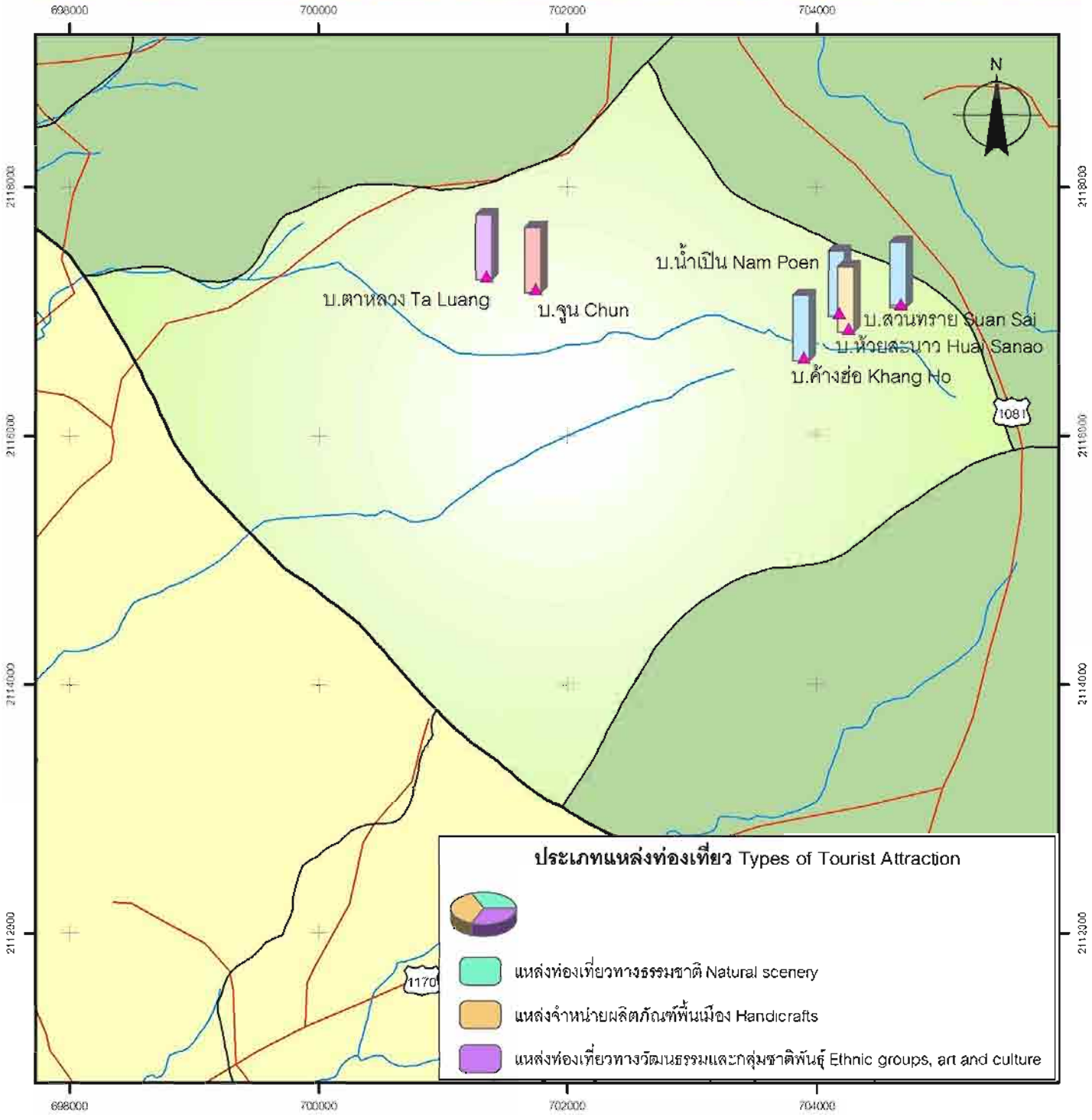

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- ตำบลป่ากลาง Tambon Pa Klang
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- ลื้อ Lue
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- มัล (ลัวะ ถิ่น) Mal (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phu Kha, Amphoe Pua, Nan Province

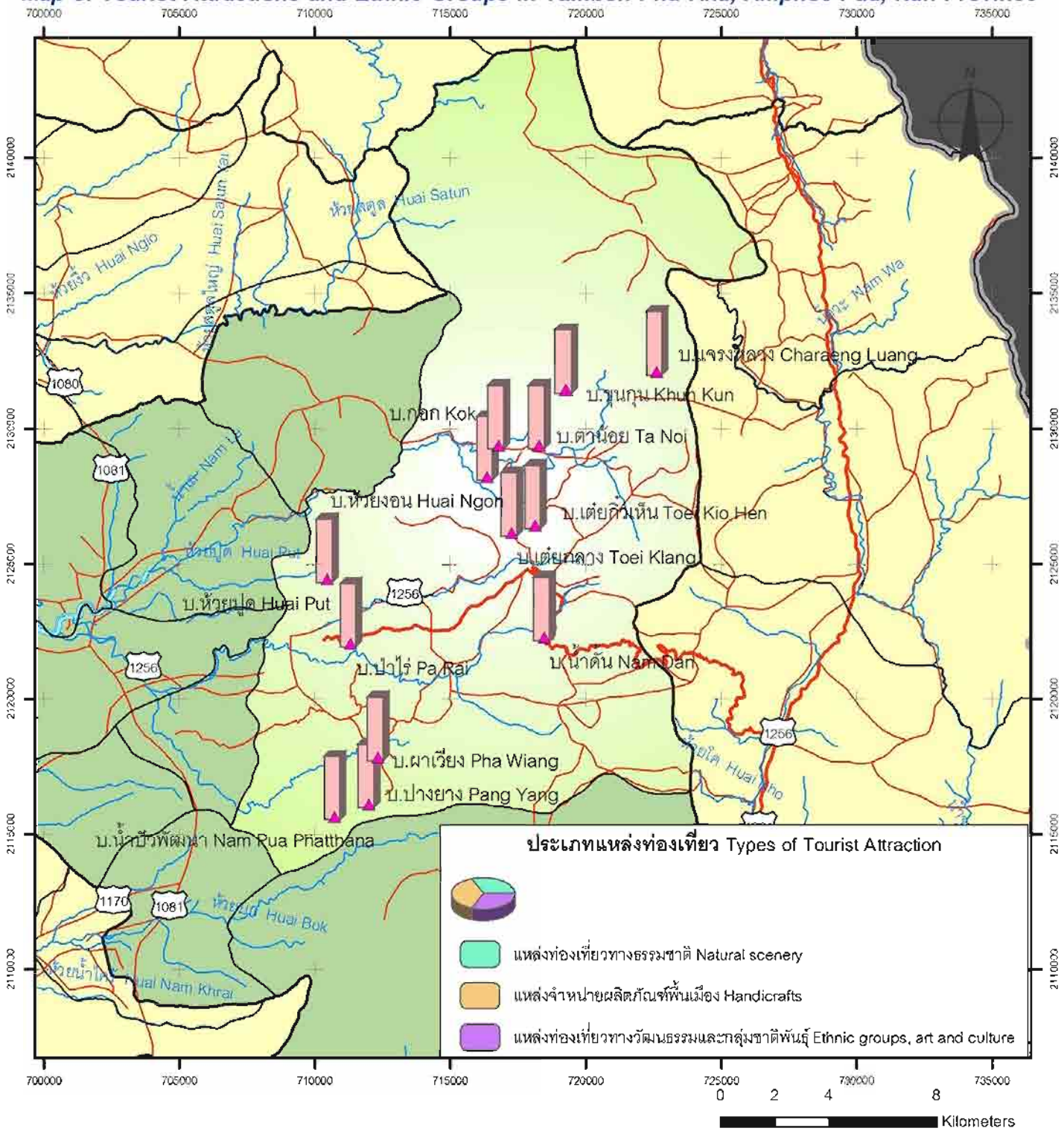

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลภูคา Tambon Phu Kha
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- มัล-ไปร (ล้วะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลวรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Wora Nakhon, Amphoe Pua, Nan Province

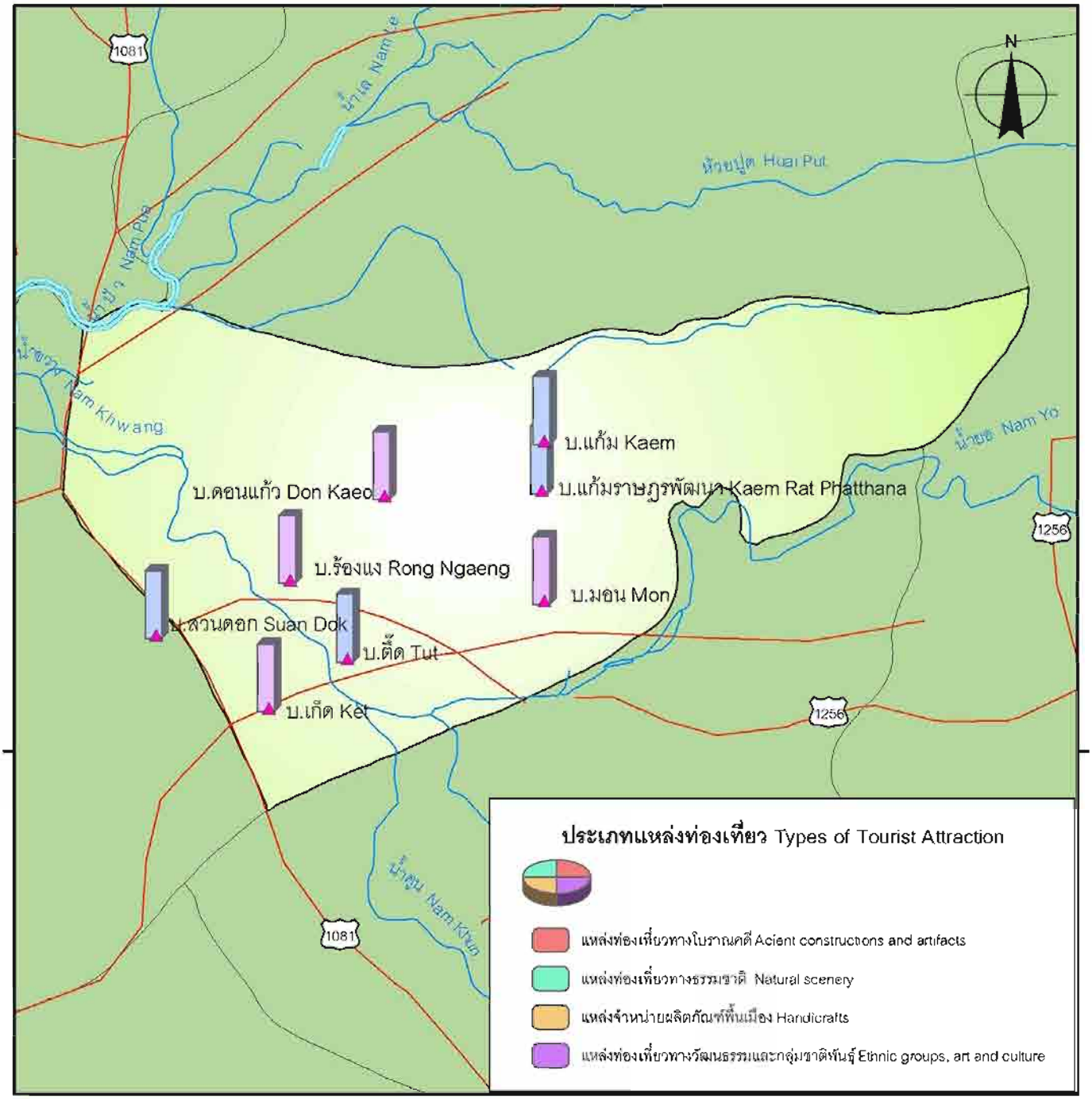

0 .5 1 2 Kilometers

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลวรนครTambon Wora Nakhon
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sila Phet, Amphoe Pua, Nan Province

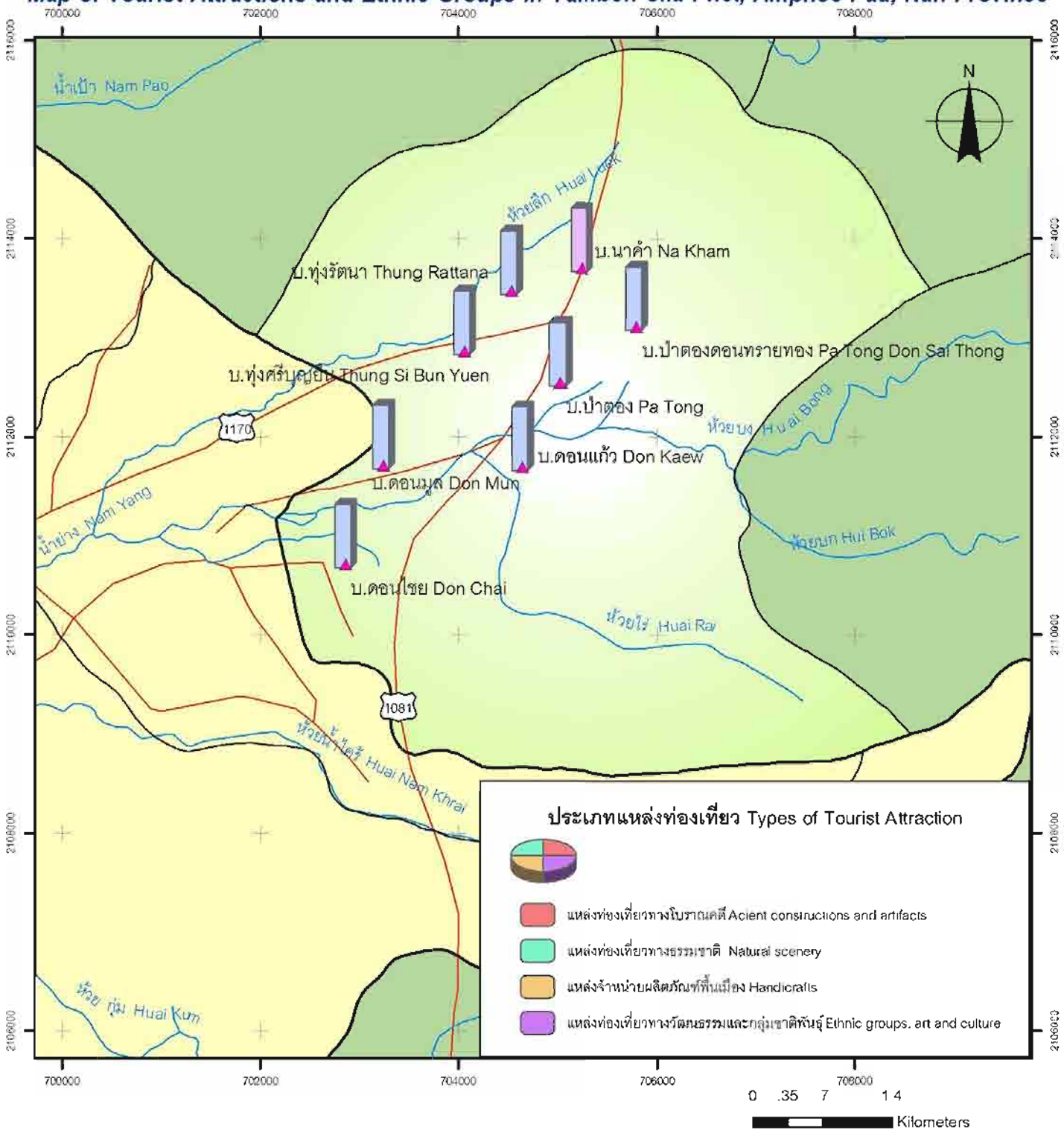

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลศิลาเพชร Tambon Sila Phet
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sila Laeng, Amphoe Pua, Nan Province

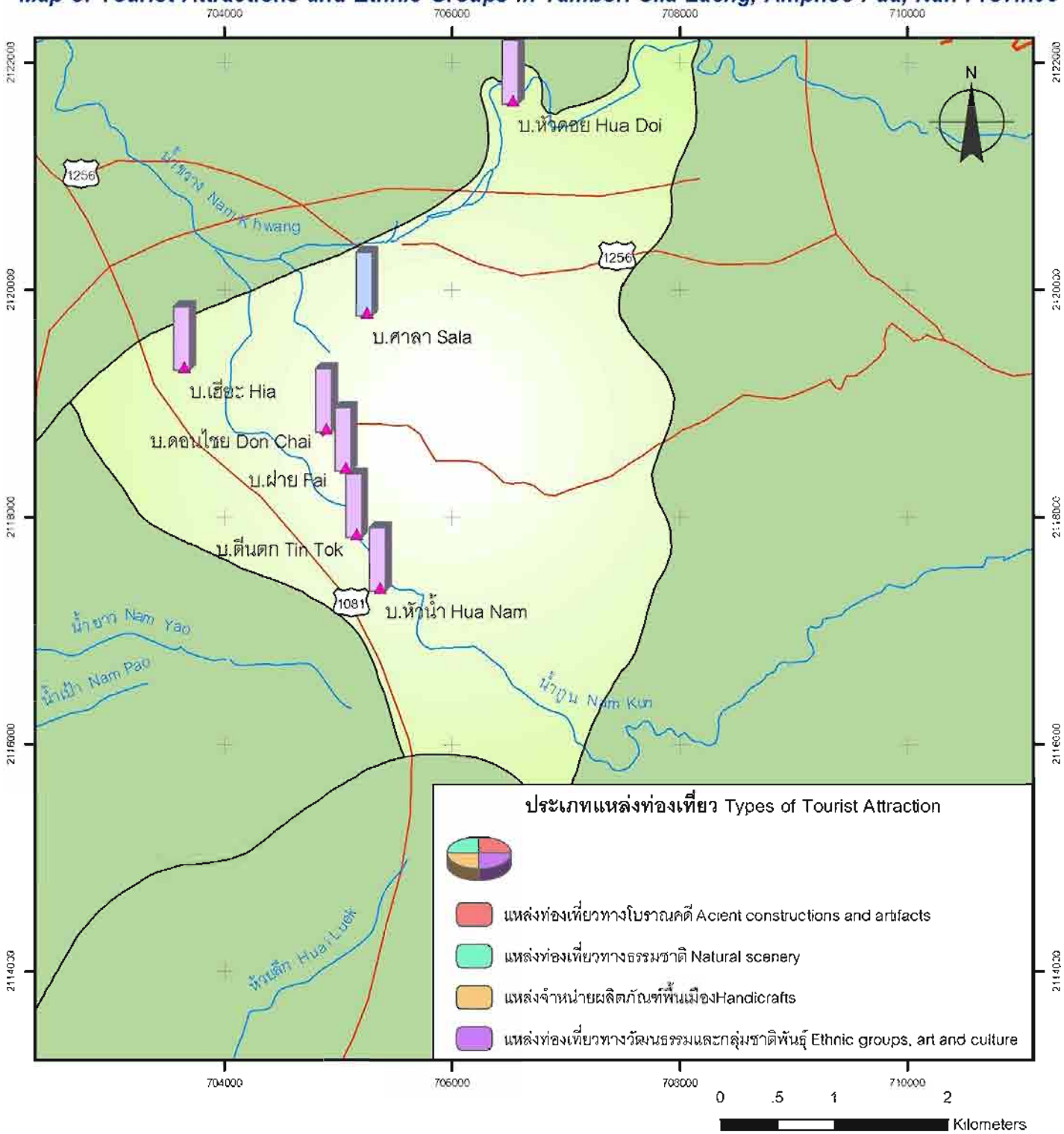

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลศิลาแลง Tambon Sila Laeng
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสกาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sakat, Amphoe Pua, Nan Province

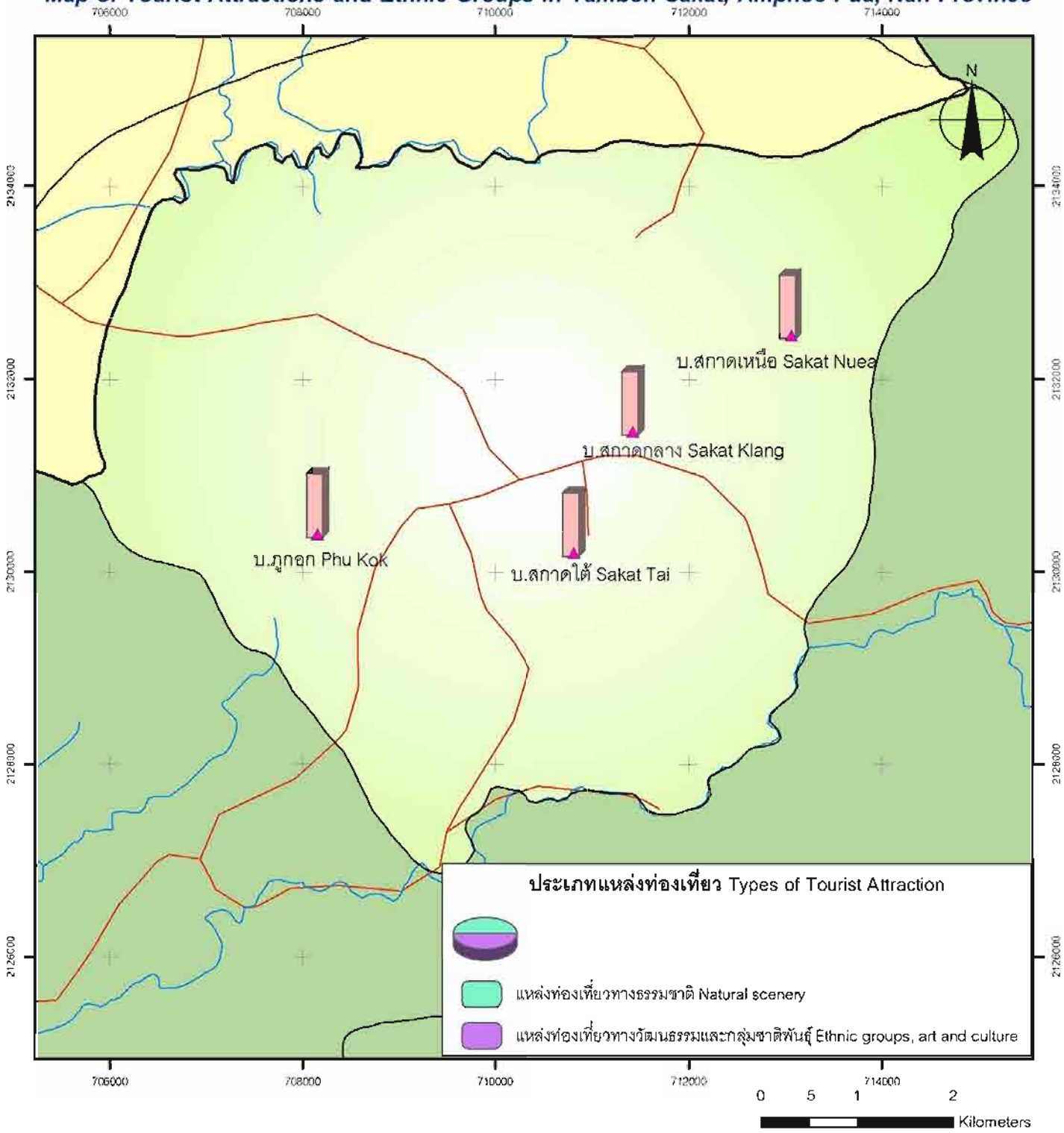

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสกาด Tambon Sakat
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- มัล-ไปร (ล้วะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสถาน อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sathan, Amphoe Pua, Nan Province

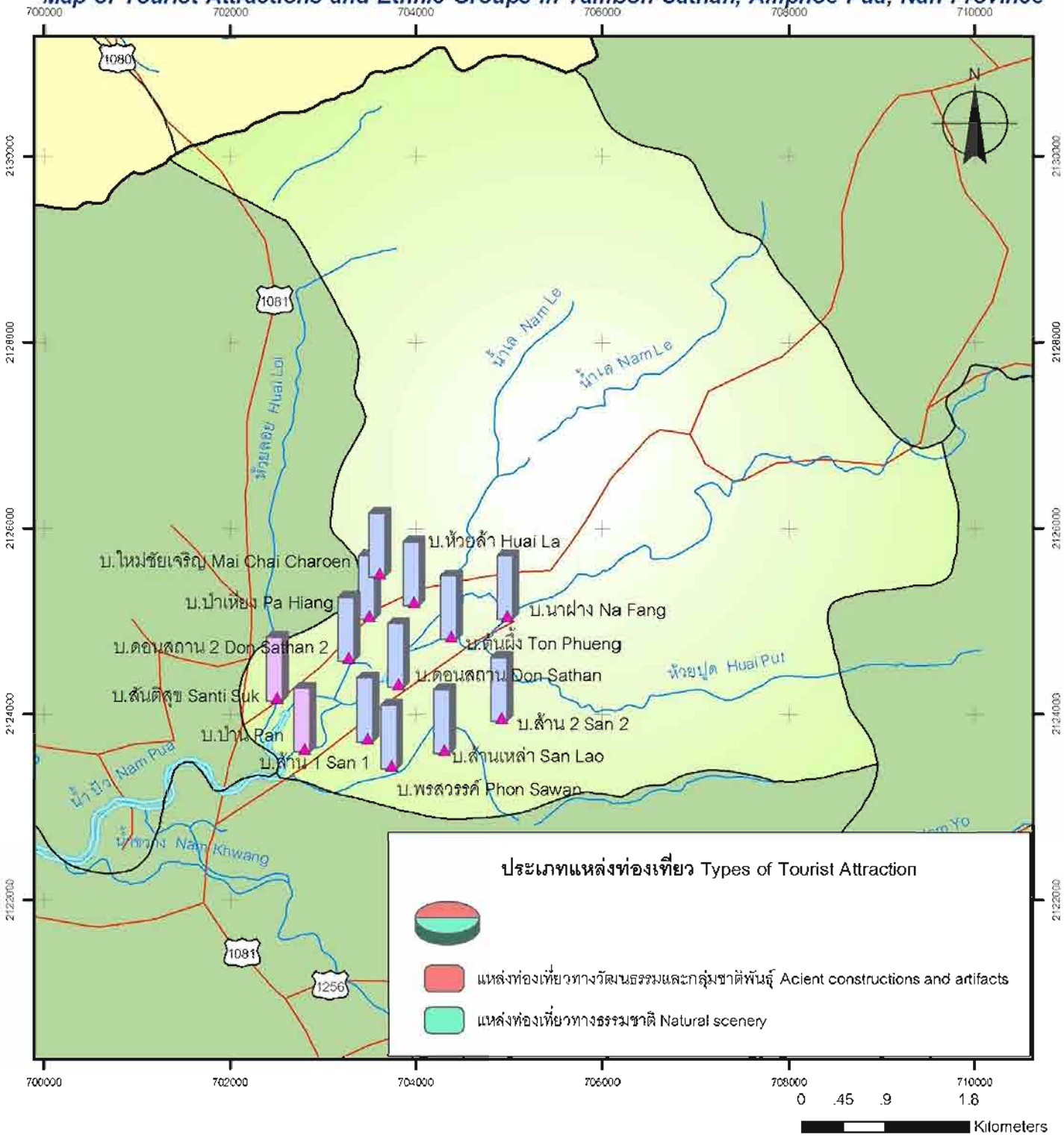

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสถาน Tambon Sathan
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลอวน อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Uan, Amphoe Pua, Nan Province

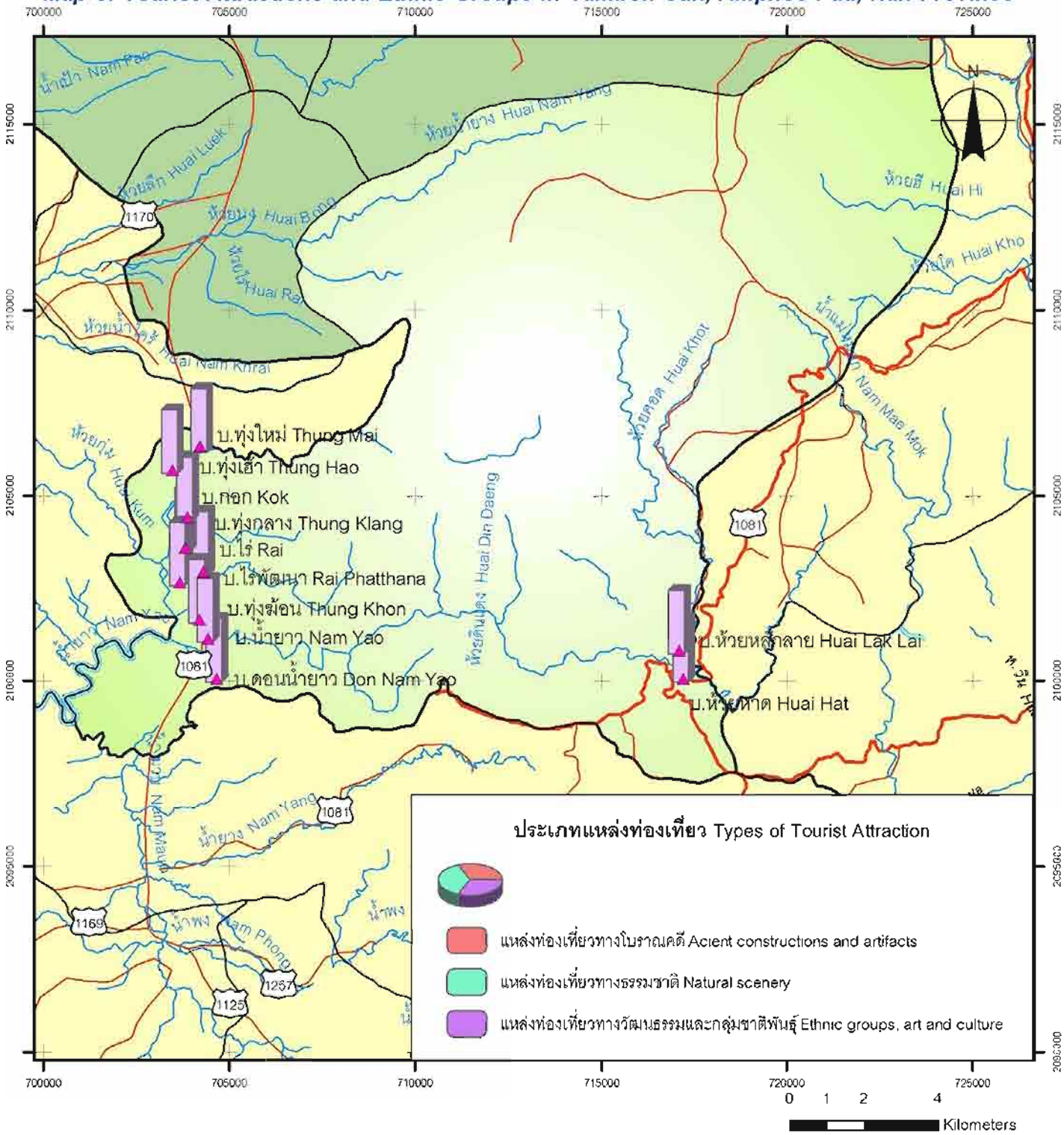

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลอวน Tambon Uan
- อำเภอปัว Amphoe Pua
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- ลื้อ Lue

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลท่าน้าว กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Tha Nao, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

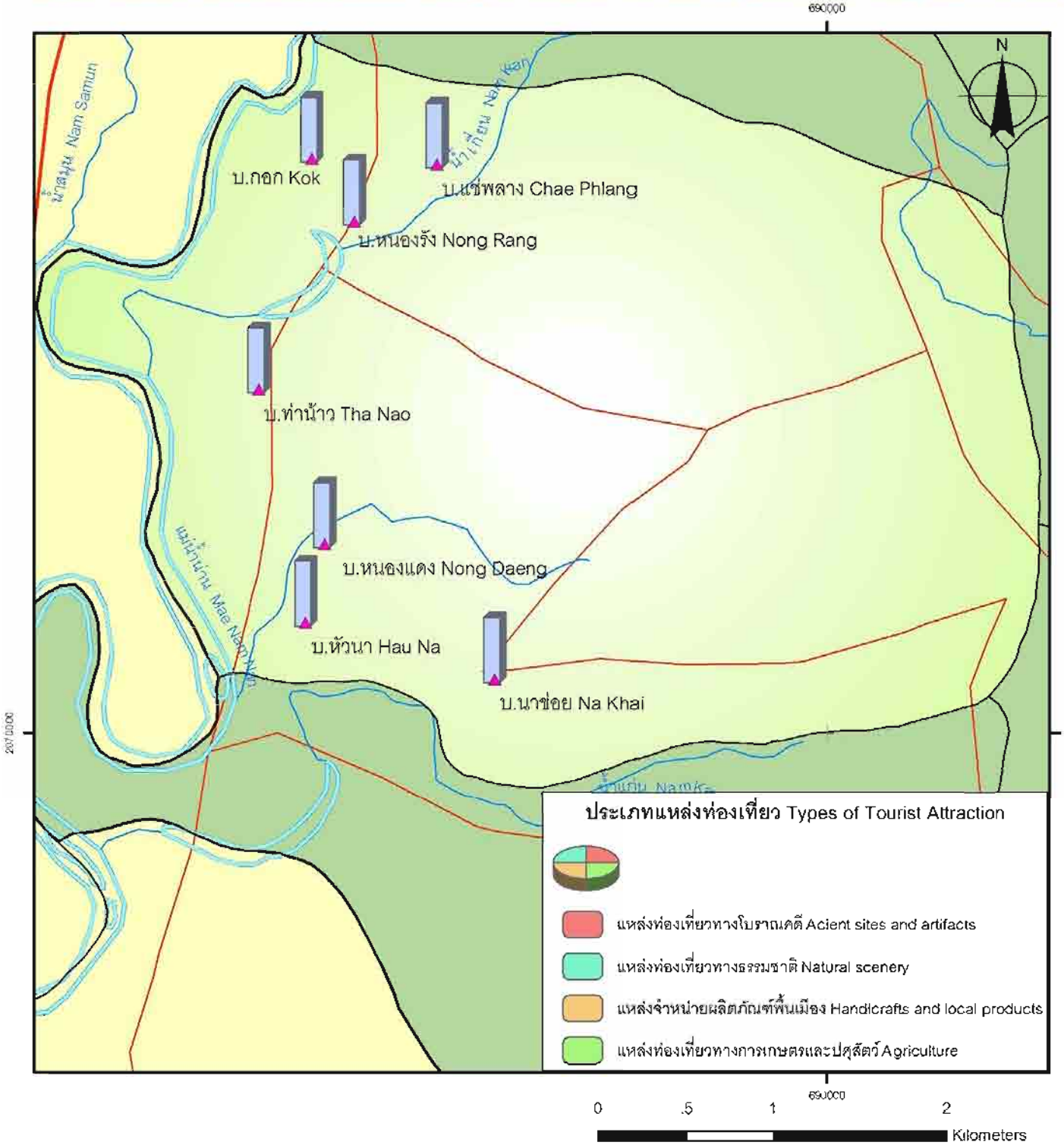

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลท่าน้าว Tambon Tha Nao
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาปัง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Pang, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

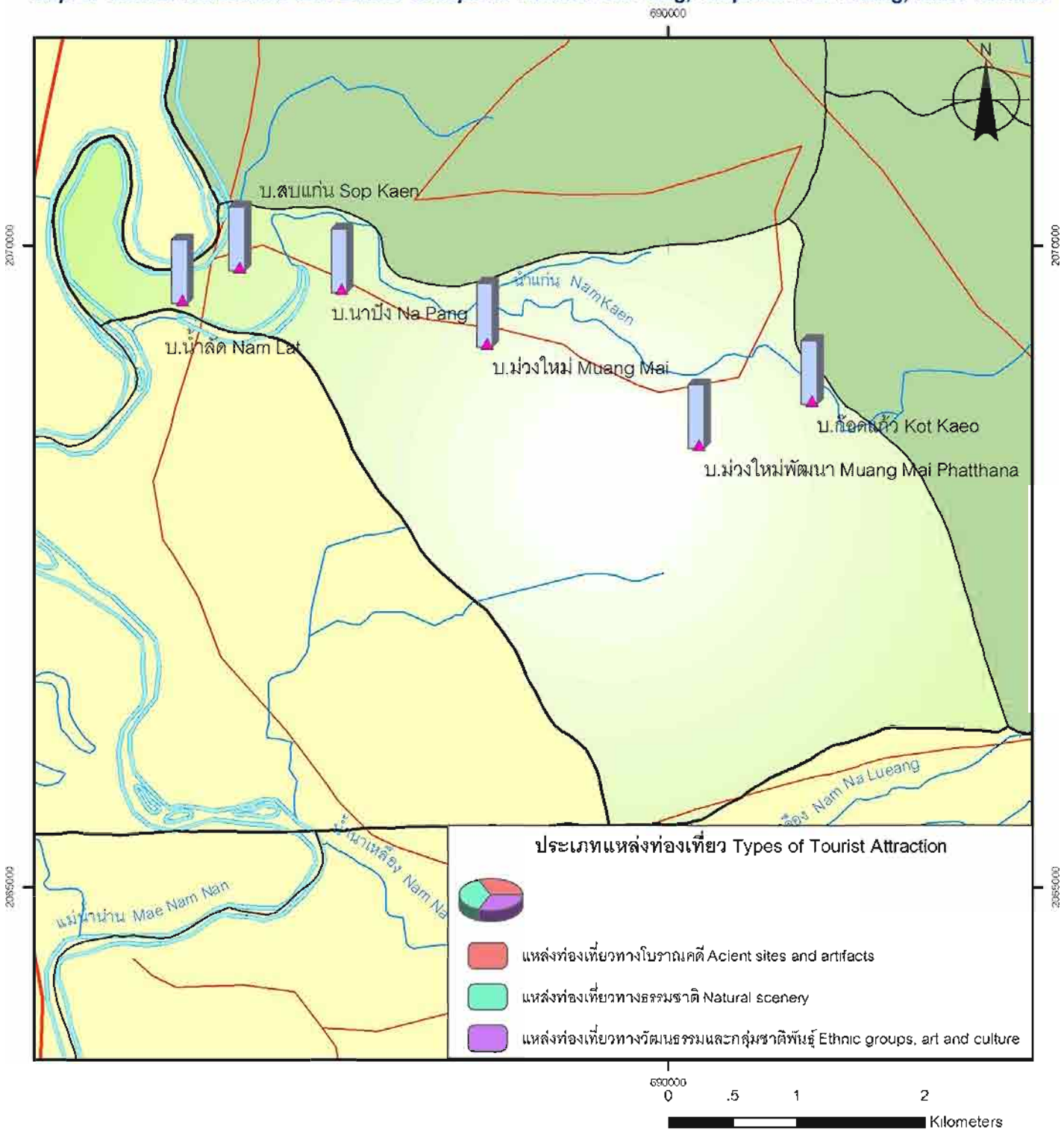

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาปัง Tambon Na Pang
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Kian, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

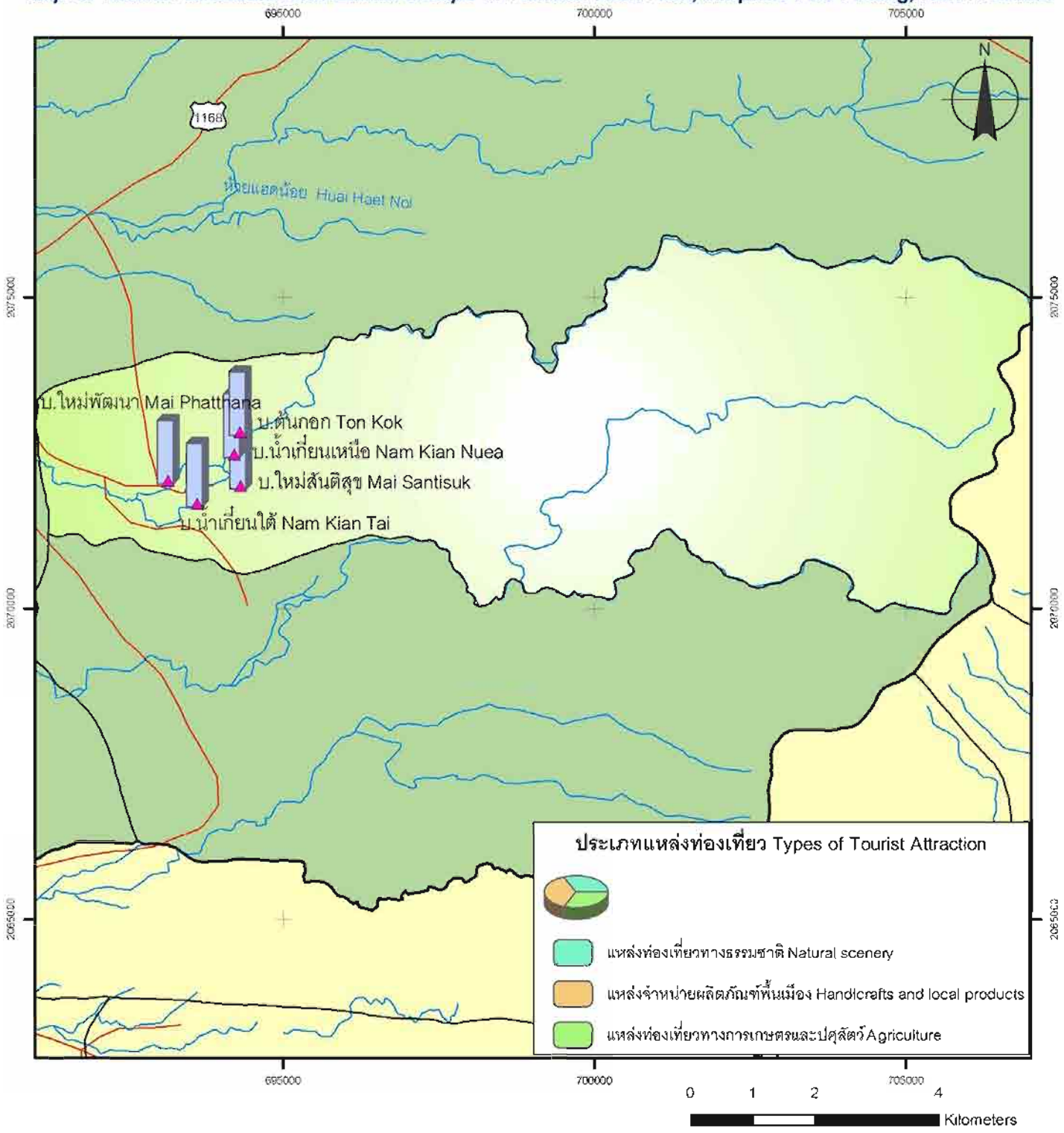

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำเกี๋ยน Tambon Nam Kian
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำแก่น กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Kaen, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

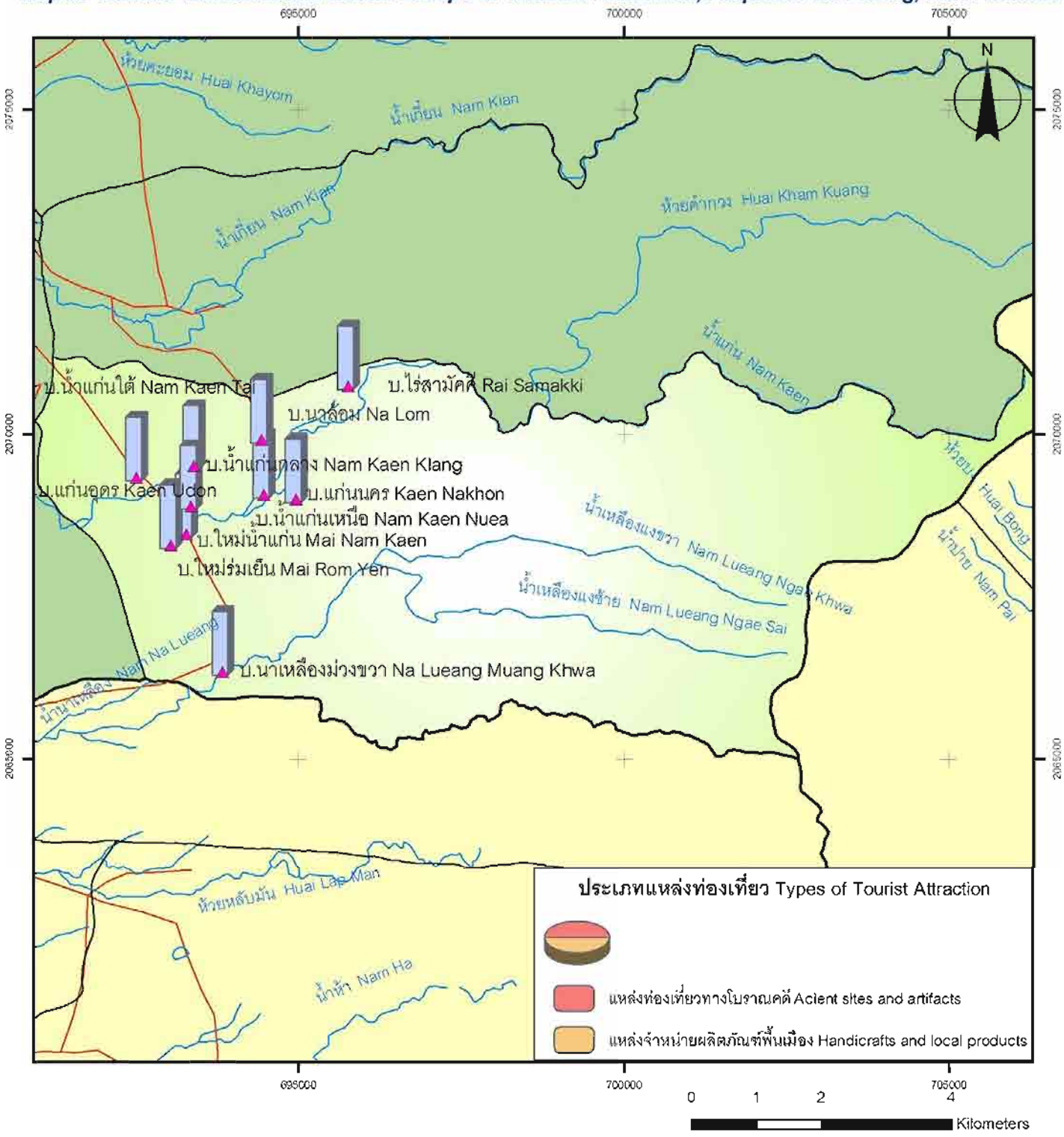

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำแก่น Tambon Nam Kaen
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลฝายแก้ว กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Fai Kaeo, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

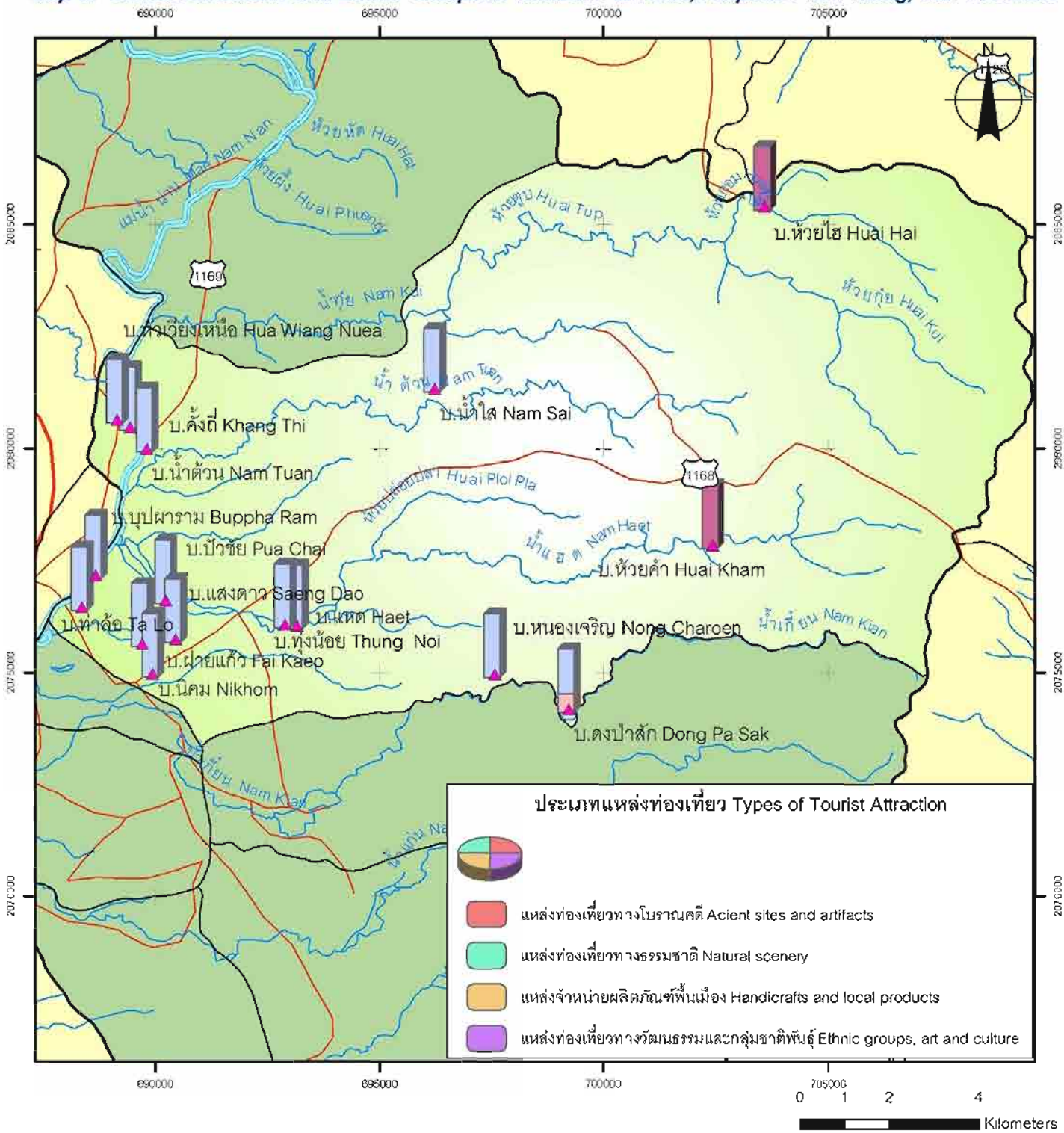

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลฝายแก้ว Tambon Fai Kaeo
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลม่วงตึ๊ด กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Muang Tuet, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

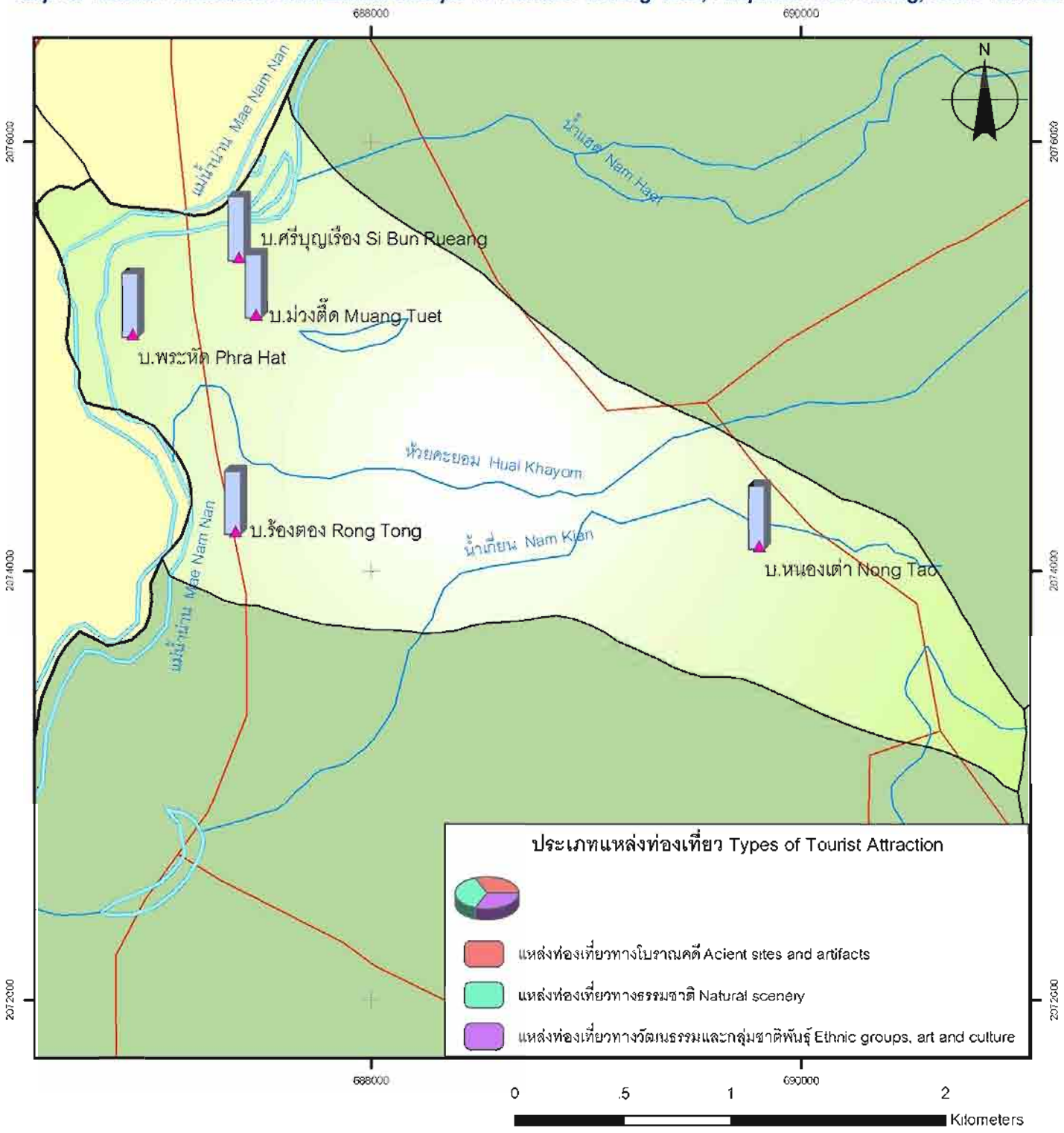

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลม่วงตึ๊ด Tambon Muang Tuet
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mueang Chang, Amphoe Phu Phiang, Nan Province

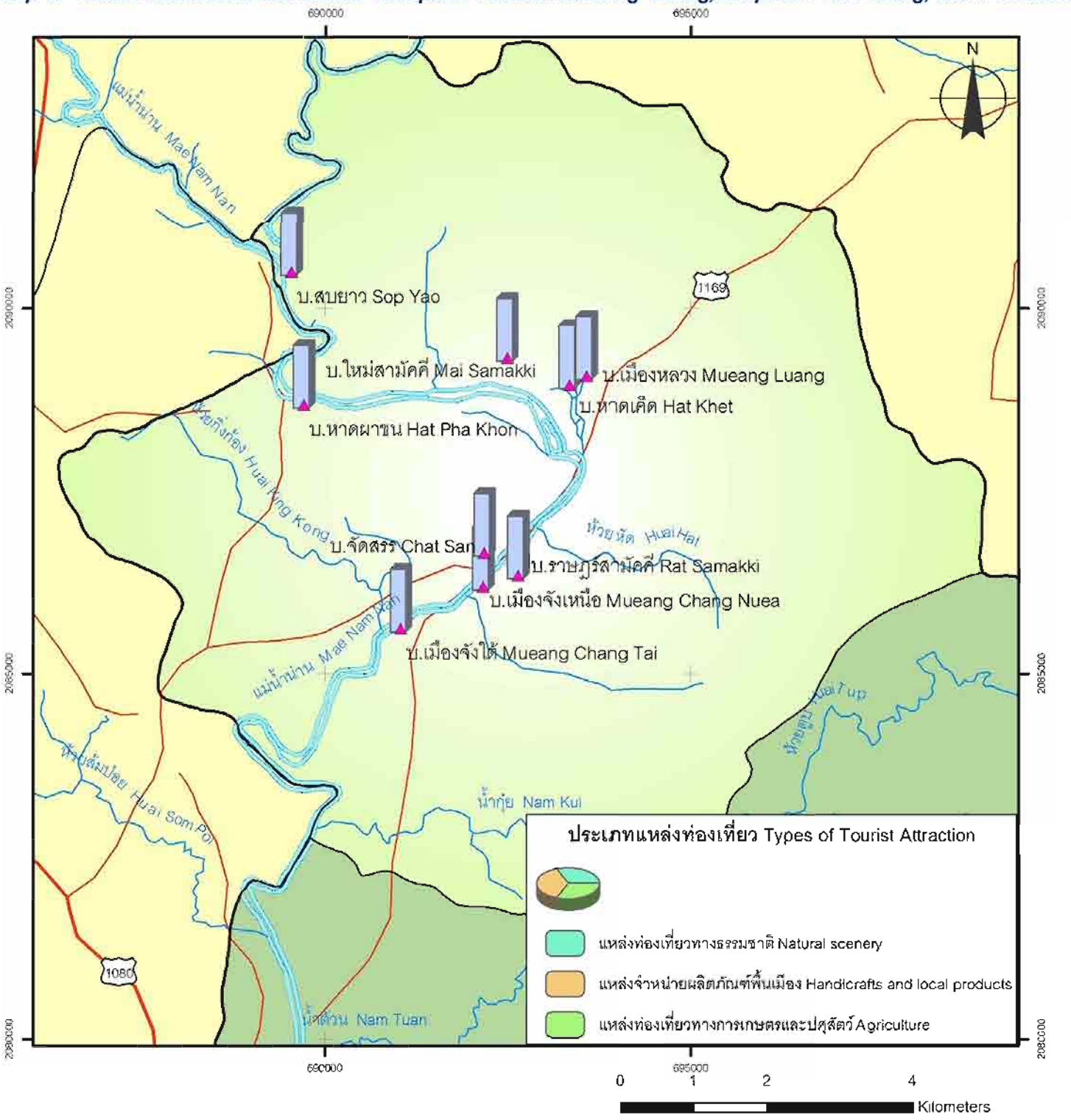

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเมืองจัง Tambon Mueang Chang
- กิ่งอำเภอภูเพียง Amphoe Phu Phiang
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Kong Khwai, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

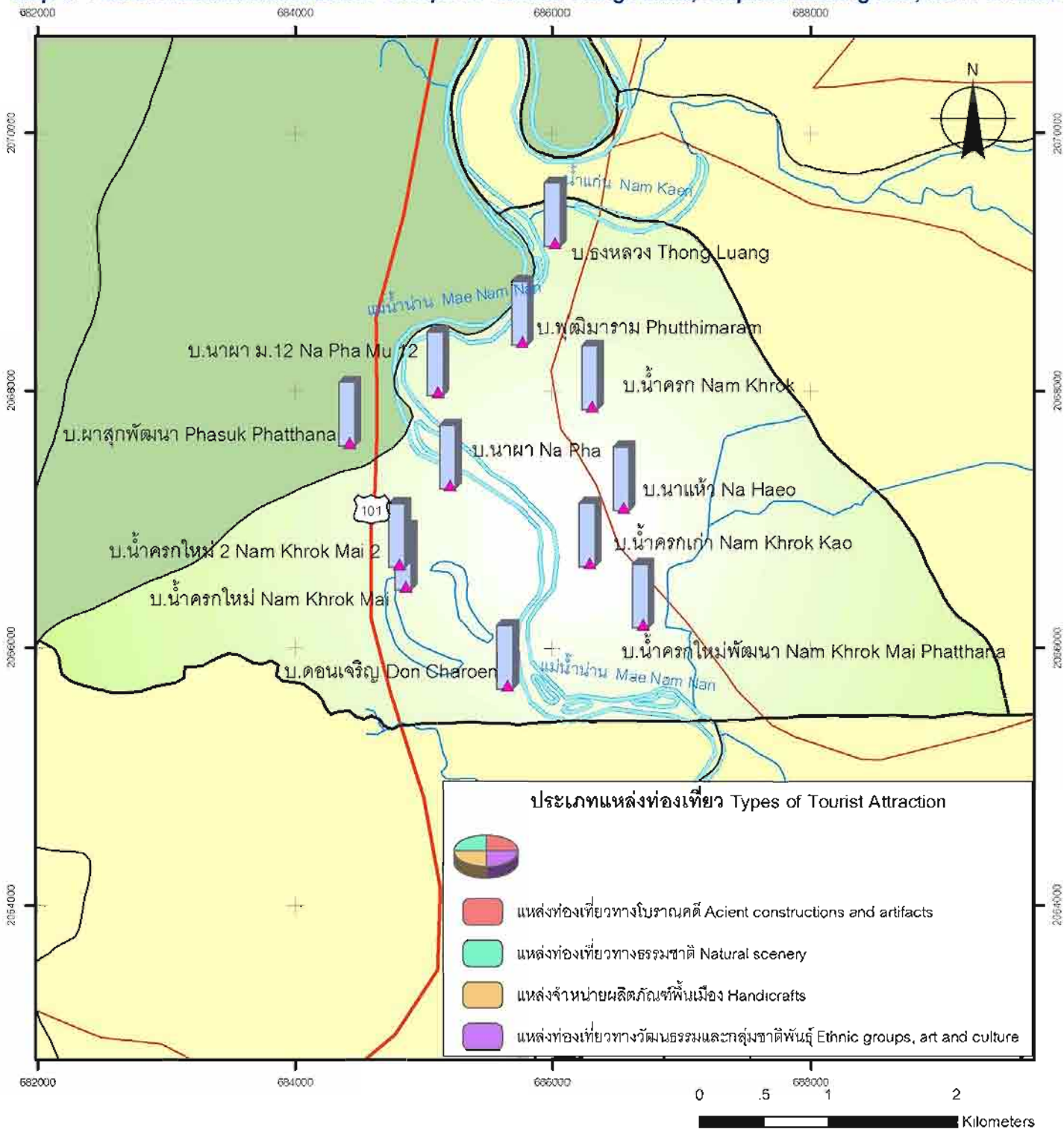

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลกองควาย Kong Khwai
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลไชยสถาน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chai Sathan, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

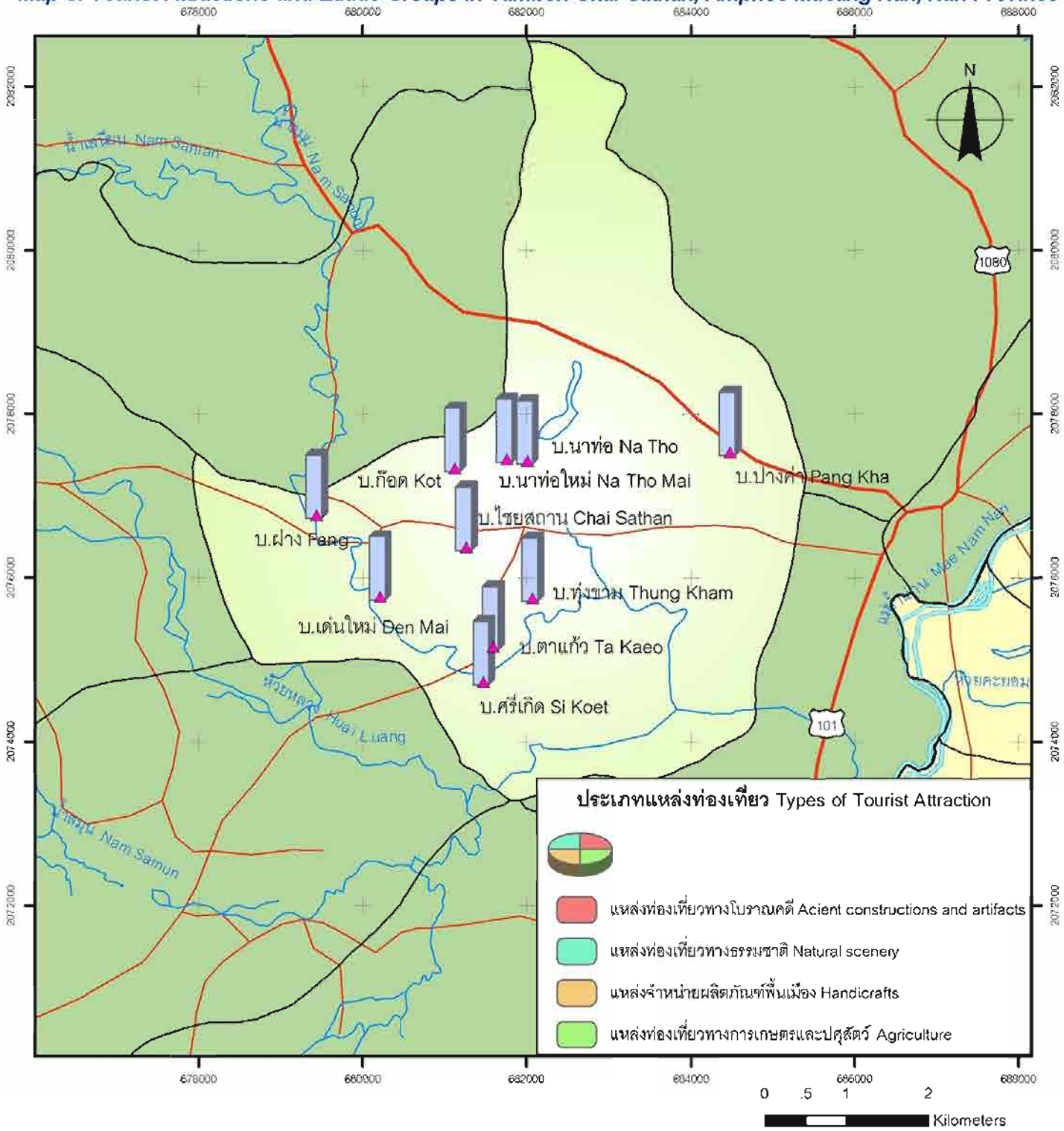

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลไชยสถาน Tambon Chai Sathan
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Du Tai, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

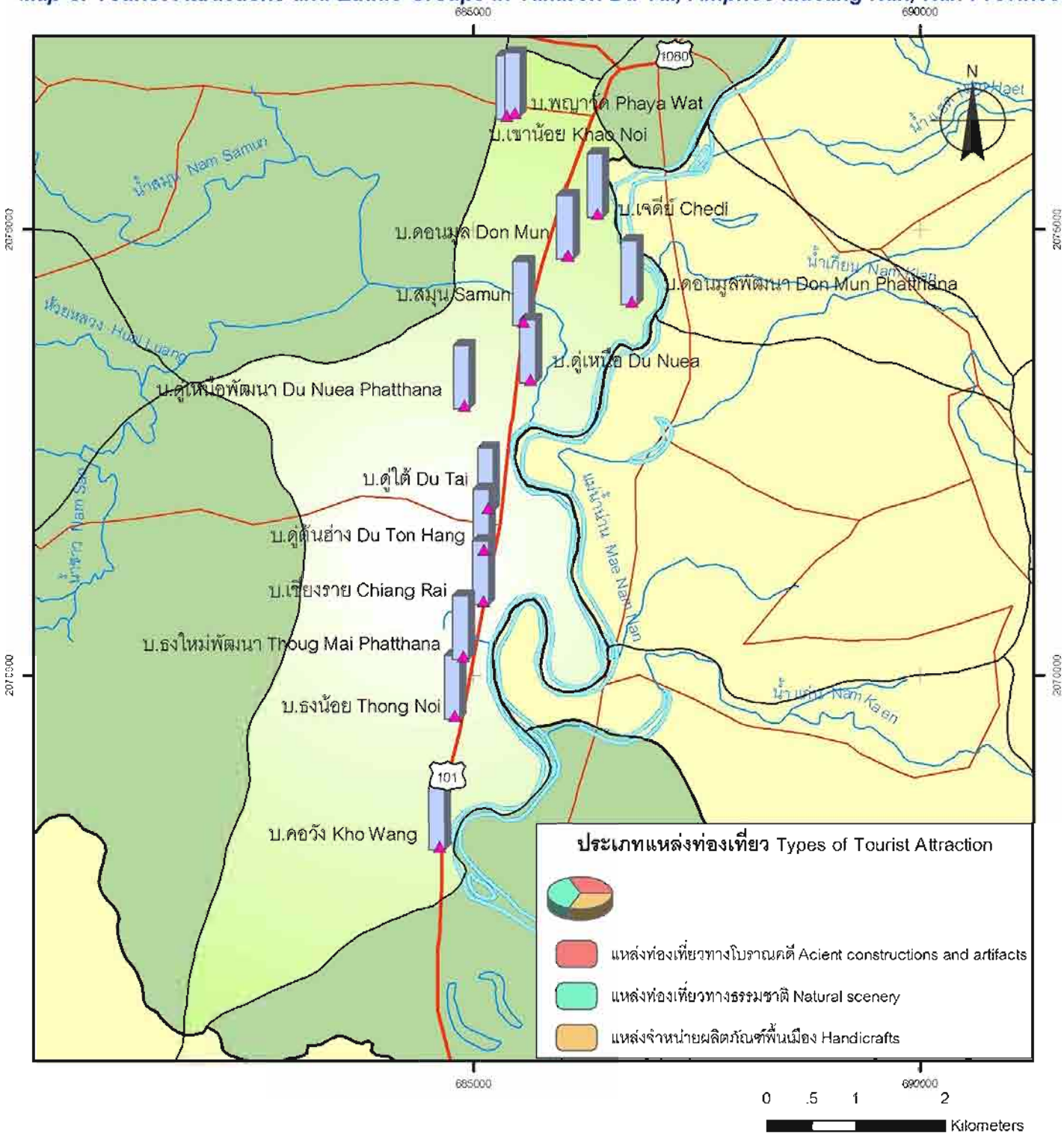

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลดู่ใต้ Tambon Du Tai
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Thuem Tong, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

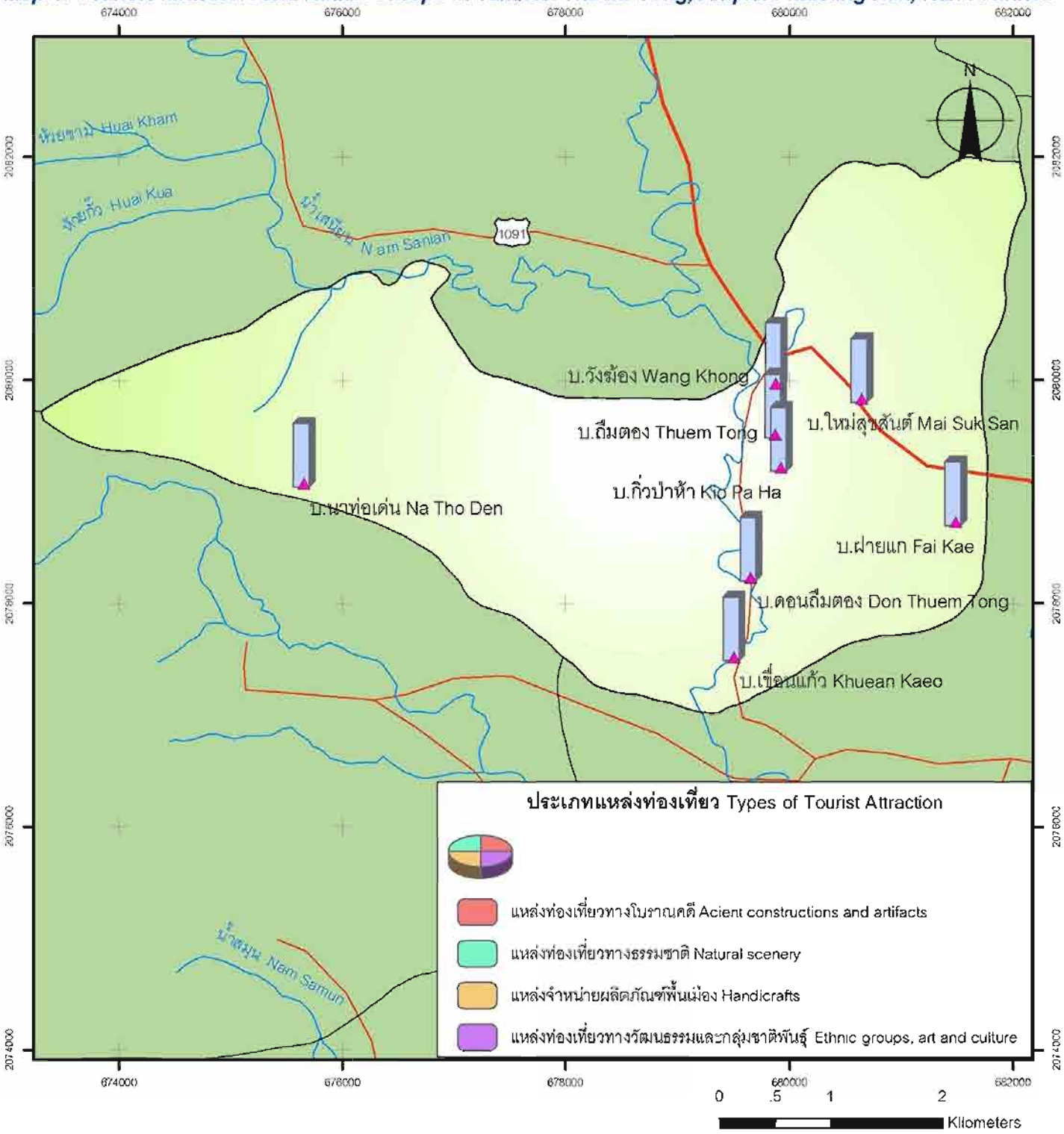

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลถืมตอง Tambon Thuem Tong
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาซาว อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Sao, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

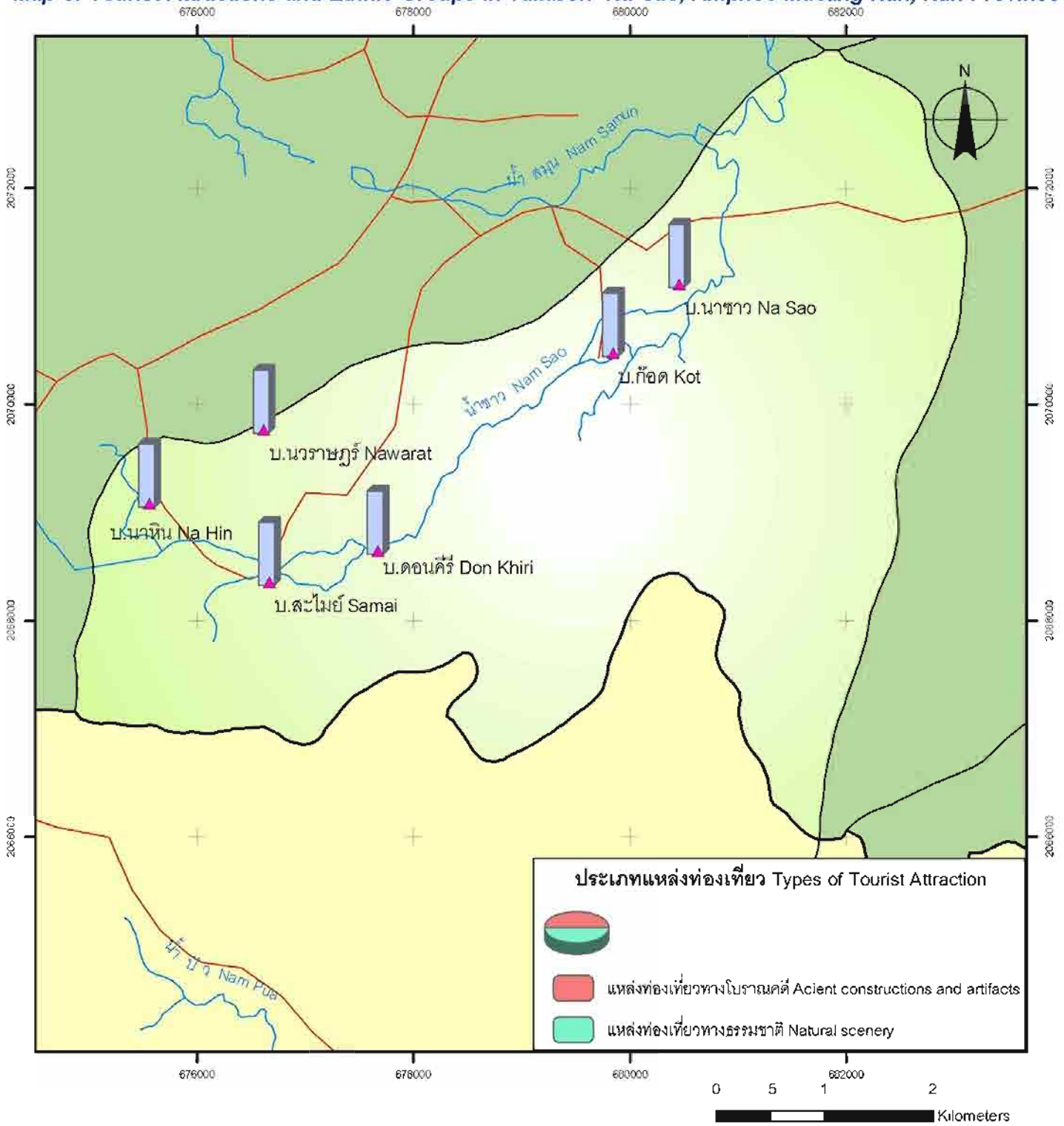

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาซาว Tambon Na Sao
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nai Wiang, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

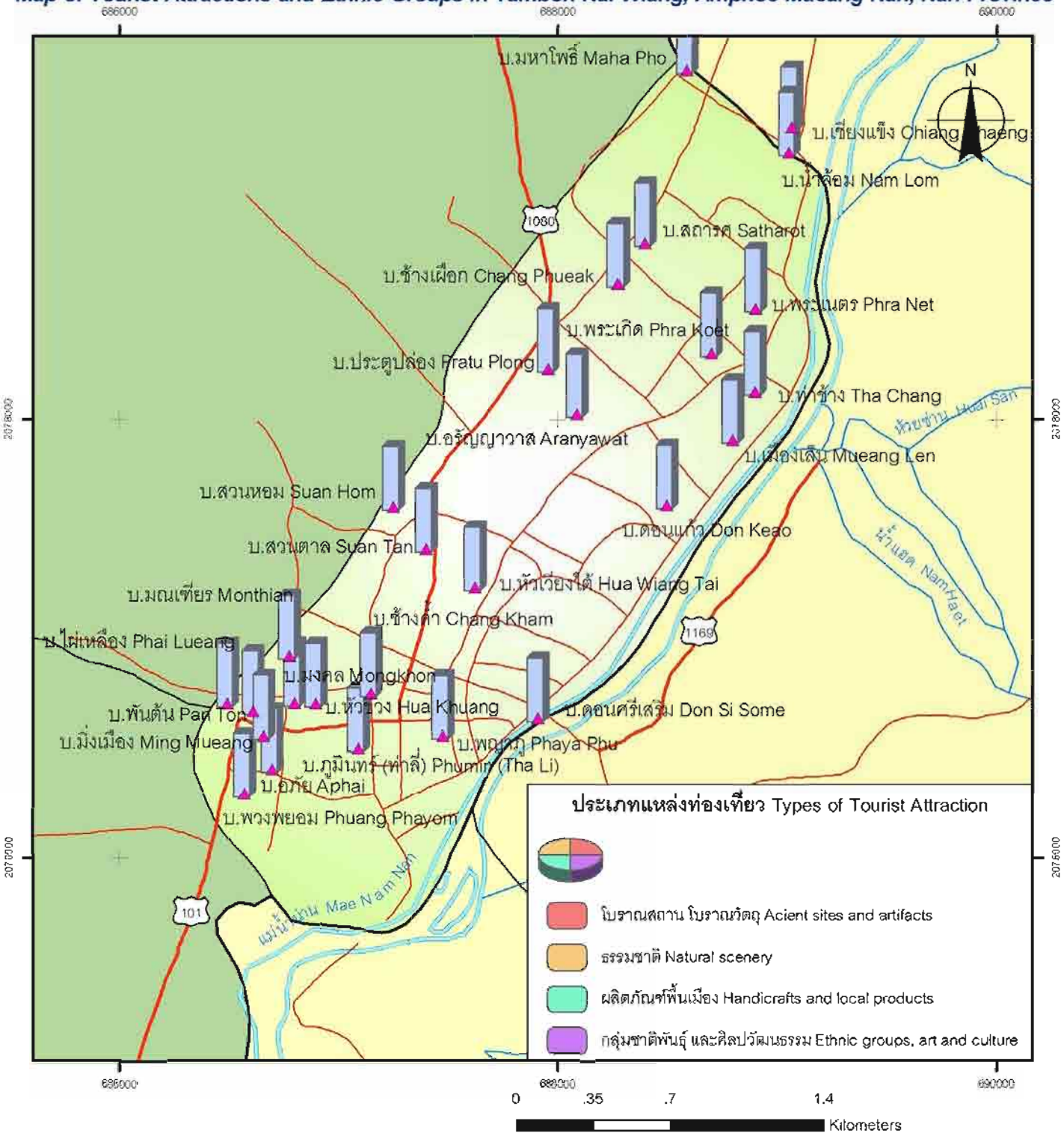

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลในเวียง Tambon Nai Wiang
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Bo, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

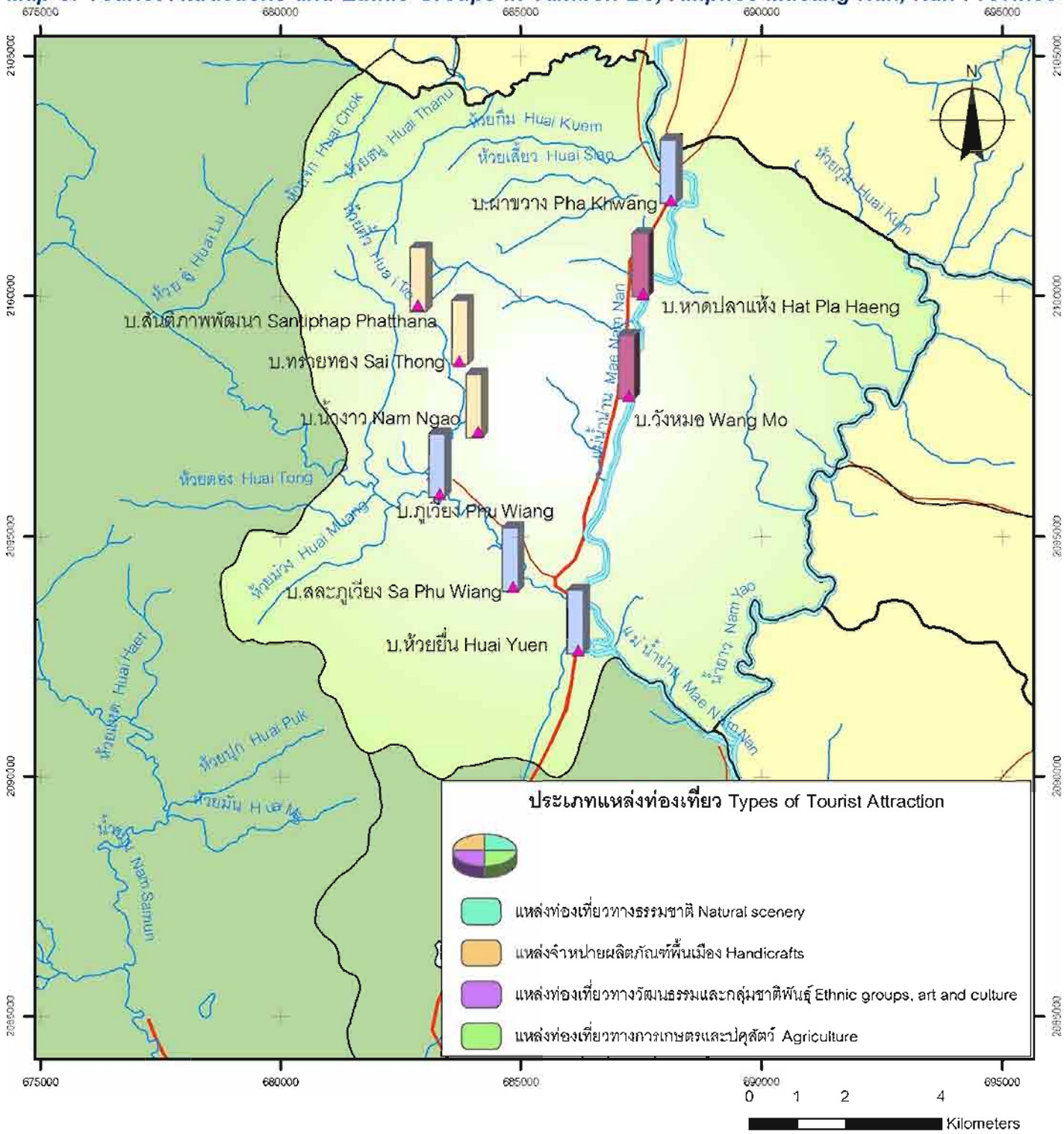

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลบ่อ Tambon Bo
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- ขมุ Khmu'

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pha Sing, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

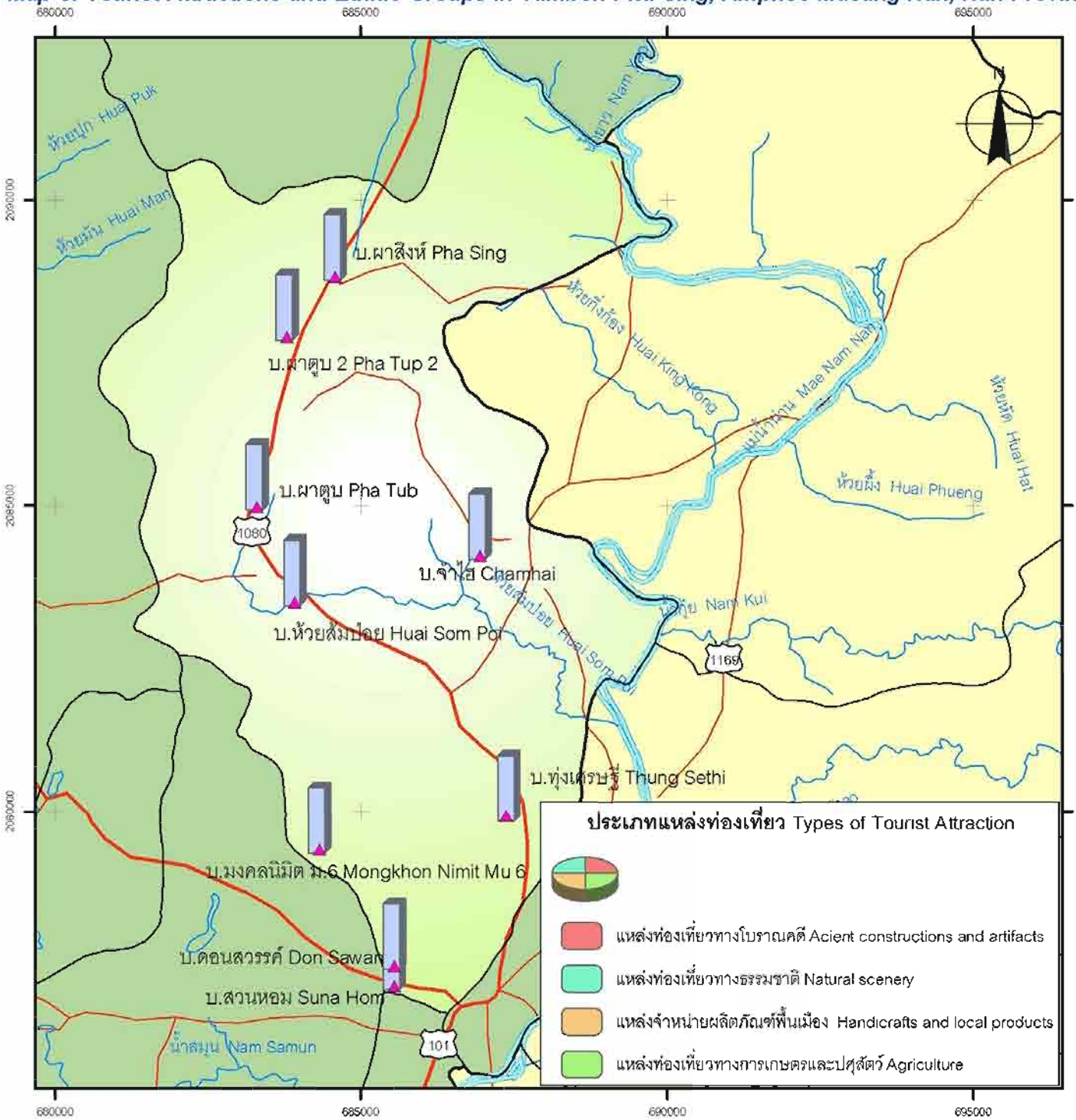

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลผาสิงห์ Tambon Pha Sing
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเรือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Rueang, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

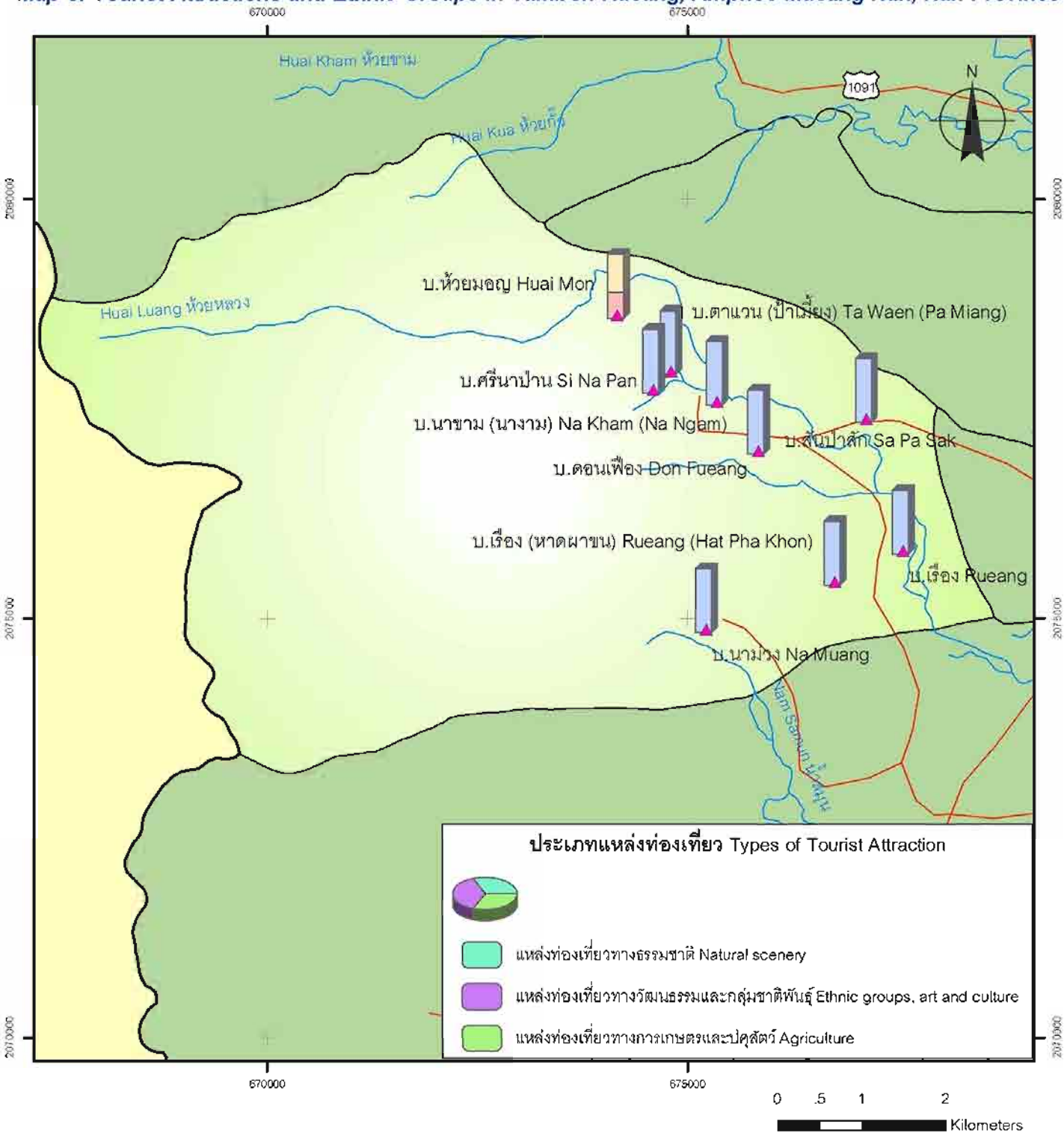

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลเรือง Tambon Rueang
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสวก อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Suak, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

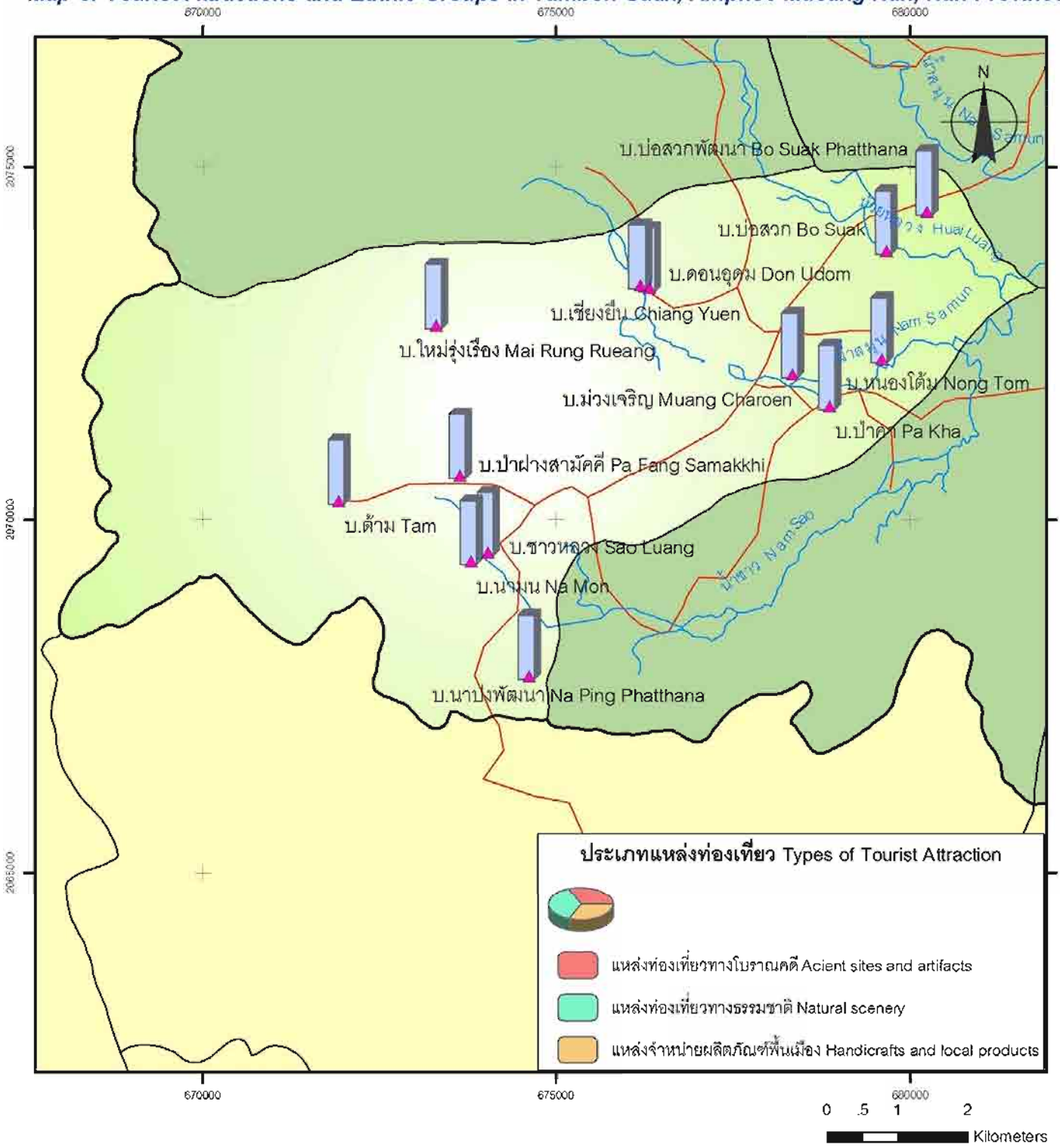

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสวก Tambon Suak
- อำเภอเมืองน่าน Amphoe Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสะเนียน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Sanian, Amphoe Mueang Nan, Nan Province

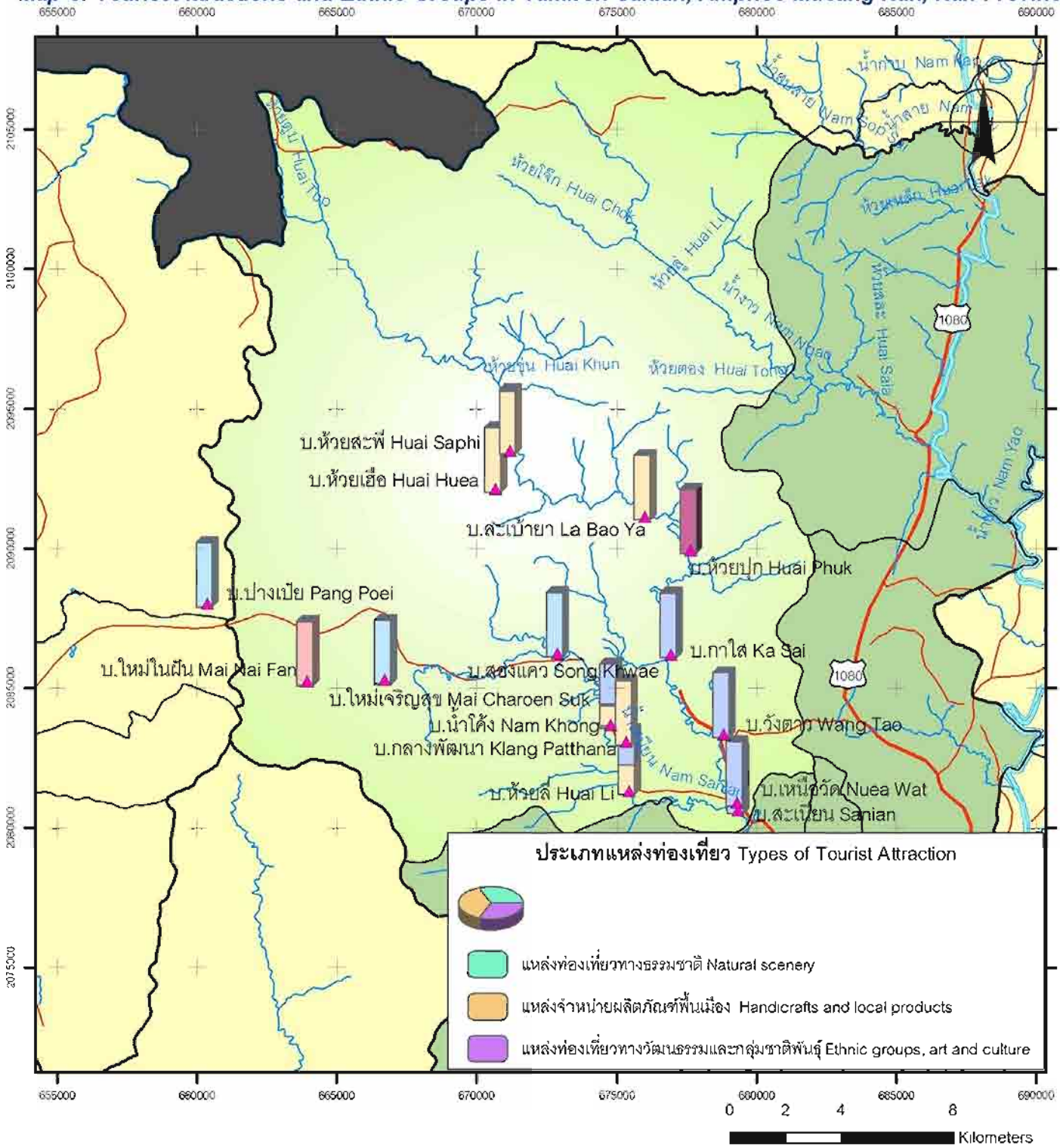

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลสะเนียน Tambon San
- อำเภอเมืองน่าน Mueang Nan
- จังหวัดน่าน Nan Province
- จังหวัดพะเยา Pha Yao Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำปาย อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Pai, Amphoe Mae Charim, Nan Province

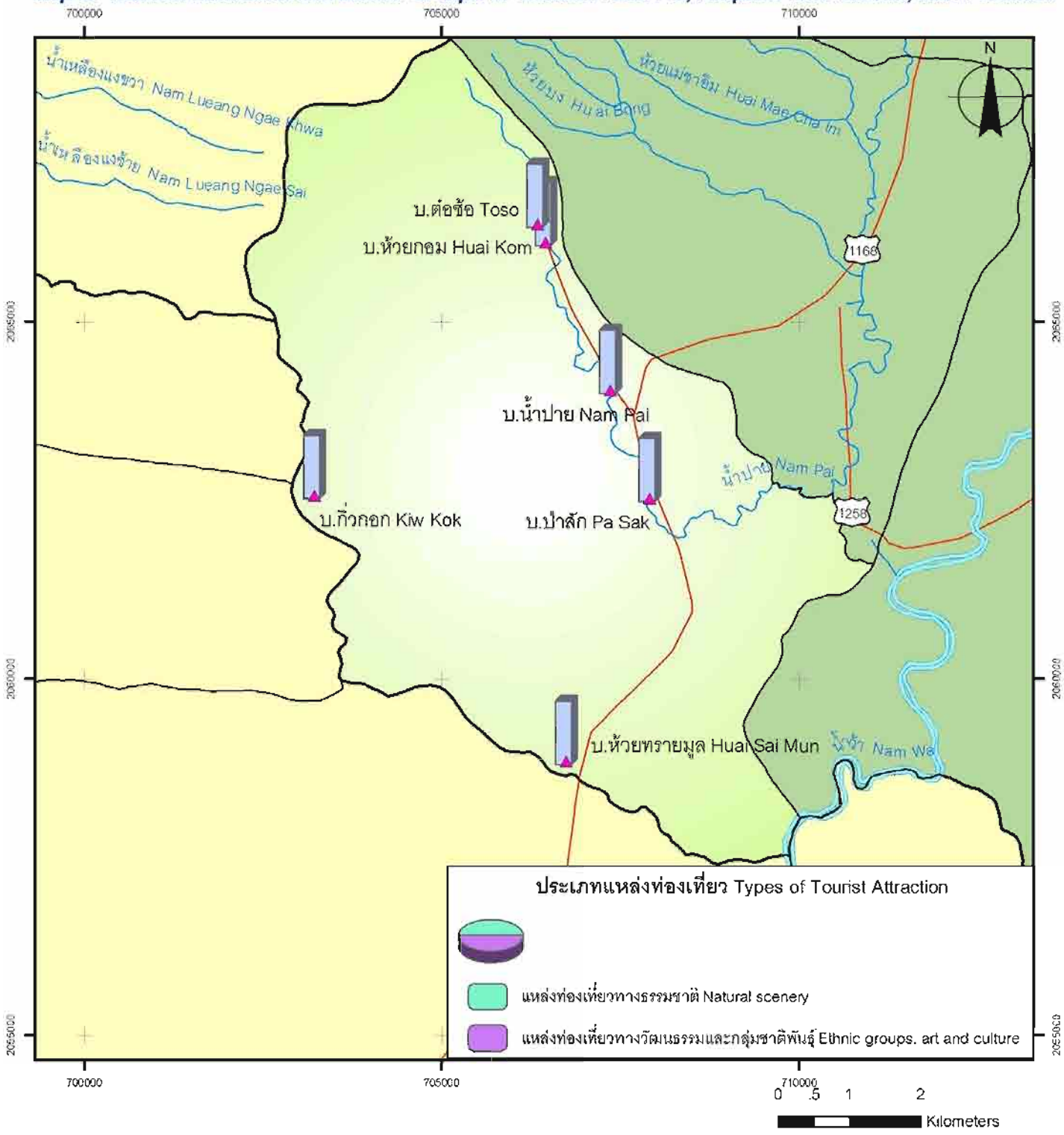

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำปาย Tambon Nam Pai
- อำเภอแม่จริม Amphoe Nong Daeng
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Phang, Amphoe Mae Charim, Nan Province

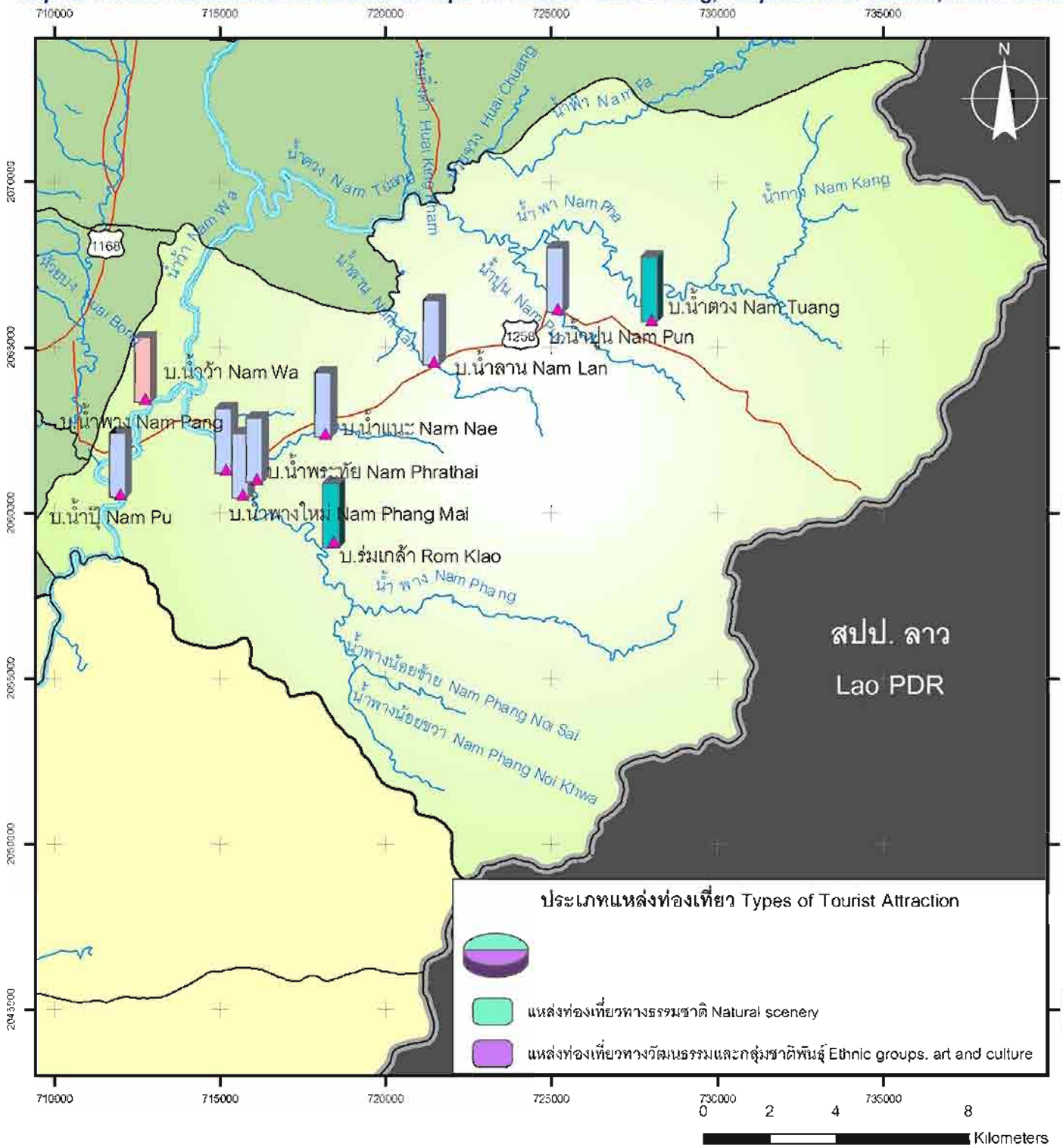

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำพาง Tambon Nam Phang
- อำเภอแม่จริม Amphoe Mae Charim
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- มัล-ไปร (ล้วะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่จริม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mae Charim, Amphoe Mae Charim, Nan Province

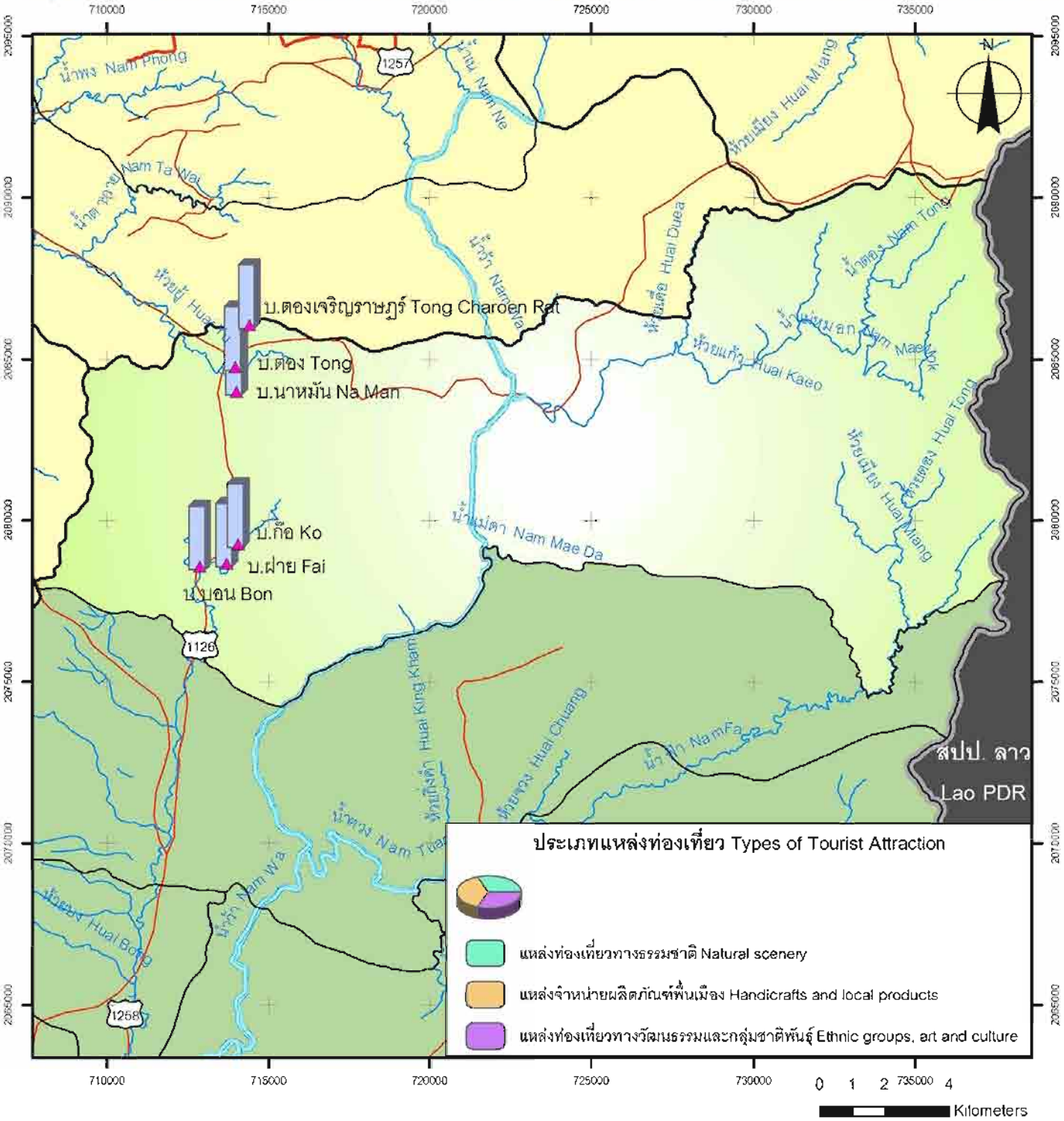

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแม่จริม Tambon Mae Charim
- อำเภอแม่จริม Amphoe Nong Daeng
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลหนองแดง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nong Daeng, Amphoe Mae Charim, Nan Province

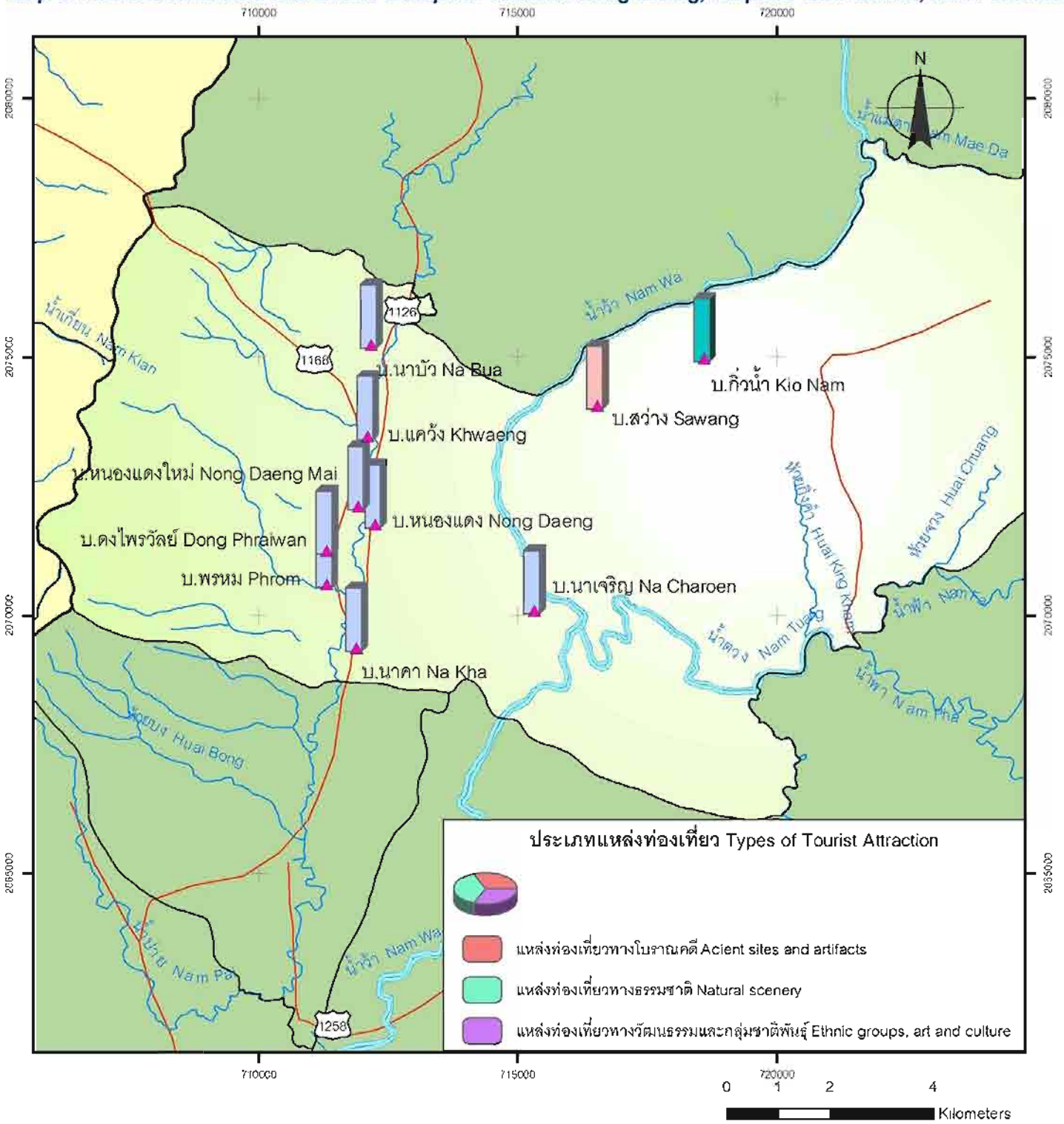

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลหนองแดงTambon Nong Daeng
- อำเภอแม่จริม Amphoe Mae Charim
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- มัล-ไปร (ลั๊วะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลหมอเมือง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mo Mueang, Amphoe Mae Charim, Nan Province

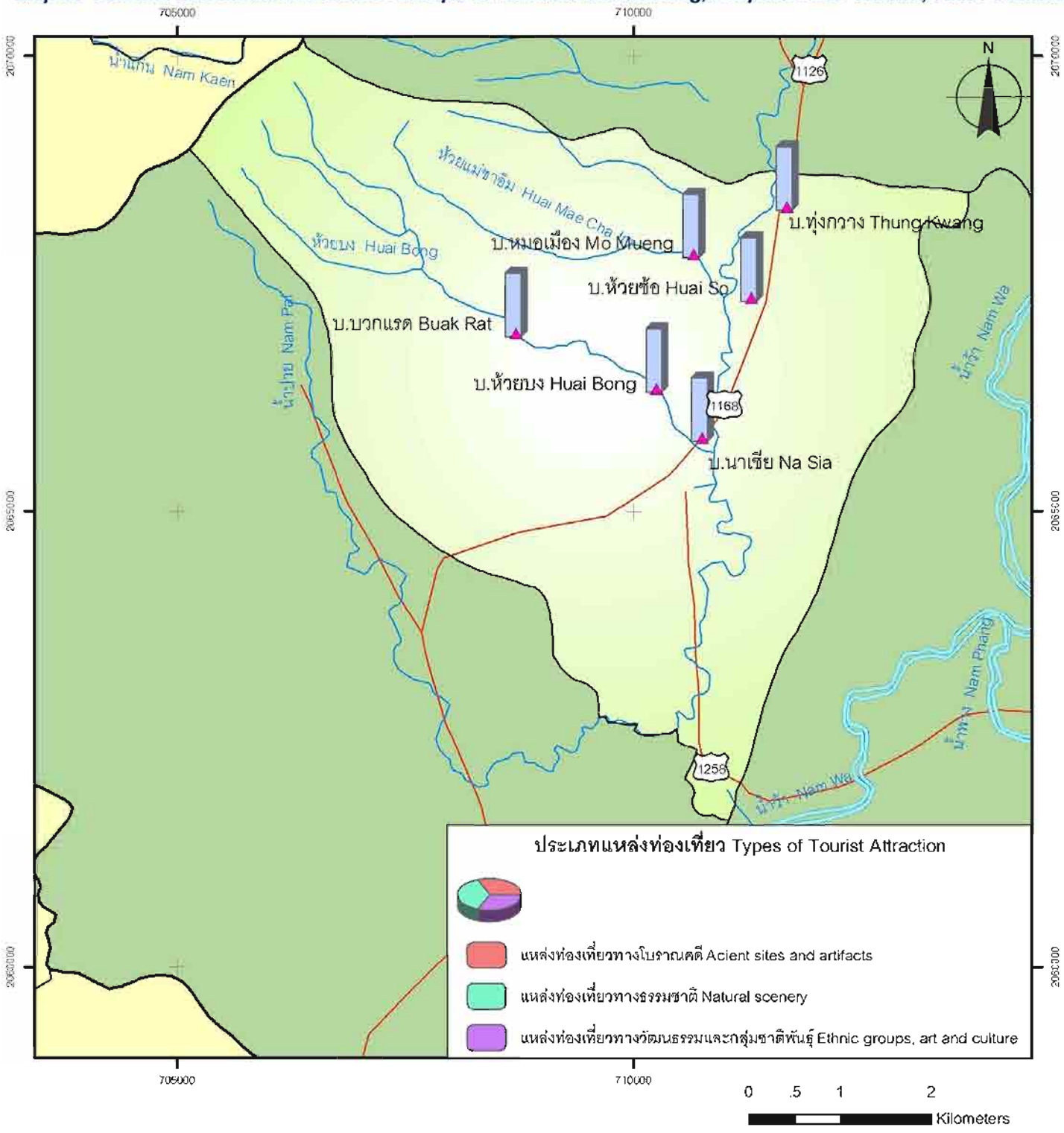

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลหมอเมือง Tambon Mo Mueang
- อำเภอแม่จริม Amphoe Nong Daeng
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Klang Wiang, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

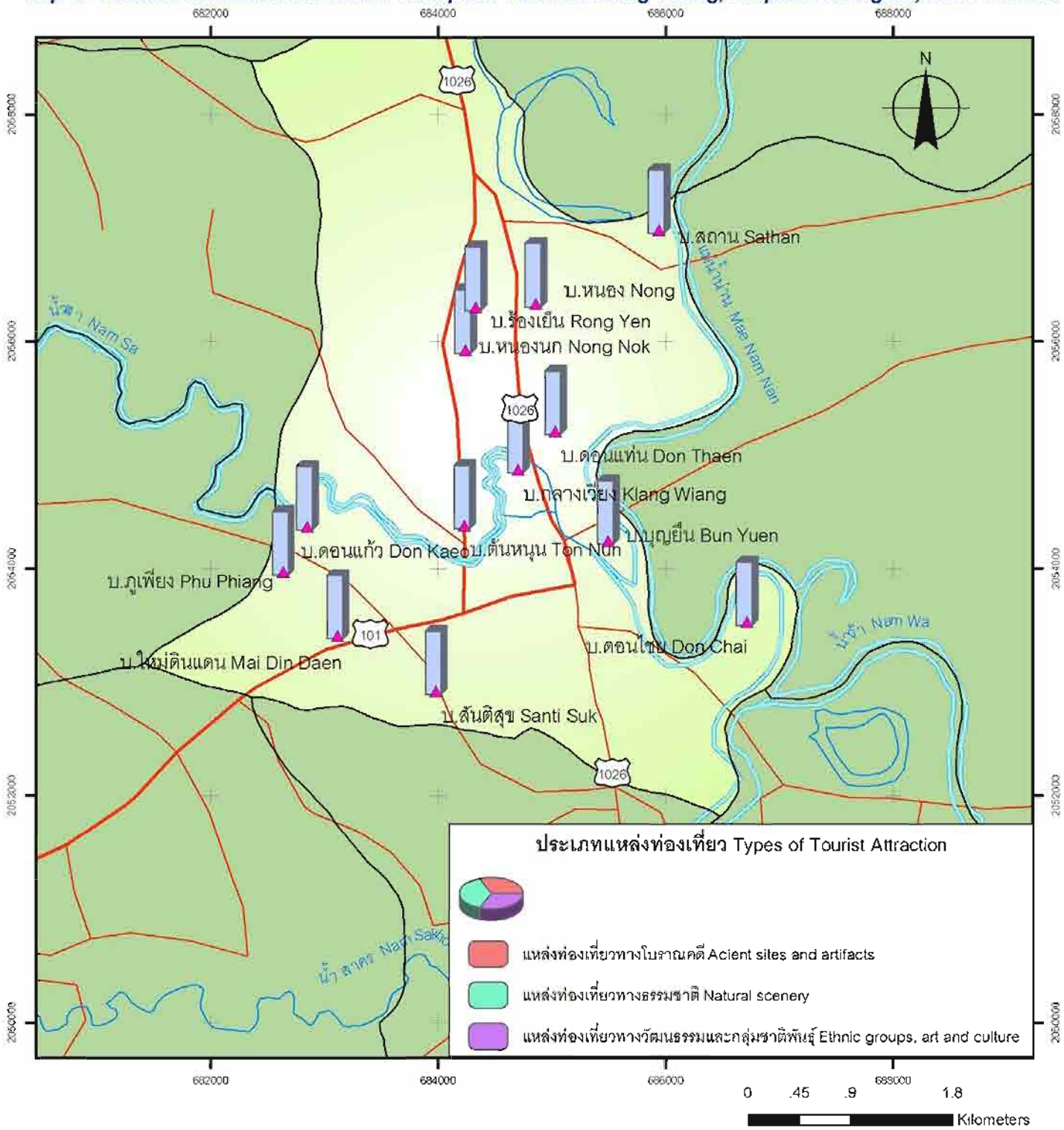

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลกลางเวียง Tambon Klang Wiang
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลขึ่ง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Khueng, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

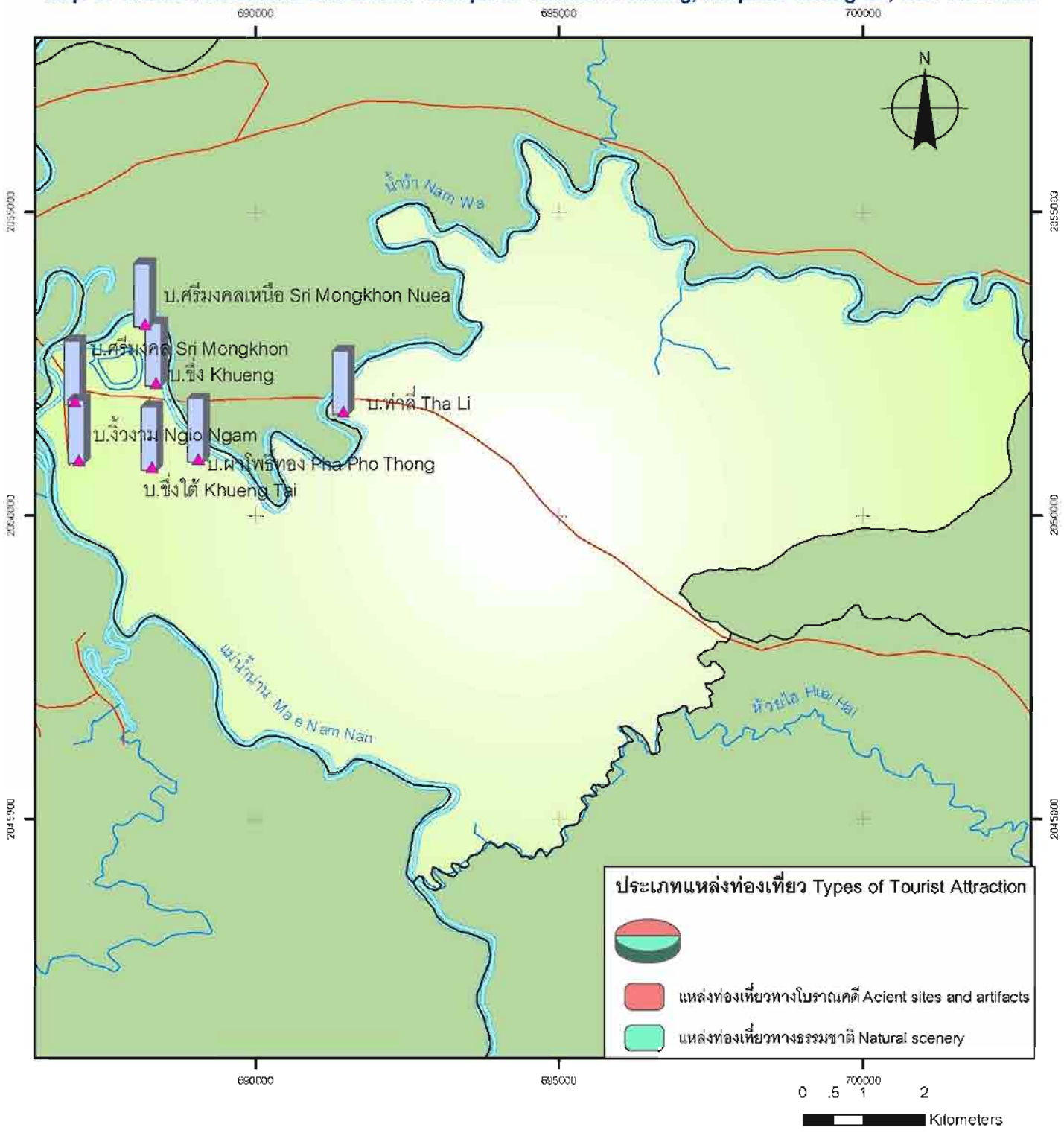

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลขึ่ง Tambon Khueng
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chom Chan, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

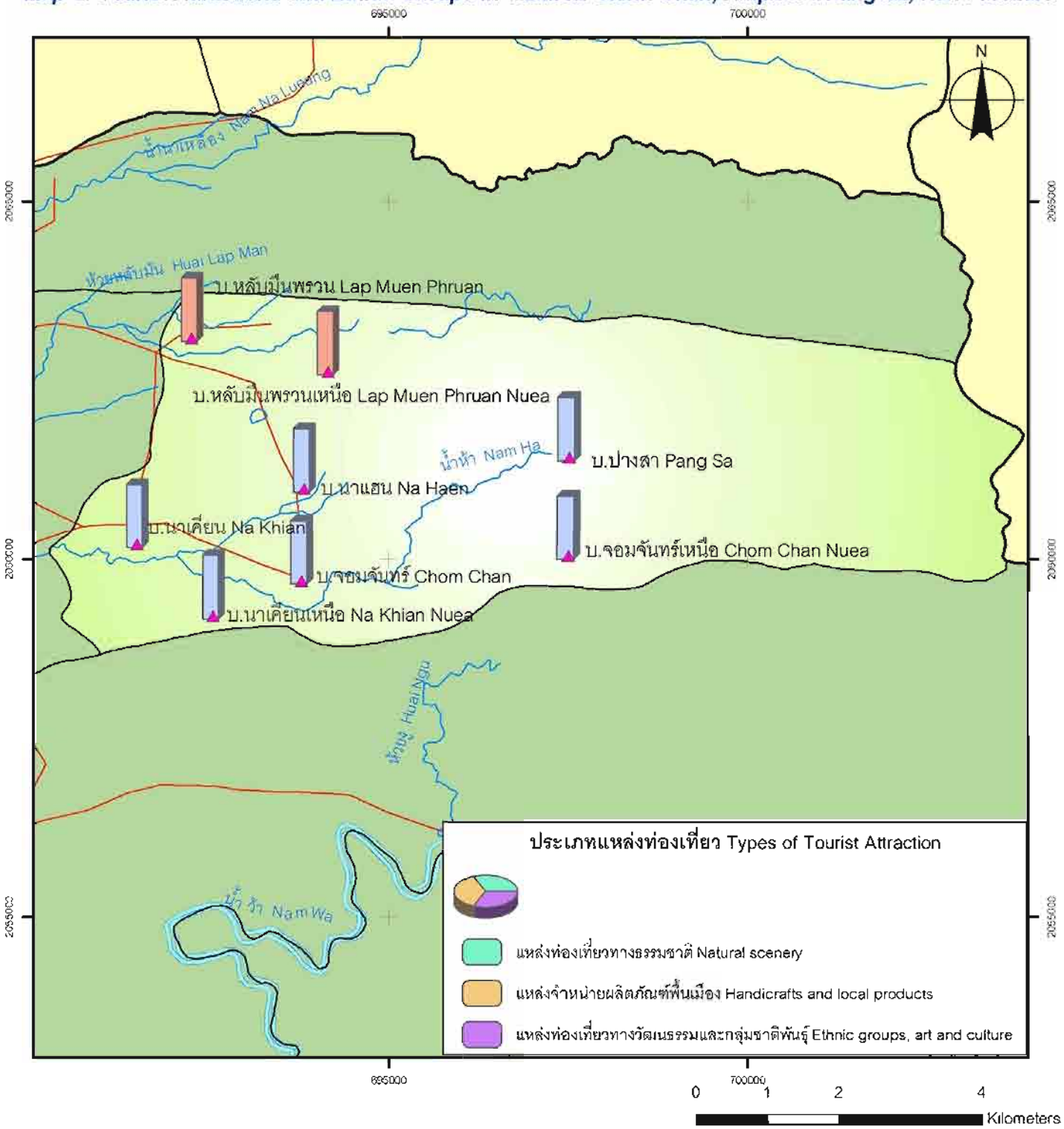

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำลายรอง Stream
- ตำบลจอมจันทร์ Tambon Chom Chan
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- พวน Phuan

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตาลชุม อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Tan Chum, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

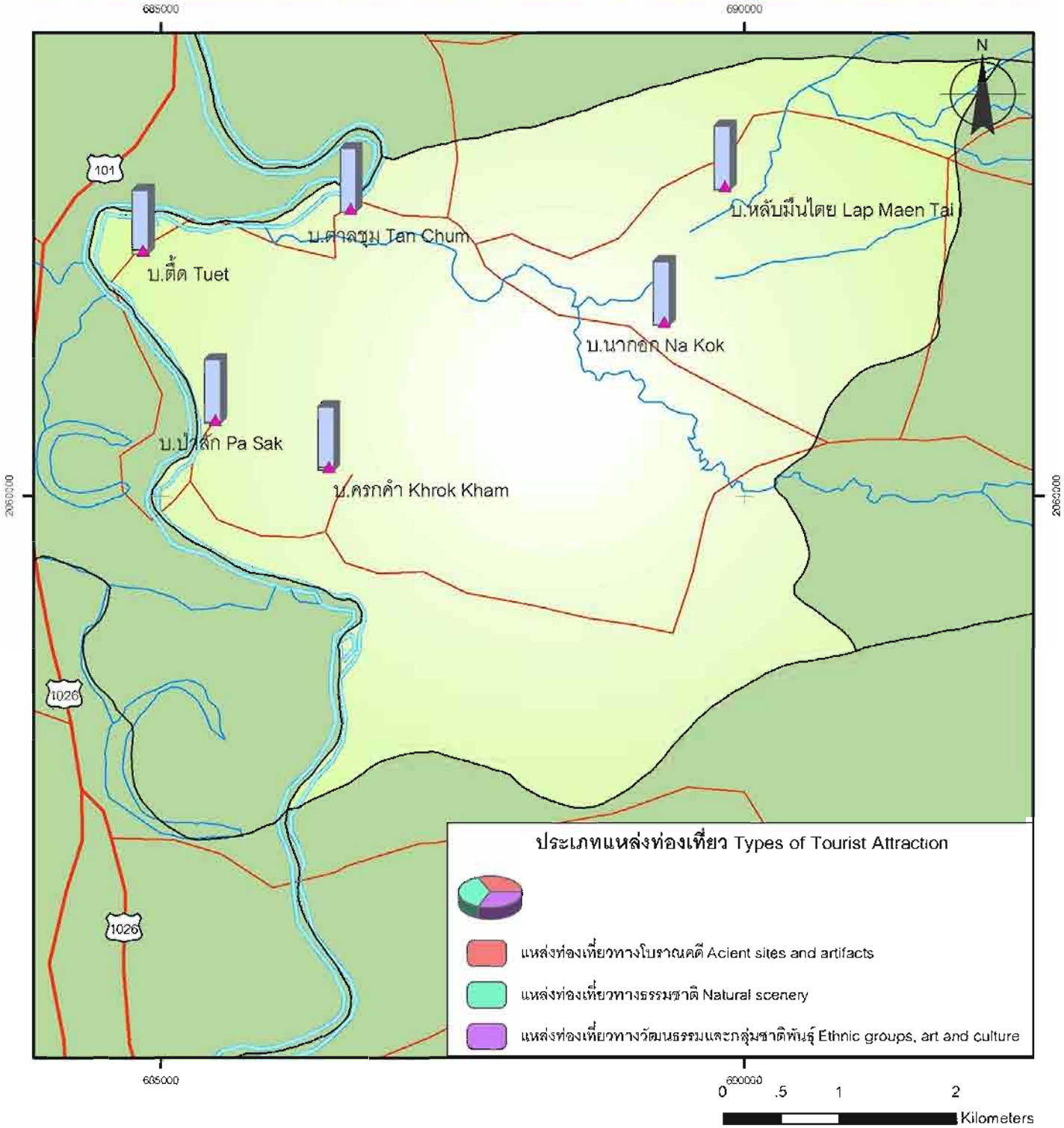

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลตาลชุม Tambon Tan Chum
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลาว Lao

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลทุ่งศรีทอง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Thung Si Thong, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

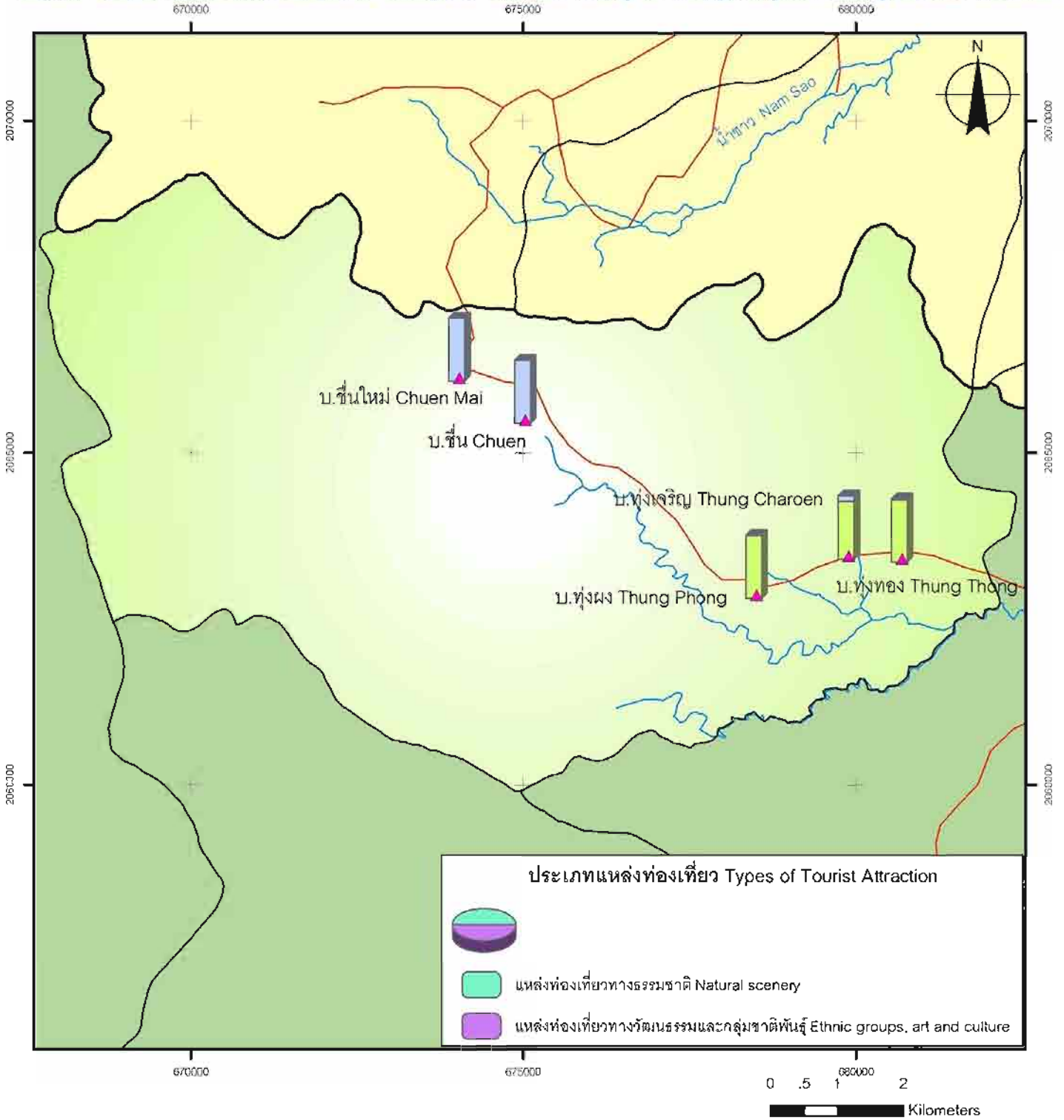

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลทุ่งศรีทอง Tambon Thung Si Thong
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลาว Lao

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาเหลือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Lueang, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

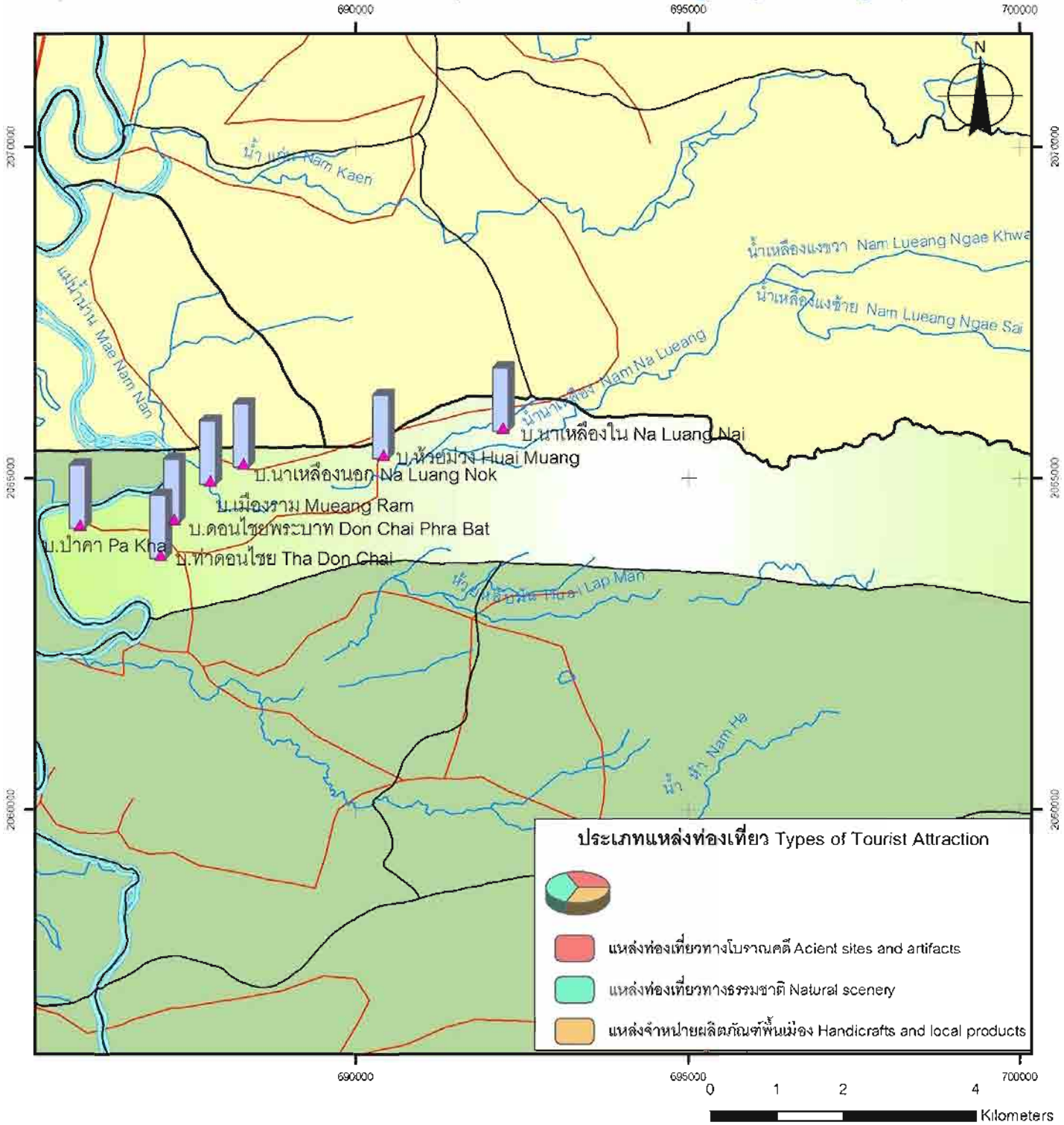

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาเหลือง Tambon Na Lueang
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Pua, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

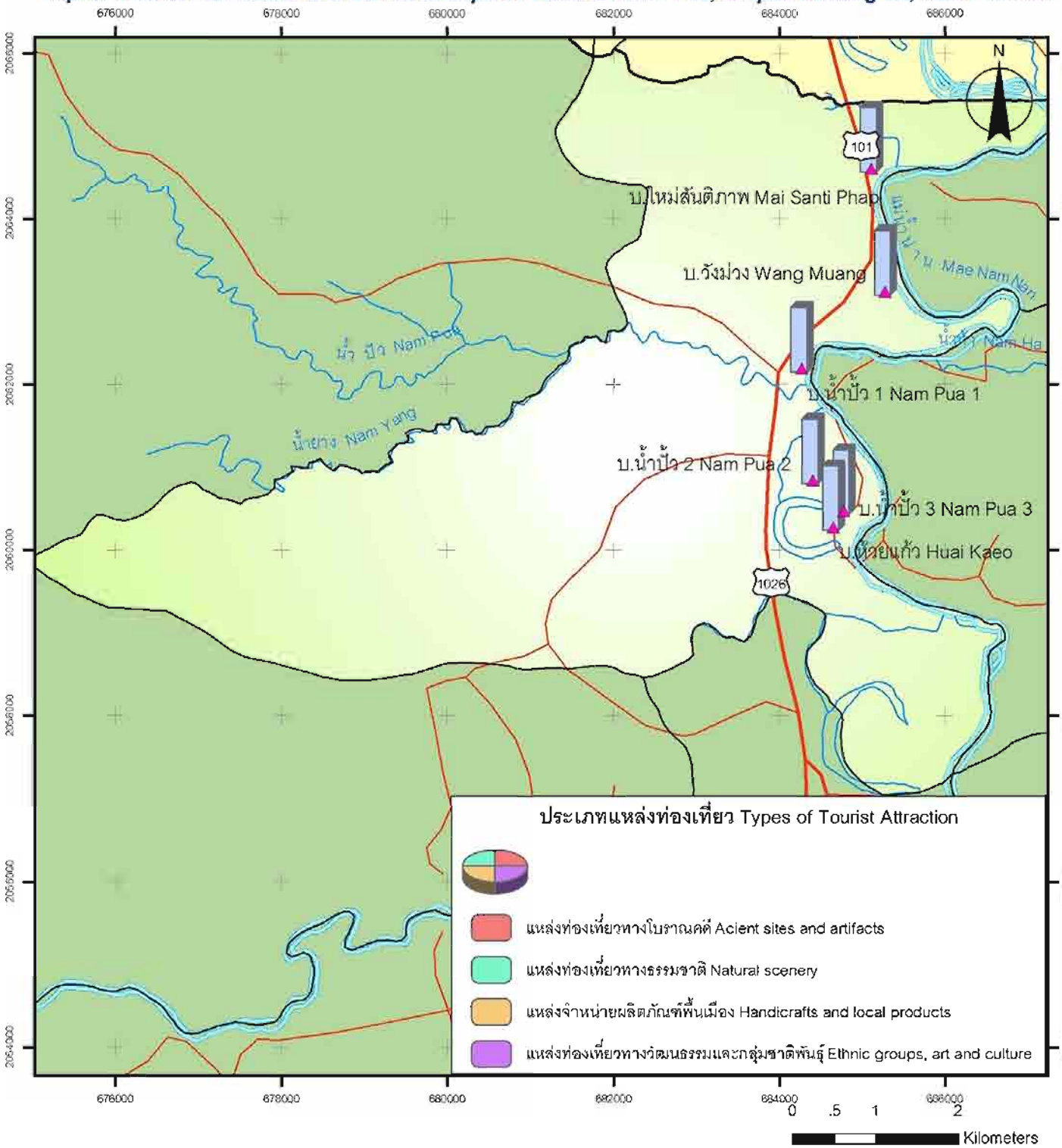

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำปั้ว Tambon Nam Pua
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลน้ำมวบ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Nam Muap, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

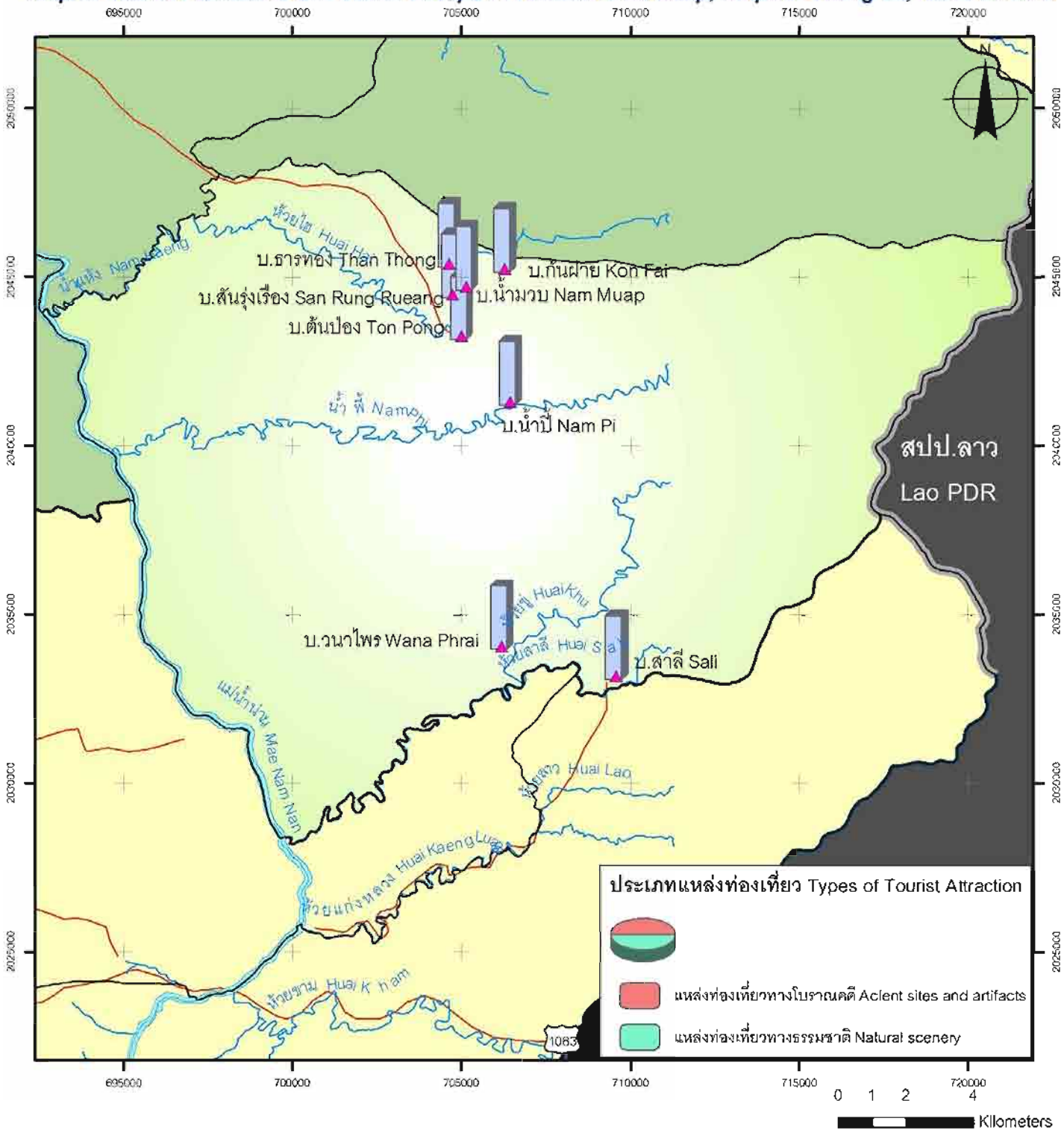

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลน้ำมวบ Tambon Nam Muap
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลปงสนุก อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pong Sanuk, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

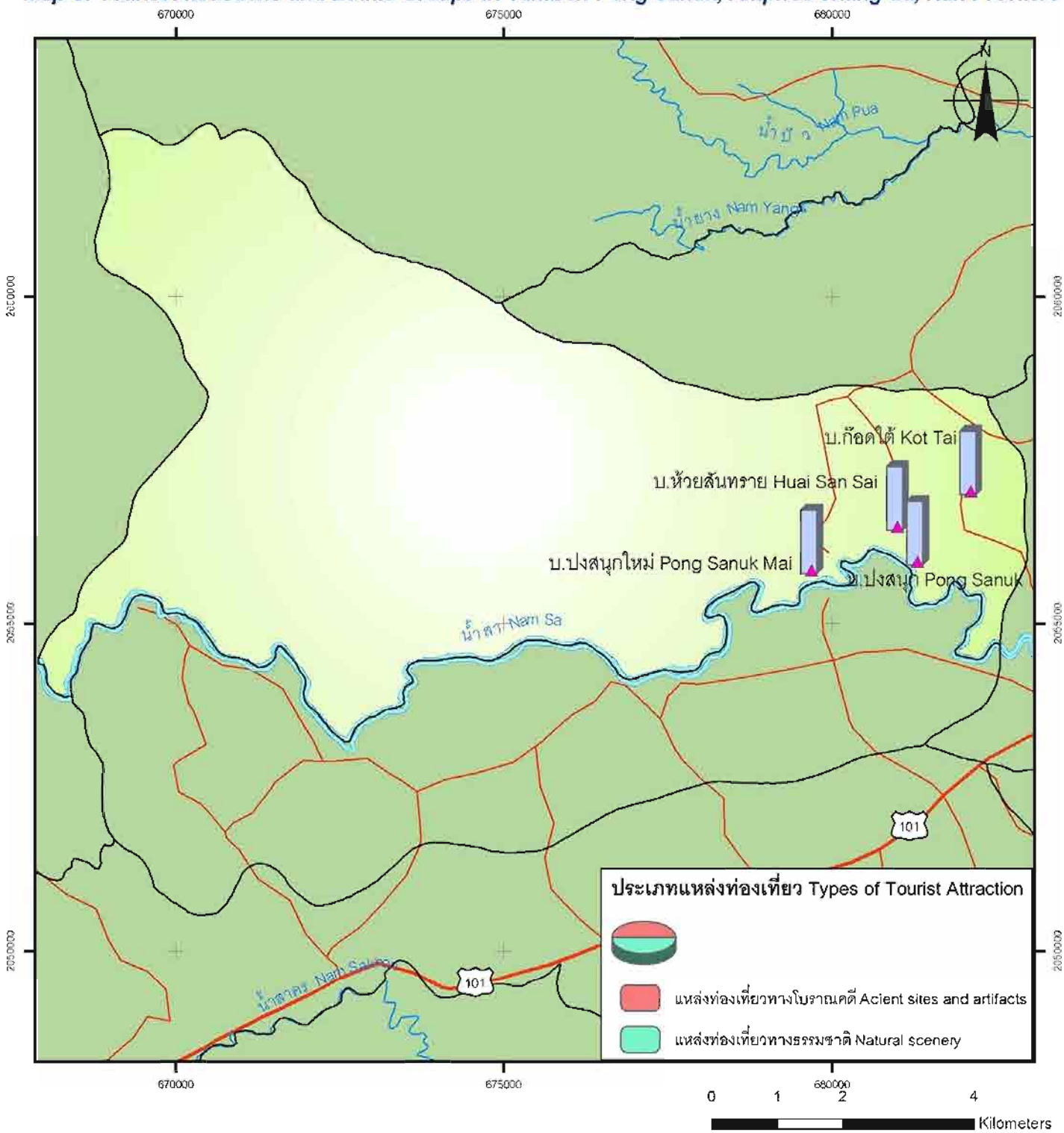

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลปงสนุก Tambon Pong Sanuk
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่ขะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mae Khaning, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

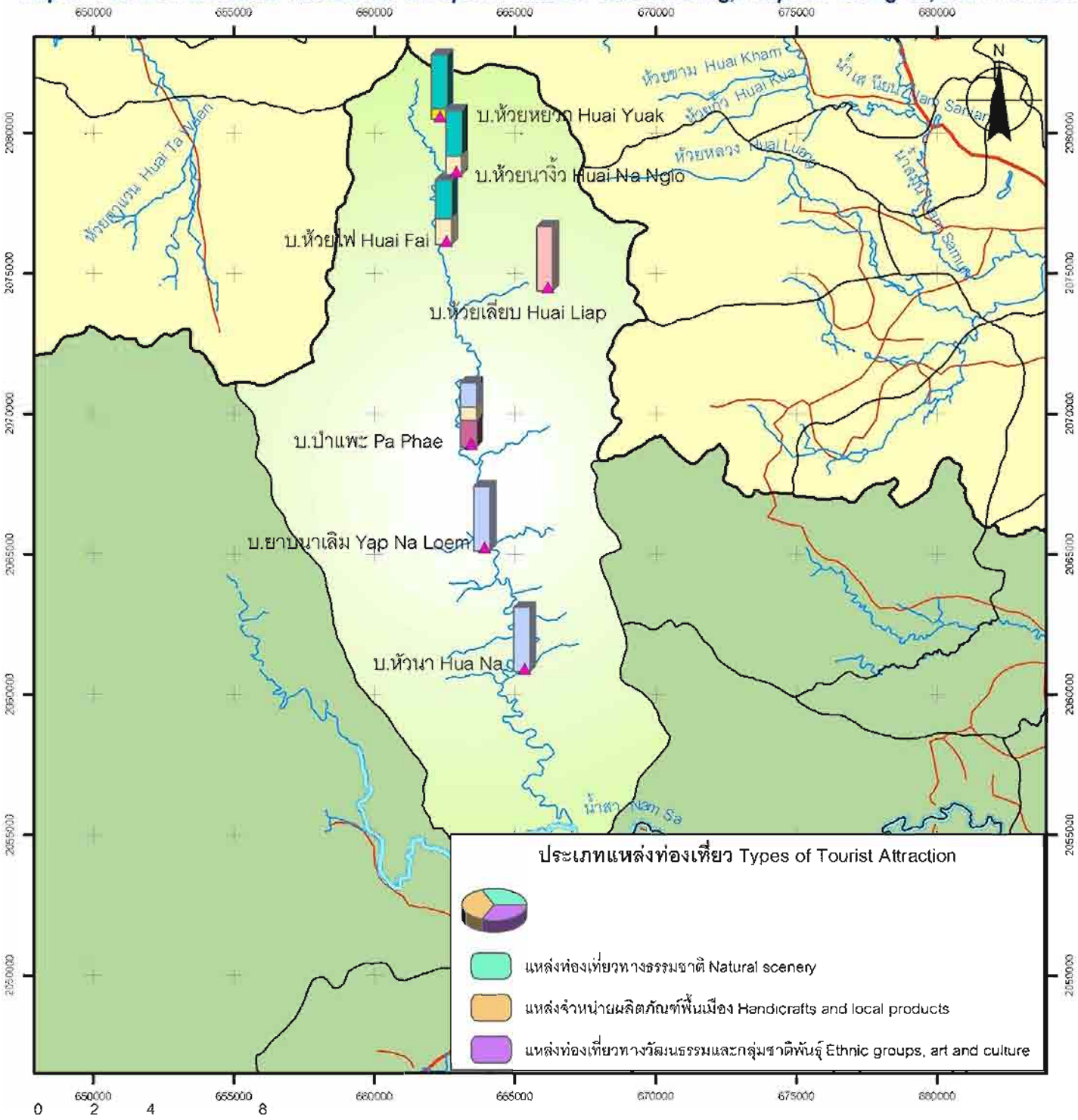

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแม่ขะนิง Tambon Mae Khaning
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)
- มลาบรี (ตองเหลือง) Mla Bri (Tong Lueang)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่สา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mae Sa, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

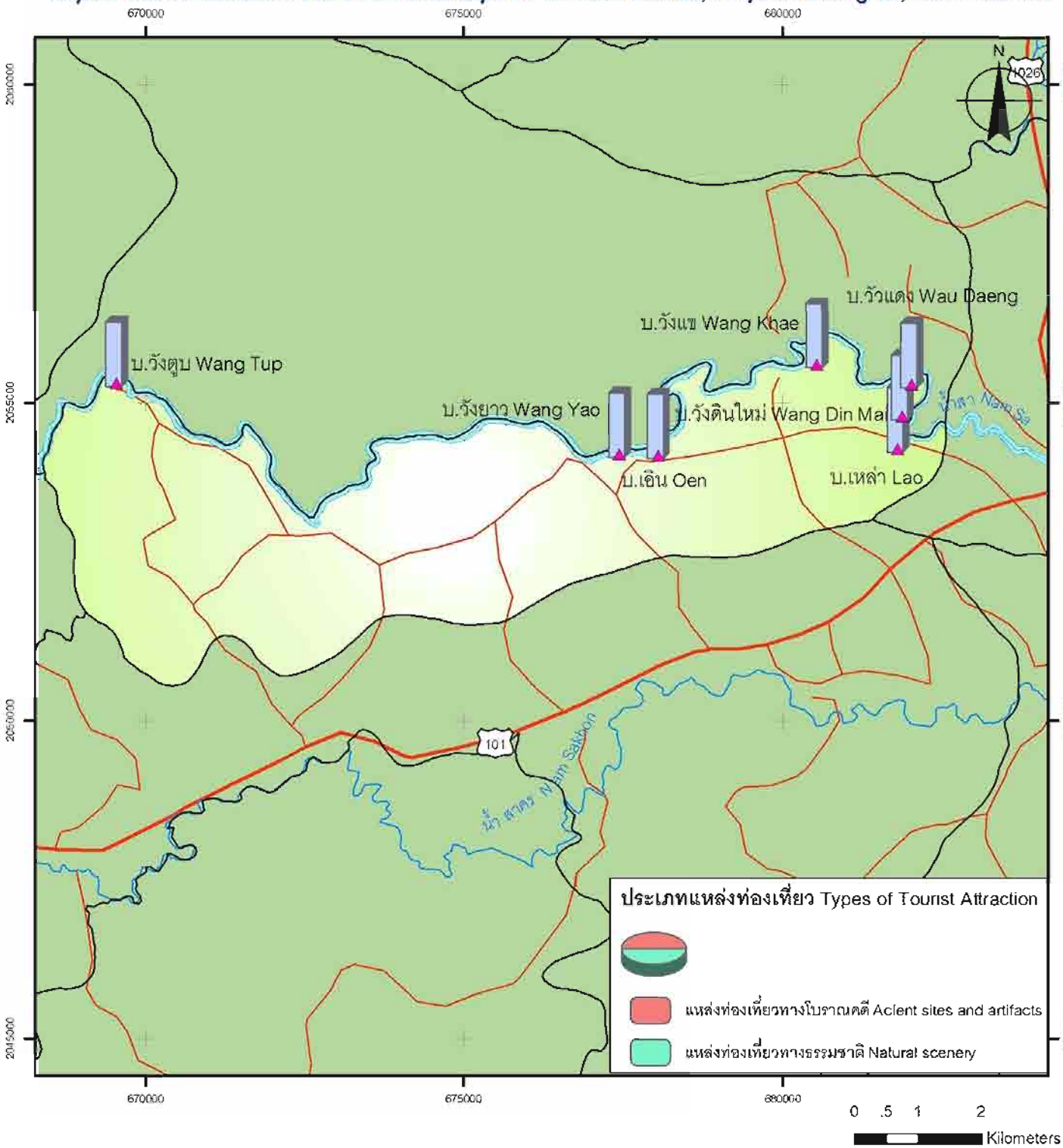

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแม่สา Tambon Mae Sa
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลแม่สาคร อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Mae Sakhon, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

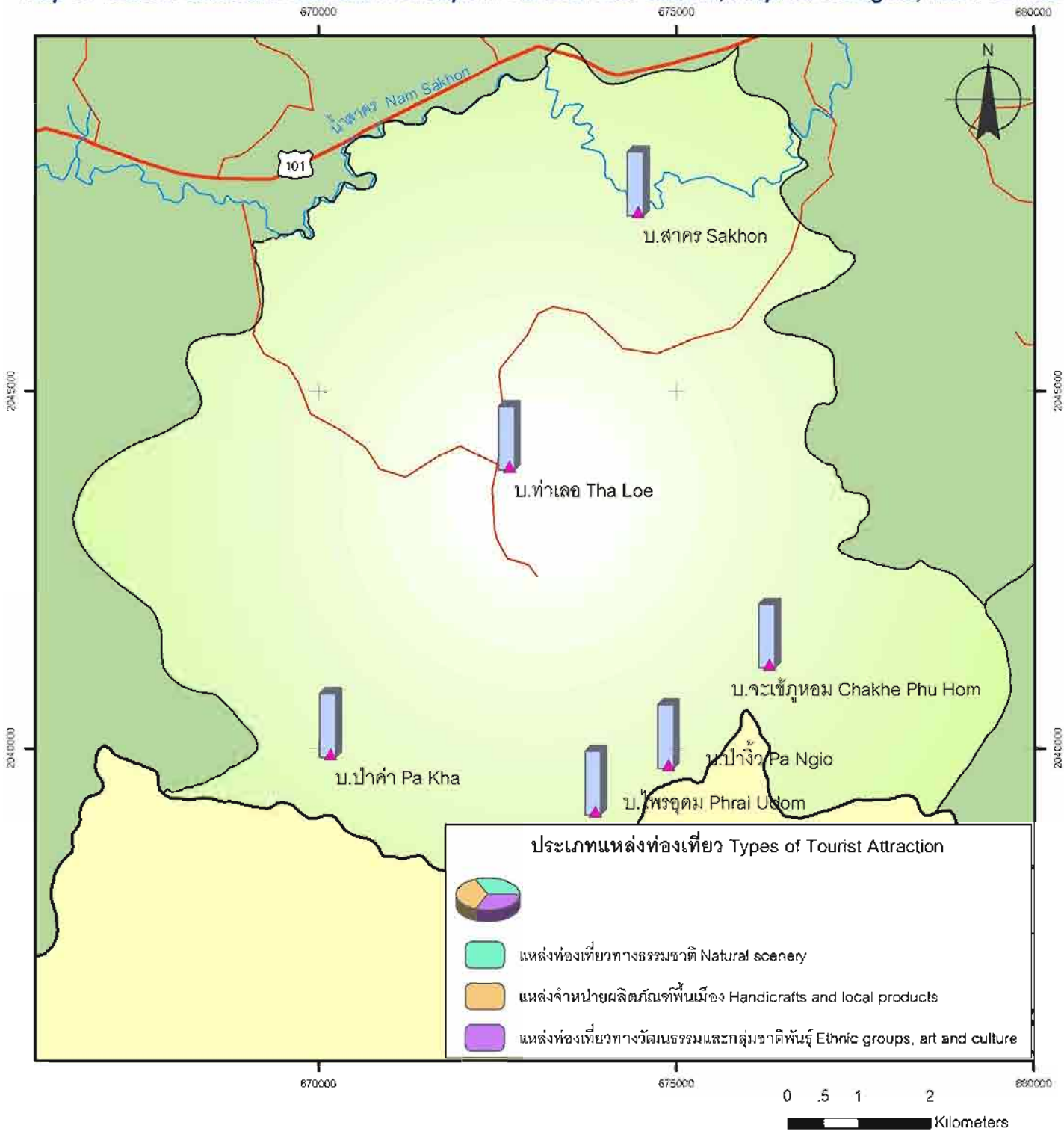

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลแม่สาครTambon Mae Sakhon
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลยาบหัวนา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Yap Hua Na, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

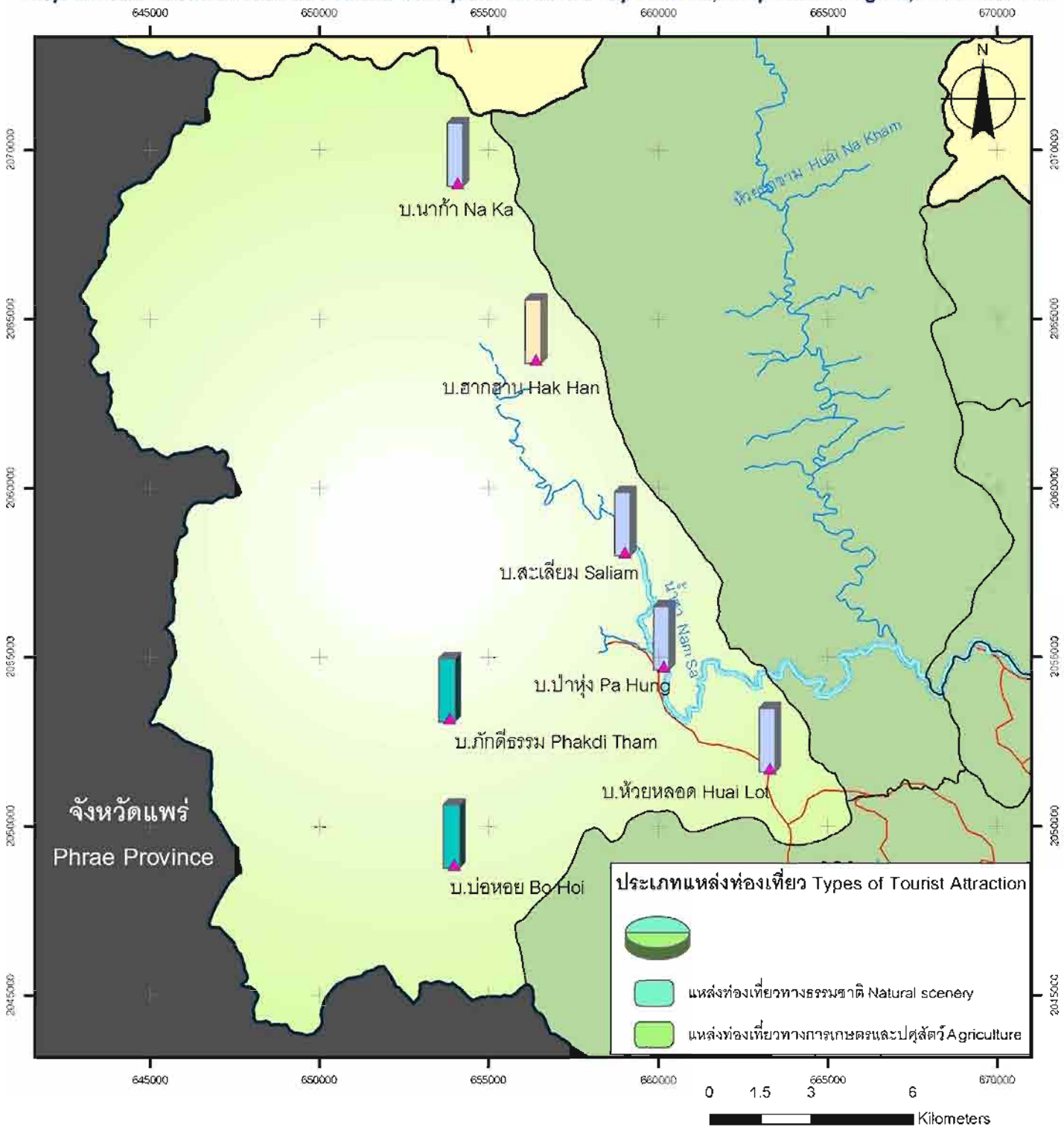

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลยาบหัวนา Tambon Yap Hua Na
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลล้านนาหนองใหม่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Lan Na Nong Mai, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

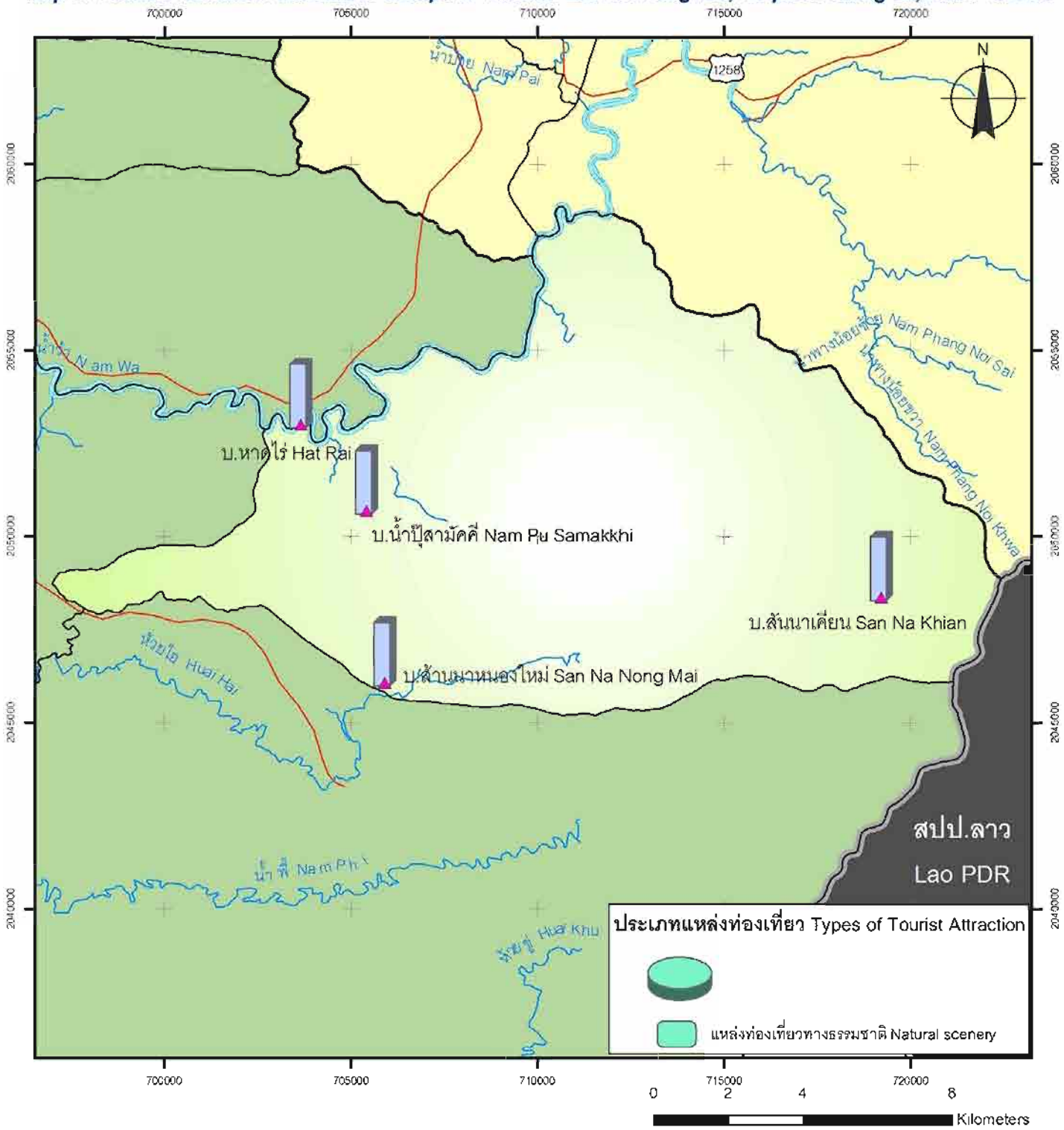

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลล้านนาหนองใหม่ Tambon Lan Na Nong Mai
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลส้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon San, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

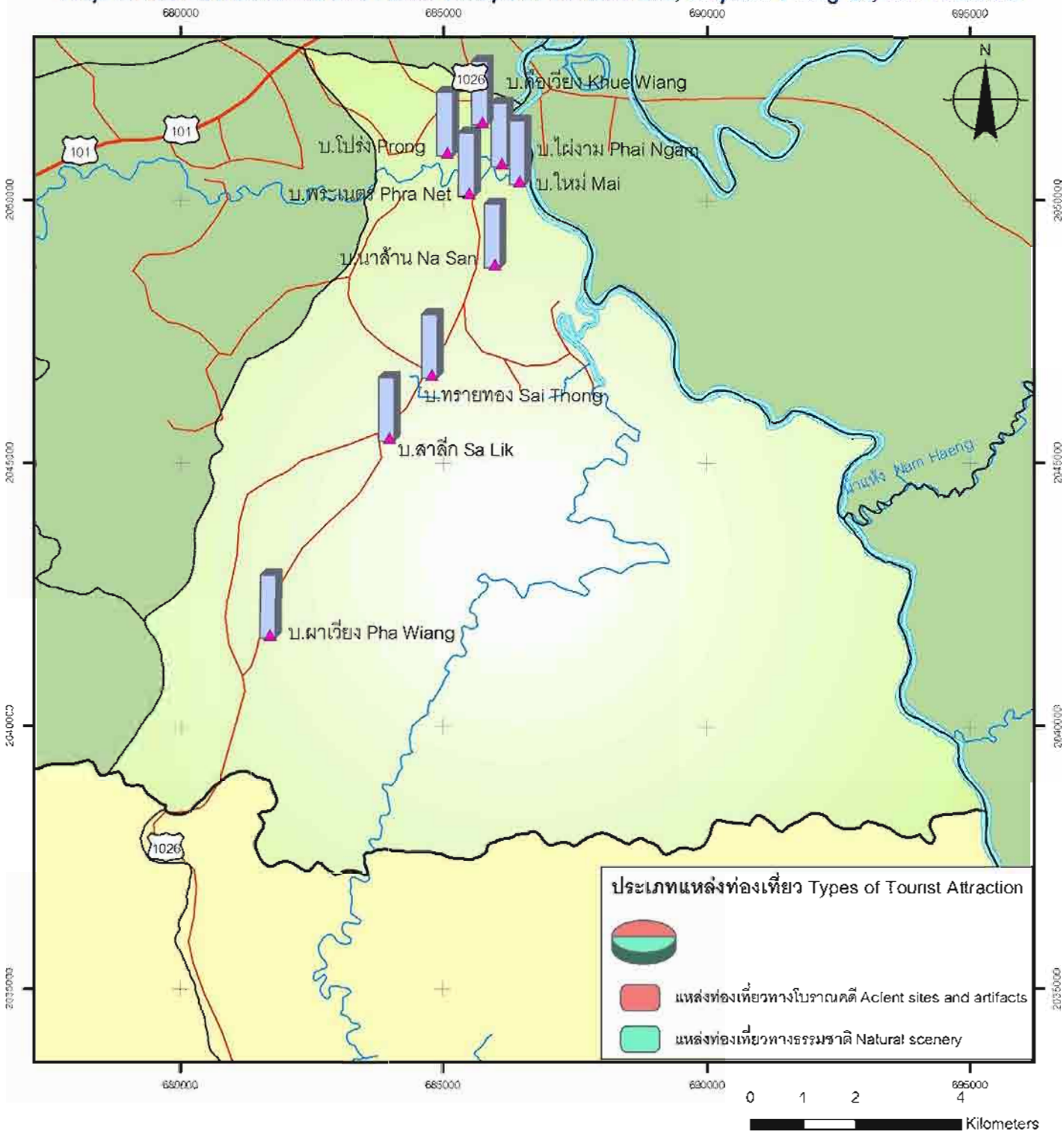

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลส้าน Tambon San
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Lai Nan, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

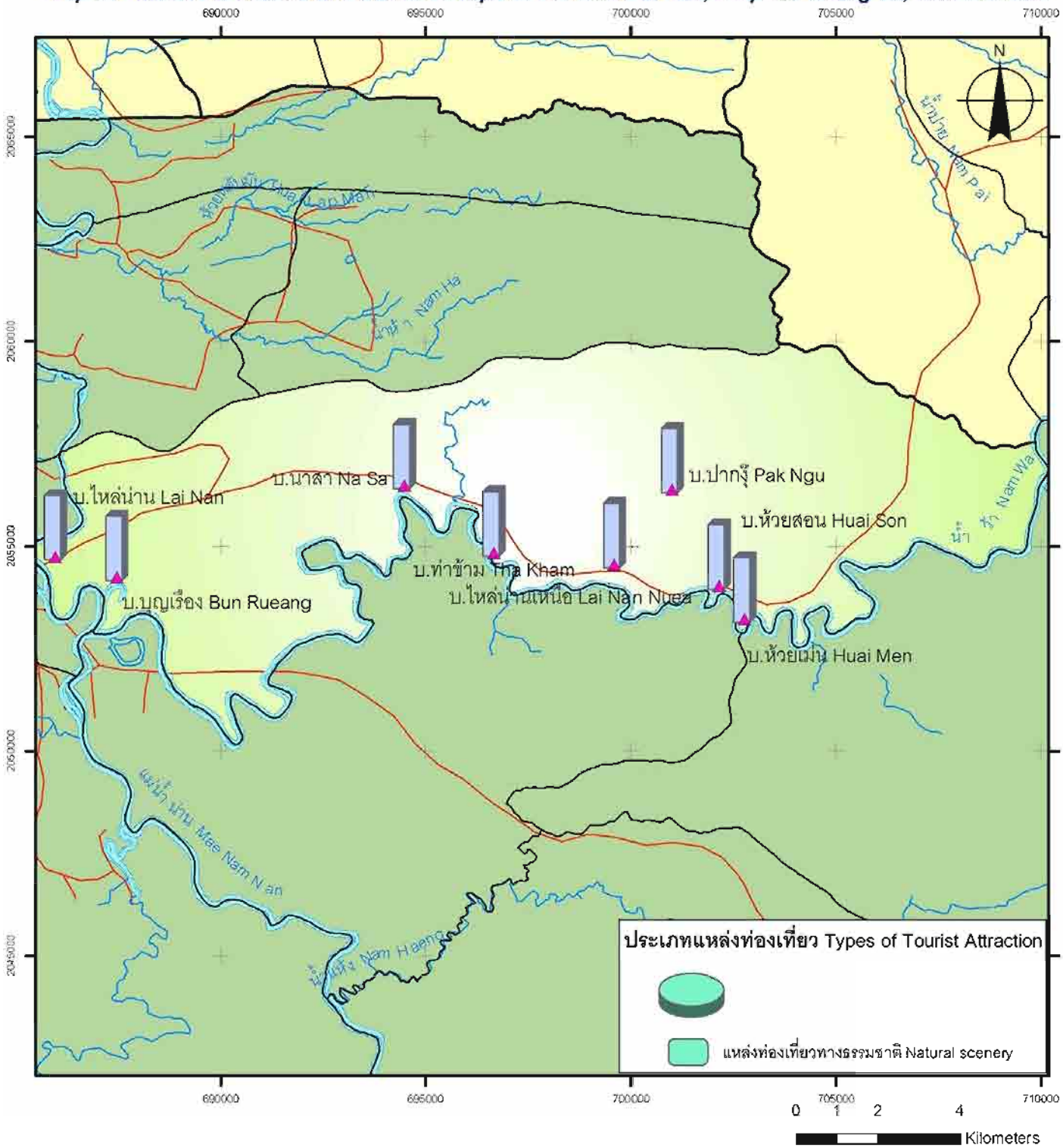

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลไหล่น่าน Tambon Lai Nan
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน

Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลอ่ายนาไลย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Ai Na Lai, Amphoe Wiang Sa, Nan Province

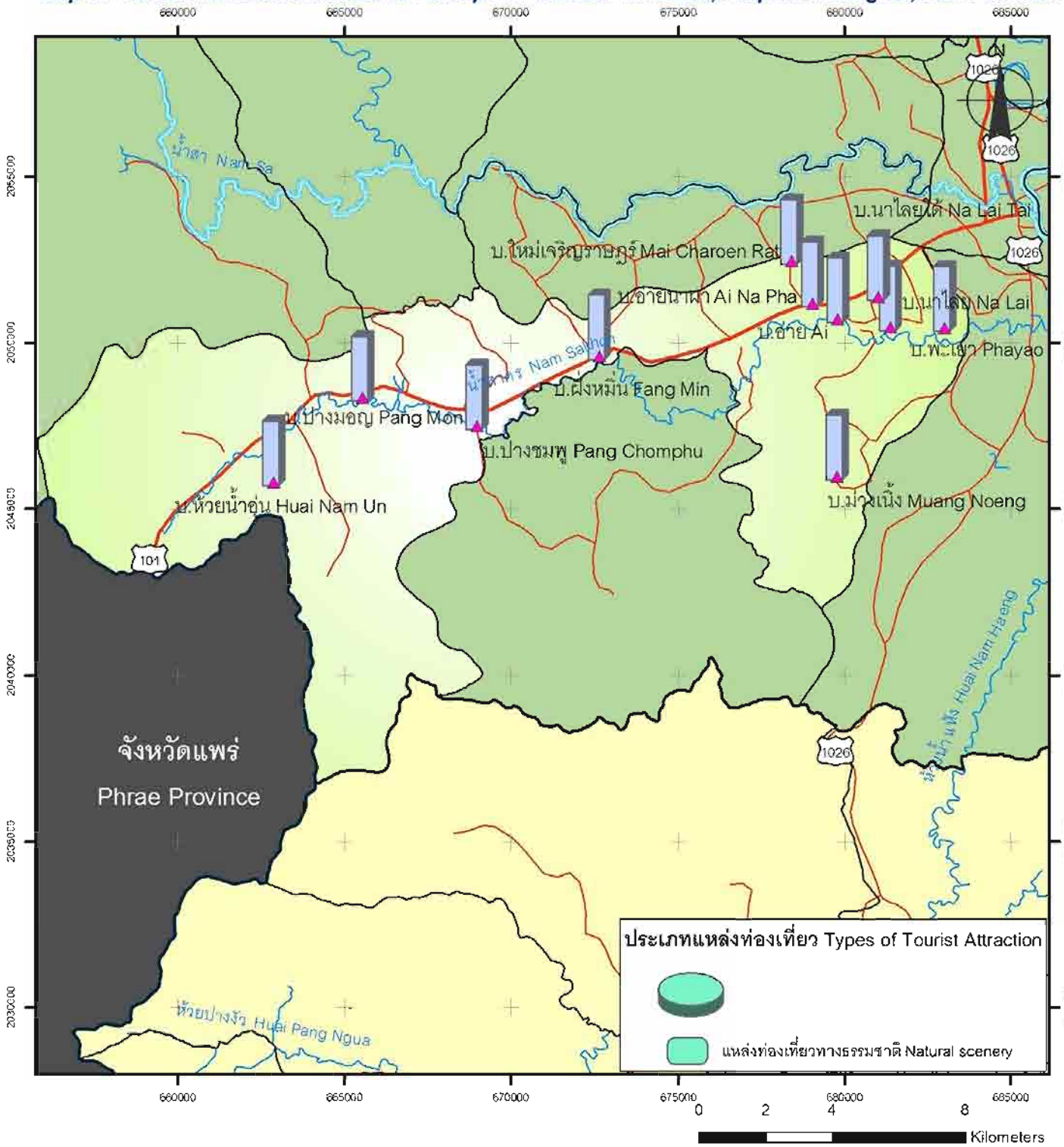

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลอ่ายนาไลย Tambon Ai Na Lai
- อำเภอเวียงสา Amphoe Wiang Sa
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Chon Daen, Amphoe Song Khwae, Nan Province

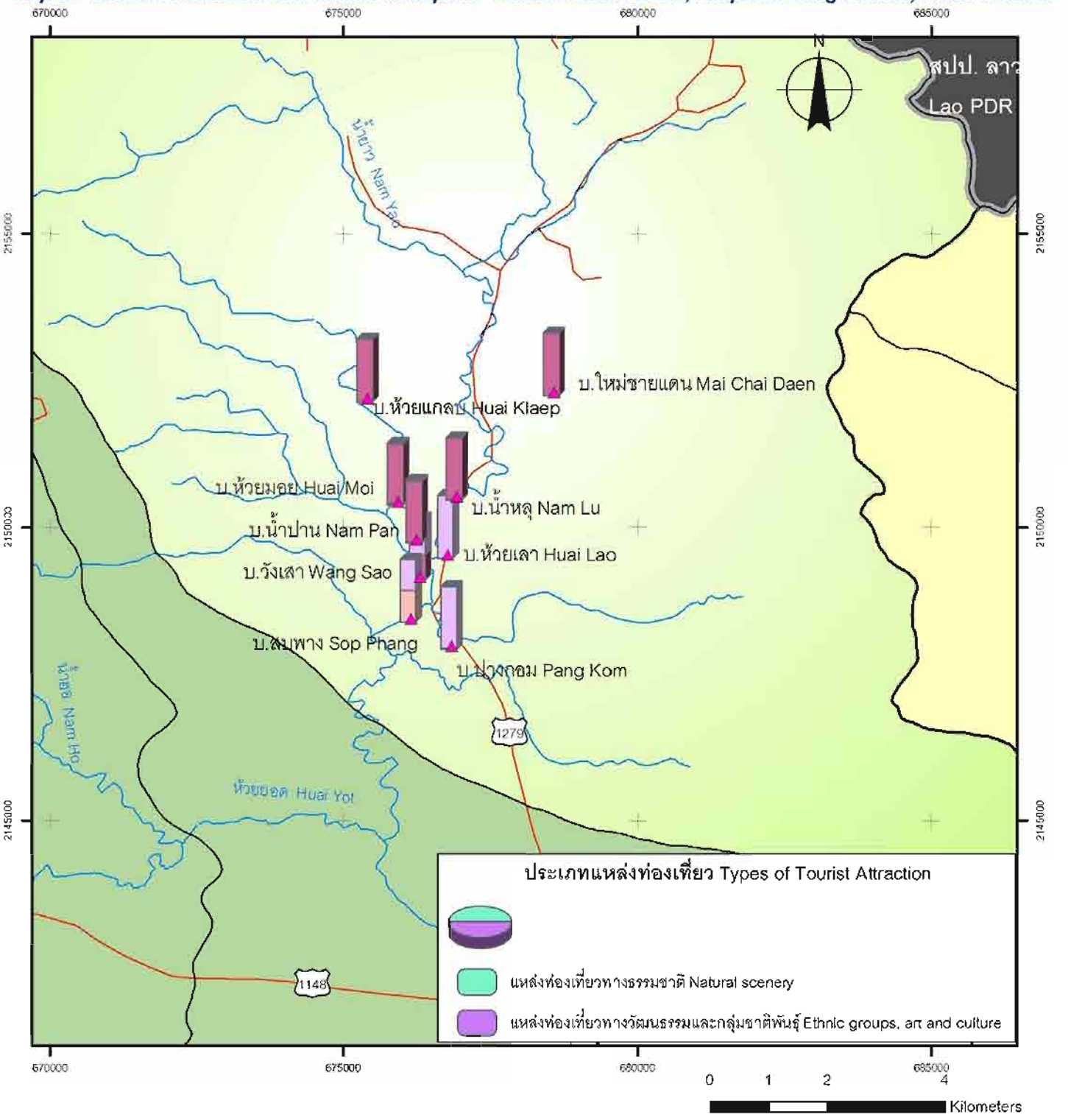

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลชนแดน Tambon Chon Daen
- อำเภอสองแคว Amphoe Song Khwae
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- ขมุ Khmu'
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Na Rai Luang, Amphoe Song Khwae, Nan Province

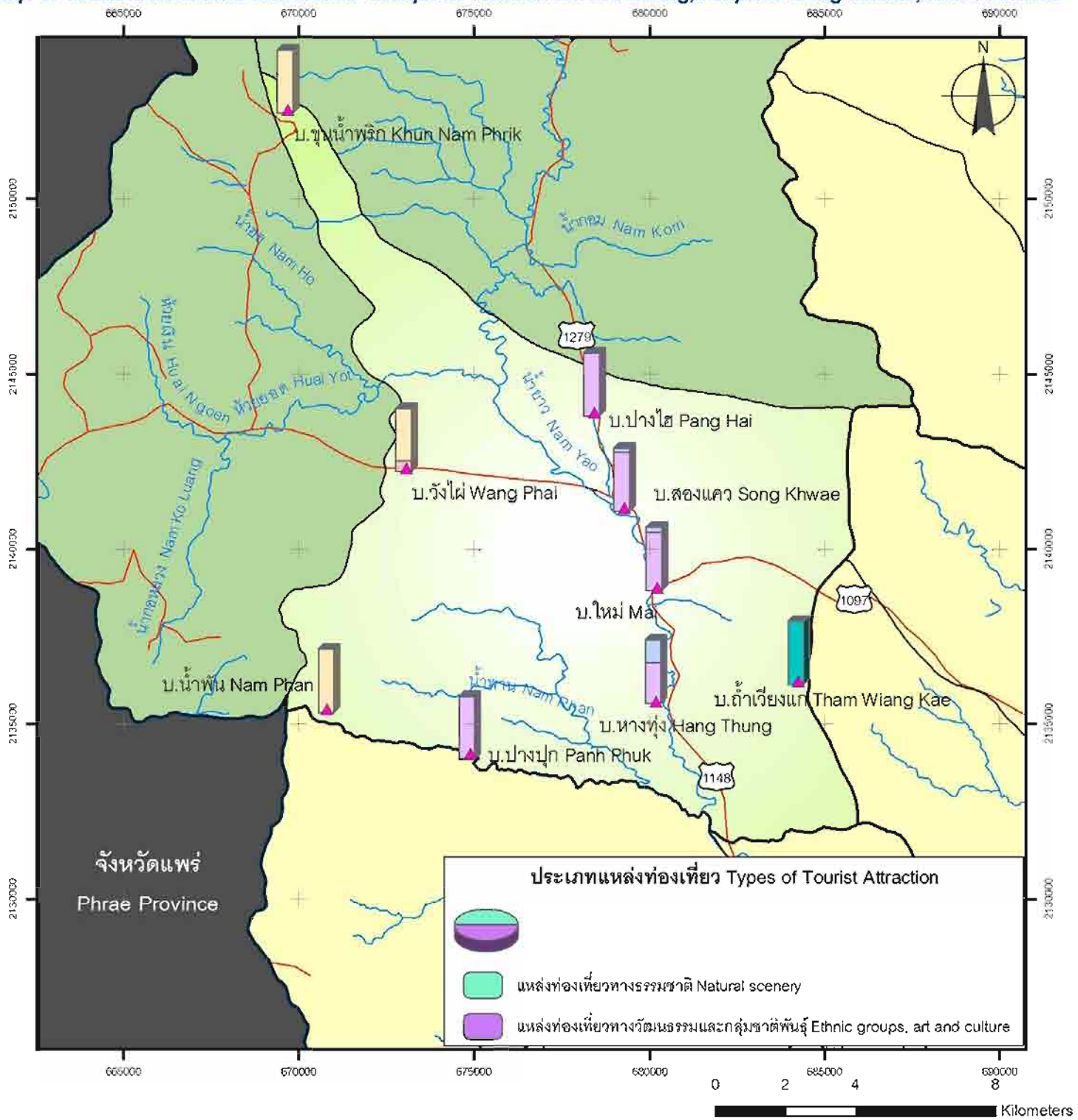

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลนาไร่หลวง Tambon Na Rai Luang
- อำเภอสองแคว Amphoe Song Khwae
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลื้อ Lue
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)
- มัล-ไปร (ลัวะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Yot, Amphoe Song Khwae, Nan Province

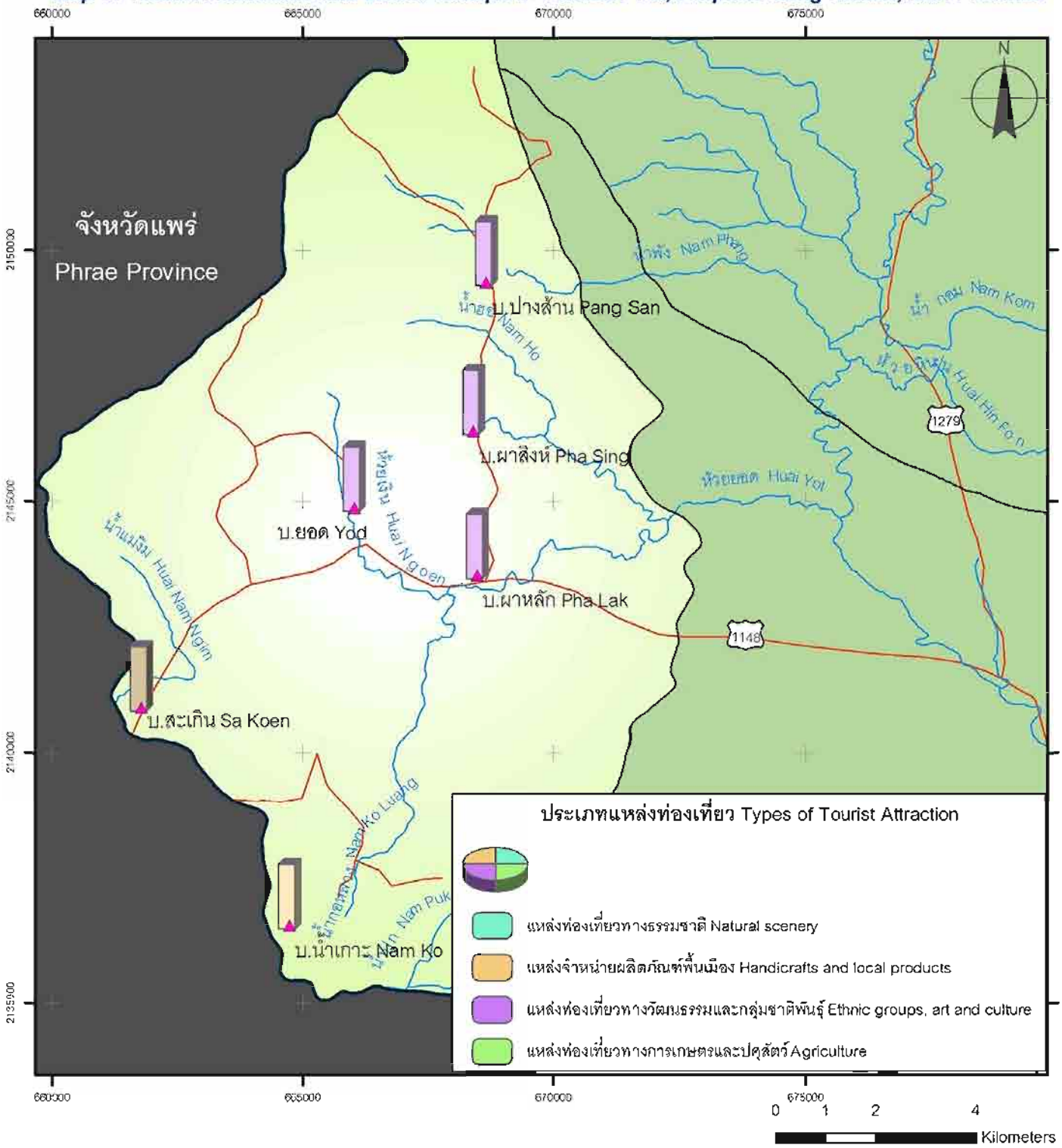

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลยอด Tambon Yot
- อำเภอสองแคว Amphoe Song Khwae
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- ลื้อ Lue
- อิ้มปี (ก้อ) Mpi (Ko)
- เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Du Phong, Amphoe Santisuk, Nan Province

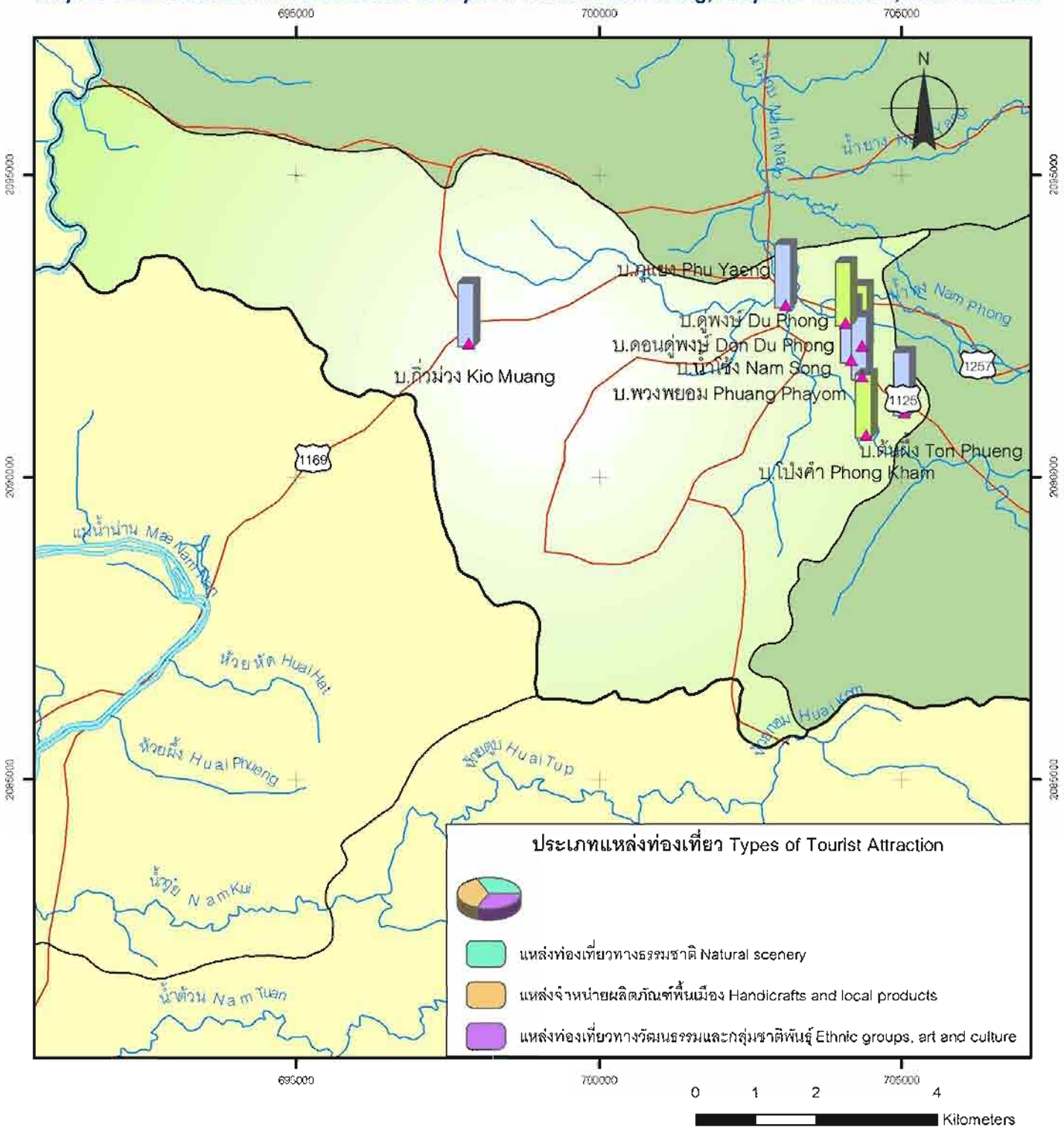

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลดู่พงษ์ Tambon Du Phong
- อำเภอสันติสุข Amphoe Santisuk
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลาว Lao

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Pa Laeo Luang, Amphoe Santisuk, Nan Province

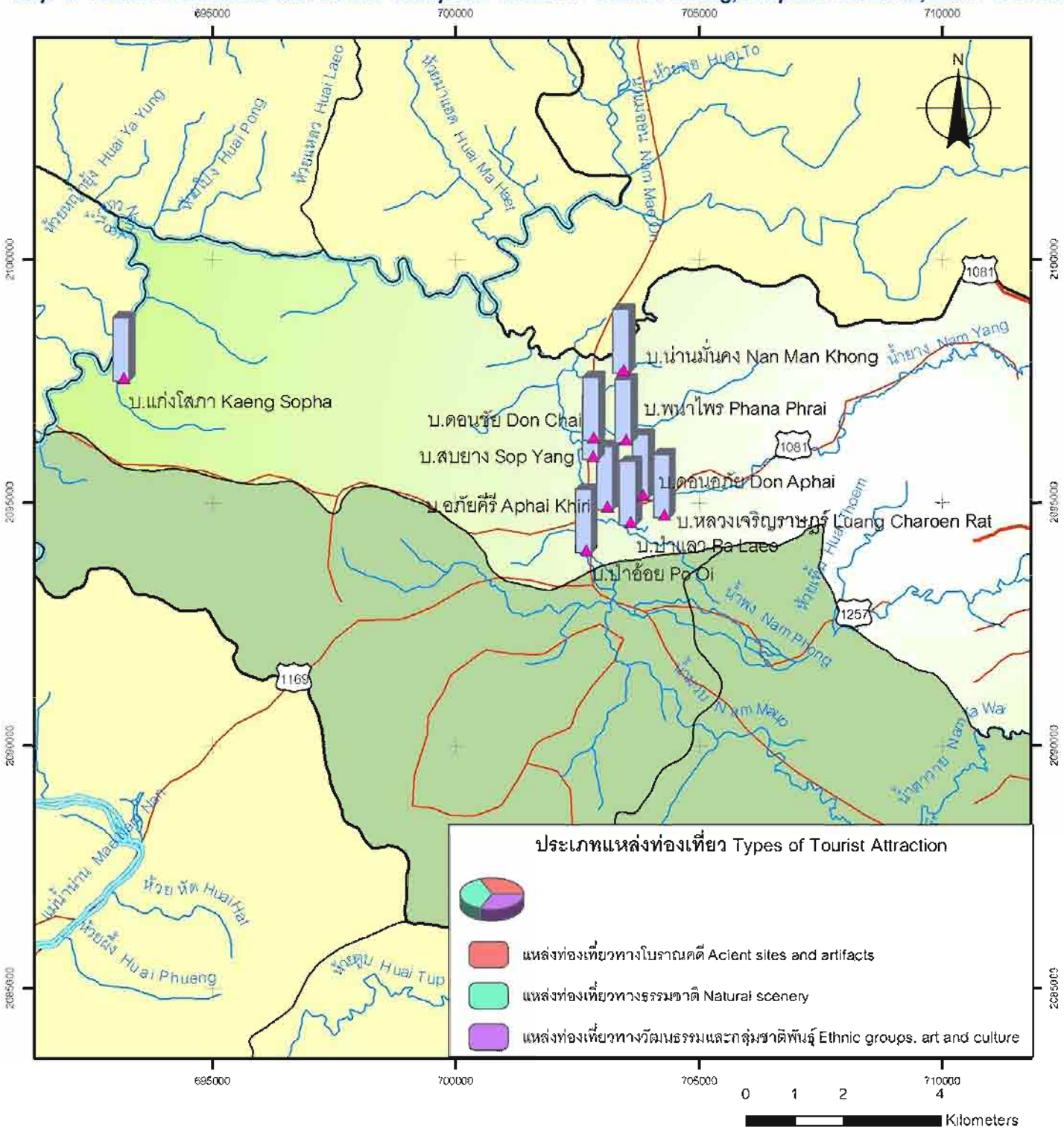

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลป่าแลวหลวง Tambon Pa Laeo Luang
- อำเภอสันติสุข Amphoe Santisuk
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

แผนที่ท่องเที่ยวและกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

Map of Tourist Attractions and Ethnic Groups in Tambon Phong, Amphoe Santisuk, Nan Province

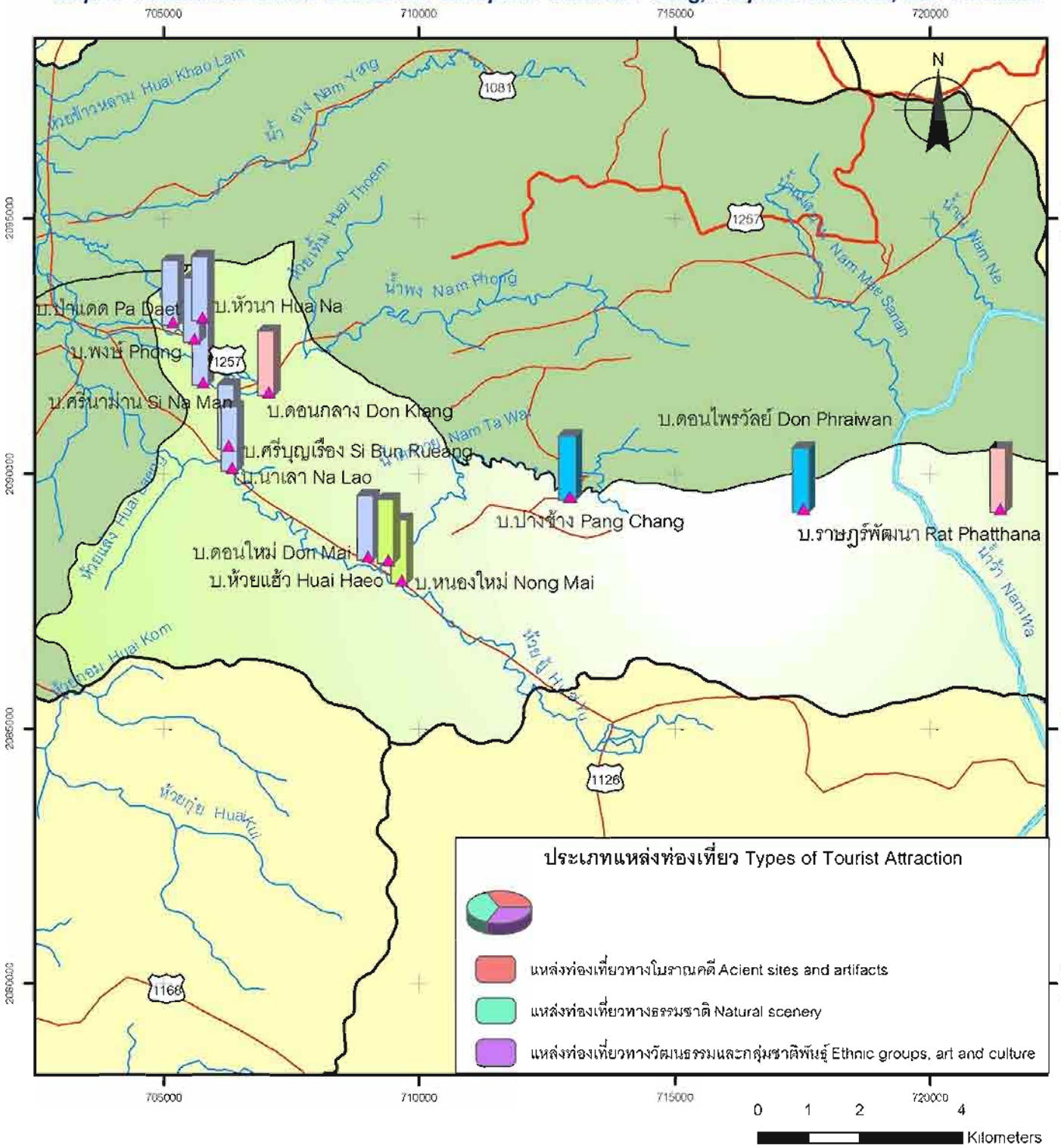

สัญลักษณ์แผนที่ Legends

- หมู่บ้าน Village
- ถนนสายหลัก Main Road
- ถนนสายรอง Road
- แม่น้ำสายหลัก River
- แม่น้ำสายรอง Stream
- ตำบลพงษ์ Tambon Phong
- อำเภอสันติสุข Amphoe Santisuk
- จังหวัดน่าน Nan Province

กลุ่มชาติพันธุ์ Ethnic Groups

- คนเมือง (ยวน) Khon Mueang (Yuan)
- ลาว Lao
- ม้ง (แม้ว) Hmong (Maeo)
- มัล-ไปร (ล้วะ ถิ่น) Mal-Prai (Lua', Thin)

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
Faculty of Arts, Chulalongkorn University and the Nan Community

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
Funded by the Thailand Research Fund (TRF)

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน

โครงการวิจัย "**ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว**"
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประชาคมน่าน
ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(ระยะเวลาดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม 1 ปี ระหว่างพฤษภาคม 2547-เมษายน 2548)

ข้อตกลงเบื้องต้น ในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นี้ ขอความกรุณาให้ผู้ช่วยเก็บข้อมูลทุกคนปฏิบัติแนวเดียวกัน ดังนี้

1. กรุณาอ่านและทำความเข้าใจแบบสัมภาษณ์นี้ก่อนออกเก็บข้อมูล
2. กรุณาเก็บข้อมูลด้วยตนเอง อย่าส่งแบบสัมภาษณ์ให้คนอื่นช่วยกรอกแทน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความลักลั่น และในขณะเดียวกันก็เพื่อควบคุมคุณภาพของข้อมูลด้วย
3. เลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคนเก่าแก่ของหมู่บ้าน มีความจำดี และรู้จริงเกี่ยวกับหมู่บ้าน และเป็นคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจำนวน 2-3 คน กรุณาระบุชื่อ นามสกุล และอายุของผู้ให้ข้อมูลไว้ในแบบสัมภาษณ์ด้วย (ดูข้อ 8 หน้า 5)
4. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแนวทาง ขณะสัมภาษณ์ขอให้พยายามสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง คือ เป็นการพูดคุยกันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูล 2-3 คน ขอให้สังเกตและบันทึกสิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ตีความข้อมูลในภายหลังด้วย
5. ขอให้เขียนชื่อเฉพาะทุกชื่อด้วยตัวบรรจง เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินงานขั้นต่อไป ความชัดเจนในเรื่องต่างๆมีความสำคัญมาก
6. ขอให้ทำเครื่องหมาย – – เพื่อแสดงว่าไม่มีข้อมูล กรุณาอย่าปล่อยว่างไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เก็บข้อมูลหรือผู้สัมภาษณ์มิได้เผลอและข้ามคำถามส่วนนั้นไป
7. หากได้พบเอกสารเกี่ยวกับหมู่บ้าน กรุณาคัดลอกหรือถ่ายเอกสารแนบมากับแบบสัมภาษณ์ด้วย
8. กรุณาตรวจสอบข้อมูลให้เรียบร้อยถูกต้อง ก่อนออกจากหมู่บ้าน
9. เมื่อเก็บข้อมูลแต่ละครั้งเสร็จ กรุณานำแบบสัมภาษณ์ที่กรอกข้อมูลสมบูรณ์แล้วส่งให้อาจารย์สมเจตน์ เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป ทั้งด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ

แบบสัมภาษณ์นี้มีความยาว 7 หน้ากระดาษ A4 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 หัวข้อ พยายามซักถามผู้ให้ข้อมูลให้ได้คำตอบที่แน่ชัดและสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ โปรดกรอกข้อมูลทุกหัวข้อ

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

รหัสหมู่บ้าน								

1. **ชื่อหมู่บ้าน** (เรียงลำดับจากชื่อใหม่ที่สุดไปจนถึงชื่อเก่าที่สุด)
   1.1 ชื่อปัจจุบันที่เป็นชื่อทางการ.....ความหมาย.....
   1.2 ชื่อปัจจุบันที่ชาวบ้านเรียก.....ความหมาย.....
   1.3 ชื่อเก่า.....ความหมาย.....
   1.4 ชื่อเก่าแก่.....ความหมาย.....
   1.5 ชื่อดั้งเดิม.....ความหมาย.....

2. **อายุของหมู่บ้านและประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านโดยสังเขป**

.....

.....

.....

.....

.....

3. **บริเวณที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน**
   3.1 ตำบล.....อำเภอ/ กิ่งอำเภอ.....
   3.2 อยู่หรือไม่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล/อบต.....
   3.3 สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น

	มี	ไม่มี	คำอธิบาย (ชื่อ, ประเภท, อื่น ๆ)
ถนน	☐	☐	.....
ไฟฟ้า	☐	☐	.....
น้ำประปา	☐	☐	.....
อื่น ๆ			.....

   3.4 ภูมิประเทศโดยรอบและสภาพของหมู่บ้าน.....

.....

.....

3.5 จุดเด่น ของดี วัตถุโบราณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การละเล่น ประเพณีพิธีกรรม ผลิตภัณฑ์ การแต่งกาย ฯลฯ ที่ควรถ่ายภาพเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

ประเภท	ชื่อ	คำอธิบาย
1.วัตถุโบราณ		
2.สถานที่ศักดิ์สิทธิ์		
3.การละเล่น		
4.ประเพณีพิธีกรรม		
5.ผลิตภัณฑ์		
6.การแต่งกาย		

3.6 พืชและสัตว์ที่มีมากในป่า/ทุ่งนา/ลำน้ำบริเวณหมู่บ้านในปัจจุบัน.....

.....

3.7 ชื่อโรงเรียนในหมู่บ้านหรือใกล้กับหมู่บ้านที่เด็กๆนิยมไปเข้าเรียน.....

3.8 ชื่อหมู่บ้านใกล้เคียง

ชื่อหมู่บ้าน	ระยะทาง(ก.ม.)	วิธีเดินทาง	เวลาในการเดินทาง
1.			
2.			
3.			
4.			

3.9 ชื่อสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต ซึ่งอยู่ในบริเวณรัศมี 3 กิโลเมตร เรียงตามลำดับความสำคัญ (ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องแหล่งวัฒนธรรมหรือแหล่งธรรมชาติเพียงช่องเดียวสำหรับแต่ละสถานที่)

ชื่อสถานที่	แหล่งวัฒนธรรม	แหล่งธรรมชาติ	คำอธิบาย
1.			
2.			
3.			
4.			

4. ประชากรในหมู่บ้าน

4.1 จำนวนประชากร

แหล่งข้อมูล	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนครอบครัว	จำนวนประชากร	
			ชาย	หญิง
ทะเบียนราษฎร์				
อสม.				

4.2 การถือบัตรประจำตัวประชาชน

ประเภทบัตร	จำนวนคน
1.บัตรประจำตัวประชาชนตามทะเบียนราษฎร์	
2.บัตรประจำตัว สีเขียว	
3.บัตรประจำตัว สีฟ้า	
4.บัตรประจำตัว สีเขียวขอบแดง	
5.บัตรประจำตัว/หลักฐานอื่น ๆ (โปรดระบุ)	

4.3 รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

4.3.1 ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4
ชื่อที่เรียกตนเอง				
ชื่อที่คนอื่นเรียก				
จำนวนประชากรทั้งหมด				

4.3.2 อาชีพ

ประเภท	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม
1.แรงงาน/บริการ		
2.ผลิตสินค้า		
3.ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมความเชื่อ		

4.3.3 ความสามารถและความชำนาญพิเศษ (ระบุชื่อบุคคล)

1. .....

2. .....

4.3.4 สถานภาพและการได้รับการยอมรับของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน.....

.....

4.3.5 รูปร่างหน้าตาและสีผิวโดยรวมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์.....

.....

4.3.6 นิสัยใจคอโดยทั่วไปของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์.....

.....

4.3.7 ทัศนคติต่อเพื่อนบ้านที่เป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้านเดียวกัน.....

.....

4.3.8 ความเชื่อ-ศาสนา .....

.....

4.3.9 ข้อห้าม/ สิ่งต้องห้ามที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องปฏิบัติตาม หากละเมิดจะมีความผิดจารีตประเพณีอย่างร้ายแรง (ขึด) และไม่ได้รับการยอมรับ.....

.....

.....

4.3.10 ความสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน.....

.....

4.3.11 ทัศนคติและความสัมพันธ์ที่มีต่อคนในหมู่บ้านใกล้เคียง.....

.....

4.3.12 สุขภาพโดยรวมของคนในหมู่บ้าน.....

.....

4.4 การอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ (จำนวนครั้ง/สาเหตุ/ระยะเวลา)

.....

.....

.....

.....

5. การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

5.1 จำนวนภาษาที่ใช้ภายในหมู่บ้าน.....

5.2 ภาษาที่ใช้ภายในครัวเรือนหรือครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์.....

.....

5.3 ภาษาที่ใช้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เมื่ออยู่ในหมู่บ้าน.....

5.4 ภาษาที่ใช้ในห้องเรียนและเมื่อพูดกับครู.....

5.5 ภาษาที่เด็กๆใช้พูดกับเพื่อนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับตนเมื่ออยู่นอกห้องเรียน.....

5.6 ภาษาที่เด็กๆใช้พูดกับเพื่อนที่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์กัน เมื่ออยู่นอกห้องเรียน.....

5.7 ภาษาที่ใช้เมื่อไปเที่ยวหรือไปซื้อของที่ตลาดซึ่งอยู่ในตำบลที่หมู่บ้านตั้งอยู่.....

5.8 ภาษาที่ใช้กับคนต่างถิ่นที่ทราบว่าเป็นคนน่านเหมือนกัน.....

5.9 ภาษาที่ใช้กับคนแปลกหน้าหรือนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น.....

5.10 ภาษาที่ใช้กับเจ้าหน้าที่และบุคลากรของรัฐเมื่อไปติดต่อราชการ.....

5.11 ถ้าให้เลือกเพียง 1 ภาษา คนในหมู่บ้านอยากเลือกภาษาใดมากที่สุด ให้เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของทุกคน.....

.....

5.12 ลักษณะพิเศษหรือลักษณะเด่นในการออกเสียง การใช้คำศัพท์บางคำ หรือการใช้คำลงท้ายเมื่อจบประโยคที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ถ้ามี โปรดยกตัวอย่างโดยพยายามเขียนด้วยตัวอักษรไทย

5.12.1 ..... 5.12.4 .....

5.12.2 ..... 5.12.5 .....

5.12.3 ..... 5.12.6 .....

6. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านอยากให้ความต้องการที่เปรียบเสมือนความฝันกลายเป็นจริงภายใน 3 ปี มี/ไม่มี ถ้ามี คือ

6.1 .....

6.2.....

6.3.....

7. ข้อสังเกตเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. **ผู้เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล**

8.1 ชื่อผู้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล นาย/นาง/นางสาว.....อายุ.....ปี

8.2 ชื่อผู้ให้ข้อมูล (1) นาย/นาง/นางสาว.....อายุ.....ปี

(2) นาย/นาง/นางสาว.....อายุ.....ปี

(3) นาย/นาง/นางสาว.....อายุ.....ปี

9. **วันเวลาที่เก็บข้อมูล**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

10. **หลักฐานการรับ-ส่งข้อมูล**

10.1 ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว .....ผู้ช่วยเก็บข้อมูล (ผู้สัมภาษณ์) ได้ส่งแบบสัมภาษณ์คืนให้อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงนาม.....

10.2 ข้าพเจ้า นายสมเจตน์ วิมลเกษม ได้รับแบบสัมภาษณ์คืนเรียบร้อยแล้วเมื่อวันที่ .....เดือน.....พ.ศ.....

ลงนาม.....